פירוש שלמה סיריליו על תלמוד ירושלמי שקלים

רבי שלמה סירליאו

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

פירוש שלמה סיריליו על תלמוד ירושלמי שקלים

רבי שלמה סירליאו

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/פירוש-שלמה-סיריליו-על-תלמוד-ירושלמי-שקלים/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ב 14
הלכה ג 17
הלכה ד 20
פרק ב 30
הלכה א 30
הלכה ב 36
הלכה ג 41
הלכה ד 45
הלכה ה 53
פרק ג 57
הלכה א 57
הלכה ב 62
הלכה ג 69
פרק ד 75
הלכה א 75
הלכה ב 80
הלכה ג 89
הלכה ד 93
הלכה ה 104
פרק ה 105
הלכה א 105
הלכה ב 112
הלכה ג 114
הלכה ד 116
פרק ו 118
הלכה א 118
הלכה ב 124
הלכה ג 128
הלכה ד 133
פרק ז 139
הלכה א 139
הלכה ב 142
הלכה ג 146
פרק ח 152
הלכה א 152
הלכה ב 155
הלכה ג 157
הלכה ד 161

פרק א

הלכה א

באחד באדר. בגמרא מפרש מאי שנא אדר משאר חדשים:

משמיעין על השקלים. שיכריזו ב"ד שהיא מצוה קבועה לדורות בכל שנה ושנה כדכתיב בס' עזרא והעמדנו עלינו מצות וגו':

ועל הכלאים. דאם יש בבית סאה של חטים רובע הקב של מין אחר מכריזין ב"ד שימעטו בעלי השדות המין האחר עד שלא ישאר אחד מכ"ד בזריעת החטים כדתנן בפ"ב דכלאים:

בחמשה עשר בו קורין את המגלה בכרכים. כדתנן בפ"ק דמגילה כרכין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בט"ו והשתא משמע דמשום דבעי למיתני בסיפא בט"ו בו שולחנות היו יושבין במדינה תני לה ובגמרא אפרש:

ומתקנין את הדרכים. שנתקלקלו בימות הגשמים וליטול קוצים מן הדרכים כדאיתא במועד קטן:

ואת הרחובות. רש"י ז"ל גריס התם ואת הרחבות ופירש רחבה שאחורי הבתים ששם מטיילין ילדים וילדות והכא גרסינן בכל הספרים ואת הרחובות והן השווקים של רשות הרבים וב"ד שולחין ומתקנין אותם:

ואת מקואות המים. שאם הם חסרים יביאו להם מים ואם נפל לתוכם טיט מנקין אותם:

ועושין כל צרכי הרבים. בגמ' מפרש להו:

ומציינין את הקברות. ממחין סיד ושופכין סביב הטומאה כדי שלא יאהילו עליה עושי טהרות או כהנים:

ויוצאין אף על הכלאים. הכי איתא בכל הספרים וה"פ משום דהוה אמינא דעל צורכי הרבים דינא הוא דיצאו שלוחי ב"ד משום דקידרא דבי שותפים לא חמימא ולא קרירא כדאיתא פרק לא יחפור וצריך לזרוזינהו אבל כלאים דכל חד שדהו רמיא עליה סלקא דעתין דבהכרזה דחד סגי להו ולא צריך לב"ד לבקורי השדות בט"ו קמ"ל דיוצאין ומשום הכי תני אף אי נמי דקאי אסיפא דקתני בט"ו בו שולחנות יושבין וההיא ודאי שלוחי ב"ד יושבין עם השולחנים והוה אמינא גבי אפוקי ממונא הוא דנפקי אבל כלאים דכל חד שדהו רמיא וכו':

ולמה באחד באדר. מאי שנא מכל שאר ימות השנה:

שיביאו ישראל וכו'. כלומר משום דלכשיגיע ניסן צריכין להקריב כל הקרבנות כולם תמידין ומוספין ומלח ועצים וכל הקרב משל צבור מתרומה חדשה היה בא וכדי שיהיו גבויין השקלים לאותו זמן מקדימין להכריז מראש חדש אדר:

בזמנה. באחד בניסן ולקמן פליגי אמוראי רב שמואל בר רב יצחק ור' טבי איכא למ"ד תקנת ב"ד ואיכא מאן דאמר דאורייתא:

תרומת הלשכה. השקלים שמוציאין בקופות הקטנות והגדולות מן הכרי הגדול שהיה בלשכה קרויין תרומה וטעמא משום דאין מעילה בשירים ודין תרומת הכרי של תבואה יש לה דמתפיסין כל קדושת השקלים הנותרים בלשכה באלו והמותר חולין כדין תרומה דעלמא דהמותר חולין ועוד יתבררו דברים הללו בפרק מצרפין בס"ד:

כתחלתה. תקנת ב"ד היא שיהא קרבן דיום אחד בניסן של כל שנה ושנה מתרומה חדשה כמו אותה שנה שהוקם המשכן בימי משה שהיא היתה תחלה לשאר תרומות של שאר שנים שנתרמה התרומה באחד בניסן כדמפרש ואזיל וכיון דבאחד בניסן צריך לתרום מקדימין להכריז מראש חודש אדר וכדתניא לגבי פסח שואלין בהלכות הפסח וכו' והכי איתא בפרק בתרא דמגילה: נתרמה התרומה. משקלים שגבו לקנות מהן קרבנות צבור לכל השנה דס"ל כר' עקיבא דאמר בפ"ק דחגיגה דעולה שהקריבו ישראל במדבר עולת תמיד היתה ושוב לא פסקה:

ר' טבי ר' יאשיה. כלומר אמר ר' טבי אמר ר' יאשיה ופליג אדר' שמואל וסבר דאורייתא היא וכדמפרש ואזיל:

נאמר כאן חדשי השנה. בפרשת פינחס זאת עולת חדש בחדשו לחדשי השנה:

ונאמר להלן חדשי השנה. ראשון הוא לכם לחדשי השנה והיינו כדמפרש ר' יונה לקמיה דהאי קרא איירי בעולת ר"ח ניסן דלהוי מתרומה חדשה וכיון דצריך לתרום השקלים כדי לקנות הקרבנות מן התרומה פשיטא דצריך לגבותן בזמן שהתרומה יוכלו לעשותה בזמנה ומשום הכי תקון רבנן שלשים יום לגבייה:

אין מונין אלא מניסן. אגב רישא נקט סיפא כלומר מניסן תהא התרומה לכל חדשי השנה:

שבק ר' טבי רישא ואמר סיפא. הניח ראש הברייתא ששם שנויה הך גזירה שוה דלחדשי השנה ואמר הסוף ועל כרחין צריכין לכולא תלמודא דברייתא:

דלכן. דאי לא כן כלומר אם לא כן כדרשא דברייתא תקשי לן כדאקשינן בברייתא דמאי קאמר נהי דבניסן מיירי מאן נימא לן דבתרומה חדשה איירי ועוד את"ל דבתרומה חדשה

איירי מאן לימא דאין תורמין אלא בניסן דילמא בכל החדשים נמי תורמין כדמפריש ואזיל:

יכול יהא תורם בכל חודש וכו'. האי תנא דריש לזאת עולת חדש כדאמרינן במגילה חדש והבא לי קרבן מתרומה חדשה דהא קרא לא איצטריך דברישא דעניינא כתיב ובראשי חדשיכם אלא אמרה תורה זאת העולה צריך שתהא של חידוש דהיינו מתרומה חדשה והשתא קאמר כיון דקא דרשת זאת עולת של חדוש אימא דבכל ראשי חדשים הוא דקאמר דלהוו עולותיהן מתרומה חדשה ויעשו ב"ד י"ב כריים מן המעות ויתרמו מכל אחד בחדשו אבל לעולם כי כתיב מאת כל איש תקחו וכו' למצות שקלי צבור בפעם אחת לכל חדשי השנה הוא דקאמר:

ת"ל בחדשו. דמשמע חודש המיוחד לחידוש ונקטינן דבחדש אחד אתה תורם לכל חדשי השנה:

יכול באיזה חדש שירצה. כלומר יכול יתרום דיהא מקריב עולות ראש חודש משקלים חדשים בכל חדש שיזדמן ויעלה למצות עולות תרומה חדשה:

ת"ל בחדשו נאמר כאן וכו' אין מונין אלא מניסן. ובעינן עולת ראש חדש ניסן מתרומה חדשה וכל עולות ימי חדשי השנה יהיו מזה החדוש והיינו אין מונין אלא מניסן וקרא ה"ק זאת עולת החדוש דהיינו אחר שעשו המצוא של תרומה בחדש הקבוע לו דהיינו הרשום במקום אחר שכתוב בו לחדשי השנה דהיינו ניסן וכו' ור' יאשיה אהך ברייתא סמיך וקי"ל כר' טבי משמיה דר' יאשיה דברייתא מסייעא ליה ובגמרא דילן נמי בפרק בתרא דמגילה מייתי להא דר' טבי ולא לדר' שמואל בר רב יצחק ובפרק שני שעירי משמע דמדאורייתא הוא אלא דמצוה היא ולא לעיכוב דאמר רב יהודה אמר שמואל קרבנות צבור הבאים באחד בניסן מצוה להביאן מן החדש ואם הביאן מן הישן יצא כלומר עלו לצבור אלא שחסרו מצוה ע"כ ואם כן נקטינן דמדאורייתא הוא וצריך למנות זה במנין המצות שנצטוינו להעלות עולות תמידין ומוספין של ראש חדש ניסן וקטרת ומלח ועצים ואם הוא שבת לחם הפנים ושמן במנורה דהא כתיב וכל מלאכת בית אלקינו ומשם ואילך מתרומה חדשה שנאמר זאת עולת חדש בחדשו לחדשי השנה ומפי השמועה למדו בפירוש מקרא זו זאת תהא עולה של חדוש דהיינו מתרומה חדשה בחדשו בחודש הקבוע לו והוא הרשום במקום אחר שכתוב בו לחדשי השנה והיינו ניסן ושכחה הרמב"ם ז"ל ולקמן מפרש ג' תרומות דג' פרוסין אמאי תקון להו:

ה"ג רב הונא אמר מכריזין כמא דתימא ויתנו קול ביהודה ובירושלים להביא לה' משאת משה עבד האלקים וגו'. ולא מייתי ראיה בפירוש השמעה הוי הכרזה אלא יהיב

טעמא למתניתין דהוה קשה לן כיון דמצוה זו מוטלת על ישראל בכל שנה ושנה מה צורך להכריזה הא ישראל בעצמן יביאום כמו קרבן פסח ושלמי חגיגה שהן מביאין בלא הכרזה וקאמר דמימות נביאים נהגו להכריז כדכתיב ויתנו קול וגו':

ויתנו קול ביהודה ובירושלם. כתיב בד"ה גבי יהוידע שיביאו משאת משה שהטיל על ישראל מס במדבר בכל שנה אי נמי לשון מנחה של נשיאות פנים כמו וישא משאות מאת פניו ורש"י ז"ל פירש מלשון כי תשא:

תמן תנינן. בפ"ק דמגילה: אלא מקרא מגילה וכו'. ואם קרא בראשון לא יצא:

אף שימוע שקלים וכלאים ביניהם. דקסבר דלהכי קתני במתניתין בט"ו בו קורין את המגילה לאשמעינן דבאדר שקורין בו משמיעין בו שקלים וכבר תני תנא במס' מגילה דאין קורין אלא באדר שני כדתנן אין בין אדר ראשון לאדר שני אלא מקרא מגילה וכו':

הכי גרסינן ר' חלבו ר' הונא. פירוש ר' חלבו בשם רב הונא והכי איתא לקמן ולא גרסינן ור' הונא:

הכל יוצאין בי"ד. דקסבר דלעולם אין מעבירין על המצות ואפילו כרכין המוקפין יוצאין ידי חובתן בי"ד ולא תני במס' מגילה והכא דקורין בט"ו אלא אם רצו קורין בט"ו אבל אם באו לקרות בי"ד הרשות בידן דאין מעבירין על המצות וכי היכי דלגבי י"ד אין מעבירין כ"ש דלגבי חדשים דבחודש הקודם הוא דקרינן ובראשון משמיעין שקלים וקורין מגילה והכי איתא לקמן דר' חלבו סבר דאפילו לכתחילה קרו בני כרכין באדר ראשון:

א"ר יוסי יאות. יאות כדאמר ריב"ל דשימוע שקלים הוי באדר שני וכדמפריש ואזיל כלום וכו':

לא כדי שיביאו ישראל שקליהם וכו'. כלומר ואם יקדימו לבני בבל להשמיע מראש החרף שמא יגיעו קצת שקלים חדשים ליד כהנים ויקריבו מהן קודם ניסן ואנן בעינן בניסן תרומה חדשה ולא הוי חדשה דומיא דבכורים קודם עצרת דאין מקבלין:

בפרוס הפסח. התם מפרש כל הני פרוסין הי ניהו זמנן ופרוס הפסח מפרש התם דהיינו ט"ו יום קודם הפסח דהיינו בכ"ט באדר והיינו טעמא כדי שיהיו מוכנין ליום של אחריו דהיינו ר"ח ניסן וכדלעיל:

ולא נימא וכו'. בתמיה הא דתנן במתניתין דתורמין בג' פרוסין כלומר והלא אמרינן בפירוש במתני' דפרוס עצרת לדרחיקין ולא הביאו בפרוס קמא והשתא מייתו ופרוס סוכות להנך דרחיקין טפי כגון בני בבל וכיוצא בו שלא יכלו להביא עד האידנא ומשמע דלא מיחייבי עד ההוא זימנא וקשה למ"ד דטעמא דמתני' שיביאו ישראל שקליהן בעונתן ומשמע דמצוה הקבועה היא בניסן וא"כ האיך קבעו להן תרומה בכל רגל ורגל והלא

פושעין הן ובשלמא לרב שמואל בר ר' יצחק ניחא דאמר תרומת הלשכה כתחילתה דאינה אלא זכר בעלמא לתרומה הראשונה שעשה משה אבל אינה מצוה דאורייתא:

ומשני לא כולה כאחת היתה באה. כלומר לעולם בפרוס קמא וכר' טבי דכולהו מיחייבי מדאורייתא ועל כולן תורמין והתרומה צריכה לכל ישראל דכולה כאחת היתה באה וכשתורמין בפרוס הפסח תורמין על כולם ואפילו על בני בבל דרחקין טפי כדאמרינן לקמן תורמין על העתיד לגבות דכולם חייבים וכולן יש להן חלק באותן שקלים של תרומה חדשה ומה טעם אמרו תורמין בג' פרקים וכו' לאו משום דלא תרמו עליהם תקון הכי אלא משום פומבי מפני פרסום עשו כן שיהא הקופות קטנות שהיו בעזרה מלאות מעות סמוך לרגל להראות ריבוי הוצאות עולות ומוספין דבימי הרגל וכן מצינו שהיו עושין ברגל שלא היו מוציאין הדשן מעל המזבח אלא כונסין אותו בתפוח שהוא סימן לרבוי הקרבנות כדאמרינן במס' תמיד בפרק ראוהו אחיו כן נ"ל והרמב"ם ז"ל פירש כולה כאחת היתה באה ר"ל כי בזמן הפסח היו כונסין כולם ומפני מה סדרו להוציא מהן בג' פרקים כדי לפרסם הדבר ר"ל שמפרסמין ומודיעין כי בחג הפסח חובה להביא תרומת מקום הקרוב ואשר הוא רחוק ממנו בעצרת ואשר הוא רחוק ממנו בחג הסוכות ע"כ כוונת הרב ז"ל כדי להודיע לאותם שלא שקלו שלא יתרשלו יותר ואין דבריו מחוורין:

ר' יהודה בר פזי וכו'. מייתי לה משום דאמר לעיל לעשות פומבי לדבר שהוצרכו ב"ד לעשות להם סדור אע"פ שעולין הן כדי שלא יתרשלו יותר וה"ג ר' יהודה בן פזי בשם רבי הן נקרא ולא נבהת לטובה כל נדיב לב לרעה ויתפרקו כל העם וה"פ הנה נקרא המקרא ואין אנו מתביישים שטובתינו אינה טובה שלימה והרעה היא שלימה דבנדבת המשכן כתיב ויבאו האנשים על הנשים דנשים קדמו ועוד כל נדיב לב מי שנדבו לבו משמע שקצתן לא הביאו ואילו בעגל כתיב ויתפרקו כל העם ולא כתיב כל נדיב לב:

לטובה אז ישיר משה וכו'. להרמת קול לשירה בתחילה משה ולבסוף ישראל ולהרמת קול לרעה ותקרבון אלי כולכם ומפרש בספרי דהקטנים קודמין לגדולים בערבוביא:

לטובה ויוצא משה את העם לקראת האלקים. משה הוציאם שיקבלו פני שכינה לכבד את המקום ואילו במרגלים להקניט ולמרות כנגדו כתיב ותשא כל העדה הם קמו כולן מעצמן כן נ"ל ומצאתי בדברי הימים גבי חזקיהו דכתיב ויביאו הקהל זבחים ותודות וכל נדיב לב עולות שפירש שם רש"י ז"ל כל הקהל הביאו זבחים ותודות דבר המותר לבעלים באכילה וכל נדיב לב עולות קצת מהם מי שהתנדב לו לבו הביאו עולות ולא כולן לפי שאין לבעלים היתר אכילה בהן אבל לתקון נאמר ויתפרקו כל העם וגו' וכך

מפורש בשקלים פ"ק הן נקרא ולא נבהת וכו' עכ"ל ומדבריו ז"ל נראה דגריס כל נדיב לב עולות וקאי אקרא דחזקיהו ובספרים שלנו לא גרסינן הכי ועוד נראה דמפרש הרב הן נקרא ולא נבהת בניחותא שבא הכתוב בלשון כל לתיקון ויתפרקו כל העם ולא ידעתי האיך יפרש האחרים שיהיו באין לתיקון אלא הנכון כמו שפירשתי:

ועוד כאן השכימו וכו'. בעגל דכתיב וישכימו ממחרת ויעלו עולות ויגישו שלמים:

על אופי של אומה זו. פירש בערוך אופי עיקר כלומר דעת ובלע"ז אופיניון:

מן הדא מתניתא. משמע דציווי נדבת המשכן היה אחר העגל:

תרומת אדנים. בקע לגלגולת שנעשו מהן האדנים כמו שמפורש באלה פקודי:

ויקחו לי תרומה זו תרומת אדנים. דדמיא לתרומה שלי והיינו ההיא דשקלים דהויא לקרבנות מזבח ומצות בקע לגלגולת לשתיהן:

תרומת אדנים. לשון הפרשה כדפירש רש"י ז"ל תרומה הפרשה יפרישו לי מממונם נדבה:

זו תרומת שקלים. לקופות לקנות מהן קרבנות צבור ומכל איש דריש ואפילו ממזרים ועבדים משוחררים והא דכתיב אשר ידבנו לבו למעוטי חשו"ק קא אתי ודרשינן הכי איש פרט לקטן ידבנו לבו יצאו חרש ושוטה דאין להן לב להקדיש מה שנותנין והכי דריש לה בתרומות בפ"ק מאשר ידבנו לבו ש"מ לדעתם ולרצונם:

זו תרומת המשכן. נדבת כל אחד ואחד י"ג דברים האמורים בפרשה חוץ מן הכסף שבא בשוה כמו שכתב רש"י ז"ל:

תרומת המשכן למשכן מה שירצו יעשו. דכתיב בכל תרומה ותרומה יקחו משמע דהגבאים הלוקחין בעלים היינו דמסרו ישראל לגזברים דהיינו לבצלאל ואהליאב דכל מה שירצו יעשו דהא איכא זהב דקדושתו מעולה כגון אותו של ארון ויש שאין לו כ"כ קדושה אותו של שולחן וצריכין הגזברים לזכות לכל ישראל כל זהוב וזהוב כדי שיהא לכולן חלק בארון ולכולן חלק בשולחן וכן יש נחשת במזבח ויש נחשת באדני החצר ואין קדושתן שוה וגם בזה היו צריכין הגזברים לזכות לכולן בכל חלק וחלק וכן בעצי שטים דיש בארון ויש בקרשים ויש במזבח ואין קדושתן שוה ומסרו להן זכותן לעשות כל מה שירצו ועוד דבאילו הי"ג דברים לא נתנו הכל בשוה אלא איש מה שנדבו לבו ויש מי שנתן הרבה ויש מי שנתן מעט ויש מי שלא נתן כלל ויש מי שנתן זהב ולא נתן תכלת ויש מי שנתן תכלת ולא נתן זהב וכן השאר והרי נשיאים שלא היה להן שום דבר אלא האבנים ובשמים וכו' ולכן צריך מה שירצו יעשו ומדכתיב יקחו בכולהו קא דריש לומר שהגזברין יקחוהו כרצונן לעשות מה שירצו דבדידהו קיימא וכדפרישת:

תרומת שקלים לקרבן מה שירצו יעשו. דתמידין ומוספין של ר"ח ניסן שוין י' או ט"ו שקלים ולא נתכפרו אלא ט"ו אנשים ואלו בתמידין ואלו במוספין וצריך לזכות לכל ישראל כל שקל ושקל כדי שיתכפרו כולן וגם אותן השקלים הנותרים שלא עלו בקופות צריך שיתכפרו בעליהן הילכך צריך לזכות ואפילו לר' יוסי דפליג לקמן בריש פ' מצרפין וקאמר אין תורמין על האבוד וכו' מ"מ אותן שנתנו אלא דלא עלו כספן בקופות מודי דבגזברין תלוי לזכותן וכן דקדק רש"י ז"ל בפ' הזהב וכמו שאכתוב במקומו בע"ה:

תרומת אדנים לאדנים מה שירצו יעשו. דהא אין קדושת האדנים שוה כגון אדנים של עמודי הפרוכת שמגין על הארון שהיה שם בית קדש הקדשים והאדנים של קרשים שמקיפין עליה דהוא קדש הקדשים דאלו קדושתן חמורה ויש אחרים בקרשים שעומדין כנגד היכל דהיינו כנגד מזבח הזהב ומנורה ושולחן ואחרים כנגד אולם ויש חילוק בין קדושת אולם לקדושת היכל ובין היכל לקדש הקדשים וגם כסף הנשאר עשו בו ווים לעמודים וגם אלו אין קדושתן שוה וכדי שתהא יד כולן שוה צריך שימסרו זכותן לגזברים והגזברים יזכו לכל ישראל בכל שקל ושקל:

אף בפרשה הזו. דכתיב העשיר לא ירבה וכו':

נאמרו בה שלש תרומות. לאורייי דלאוי דעשיר ודל בשקלים דקרבן צבור הוא דקמזהר נמי כדכתיב בסיפא לכפר על נפשותיכם ואע"ג דתרומת המשכן או כספים לבדק הבית אינו כן מ"מ אהני קרא דרמזינהו הכא בהך פרשתא לאורייי דצריכין ב"ד לעשות תקנה שתהא יד כולן שוה והיינו כדפרישת דהגזברין יזכו לכל ישראל והשתא כולן הן שוין והעשיר אין לו רבוי והעני לא מיעוט וכדאמרן וכ"ת תרי קראי למה לי צריכי אי כתב יקחו הו"א דוקא בימי משה קפיד רחמנא משום עון העגל אבל לדורות לא ואי כתב רחמנא דורות הוה אמינא דבימי משה לא צריך דעל כולן שרתה שכינה קמ"ל בימי משה:

ר' חייא רבא. ר' חייא הגדול חבירו של רבי:

הכל יוצאין בי"ד. אפילו כרכין קורין בי"ד יוצאין ידי חובתן שהוא זמן קריאתה דס"ל דכיון דבי"ג זמן קהלה לכל היה וניצולו מן המלחמה ולולא שאלת אסתר היו כולם נחים בי"ד ועושים שמחה אפילו שושן הלכך י"ד לא נעקר אי נמי דשושן לא הוה רובא דעלמא ואינהו בלחוד נלחמו בי"ג וי"ד ונחו בט"ו אבל כו"ע נלחמו בי"ג ונחו בי"ד דהא איגרות המן ואיגרות מרדכי י"ג הוה א"כ י"ד לא נעקר מינייהו וכי תנן לא פחות ולא יותר היינו שלא ינוחו בי"ו אבל אם רצו בי"ד אפילו כרכין הרשות בידן ואקשי ליה השתא ממתניתין דתנן בט"ו בו כרכין קורין דמשמע דדוקא קתני דומיא דרישא דתני באחד באדר וכו':

אמר לך לא בא אלא ללמדך וכו'. והכי קאמר בא' באדר משמיעין ואם היתה שנה מעוברת באותו שקורין בו בט"ו משמיעין בו דהיינו הראשון דס"ל כר' אלעזר ב"ר יוסי דפ"ק דמגילה דאמר דכל מצות שנוהגות בשני נוהגות בראשון וכי תנן אין בין וכו' מקרא מגילה וכו' ה"ק דקורין אותה בראשון ולא בשני ואע"ג דמצות שקלים היינו משום עולות דאחד בניסן ומדינא דאין משמיעין אלא בשני אפ"ה כיון דמגילה וסדר פרשיות בראשון האי נמי הכי ול"פ במצות והא דקאמר מצות הנוהגות בשני לאו משום דס"ל דיקראו בשני אלא ה"ק שכל המצות הנוהגות לרבנן בשני נוהגות לדידיה בראשון וכן פירש הריטב"א ז"ל שם:

לא מסתברא אלא וכו'. לא מסתברא לפרושי הא דר' חלבו דמכשר כרכין בי"ד אלא אם קדמו וקראו או שחל ט"ו בשבת אבל לא בבאו לימלך לכתחילה:

אמר לו. רב אחא דר' חלבו אפילו לכתחילה קאמר דמורינן להו בי"ד דכיון דטעמא משום אין מעבירין על המצות אפילו לכתחילה הוא:

והא תני מקום שנהגו לקרות. טעמא דברייתא ר' מונא מפרש לה לקמיה ומשמע דוקא משום שספק בידן אם מוקף מימות יהושע אם לאו קורין בי"ד ובט"ו לצאת ידי חובתן ואי ס"ד דכרכין קורין בי"ד אמאי דחקי אנפשייהו לקרות ב' ימים ליקרו בי"ד ותו לא דממה נפשך נפקי:

אמר ליה אף אנא סברי כן. דכן הדין דלא מצו קרו אלא בט"ו אלא דעתיה דר' חלבו הוא דקאמינא:

ויאות אילו מי שקרא בי"ד. טעמא דברייתא קא מפרש דהוה קשיא לן עלה דבשלמא אי זמנן בט"ו וקרו בי"ד זמן קריאה הוא לכל העולם ותנן נמי חל להיות י"ד בע"ש עיירות גדולות ומוקפין חומה קורין בו ביום אבל אי זמנן בי"ד וקרו בט"ו איכא ולא יעבור ומשמע דבעי לאקבועי זמן עיירות בט"ו ומתרץ דכי קרו בי"ד כדינן והדר קרו בט"ו הוי כמו קריאה בכתובים בעלמא:

שמא אין שומעין לו. כלומר שמא מוחין בידו בתמיה:

ה"ג אם אתה אומר כן שמא נמצאת עוקר זמן כרכין בידך. והכי איתא ריש פ"ק דמגילה וה"פ אם אתה אומר דאין שומעין לו וא"כ לא קרו אלא בי"ד נמצאת עוקר זמן כרכים בידים דשמא זמנן בט"ו ולא קרו אלא בי"ד:

הלכה כרשב"ג. ודרשינן לה בפירקא:

לא אמר אלא הנהיג. דאי עביד עובדא לא מהדרינן ליה ואוריי לא מורינן ובג' דילן פ"ק דמגילה איפסקא הילכתא בהדיא כרשב"ג:

לענין שטרות את אמר כותבין אדר הראשון וכו'. כלומר לענין קריאת מגילה לא מלאו לבו לפסוק כרשב"ג הילכתא משום דפליג על רבנן אבל גבי שטרות וגיטין מצאנו דפליגי ר"מ ור' יהודה בהא מילתא וידעינן הילכתא דקי"ל ר"מ ור' יהודה הלכה כר' יהודה בעירובין ובפרק קונם יין מייתי להך ברייתא ובהא קמפלגי דר' מאיר סבר דאדר ראשון צריך שיכתוב בהדיא אדר ראשון דסתם אדר אדר ב' משמע ובאדר השני כותב בשטרות ובגיטין אדר סתם דהוא העיקר והראשון הוא הנוסף ור' יהודה סבר איפכא דבראשון כותב אדר סתם ובשני כותב תיניין ודיו שאין צריך לכתוב אדר תיניין דמנהגן היה לקרות תיניין לאדר ב' וס"ל דאדר שני הוא הנוסף בשנה וקי"ל כר' יהודה הילכתא אי כתב שטר או גט באדר שני וכתב אדר סתם הוי מוקדם ופסול וכן פסק הר"ן ז"ל:

ודיני נפשות. ממיתין מי שחייב מיתה ואין מענין את דינו הך ברייתא מיתניא במס' מועד קטן והתם אתי שפיר דאע"ג דביו"ט אסור לעשות כן בחולו של מועד שרי והכא תני לה לאשמעינן דשלחו ב"ד דלשכה אנשים דל"מ לגבות ממון אלא א"כ בקיאין בדיני ממונות והגונים להשקות סוטה שיהיו בקיאים בקינוי אי הוי קינוי לאסור על בעלה וכן הגונים לשרוף פרה וכו' וטעמא דט"ו נ"ל דבט"ו יושבין שולחנין לקבל מעות עם שלוחי ב"ד כיון דשלוחי ב"ד יושבין שם ואינן טרודין עושין כל צרכי הרבים:

ומפרקין את המנעל מעל גבי האימום. כן גרסינן בכל הספרים והוא הדפוס של מנעלים ואין מחזירין אותו והך בבא לא קאי הכא אלא אחול המועד קאי והתם במו"ק מיתניא והסופרים כתבוה כאן כלשונה והרמב"ם ז"ל גריס ופורקין את המנעול מעל גבי המים ואין מחזירין אותו ופירש הרב שמפקירין הגבים שהמים מכונסין בהן לבני אדם כדי שישתו מהם בימות החמה כלומר ואפילו יהיו ביד מי שידן תקיפה לשלוחי ב"ד ישמעו ולדבריו פירוש ואין מחזירין אותו אין מחזירין הגבים לבעלים אלא הפקר הם לרבים וקאי הכא שפיר אבל לא נמצא בספרינו כן:

ה"ג תמן תנינן משקין בית השלחין וכו' ועושין כל צרכי הרבים ויוצאין על הכלאים ולא כבר ציינו באדר. וכן מצאתי באותו ספר ישן שרמזתי ומקשה הכי דודאי מתניתין דמו"ק מיירי בכל חול המועד בין דפסח בין דסוכות וא"כ אמאי צריך חול המועד דפסח לציין והא ציינו בט"ו באדר כדתנן במתני':

שטף של גשמים וכו'. ומתקנין בחוש"מ דפועלים זילי דליכא מלאכה: ותו פריך אמתניתין דמו"ק ולא כבר יצאו על הכלאים באדר ומשני שהיתה השנה אפלה וכו'. וה"נ מתרץ לה בג' דילן פ"ק דמו"ק והא דלא פריך אכל הני דתנן במתניתין דהכא ומיתנו נמי התם משום דהכא תני להו דאי איכא אינשי דלא יהבי שקלים דלית להו אגרי להו ב"ד

לתקוני הלין מלין ונמצאו פורעין לגבאים שקליהם והיינו טעמא דמתקנין בט"ו דבט"ו שולחנים יושבין במדינה כדתנן לקמן ותנא ליה במו"ק לאשמעינן דאם לא גמרו מלאכתן דישלימו בחול המועד ומשום שריותא דמלאכה תני ליה התם והא דלא משני הכי גבי ציון וכלאים משום דציון חמיר ולא מתעצלי ביה משום חומר טהרות דאיכא לאו ועשה במטמא תרומה לאו דכתיב בכל קדש לא תגע ור' יוחנן ור"ל מודו ביה כדאיתא במס' זבחים בפ' כל הפסולים ועשה נמי דכתיב וינזרו מקדשי וכו' ולא משיירי ולא מידי וכלאים נמי כיון דב"ד מפקירין כל השדה מסתפו ולא משיירי ולא מידי ולהכי משני גבי ציון שירדו גשמים ושטפן וגבי כלאים משני שהיו אפלות ואין נכרין עד פסח ורש"י ז"ל במו"ק תירץ בדרך אחרת ותירוצו ז"ל עולה לגמרא דהתם אבל לגמרא דהכא דפריך נמי גבי ציון תירוץ דילן עולה יפה ואין כאן מקום להאריך:

ואומרת לך פרוש. כלומר והכא דכי חזי ציון פורש:

מכאן שמציינין על העצמות. כגון רוב בניינו ורוב מניינו דאפילו מנפל דאין בהן רובע הקב מטמא במגע ובמשא ואהל כדתנן במס' אהלות ובהעור והרוטב דעל עצם כשעורה לא מציינין כדאמרינן במו"ק דלא מטמא אלא במשא ומגע:

אדם מכאן שמציינין על השדרה וכו'. שדרה עם הצלעות קאמר דאז מטמאה באהל כדאמרינן בתוספתא דאהלות ולהכי דריש ליה מאדם שצלעות אדם כפופות הן מאד ונכרין שהן מאדם:

ובנה מכאן שמציינין על גבי אבן קבוע. ובנה דריש כעין בנין מדלא כתיב ושם אצלו ציון:

אצלו אל מקום טהרה. מדלא כתיב ובנה עליו ציון והכי אמרינן במו"ק דאין מעמידין ציון על גב הטומאה והטעם פירש רש"י ז"ל דכי נגע בציון כדי לתקנו להוי טמא ואתי להפסיד טהרותיו אם יש עמו טהרות דהא מאהיל ואית דמפרשי דאדם שיעבור לשם ויש עמו טהרות ולא יראה הציון עד שיהא עליו ונמצא שמאהיל על הטומאה שתחת הציון ולכך בסמוך לפני הטומאה עושין ציון ע"כ:

אבן אחת מצויינת. שיש סיד על גבה:

אע"פ שאין מקיימין כן. משום דאין מעמידין ציון על גבי טומאה וכדלעיל דכתיב אצלו ולא כתיב עליו ורש"י ז"ל דחק עצמו במו"ק על ההיא דגרסינן מצא אבן אחת מצויינת תחתיה טמא וכתב הרב דאין צריך להרחיק ציון מן האבן לפי שהיא גבוה מע"ג קרקע ורואה את הציון מיד כיון שהוא גבוה אבל כשעושין ציון בקרקע השדה מרחיקין ציון בסמוך דזימנין דלא חזי ליה עד דאתי מאהיל ונגע ע"כ והכא משמע דההיא מימרא בדיעבד מיירי והכי תניא בתוספתא דמכילתין אין מניחין ציון במקום הטומאה אלא

במקום טהרה סמוך לטומאה והמאהיל עליו טהור מצא אבן אחת מצויינת אע"פ שאין מקיימין כן המאהיל עליה טמא ע"כ:

היו שתים המאהיל עליהן טהור. דאמרינן שהן מצויינות כדרכן שהרחיקו הציון מע"ג הטומאה וביניהן טמא:

היה חרוש בנתים. איכתתא לה טומאה והוי קבר שנחרש כן פרש"י ז"ל במועד קטן ולדעתי האי טהור דקתני כדין בית הפרס אבל התוס' פירשו דהוי טהור גמור משום דהוי ספק ספיקא ספק אם הציון בשביל הטומאה שביניהן ואפילו איתא הרי נחרש ומוקמינן הך ברייתא כשהסיד מרודד על ראשי האבנים ומצדיהן דמוכחא מילתא דהוי ציון של סיד נמי ביניהן ומשום הכי אי חרש אין דאימור מחמת חרישה הוא דאיקפל שנתקלף הסיד מחמת כניסת המחרישה שנזדעזעו האבנים נפל מראשיהן קצת ונשאר רושם הסיד ודביק בצדדין מחמת דחיקת המחרישה הילכך ביניהן וסביבותיהן טהור ומשום דדיינינן להו כיחידיות אמרינן דתחתיהן טמא ולא אמרינן דכל הקבר נחרש והן ע"ג מקום טהור בנהו דלית לן לאקולי כולי האי אבל אם אין סיד ביניהן נמי טהור אע"ג דאין חרוש ביניהן:

ולא נמצא מטמא טהרות למפרע. דכל זמן דלא נתעכל וליכא ציון נטמא ושרפינן תרומה וקדשים משום דלא ציינו:

ולא יתקלקלו בו לעולם. דזימנין דנתעכל הבשר עד פחות מכזית ואי אמרת מציינין זימנין דכי אזיל להתם לא חזי לציון ועבר וכי הדר חזי לציון ואמר נטמאת תרומתי ושריף לה והיא לא נטמאת דהא חסר ובפ"ק דמו"ק מוקמינן לה דוקא בכזית מצומצם דסוף סוף מחסר חסר ופרש"י ז"ל כזית מכוון אין מציינין אע"ג דמטמא באהל מאי טעמא מחסר חסר מצטמק ויבש ולא הוי כזית ולא מיטמא באהל ומש"ה לא עבדינן ציון אכזית דמוטב שישרפו עליו תרומה וקדשים אם יעבור אדם על אותה טומאה עד שלא חסר ולא יתקלקלו בו לעולם:

הלכה ב

א"ר יהודה בראשונה וכו'. ר' יהודה מפרש למילתיה דת"ק והכי איתא בפ"ק דמו"ק:

משרבו עוברי עבירה. בגמ' מפרש שהיו שמחין שמנכשין להם שדותיהם ונותנין לפניהם והן נותנין לפני בהמתן:

וחזרו והתקינו שיהו מפקירין כל השדה. ובגמ' מפרש אמאי לא סגי להו בתקנתא קמייתא:

מפקירין. ויש כח ביד ב"ד לעשות כן ואין כאן משום גזל ובגמרא יליף לה מקרא:

מנכשין שדותיהן. דבעקירת הכלאים נמצאת השדה מנוכשת:
שנהנים מן הכלאים. במו"ק אמרינן שהיו משליכין לפני בהמתם וטעמא דכלאי זרעים תנן בפ' כלאי הכרם דשרי בין באכילה ובין בהנאה ולא הוו מפסדי מידי ולכך לא היו נזהרין:
שיהיו מפקירין כל השדה כולה. כשיוצאין בט"ו באדר והפקר ב"ד הפקר כדיליף מקרא בסמוך:
כל אשר לא יבא לשלשת הימים. פסוק הוא בעזרא ובאנשי כנסת הגדולה כתיב:
מנין שהוא פטור מן המעשרות. הפקר ב"ד דבשלמא הפקר דידיה דמדעתייהו נפקא לן בפ"ק דחלה מדכתיב ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך אלא הפקר ב"ד דעל כרחיה דאיהו עומד וצווח דדידיה נינהו היכן שנינו במשנה או בברייתא דתקון רבנן דבכה"ג נמי ליפטר מן המעשרות:
לא בשביעית. משום שמאריכין להן באיסור עבודת קרקע ומפקיעין מידי מעשר כדמפרש ואזיל:
ולא במוצאי שביעית. בשמינית שבאה למוצאי שביעית ולקמיה מפרש טעמא:
וחדש אחד שהוא מוסיף. דשביעית פטורה מן המעשרות דכתיב תשמטנה ונטשת ואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל חית השדה לא יהא אכילתך בה אלא כאכילת חית השדה כדאיתא במכילתא ואי מוסיף חודש יותר אתה פוטר אותו מן המעשרות כגון גבי אתרוג דאזלינן ביה בתר לקיטה וכל האתרוגין הנלקטין בחדש אלול דשילהי שביעית פטורין מן המעשרות ואי לא עיברוה האי אלול תשרי הוי ומעשרין אותן ואתו רבנן ומפקיעין מן המעשרות דאילו במעשר ירק הנלקט לא מיתוקמא דכל ירק אסור באכילה בשביעית משום גזירת ספיחין חוץ מאותן ירקות שמנו בפרק הפיגם ועוד דמעשר ירק מדרבנן ואילו מעשר האילן דאורייתא כפשטה דברייתא דתו"כ שלא כדברי רש"י והתוס' והרוצה לעמוד על עיקרן של דברים יעיין בפ"ק דמעשרות אלמא דאם עיברוה בשביעית אע"ג דמפקיעין מידי המעשר אותו החודש הוי מעוברת ופטור מטעם כח ב"ד ולקמיה פריך לה והשתא מפרש לה לכולה ברייתא ולבסוף מסיק למילתא דיליה:
ניחא שביעית. אשכחן טעמא דבשביעית אין מעברין כדאמרן אלא מוצאי שביעית אמאי אין מעברין:
שלא להרבות באיסור חדש. משום דבשביעית כלה הישן של ששית וזורעין מיד במוצאי השנה וצריכין לקצור ולאכול קלי וכיוצא בו ואי מעברין אותה שנה שהיא שמינית נמצא אתה מאריך עליהן איסור חדש דאיסורו עד ט"ז בניסן כדכתיב ולחם קלי וכרמל:

עד שלא התיר רבי להביא ירק. הא דתניא דאין מעברין במוצאי שביעית היינו קודם שהתיר רבי להביא ירק מחו"ל משום גושי חו"ל הבאין בשרשי הירק דמטמא במגע ובמשא משום גוש הבא מארץ העמים דמטמא כדתנן באהלות והכי איתא בסנהדרין פ"ק אבל אחר שהתיר רבי להביא ירק מעברין בשביעית ובמוצאי שביעית דאף אם כלה הישן יש להן תבואה מחו"ל שחרשו וזרעו בשביעית שהתירן עומר של שביעית:

היא שביעית היא שאר שני שבוע. אין מזיק להן עיבור שביעית לעבודת קרקע מעיבור שאר שנים שהרי יש להן תבואה:

תני אין מעברין וכו'. ברייתא אחריתא היא דמיתניא במדרשא אחריתי והוה מפרש לה ר' מנא אפילו עד שלא התיר רבי צריך לאוקומי בזמן שלא היו השנים כתקנן דישראל לא זהירי במצות ולא מיקיימא ברכת התורה וצויתי את ברכתי וכו' ומש"ה מזיק להם עיבור של שביעית ושל מוצאי שביעית:

בראשונה שהשנים כתקנן. שהיתה הברכה מצויה דכתיב ועשת את התבואה וגו' היא שביעית וכו':

של בית ר"ג עיברוה וכו'. בפ"ק דסנהדרין מפרש דטעמא משום דס"ל מותר להביא ירק מחו"ל כרבי לעיל:

א"ר בון וכו'. השתא דפריש לברייתא אתי לאסוקי מילתיה דמהכא לא תידוק דיש כח בב"ד להפקיע מידי מעשר דעיבור שנה שאני דמקיים קרא דשמור את חדש האביב דמהכא ילפינן לעיבור שנה שמרהו שיהא בחידושו כי היכי דלהוי פסח בזמן אביב וכיון דעשה דתורה מיקיים כי עיברוה מדין תורה הוא דפטור דאתי עשה ודחי ל"ת דטבל:

והידא אמרה דא. אבל איזו משנה אומרת זה הדין זאת המשנה אומרת דתנן במס' פאה פ"ג גדיש וכו':

גדיש שלא לוקט תחתיו. פירוש אסף העמרים למקום אחד בתוך השדה ועדיין לא לקטו שם העניים את הלקט:

כל הנוגע בארץ הרי הוא של עניים. קנסוהו שכל השבלים הנוגעים על פני הארץ שיהא של עניים והא הכא דיש שבלים שאינם לקט ויהבינן להו לעניים בתורת לקט וכדמפרש ר' יוסא לקמיה ולא יהבי תרומה ומעשר מינייהו ומטעם כח ב"ד:

בית שמאי היא. כלומר ואיתמר עלה דלבית שמאי שנויה דהך הפקר שהפקירו ב"ד הכא לעניים הוא דהפקירו ולאו לכו"ע וקמי מירוח והיכי מהני להפקיע מידי מעשר אלא ב"ש היא דתנן פ"ו דפאה ב"ש אומרים הפקר לעניים הפקר:

וא"ל ר' יוסא שמענו. מרבותינו אפילו כב"ה אתי דכיון דב"ד מפקרי להנך שבלים לכו"ע הוא דמפקרי ומשום הכי פטור מן המעשרות וב"ה לא מפלגי בין קמי מירוח בין אחר מירוח אלא משום קנסא דלא תהנה מחשבתו שרצה לגזול העניים אמרו רבנן שיהא לעניים:

הלכה ג

בחמשה עשר בו שולחנות יושבין. בט"ו באדר שולחנים שמחליפין המטבעות יושבין עם שלוחי ב"ד ומחליפין לפי שהיו מביאין מכל המטבעות ויש מי שמביא פרוטות והשולחנים מחליפין ונותנין לגבאי ב"ד חצאי שקלים מטבע הכתובה בתורה ולקמן איכא מ"ד דנותנין לשולחנים קלבונות בשכרם:

במדינה. בכל ערי ישראל כמו הא דתנן בסוכה ובמדינה יום אחד דבכל ערי ישראל קאמר דנוטלין לולב יום אחד:

ישבו במקדש. כי היה הזמן קרוב ולא היה להם זמן אלא ד' ימים דבכ"ט באדר תורמין הלשכה כדלקמן ויושבין במקדש כדי שימהרו להביא:

לויים וישראלים. דכתיב מאת כל איש ואפילו גרים ודלא כבן בוכרי דלדידיה לויים וכהנים פטורים כדאמרינן לקמן:

אבל לא נשים. דכתיב איש:

ועבדים. כנענים שמלו וטבלו לשם עבדות דלא מיחייבי אלא במצות שהנשים חייבות דגמרינן לה לה באשה כדאמרינן במס' גיטין:

וקטנים. בגמרא מפרש אפילו שהביא ב' שערות ועד עשרים שנה הוי קטן דכתיב מבן עשרים שנה ומעלה יתן תרומת ה' כן פירש הרא"ש ז"ל ואין דבריו נכונים דגבי שקלים מאת כל איש כתיב ומבן עשרים שנה גבי תרומת אדנים הוא דכתיב:

שהתחיל אביו לשקול ע"י שוב אינו פוסק. בין קודם י"ג בין אחר י"ג דכיון שהתחילו לחנכו באותה מצוה שוב אינו נפטר ונ"ל דאפילו התחיל אביו ליתן ושוב לא רצה ליתן אין ממשכנין אותו בין קודם שהגיע לשתי שערות בין אחר שהביא:

מפני דרכי שלום. אבל לא משורת הדין דחייבין הן כמו לויים ומפני שעובדין עבודה חולקין להן כבוד ומאמינין אותן שיתנו ואפשר שאם לא יתנו דלב ב"ד מתנה עליהן שיהיה להן חלף עבודתן ומזכין להן כמו שהיו נותנין מתרומת הלשכה לשאר עושי מלאכת הקודש fדאמרינן לקמן פ' התרומה:

כל כהן ששוקל אינו חוטא. ה"ה לויים כדמפרש טעמא בגמרא מכל העובר על הפקודים היינו מבן עשרים וגו' כמו גבי תרומת אדנים אלא משום דבסיפא תנן דכהנים דורשין וכל מנחת כהן וכו' והך טעמא בכהנים הוא דשייכא משום הכי תני כהן:

אינו חוטא. ומפרש בפ' הקומץ רבא דמסר להו לצבור והוו להו שקלי ישראל ובג' משמע דס"ל לר"י כבן בוכרי:

אמר לו ר' יוחנן בן זכאי. לבן בוכרי וליכא למימר א"ל לר' יהודה דהא ריב"ז קדים מיניה טובא דר' יהודה תלמיד דר"ע הוא כדאמרינן פרק הבא על יבמתו ור"ע תלמיד דר' אלעזר ור' אלעזר תלמיד ריב"ז:

שאינו שוקל חוטא. בגמרא מפרש טעמא:

לעצמן. להנאתן:

האיך הן נאכלין. אם אנו נותנין שקלים ללשכה נמצאו קרבות באין אף משלנו שהרי כל הקרבנות מן תרומת הלשכה הן באין ולאו דרשא היא כדאיתא בגמרא:

הא ליתבע תובעין. אהא קאי דתנן דקטנים אין ממשכנין אותן ודייק הא לתבוע אותן תובעין דאי אין תובעין ליתני אין תובעין וכ"ש דאין ממשכנין:

הדא דתימר כשהביא וכו'. כי שמעינן ממתניתין דתובעין דוקא בשהביא שתי שערות וקרי ליה קטן משום דלא מיחייב מדאורייתא עד י"ד כדאמרינן במתני' ומ"מ תובעין כיון דסמוך לאיש הוי ובנדרים נדריו קיימים מדאורייתא:

אבל לא הביא שתי שערות לא בדא. פירוש אינו נחשב לאחשובי אדם ואפילו לתבוע אין תובעין ולא תימא דמדרבנן מחנכין ותובעין ובן ט' שהגיע לחינוך בשאר מצות מדרבנן נמי תובעין ומש"ה קאמר דאין תובעין אלא משהביא וכו':

הכי גרסינן ולמשכן אין ממשכנין עד שיביא שערות כן היא מתניתא. וה"פ דדחינן לדיוקא דלעיל דלעולם דבפחות מי"ג תובעין ומי"ג ואילך ממשכנין והא דתנן במתני' אין ממשכנין עד י"ג הוא אבל הביא שתי שערות ממשכנין כן היא מתניתין דסתמא דמילתא דכי קתני קטן בשיעורא דקטן בעלמא מיירי ואית דגרסי אין תובעין בהדא אין ממשכנין עד שיביא שתי שערות כן היא מתניתין והיא נוסחת ספר ישן והכי פירושו כלומר לעולם תובעין פחות מי"ג ומהא מתני' לא תידוק דמתני' מיתניא בסתם קטן דעלמא ורומז דבפיסקא אחריתי מצינן לדיוקי והיינו במשנת אף על פי שאמרו אין ממשכנין ועלה מסקינן דודאי מי"ג עד י"ד תובעין ואין ממשכנין:

שנים עשר שבטים יתנו. זה בגימטריא י"ב והיינו שבט לוי כך פירש רש"י ז"ל בפ' הקומץ רבא ובפ"ק דערכין ור"ל י"ב הנכתבין בחשן ולא י"ב דחומש הפקודים דשם אינו

נמנה בכלל השבטים ועוד גבי מצות המנין שכשנכתב מקרא זה עדיין לא נחלקו מעל ישראל דכולהו בעו חיי וכולהו בכלל וגרים וכהנים ולויים דלא שקלי עוברים בעשה וכבר פירשתי במתני' דמשום דסמכי אהדדי איתקוש ודרשינן לה נמי גבי מצות שקלים:

משיבין חכמים לר' יהודה. דס"ל כבן בוכרי:

ואין חטאת צבור מתה. דהכי קי"ל פ' יש בקרבנות במס' תמורה וכי היכי דבהא יש הפרש בין צבור ליחיד הכי נמי לענין כליל מנחת יחיד הוא דהוה כליל ולא צבור וכיון דמעורבין שקליהן בהדי שקלי הצבור דצבור נינהו:

משיבין לאדם דבר שאין מודה בו. דר' יהודה פליג התם במס' תמורה וסבר דתמות וא"כ ממקום שבאת כי היכי דהתם שוין צבור ויחיד ה"נ הכא:

הוא מתיב לון זו וכו'. משום דר' יהודה הקשו להו לרבנן דהא נדבת יחיד הוא מאי דיהבי כהנים וכליל להוי והך קושיא לא שייכא לרבנן דדרשי כל העובר כל דעבר על ימא דרחמנא גזר דמחייבי כהנים ולויים דדרשי זה והוא ניהו דהקשה להם על פי דרכו אבל הם משיבין לו אפילו לדעתך דלא מחייבי כיון דמוסרין אותה לצבור נדבת צבור מקרי דכל מאן דיהיב שקל אדעתא דגזברין יהיב ליה וכמו שנפרש לקמן בפ' תורמין ואשכחן דר' יהודה גופיה מודי דאם מסר להו לצבור ליכא חטא כלל כדאיתא במתני' וכדמפרש בפרק הקומץ רבא ובפ"ק דערכין ולפי סברתו משנו ליה שפיר:

דעבר על ימא. כל מי שעבר ים סוף יתן שקל כשמונים אותו וה"ק קרא כל העובר יהא נדון בכלל הפקודים דכולהו בעו חיי ואפילו שבט לוי:

דעבר על פקודיא. בסדר הפקודים שבתרומת אדנים דשבט לוי נפקד בתוכן כמ"ש בתוס' פרק הקומץ רבא דההיא לתרומת אדנים ובאותה של אדנים לא היה שבט לוי אבל באותה של צורך קרבנות כולם היו והרמב"ן ז"ל כתב שמנין האמור בפרשת פקודי דהיינו תרומת אדנים אפילו לויים היו בכלל וזה היה בשנה הראשונה שהרי כשנתרמה התרומה היה ביום שהוקם המשכן ובמדרש אמרינן שנשלמה מלאכת המשכן בכ"ה בכסלו ובודאי דגביית השקלים לאדנים ולכל צרכי המשכן היה מיד ברדתו מן ההר ביום הכפורים של שנה ראשונה ובאותה שנה עדיין לא נצטוה למנות הלויים לעצמן עד חדש אייר של שנה שניה ובזה מצינו הבדל גדול בין מנין ראשון למנין שני שישראל רבו כמו רבו והשתא לא קשה מה שהקשה רש"י ז"ל בפרשת כי תשא:

מסייע ליה לבן בוכרי. היינו ר' יהודה דמתניתין:

הלכה ד

אם שקלו מקבלין מידן. בגמרא דייק הא לתבוע אין תובעין ומקשה רישא לסיפא ומשני לה:

אין מקבלים מידן. בתו"כ יליף לה מדכתיב ומיד בן נכר לא תקריבו את לחם אלהיכם מכל אלה וגו' והרמב"ן ז"ל מנאו במנין הלאוין דתניא מנין שאין מקבלין שקלים מן הגוים ת"ל ומיד בן נכר לא תקריבו את לחם אלהיכם אין לי אלא תמידין שנקראו לחם כענין שנאמר את קרבני לחמי מנין לרבות שאר קרבנות צבור ת"ל מכל אלה פירוש וכתיב שם קרבנות צבור להקריב לה' במועדיכם:

קיני זבין וקיני זבות. בגמרא מפרש דאכותיים קאי:

וחטאות ואשמות. כגון שעברו על אחת ממצות שלהן כגון שעבדו ע"ז דגבי ישראל חיוב חטאת איכא ואשמות כגון אשם גזילות שגזל אחד לחבירו והם הוזהרו על הגזל וכפר ונשבע והודה וטעמא כדתניא בתו"כ בני ישראל מביאין חטאות ואין הגויים מביאין חטאות ואשם איתקש לחטאת דכתיב כחטאת כאשם וגו' וזבין ויולדות ליתא בהו:

כל שנידר ונידב מקבלין מידן. משמע דתנא דמתני' סבר כר' יוסי הגלילי דפליג אדר' עקיבא דתניא בתו"כ ומייתי לה פרק אלו מנחות נקמצות איש איש לרבות הגויים שנודרין נדרים ונדבות אשר יקריבו לה' לעולה אין לי אלא עולה מנין לרבות שלמים ת"ל נדריהם ומנין לרבות התודה ת"ל נדבותם ומנין לרבות העופות ויין ולבונה ועצים ת"ל נדריהם לכל נדריהם נדבותם לכל נדבותם א"כ מת"ל לעולה פרט לנזירות דברי ר' יוסי הגלילי ר' עקיבא אומר אשר יקריבו לה' לעולה אין לי אלא עולה בלבד ע"כ ופרש"י ז"ל והיין והלבונה שיכול להתנדב ולהביא יין ולבונה מה ת"ל לעולה דמשמע דאין מביאין אלא עולה פרט לנזירות כלומר עולה סתם יכולין להביא ולא עולת נזירות שאם נדר בנזיר אין נזירות חלה עליו שיש בה עולה חטאת ושלמים ר' עקיבא אומר אין לי שמביא אלא עולה לחוד פרט לכל שאר קרבנות ע"כ והתם מסקינן דמודי ר' יוסי הגלילי לדרשא דאזרח דאין הגוי מביא נסכים בלא זבח וסמי מכאן יין ולא תיתני אלא לרבות עופות ועצים ולבונה והכי אית לן לפרושי מתני' כל שנידר ונידב מקבלין חוץ מיין ומשמע דהילכתא כר' יוסי הגלילי דסתם מתניתין דהכא ופ' אלו מנחות כותיה אבל הרמב"ם ז"ל פסק כר' עקיבא בפ"ג דמעשה הקרבנות ואפשר דטעמו משום דרב הונא סבר התם כר"ע: לא לכם ולנו לבנות בית לאלהינו. בצרי יהודה ובנימין כתיב כשרצו לסייען בבנין חומת העיר ובפ' התרומה אמרינן דחומת העיר אתי משיירי הלשכה וכיון דאימעטו מן הקלה כ"ש מן החמורה:

ואלו שחייבין בקולבון. בסוף פירקין מפרש כמה שיעור קולבון ובגמרא פליגי האי חייבין דקתני איכא דסבר שני קולבונין הוא דתנן חד מדאורייתא וחד מדרבנן ור"מ ס"ל הכי ורבנן סברי דחד דוקא הוא דמחוייב ומדרבנן הוא וטעמא מפני שכר השולחנים כדאיתא לקמן:

לויים. סתם לן תנא כריב"ז דמחייב לויים מדאורייתא:

אבל לא כהנים. דכיון דאין ממשכנין אותן פטורין והוו להו כמו נשים:

ולא קטנים. בקטנים שהביאו שתי שערות קא מיירי דתובעין מהן וקמ"ל דאע"ג דשקלי אינהו גופייהו ויש להן חובה בקלבון לא מיחייבי:

השוקל ע"י אשה וכו'. בשביל אשה ובהלואה מיירי ואפילו הכי פטור דאי במתנה אפילו הוי בר חיובא מיפטר כדתנן בסיפא השוקל ע"י עני וכו' ובג' מפרש דמתני' ר"מ היא דאמר דאע"ג דאין חייבין בשקל מן התורה אפילו הכי חייבין בקולבון מן התורה דאלו רבנן הא תני לה רישא דאין חייבין אלא דר' מאיר היא וקמ"ל דהא דפטור הקטן מקולבון היינו משום דשקלו עליו הא לא שקלו עליו חייב הקטן או האשה מיהת בקולבון ובג' יליף לה ר"מ מקרא:

ר"מ אומר שני קלבונות. מדינא כי שקיל עליה ועל בר חיובא ד' קלבונין הוא דמחייב דהא אמרינן דחייבין בקולבון דקתני ברישא גבי בר חיובא לר"מ שני קלבונין הוא דקאמר ובג' מפרש טעמא דר"מ דהכא:

הנותן סלע ונוטל שקל וכו'. בגמרא מפרש מאן קתני לה אי לרבנן אי לר"מ:

השוקל ע"י עני. בנותן להם במתנה קא מיירי כדמפרש מתני' וטעמא דפטור אע"ג דאינהו מחייבי דאל"כ נעלת דלת נותני צדקה:

ואם הלוון חייב. דכיון דמיחייב ליה העני הוה ליה כשוקל על ידי חברו דעלמא:

האחין השותפין. האחין שהן שותפין:

כשחייבין בקלבון פטורין ממעשר בהמה. בגמרא מפרש דהיינו כשחלקו וחזרו ונשתתפו דהא כיון דחלקו שני ממונות הן ואם נותנין להקדש סלע אחד חייבין לתת כל אחד ואחד קלבון דחילוף וכדפרישית לעיל דהיינו כר"מ וכיון דנשתתפו פטורין ממעשר בהמה כדיליף התם בפרק מעשר בהמה יהיה לך ולא של שותפות והני אחין שחלקו וחזרו ונשתתפו הן כשאר שותפין דעלמא וחייבין בקלבון ב' קלבונין כשאר כל אדם וכן פרש"י ז"ל:

כשחייבין במעשר בהמה פטורין מן הקלבון. בגמרא מפרש שלא חלקו ובפ' מעשר בהמה משמע דבעי שהבהמות ירשו מאביהן כלומר הוולדות דאי ירשו מעות ולא חלקו

המעות אלא שלקחו וולדות במעות פטורין דהוה ליה לקוח כדתנן התם וכיון דלא חלקו ועדיין תפיסת בית ירושת אביהן קיימת כאביהן דמו ונכסים ברשות אביהן עומדין ומש"ה חייבין במעשר בהמה כדתניא התם יכול אפילו קנו בתפיסת הבית ת"ל יהיה:

פטורין מן הקלבון. שני דהו"ל דאבוהון שוקל בשבילם ויהיב עלייהו סלע במתנה ופטירי כדתנן לעיל השוקל ע"י עני וכו' והשוקל על בניו כשוקל על בני עירו דמי דבצדקה דיינינן ליה ופטורין מקלבון שני וכן כתב רש"י ז"ל במס' בכורות ובמס' ביצה והוא הנכון אבל קלבון א' פשיטא דחייבין דאבוהון נמי הוה חייב:

מעה כסף. דהוו ד' איסרין:

חצי מעה. דהיינו פונדיון ושוה ב' איסרין:

הא ליתבע אין תובעין. הכי משמע משמע במתני' אם שקלו קטנים מקבלין הא ליתבע אין תובעין ועוד דדומיא דנכרי קתני לה דתביעה התם ליכא והשתא קשיא רישא אסיפא דברישא קתני דאין ממשכנין הא ליתבע תובעין:

ומשני לא קשיא כאן בשהביא שתי שערות. רישא בשהביא ב' שערות דהיינו שנת י"ג ומשום הכי תובעין ומשם ואילך ממשכנין וסיפא בלא הביא ומשום הכי אין תובעין ואם שקלו מקבלין ונשים ועבדים נמי עד שיביאו שתי שערות אין תובעין אבל משהביאו תובעין לעולם דכופר נפש הוא ואין ממשכנין דאיש כתוב בפרשה ועוד דידבנו לבו כתיב גבי שקלים כמו במצוה דמשכן דכתיב ויבאו האנשים על הנשים כל נדיב לב ועבדים נמי גמר לה לה מאשה ומסקנת השמועה דבאיש איכא ג' חילוקים עד שיביא שתי שערות אפילו תביעה ליכא ואם שקלו הוא דמקבלין משהביא ב' שערות עד שנת י"ד תביעה הוא דאיכא ומשכון ליכא מכאן ואילך משכון נמי איכא:

כמ"ד כותי כגוי. מתני' דתנן כותי דאין מקבלין הימנו שקלים ס"ל דגוי הוא והוי בכלל ומיד בן נכר וגו' כלומר גרי אריות הן:

כותי כישראל לכל דבר. מפרש בפ"ק דגיטין מודה רשב"ג דאי כתיבא ולא אחזוק לא מהימני אלא דוקא דאחזוק ואי אחזוק אע"ג דלא כתיבא נמי מהימני והכי אמרינן פ"ק דחולין:

א"ר אלעזר מתני' בגויים. ס"ל לר' אלעזר דלא גרסינן במתניתין הנכרי והכותי ששקלו אלא הגויים ששקלו וכו' ובגויים הוא דלא מקבלינן אבל בכותים מקבלין דס"ל גרי אמת הן: אדם לרבות את הגרים. דמאדם קא אתו ולא מישראל ואיצטריך לרבינהו משום דממעט משומדים מדכתיב מכם ולא כולכם ובתו"כ מתניא והתם מפרש לה שפיר

ובפ"ק דחולין מפרש דדוקא משומד לכל התורה הוא דממעטי אפילו מעולת נדבה אבל משומד לדבר אחד מקבלין וכותים משומדים לדבר אחד נינהו:

מתניתין פליגא על ר' אלעזר. דלא גריס כותיים ברישא דתנן אין מקבלין קיני זבין וכו' ואי גויים תנן במתני' ותו לא וכי יש זיבות בגויים והא תניא בפ' בנות כותיים ואיתא נמי בתו"כ בני ישראל מיטמאין בזיבה ואין הגויים מיטמאין בזיבה אלא אכותיים קאי וכותיים אע"ג דגויים נינהו מ"מ נטמעו בהן ישראל אליבא דר"מ הרבה ישראלים משומדים נטמעו בהן והו"א ליחוש להו קמ"ל אבל לר' אלעזר קשיא דאין כאן כותיים:

רישא בגויים וסיפא בכותיים. ותמיה לר' אלעזר:

ומשני כן הוא רישא בגויים וסיפא בכותיים. ותנא סיפא בדשייך ולא קאי אמאי דתני ברישא:

א"ר יוחנן בתחילה אין מקבלין. בתחילת הבנין אין מקבלין מהן ודאי קא עבדי לרפות ידיהן של ישראל:

דבר המסוים. מפרש בפ"ק דערכין אמה כליא עורב והוא טבלאות של ברזל וכמין מסמרות תחובין בהן למנוע העורבין שלא ינוחו על גג ההיכל ויטנפוהו ונראה דה"ה בכל דבר מסוים שנקרא על שמו כגון מנורה או כלי וכ"פ הרמב"ם ז"ל פ"ח דמתנות עניים:

ולא דבר שאין מסויים. דכיון דטעמא משום רפיון אין נותנין להם שום פתח לסייע:

לסוף. כשנשלם הבנין:

ודבר המסויים אין מקבלין מהן. שהן מתפארין בו ועוד דגנאי לנו הוא, כן פרש"י ז"ל שם והרמב"ם ז"ל פ"ח דהלכות מתנות עניים מפרש דבתחילה היינו דלכתחילה אין מקבלין ופירש לבסוף כלומר אם לקחו ממנו:

אין מקבלין מהן נדבה וכו'. וסתמא דהקדש בדק הבית אחר שנשלם הבנין ומשמע אפילו מעות שיוציאו ישראל לבדק הבית ומוקי לה במסויים ובג' דילן פ"ק דערכין מוקי לה לכתחילה דאפילו מים ומלח אין מקבלין:

ושוין שנודרין ונדרין. משנה היא במס' ערכין פ"ק וקאי אפלוגתא דפליגי ר"מ ור' יהודה אי גוי נערך ולא מעריך או מעריך ולא נערך ועלה קתני ושוין שנודרין ונידרין דבין אם אמר הגוי דמי עלי או דמי ישראל זה עלי נותן דמיו וקי"ל התם דסתם הקדשות לבדק הבית וערכין ודמים לבדק הבית וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפ"א דערכין וחרמין והא הכא דלאו דבר מסויים ואתי לבדק הבית:

פתר לה עולה. נודרין דתנן היינו שאם נדר גוי עולה שמקריבין אותה כדילפינן לעיל מקרא:

ניחא נודרין. בשלמא נודרין שייך בעולה לאוקמי אלא נידרין היכי שייך:
ומשני לא כשאמר ישראל וכו' ושמע הגוי וכו'. כלומר לעולם לא תקשי לך מתני' בעולה וכדאוקמינן ונידרין הכי תפרש לה כגון שאמר ישראל הרי עלי עולה ושמע הגוי דהשתא הוי הגוי נדור וקבל עליו הנדר מכח נדרי ישראל:
ולא הביא עמה נסכים. קושיא היא דאפילו תוקי לה בעולה לא מיתרצא לריש לקיש דהא כי מביא עולה הגוי מביא עמה נסכים דעולתו טעונה נסכים כדתניא בזבחים בפ' ב"ש ובמנחות פרק אלו מנחות אזרח מביא נסכים ואין הגוי מביא נסכים יכול לא תהא עולתו טעונה נסכים ת"ל ככה יעשה לשור האחד ע"כ ופרש"י ז"ל אזרח בפרשת נסכים כתיב בשלח לך כל האזרח יעשה ככה את אלה ומיניה ילפינן פ' כל התדיר אזרח מלמד שמתנדבין נסכים אזרח מביא נסכים בפני עצמן נדבה ת"ל ככה יעשה לשור האחד חובה תלויה בקרבן לא שנא גוי ול"ש ישראל הילכך שלח דמי נסכיה יקרבו משלו ואם לאו הקרבתן משל צבור שתנאי ב"ד במס' שקלים ע"כ לשון הרב וטעמא דכיון דכתיב ככה עיכובא הוא תלה נסכים דעיכובא בהדי קרבן לומר דעולתו פסולה אם אין מקריבין עמה נסכים וא"כ צריך הגוי להביא עמה נסכים ומודיעין אותו שצריך להביא והרמב"ם ז"ל פ"ג דמעשה הקרבנות כתב עולות הגויים אין מביאין עמהן נסכים שנאמר כל האזרח יעשה וגו' אבל נסכיהן קריבין משל צבור שנאמר ככה תעשו לאחד במספרם ע"כ ואין פירושו נכון דהא אמרינן הכא דמביא הגוי נסכים בעולתו בפשיטות ומינה מקשי לר"ל ועוד תנן לקמן בהדיא בפ' מעות שנמצאו שלח הגוי עמה נסכים קריבין משלו והא דתנן קריבין משל צבור להכשיר קרבנות של גוי הוא דעבוד ומשום דרכי שלום ולא מילפותא דקראי כדעת הרב ז"ל ותו דהוינן בה בפרק ואלו מנחות דמשמע מינה דסתמא דלא כר' עקיבא דר"ע פוסל גבי גוי אלא עולה בלחוד הוא דמכשיר והכא תנן דנסכיה קריבין משל גוי ומשנינן דר' עקיבא עולה וחברותא קאמר ר"ל נסכים הבאים עמה נמי מכשיר אלא עיקרן של דברים הן כדברי רש"י ז"ל וכסוגיא דהכא והשתא מקשה לר"ל דהא הגוי מביא דמים לנסכים ולוקחין מן הגזבר ואיכא בהו מותר אי למ"ד לקמן בפרק התרומה דמותר נסכים סאה רביעית כגון אם קבל החנוני לתת לגזבר מארבע סאין לסלע והוקרו ועמדו משלש מספק מד' כשער הראשון וזה הגוי הלוקחן נותן כשער של עכשיו ומרויח ההקדש אותה הסאה ואי למ"ד דהיינו בירוצי המדות של לח שהמקריב מקריבה מחוקה והמספק נותנה להן טפופה ומה שנשפך לחוץ מחמת טפיפתו נקרא מותר וס"ל לר"ע לקמן פ' התרומה דמותר נסכים לכלי שרת אזלי וכיון דמותר נסכים אזלא לכלי שרת נמצא הגוי מביא דבר שאינו מסויים דהא איכא חלק הגוי בכלי ולר"י ניחא דלא מינכר

ולאו מסויים הוי ומשני תלמודא דר' יוסי בר ביבין פריך לריש לקיש מרישא ובאותו התירוץ דתריץ ר' יוסי מתרצינן לקושיין דאקשינן מסיפא דר' יוסי בר ביבין פריך דקתני הכל מעריכין דמריבוייא דכל מרבינן דאם אמר הגוי על ישראל ערך ישראל זה עלי חייב בערכו והכי אמר התם ר' יהודה ומערכין לא מצי פריך דכולהו מודו דאם אמר הגוי על עצמו ערכי עלי דפטור דבני ישראל כתיב:

וערכין לאו לבדק הבית אינון. וקשיא לריש לקיש:

כמא דאת אמר תמן. דתריץ לה ר' יוסי דלריש לקיש לא קשיא דהגוי מתכוין לשמים וסבר דערכו למזבח קאזיל ובלא ידיעתו אזיל לבדק הבית:

כן את אמר כאן. תתרץ כאן לקושיין דנודרין ונידרין דממילא הוא דאזלי לבדק הבית והא דלא אקשי תלמודא לעיל מרישא משום דסובר דריבוייא דהכל מעריכין לא אתי לאיתויי גוי אלא לאיתויי מופלא סמוך לאיש והכי איתא נמי בגמרא דילן:

ופריך תלמודא מה את עביד לה לריש לקיש. האיך אתה יכול לתרץ לר"ל כן בזה התירוץ מה אתה מועיל לריש לקיש דהא כיון דריש לקיש אסר בין בתחילה בין בסוף בין במסויים בין בלא מסויים א"כ מה לי ידע הגוי מה לי לא ידע:

פתר לה לא לכם ולנו וגו'. ומשני דשפיר קאמר ר' יוסי ותירוצו עולה יפה דאיברא דר"ל סבר כיון דכתיב אין לכם זכרון בירושלם א"כ לא שנא בתחילה ל"ש בסוף לא שנא דבר מסויים ל"ש דבר שאינו מסויים אסור מכל מקום דקרא קאמר אין לכם להתפאר שיהא נזכר להיות לכם חלק בבנין הבית ולא בירושלם כמונו משמע דבידע הגוי דמעותיו הולכין לבנין מיירי ועלה הוא דאין רוצין ישראל לקבלו מיירי אבל היכא דלא ידע לא שייך האי טעמא:

ר' סימן שאל מעתה וכו'. כיון דריש לקיש דריש אין לכם חלק וזכרון א"כ נדרוש נמי קרא כדאיתיה דאפילו לבדק ירושלם נמי כגון לחומה שלה או לאמת המים שבתוכה נמי אסור וכן פסק הרמב"ם ז"ל פ"א דערכין וחרמין דאסור ואפילו לבדק ירושלם:

ר' מאיר אומר שני קלבונות. ר"מ לטעמיה דסבר קלבון דאורייתא ויליף ליה מזה יתנו וה"ק קרא זה יתנו דהיינו קולבון כל דעבר על ימא ואפילו נשים וקטנים בכלל דהפקודים על חיובא דמחצית השקל נוסף על זה אית בהו חיובא דקולבון והא דמחייב לר"מ בני י"ג ויום אחד שקל וקולבון היינו דוקא כי יהבי מחצית השקל כדמפרש לקמיה:

מתני' דר"מ היא. כלומר כי קתני השוקל ע"י אשה וע"י עבד וכו' דר"מ היא כדפרישית במתניתין:

אע"פ שאין שקלו תורה. דכתיב גבי שקלים מאת כל איש למעוטי אשה כדלעיל ור"מ מודי להההיא דרשא:

קלבונו תורה. מטעם כל העובר וכדפרישית:

וסבר ר"מ בנותן שקל שלם שהוא פטור מן הקלבון. דמשום הכי תנן השוקל על ידו ועל ידי חברו ר"מ אומר חייב שני קולבונות דהוה ק"ל דארבע קלבונות מיבעי ליה היינו טעמא דס"ל לר"מ דלא מחייב קרא שקל וקלבון לפקודים אלא דוקא כי יהיב מחצית השקל והיינו דשנה הכתוב בההוא קרא מחצית השקל שני פעמים אבל כי יהיב שקל שלם עליו ועל חברו פטור מן הקלבון דאורייתא אבל קלבון דרבנן דתקון להוצאת השולחנים בההוא הוא דפליגי רבנן ור' מאיר דרבנן סברי כיון דצרפום לשקל שלם הא אהנו לבד להוצאת ומסתייהו שיתנו קלבון אחד ור"מ סבר דאפילו הכי אייבין שני קלבונות קלבון לכל חד דאל"כ מיפקעא תקנתא דרבנן דקלבון דכולן יעשו כן ונמצא הקדש מפסיד:

כזה יתנו. ר"מ דריש כיון דכתיב כל העובר על הפקודים מחצית השקל יתנו תרומה לה' ל"ל למיכתב זה יתנו אלא מין מטבע הראה לו דהיינו קלבון להכרעה ושני להוצאות חילוף ורבנן סברי דזה יתנו אתי למידרש י"ב שבטים יתנו דהיינו הנכתבין בחושן וכדלעיל, ולענין הלכה משמע דהלכה כרבנן דאם שקל על ידו של חברו לחוד אינו חייב אלא קלבון אחד ואם שקל על ידו ועל ידו של חברו אינו חייב ג"כ אלא קלבון אחד וא"כ מתני' דלקמן דהאחין השותפין דקתני בה כשחייבין בקלבון היינו קלבון אחד וכן דעת הרמב"ם ז"ל אבל רש"י ז"ל פירש בפשיטות בפ' מעשר בהמה ובפרק בתרא דביצה דאפילו נצטרפו שנים לתת שקל שלם דהיינו סלע הטילו עליהן חכמים לתת שני קלבונין ולכן פירש רבינו ז"ל דכי קתני דחייבין בקלבון שני קלבונין קאמר עיין עליו משמע דס"ל דקי"ל כר"מ, ודע דיש כאן גירסאות משובשות עד מאד אית דלא גרסי במתני' פלוגתא דר"מ ורבנן ואית דגריס לה במתני' ואית דגריס בגמרא תניא אין חייבין אלא קלבון אחד ר"מ אומר ב' קלבונות מ"ט דר"מ דר"מ אמר כשם ששקלו תורה כך קלבונו תורה תניא אמר ר"מ כמין מטבע של זהב הוציא הקב"ה מתחת כסא הכבוד והראה לו למשה ואמר לו זה יתנו כזה יתנו ואית דגריס במתני' דברי ר"מ דר"מ אומר אע"פ שאין שקלו תורה קלבונו תורה וסבר ר"מ בנותן שקל שלם שהוא פטור מן הקלבון ולא גרס לישנא דלעיל ונראה דחשבו הסופרים דפליגי לישני אהדדי וחד מינייהו טעות ולא זה וזה יש בו רוח חיים אבל הנוסחא הנכונה היא אותה שכתבתי ומצאתי אותה בספר ישן שכתוב בשנת חמשת אלפים ושבעים והיו בו פירוש גאון וכמו שארמוז אותן במקומו וראיתי להרא"ש

ז"ל שכתב בפירושו למשנת שקלים ר' מאיר אומר חייב שני קלבונות רבנן לטעמייהו ור"מ לטעמיה דתניא בתוספתא השוקל שקל אחד חייב בקלבון דברי ר' מאיר וחכמים אומרים השוקל שקל פטור מן הקלבון השוקל שני דינרין חייב וטעמייהו דרבנן משום דדרשי זה יתנו כזה יתנו כשהוא נותן מחצית השקל האמור בתורה פטרו הכתוב כזה יתנו ולא יותר אבל השוקל שני דינרין או שנים ששקלו סלע אחד טעונין קלבון אחד ור"מ לטעמיה דאמר השוקל שקל חייב בקלבון הלכך שנים ששקלו סלע אחד חייב שני קלבונות ע"כ דבריו ותמהני עליו האיך הניח תלמוד ערוך ותפס דברי התוספתא כי אימוראי הוו בקיאי בתוספתא טפי מינן והתלמוד העתיק כאן ברייתא דר"מ סבר דנותן שקל דהיינו מחצית השקל חייב שני קלבונות וטעמא כדפרישית ועוד דכתב דרבנן אמרי דשוקל שקל פטור מן הקלבון ואין חיוב קלבון אלא כששקלו סלע אין דרך המשנה כך ועוד דלמ"ד להוצאת השולחנים או להוצאת הדרך כיון דצריכין לבקיאות השולחנים כך צריך לפרוע מי שנותן שקל כמו מי שנותן סלע ואין לנו ועוד ההיא תוספתא דקתני השוקל שקל חייב בקלבון אחד מאן לימא לן כפירושו ז"ל דילמא בקלבון דאורייתא קא מיירי דס"ל לר"מ כשם ששקלו תורה כך קולבונו תורה ורבנן לית להו קלבון דאורייתא וכי תני השוקל ב' דינרין חייב סתמא היא ולכו"ע וקמ"ל דאע"ג דדינרין סגיין טפי וכו"ע בקיאי ואין צריך לזה שולחני דליתיב ליה קלבון קמ"ל והשתא תוספתא ודברי הגמרא כי הדדי נינהו ואין לנו אלא דברי הגמרא:

כולה דר' מאיר היא. כולהו בבי דתנינן בהו שני קלבונות בין בבא ואם שקל על ידו של חברו וכו' בין סיפא דהכא דתנן הנותן סלע ונוטל וכו' כולהו ר"מ הוא דקאמר להו דהא אית ליה לר"מ דכל מאן דיהיב שקל חייב שני קלבונות חד מדאורייתא וחד מדרבנן:

אחד שקל שהוא נותן וכו'. חד יהיב האי ראובן שנתן הסלע לחיובו דשקל מן התורה והשני שהוא מדרבנן לשולחנים שיושבין שם לראות השקלים באותו השקל שהוא נוטל מידם נפיק ועולה לו לקולבונו דתקון רבנן דהא אותו השקל דיהבי ליה השתא גזברין לר"מ נתן בעליו הראשון לגזברין שני קלבונין וא"ת והא אמרינן לעיל דאליבא דר"מ דכי יהיב סלע לגזברין פטור מקלבון דאורייתא דלא דרשינן כזה יתנו אלא מחצית השקל וי"ל דקסבר ר' אלעזר דכיון דגזברין מהדרי ליה שקל ולא נשאר בידן אלא שקל לא חשיב אלא כנותן שקל גרידא ומשום הכי לא מיפטר מקלבון דאורייתא הלכך השתא יהיב להו קלבון חד מכיסו לחיובא דרמיא עליה מדאורייתא והשני אותו שנתנו לגזברין נתן ב' קלבונין לר"מ ושקלי גזברין חד דחיובא דאורייתא לקרקף דגברא ההוא ואידך מעכבי ליה גזברין בשביל האי ראובן וכ"ת לר' אלעזר תרתי דר"מ למה תריץ דאשמעינן השתא

מתני' לר"מ דאותו קלבון דחילוף מהני השתא להאי ראובן לחילוף השולחנין וכי תני תנא חייב ב' קלבונות ה"ק אין לו להפסיד מן כיסו אלא ב' ולא תימא דמחייב ב' הנותן הסלע ומפסיד ג' דשקל דנוטל כי בעי להוציא לפרוטרוט וכו':

ורב אמר כדברי הכל היא. הך סיפא אפילו רבנן מודו בה ולרבנן הוא דמיתנייא וכי תנן חייב ב' קלבונין מפסיד הוא דקאמר חד דמחייב ראובן לחילוף לשולחנין ואף אם נתן סלע וחד מפסיד באותו שקל דיהבי ליה גזברין דכי בעי להוציאו קא יהיב קלבון על כרחיה וכדאמרן:

דאי כר"מ שלשה חייב. דאי הך סיפא מיתנייא אליבא דר"מ לר"מ ג' הוא דמחייב חד לשקל שנוטל דכי בעי להוציאו לפרוטות יש לו ליתן במתנה לשולחני קלבון לחילוף וחד חייב מדרבנן משלו לשולחנין דב"ד ועוד חייב ליתן אחר על השקל שנותן משלו לדבר תורה דמחייב מן התורה בקלבון מלבד השקל כדילפינן לעיל מקרא:

דעתיה דרב ג' קלבונות הן. בתמיה רב סבר דלר"מ כשנתן סלע להקדש ונטל שקל ג' קלבונות מיחייב כדפרישנא:

אמר ר' אלעזר וכו'. לא שנו דהוה שותפות להפטר ממעשר בהמה כי חזרו ונשתתפו אלא שחלקו בשומא גדיים כנגד תיישים ותיישים כנגד גדיים לפי שיווייהן דהתם ליכא למימר זה חלקן המגיע להן ממיתת אביהן דודאי בשעת מיתה זכה זה בחצי גדיים ובחצי תיישים וזה בחצי גדיים ותיישים הילכך קנין הוא ולא ירושה והוולדות שישנן בשעת חלוקה פטורין ממעשר בהמה משום לקוח ואותן העתידין לבא נמי פטורין משום שותפות דשותפין הן:

אבל אם חלקו וכו'. דאמרינן ברירה וזה חלק המגיע לכל אחד ממיתת אביהן ועדיין ירושה היא ושם ירושה עליהן וכי חזרו ונשתתפו הדרא ליה תפיסת הבית כמעיקרא ולאו שותפות הוא הילכך לא וולדות שישנן בשעת חלוקה פטורין משם לקוח ולא העתידין לבא פטורין משום שותפות אלא כולם חייבים:

אפילו חלקו וכו'. דאין ברירה והוו מרישא לקוחות והדר שותפין:

הלקוח ושניתן לו במתנה. בבכורות יליף לה מדכתיב בכור בניך תתן לי וכתיב בתריה כן תעשה לשורך לצאנך מה בנך אינו בלוקח ובמתנה אף שורך וצאנך אינו בלקוח ומתנה ור' יוחנן לטעמיה דלית ליה ברירה במס' גיטין פ' כל הגט:

תניא האחין וכו'. פירשתיו במשנתינו:

ר' ירמיה בעי. בגמרא דילן פשיטא ליה לר' ירמיה:

היך עבידא. כלומר היכי דמי:

חלקו את הנכסים ואחר כך חלקו את הבהמה חייבין וכו'. בקלבון חייבין דהוו כשאר שותפין אבל בהמה לא חלקו אלא שאחר זמן חלקו וקא משמע לן דלא אמרינן כיון דלבסוף חלקו הבהמה אגלאי מילתא למפרע דלא חשיב תפיסת הבית וליפטרו ממעשר בהמה דשותפין חשיבי כיון דחלקו נכסים ולבסוף חלקו בהמה קא משמע לן דמאי דפלוג פלוג ומאידלא פלוג לא פלוג וחשיבא תפיסת הבית לגבי בהמה וחייבין במעשר בהמה:

חלקו את הבהמה ואח"כ חלקו נכסים פטורין מזה ומזה. ממעשר בהמה פטורין דהא חלקו וכי נשתתפו פטורין דלך ולא של שותפות ופטורין מן הקלבון כיון דלא חלקו בנכסים ברשות אבוהון קיימי נכסים והוה ליה דאביהן שוקל עלייהו כדפרישית במתניתין והא דקאמר ואח"כ חלקו רבותא קמ"ל דלא תימא כיון דחלקו בבהמה מעיקרא ולבסוף נכסים גלו אדעתייהו דלמיפלג קיימי וליחייבו בקלבון אף בזמן דלא חלקו נכסים קמ"ל דמאי דפלוג פלוג ומאי דלא פלוג לא פלוג ובגמרא דילן מתוקן הלשון יותר והכי איתא התם חייבין בזה ובזה שחלקו בכספים ולא חלקו בבהמה פטורין מזה ומזה שחלקו בבהמה ולא חלקו בכספים ואמרינן דסד"א כיון דחלקו בבהמה גלו אדעתייהו דלמיפלג קיימי וליחייבו בקלבון קמ"ל ולא מני הכא תרי גווני דמני התם חייבין בקלבון ופטורן ממעשר בהמה חייבין במעשר בהמה ופטורין מן הקלבון דבמתני' תנינן להו:

הא דאת אמר וכו'. דכי חלקו בבהמה ולא בנכסים דפטורין מן הקלבון ולא חשבינן נכסים כחלוקין היינו כשלא היתה הבהמה רוב נכסי אביהן אבל היתה הבהמה מועטת ונכסין מרובין או שוה בשוה:

אבל היתה הבהמה רוב. רוב נכסים שדי מועט בתר רוב וכמאן דפליגי נכסים דמו וחייבין בקלבון:

וכי מפני שעשיתן כאדם אחד. למתני' פריך דאמאי כשלא חלקו שעשאן כאדם אחד דהו"ל שהן ביד אביהן דנפיק חומרא שחייבין במעשר בהמה וכדפרישנא:

תפטרו וכו'. וכי מפני החומרא ימשך קולא שיהיו פטורין מן שני קלבונין הא כיון דרשות שניהן איכא על הנכסים אע"ג דלא חלקו הוה לן לאחמורי בהן ולמחשבינהו דכחלוקין דמו דהיום או למחר יחלוקו והוה לן לאחמור הכא והכא:

לא שניא היא שנותנין סלע. כלומר כיון דיהבי להקדש סלע שלם דמו לתפיסת הבית ועוד דאהנו לגזברים ומתני' ר"מ היא וכדפרישית:

מעתה אפילו חלקו. כיון דחשיבא הנייה לגזברין נתינת סלע שלם אפילו חלקו וכו' ואנן איפכא תנן ולא משני, ולענין הלכה קי"ל כר' ירמיה דמאי דפלוג פלוג ומאי דלא פלוג

לא פלוג וכן פסק הרמב"ם ז"ל בהלכות בכורות ובהלכות שקלים ולא כתב להא דר' מני לא שנא הוו בהמה מועטת ונכסין מרובין ל"ש הוה בהמה מרובה ונכסים מועטים דמאי דפלוג פלוג כיון דלא חלקו בהמה תפיסת הבית מקרי וחייבין במעשר בהמה וכן נכסים וכו' דבגמרא דילן לא מייתי להא דר' מני אלא דר' ירמיה בלחוד:

הוא שני גיסין. שני בעלי אחיות שירשו את חמיהן אי קנו בתפיסת הבית חייבין במעשר בהמה ופטורין מן הקלבון דלא תימא ירושת אב דוקא דאינהו בתר אב גרירי ואינן זזין מרשות לרשות אבל ירושת חמיהן דמטעם קנין קדושי נשיהן קא אתי הוה אמינא כלקוחות דמו ופטורין ממעשר בהמה קמ"ל:

לשקלים. ואזלי לקופות לקרבנות צבור ור"מ לטעמיה דקלבון דבר תורה הוא וההוא דרבנן גריר אדאורייתא:

לנדבה. והוו לעולת קיץ המזבח כדאיתא פרק י"ג שופרות:

רקועי פחים. דחשיב כמו מותר תרומה כדלקמן בפרק התרומה:

שולחנין. שמחליפין לגבאי ב"ד המטבעות ופורעים להם שכר פעולתם:

להוצאת דרכים. ההוצאה שצריך למשאות עד שיגיעו השקלים להקדש:

הדרן עלך פרק באחד באדר בס"ד

פרק ב

הלכה א

מצרפין שקלים דרכונות. גבאין הלוקחין שקלים מן בני העיר ומוליכין לירושלים מחליפין השקלים לדרכונות שהוא מין מטבע זהב ומפרש בגמרא דינרין ופירש רמב"ם ז"ל ששוה ב' סלעים והכי מוכח דתנן לקמן בפירקין בתחילה היו שוקלים דרכונות חזרו לשקול סלעים חזרו לשקול טבעין בקשו לשקול דינרין וטבעין מפרש בגמרא פלגו סלעים ודינרין פלגו טבעין שהסלע ד' דינרין וה"נ סלעים פלגו דרכונות ודוקא דרכונות שהיה מטבע טבוע אבל שאר זהב שאינו טבוע לא ולא איצטלאות של זהב ולא מרגלית כדמפרש בגמרא:

כשם שהיו שופרות במקדש. לקמן פי"ג שופרות תני להו והתם מפרש שהיה פיהם צר למעלה ורחב למטה כדמות השופרות וכן היו בערי ישראל נמי לפני הגבאין לקבלת השקלים וטעמא מפני הרמאין כדמפרש התם:

בני העיר ששלחו שקליהן. ששלחו ביד שלוחן להוליכן ללשכה ולמעוטי ביד שלוחי ב"ד דהתם ב"ד הן הבעלים לעולם:

ונגנבו או שאבדו. בגמרא מפרש לה:
אם נתרמה התרומה נשבעין לגזברין. אם כשידעו בני העיר האבידה או הגניבה היה בא' בניסן או בב' בניסן בענין שכבר תרמו התרומה בלשכה גזברין של בית המקדש הן בעלי הדין של אלו השומרין ונפטרו בני העיר דהא תרמו עליהן דהאי תנא סבר כר"מ דאמר תורמין על האבוד כדאיתא בגמרא ופירש רש"י ז"ל בפ' הזהב כשנתנו ביד שלוחו אבד לו ולא נודע לו וכיון דתרמו עליהן נפטרו וההקדש הוא דמפסיד ונשבעין לגזברין של מקדש שלא פשעו:
ואם לאו נשבעין לבני העיר. ואם לאו אלא שנודע לבני העיר קודם שנתרמה התרומה דהשתא אין תורמין עליהן אלא ע"מ שישלמו למקדש שקלים אחרים דהיינו תורמין על העתיד לגבות דתניא בגמרא וכמו שאפרש שם בס"ד וכיון דבני העיר לא פטירי הן הן בעלי הדין של שומרין אלו לפיכך נשבעין לבני העיר ובגמרא מפרש היכי נשבעין והא קי"ל אין נשבעין על ההקדשות:
נמצאו. קאי אאבדו:
או שהחזירום הגנבים. קאי אנגנבו וכבר פרעו בני העיר ללשכה:
אלו ואלו שקלים הן. בג' מפרש היכן אזלי הני והני:
ואין עולין להן לשנה הבאה. דהא אסחו בני העיר מינייהו דעתייהו והקדש הוא דמרויח וצריכין לשקול לשנה הבאה:
ויעשו אותם מרגלית. ותהא יותר קלה המשא ואמאי תני דרכונות דמשמע דוקא מטבעות:
שמא תיזול. אבל טיבעא לא זיל ואע"ג דאמרינן ריש פרק הזהב דהבא פירא הוי היינו כלפי מטבע כסף שהוא עיקר שיוצא בהוצאה ומ"מ אינו מצוי כל כך שישתנה השער שלו:
דתנינן תמן. בבכורות פרק יש בכור:
כולן נפדין. כגון בכור אדם והקדשות:
חוץ מן השקלים. דאם באו לחללן ולפדות במטבע טבוע דבעינן טבועין:
ואין פודין בכלים. כלומר והוינן בה ואין פודין בכלים והא לא ממעטינן בפדיון הקדשות אלא עבדים ושטרות וקרקעות כדתנן התם וא"כ פשיטא דפודין הקדשות בכלים ובכל שוה כסף וא"כ מאי שנא שקלים משאר הקדשות:
וא"ר שמואל בר רב יצחק שמא יזלו וכו'. והכי נמי הכא גבי קושיית מרגלית:
ה"ג בכל הספרים מתני' בתקלין חדתין אבל בתקלין עתיקין לא בדא ותני כן עתיקין במקדש ואין עתיקין במדינה. ומפרש למאי דתני במתניתין כשם שהיו שופרות במקדש

היו במדינה וקאמר דהיינו דוקא תקלין חדתין דתקלין עתיקין אין שנוי במשנה וה"ה לכולהו אינך דתנן פי"ג שופרות דכל הנהו לא הוי במדינה אבל הרמב"ם ז"ל פ"ב מהלכות שקלים כתב כיצד כונסין את השקלים השולחנים בכל מדינה ומדינה מניחין לפניהן שתי תיבות תקלין חדתין ותקלין עתיקין ע"כ ומצאתי באותו ספר ישן דגריס הכי בני העיר ששלחו שקליהן מתניתין בתקלין חדתין אבל בתקלין עתיקין לא בדא ולא גריס ותני כן וכו' ומשמע דקאי אהא דתנן בני העיר שוקלין אחרים תחתיהן ומפרש דדוקא כשאבדו תקלין חדתין ולא כשאבדו עתיקין דהא כבר הפרישו גזברין עליהן אישתקד ומהך גירסא נראה דגובין היו העתיקין בכל מדינה ומדינה וממנה למד הרמב"ם ז"ל אבל קשה אהך גירסא דהיכי מפרש הך בבא קודם שיפרש נגנבו או אבדו ויש כיוצא בה בפ' הנזקין דמייתי ברייתא דהבא מחמת חוב וכו' וקאי אתקנת רבי והדר מפרש פיסקת ב"ד של אחריהם אמרו דקדמה בסדר המשנה:

אבל בשומר חנם לא בדא. פירוש משום דקשיא היכי נשבעין והא הקדש הוא והקדש רחמנא פטר ביה לכל דיני שומרין בין משבועה בין מלשלם דכתיב רעהו ולא של הקדש כדתנן בהזהב ומפרש לה בשומר שכר כדי ליטול שכרם וכדמפרש ר' אבא דנגנבו בלסטים מזויין ואבדה שטבעה ספינתו בים ונשבעין דהכא היינו שאינו ברשותו כדי ליטול שכרן וליטול שכרם לא מצית לאוקמי בגניבה ואבידה דהא לא קיימו התנאי כי היכי דמשלמין להו אגרייהו אלא נגנבו בלסטים מזוין דהיינו אונסין דאהא לא אתנו בהו הלכך מיחייב להו אגרייהו ונשבעין לגזברין דקתני נשבעין אף לגזברין בגלגול הוא דקאמר דהא כיון דאין שכרן אלא על בני העיר נשבעין לבני העיר דאינהו אגרו להו ונשבעין לגזברין בגלגול נמי דכיון דבני העיר פטירי דלא נודע להם עד אחר שנתרמה התרומה גזברין מפסדי וגזברין הן נמי בעלי הדין וסיפא הכי קאמר ואם לאו אלא דידעי עד שלא נתרמה וחייבין בני העיר השקלים ותבעי מינייהו אגרייהו נשבעין לבני העיר דוקא שאינן ברשותן וששמרו כדרך השומרין ליטול שכרן מבני העיר ואין צריך במעמד גזברין דגזברין אין להם שום הפסד:

אתי כמ"ד תורמין וכו'. כר"מ דאמר תורמין על האבוד ומשום הכי כי נתרמה התרומה נשבעין לגזברין כדפרש"י במתני' תורמין על האבוד פירש רש"י ז"ל בהזהב כשהיו ממלאים ג' קופות משקלי הלשכה ואותן הקופות מלאות נקראין תרומת הלשכה וממלאים אותם ע"מ שיהיו ראש ותרומה לשיריים שיהיו אותם שהביאו שקלם הנשארין שם זוכין בתרומה זו להיות הקרבנות גם עליהם ותורמין אותן אף על מי ששלח שקלו ואבד לו ואין ידוע לו על הגבוי ועודנו בדרך ועל העתיד לגבות מי שנאנס ולא שלח

שקלו באדר היה משלחו כל השנה כולה ונותנין אותו בשופר שכתוב עליו תקלין חדתין והלשכה היתה נתרמת ג' פעמים בשנה בפרס הפסח ובפרס עצרת ובפרס החג וכשמגיע זמן לתרום נותנין מעות השופר בלשכה וכשתורמין תרומה ראשונה מתנין אף על העתיד לגבות ואף בשניה ובשלישית והמביא אחר שנתרמה השלישית נותנו לשופר ששמו תקלין עתיקין ונופל לשיירי הלשכה ומהן באין חומת העיר ומגדלותיה ע"כ לשון הרב ז"ל ומה שכתב נותנין מעות שופר תקלין חדתין בלשכה לקמן בפ' תורמין נפרש דאחר תרומת ניסן מעות תקלין חדתין נותנין אותן על גבי הקטבלאות שהיו לכיסוי מעות השיריים כדי שיחזור ויתרום משם בפרוס הבא אחריו כדמפורש התם עוד כתב דבשניה ובשלישית תורמין על האבוד לא ידעתי למה צריך דבפעם הראשונה שמלאו הקופות הגדולות של כ"ז סאין זכו בהן לכל ישראל ומה צריך יותר אבל בפ' תורמין אמרינן בג' פרוסין היו תורמין מתקלין חדשים כדי כולם וצריך לזכותם לכל ישראל בחדשים לכל פעם באותם השקלים ומזכירין בכל פעם בתחילה בעליהם ששלחום כגון בפסח בתחילה על א"י ואח"כ כל ישראל בשבועות כרכין הקרובין לא"י כגון חלב ודמשק ומצרים וכיוצא בהן ואחריהן כל ישראל בסוכות לבבל וכיוצא בהן ואחריהן כל ישראל ואפשר שזה למדנו רש"י ז"ל עוד דקדק הרב ז"ל וכתב ממלאין אותן ע"מ שיהיו ראש ותרומה לשיריים שיהיו אותן שהביאו שקלים ונשארין שם זוכין בתרומה זו וכי' ולזה הוכרח הרב לפרש על האבוד דאף על האבוד קאמר והוכרח לפרש על הגבוי ועודנו בדרך דאין לומר טעמו ז"ל סבר לומר דר"י פליג עליה דר"מ וסבר דאותן ששקלו שנשארו שקליהן בלשכה אלא דלא נפלו המעות תוך הקופות שאין להם זכות בקרבנות ר"ח ניסן ואילך דלא שבקת חיי לכל בריה ומאי הוה להו למעבד אלא ודאי דמודי לר"מ בהא וכי קאמר דאין תורמין על הגבוי לאו בגבוי שנכנס ללשכה קאמר אלא דעודנו בדרך דפשע שלא נתנו בזמן שהיו שלוחי ב"ד גובים כדי שיעלה ללשכה בזמנו וכן נראה דטעמא דר' יוסי בכל הנך משום דפושעים נינהו ולא עבדינן תקנתא לפושעים וקשה דהא טעמא דר"י היינו משום דסבר הוא גזבר הוא אחר כדאיתא פ"ק דתרומות ואין לו כח לזכות כלל ואין תרומתו עולה לאחרים דהוי תורם על שאינו שלו וי"ל דמשום דבעל מצי לזכות לכל מי שירצה בין לפושע בין לשאינו פושע קאמר ר"י דלית לגזבר האי רשותא לזכות לפושע אבל למי שלא פשע ועלו שקליו ללשכה מודי ר"י דהא על כרחך דין תרומה דיינינן הכא דתרומה קרי לה רחמנא ותורם דעלמא היינו דקורא שם עליה וקדישא והמותר הויא חולין וה"נ הנשאר בלשכה הוי חולין דתרומה קרי לה רחמנא וכדאמרן אבל אותן שלא עלו שקליהן ללשכה אין יכול לתרום עליהן דהא אין לו רשות בעלים ומדבריו למדנו שם

תרומה דכולה מכילתין ומאן יהיב לן מעפריה ומלינן לעיינין ובסו"פ הוציאו לו אמרינן דשקלים דלא נתרמו דלא חזו דדמו לטבל ואחר שנתרמו הוו להו חולין וה"נ אמרינן לקמן דאין מועלין בשיריים ואע"ג דר"מ סבר מועלין בשיריים מ"מ מודי דתורמין לכל ישראל, עוד כתב ועל העתיד לגבות מי שנאנס ולא שלח שקלו והרב לא היה בגירסתו ועל הממושכן ואנן גרסינן ליה ואנו מפרשין ועל העתיד לגבות כגון האי דמתני' דשלחו שקליהם ונאנסו ונודע לבני העיר קודם שנתרמה התרומה דעתידין הגזברין לגבותן מבני העיר תורמין הגזברין עליהן ע"מ שישלחו דההוא לא שייך בממושכן ומי שנאנס ולא שלח שכתב רש"י היינו ממושכן דקתני בברייתא עוד כתב הרב ז"ל דהמביא אחר שנתרמה התרומה השלישית נותנו לשופר של עתיקין ולא ידעתי טעמו אלא דסבר הרב ז"ל דכיון דאין עושה בהן מצות תרומה לא חזו לקרבן וכיון דלא חזו לקרבן נופל לעתיקין דהיינו שיריים ואח"כ ראיתי שנתכוין לתרץ קושיית מועלין בעתיקין דפ' האיש מקדש דקשיא אההיא דפ' התרומה וכמו שאכתוב שם בס"ד:

כמ"ד אין תורמין. ר' יוסי היא וסתם לן תנא דמתני' כר"מ ולדברי ר' יוסי אפילו בההיא דרישא נמי אם נתרמה התרומה נשבעין לבני העיר דבני העיר חייבין לעולם וטעמא דרבנן דהיינו תנא דמתני' דס"ל דגזברין חשיבי בעלים דשקלים ומצו לזכות לכל מאן דבעו ור' יוסי סבר דגזברין לא חשיבי בעלים הלכך לא מצו לזכות לפושעין והכי מפרש לפלוגתייהו בפ"ק דמס' תרומות רבנן סברי גזבר כמאן דאינהו בעלים הוא ור"י סבר הוא גזבר הוא אחר:

א"ר אלעזר וכו'. ובשומר חנם מוקי לה כפשטה ושבועה ליפטר מן התשלומין ור"ש היא דר"ש ס"ל במס' שבועות ובמרובה ובהזהב דקדשים שחייב באחריותן הוא בעלים דרעהו מקרי וכיון דכי לא נתרמה התרומה חייבין בני העיר לשלם ונשבעין שבועה דאורייתא שלא פשעו כדינן לעולם ואפילו נודע להן אחר הרמת התרומה דהא בשעה שמסרו בידן היו חייבין השומרין בפשיעה דבתר שעת מסירה הוא דאזילנן ולקמיה מפרש לה:

ור' יוחנן אמר. שבועה זו משום תקנה כלומר לעולם בשומר חנם וליפטר מן התשלומין ודברי הכל היא ודקשיא לך רעהו דאורייתא פטור לגמרי ורבנן הוא דתקון כדי שלא יזלזלו בני אדם בשמירת הקדשות:

גזברין מאי עבידתייהו. דהא בשומר חנם מוקמת לה ושבועה מדינא דאורייתא ליכא בשלמא כשנודע להן קודם שנתרמה התרומה דחייבין באחריותן בעלי דין נינהו ונשבעין לבני העיר אלא רישא כשנתרמה מקמי דנודע להו מאי מהני דנשבעין לגזברין לא ליהמנו להו גזברין בשבועה דלא פשעו אי נמי דלימרו להו דשומרי שכר הוו ומחייבו להו לשלם

דהא מאן מסר להו שקלים בני העיר לימרו להו גזברין לדידן לא מהימניתו לן אי נמי שומרי שכר אתם:

ומשני נשבעין לבני העיר במעמד גזברין דלא ליחשדינהו שהן שומרי שכר:

אפילו קבלו עליהן. כלומר אי נמי היכי שיאמרו בני העיר אנו רוצים לשלם ואנו משלמים שקלינו אע"ג דאנן לא מחייבי דלא נודע לנו עד אחר שנתרמה ואין רצוננו שישבע השליח שהוא נאמן לנו דהשתא ליכא פסידא להקדש אפילו הכי אין שומעין להן דאין הקדש יוצא בלא שבועה וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ג דהלכות שקלים ולהך סוגיא דהכא לא קשה קושיא דפרק הזהב דאקשינן למ"ד הא מני ר"ש היא:

ר' יוחנן אמר חייב באחריותו. בפרק שילוח הקן פליגי כה"ג ומפרש התם דפליגי בהרי עלי והכא נ"ל דפליגי באמר הרי זה וכן משמע הלשון דקאמר הפריש שקלו ואבד ומש"ה פטר ר"ל דאילו בהרי עלי מיחייב הוא וגבי מנה של בדק הבית פטור בהרי עלי משום דלא חסר הקרבה אבל גבי קדשי מזבח מיחייב כדאמרינן התם ושקלים קדשי מזבח נינהו ור' יוחנן מחייב אפילו בהרי זה משום דדוקא גבי נדבה הוא דפטור דאיהו מחייב אנפשיה במאי דלא רמי עליה רחמנא אבל שקלים דרחמנא רמיא עליה דמ"ע הוא אע"ג דאמר הרי זה לא מיפטר עד שיבא ליד הגזבר שאין המצוה נשלמת עד שיגיע השקל לידו וכרבנן דאמרי גזבר בעלים הוי ומיירי שנודע לו שנאבד קודם שנתרמה התרומה דלא מהני תורמין על האבוד אלא על ואין ידוע לו וכדאמרן:

לגזבר. גזבר של מזבח הלוקח בהמה למזבח דהיינו שיביאנו לעזרה:

ברשות גבוה בכ"מ שהוא. משום טעמא דס"ל לר' יוחנן דרחמנא רמי עליה קאמר הכי דכל היכי דאיתא בי גזא דרחמנא איתא דכתיב לה' הארץ ומלואה אבל עיקר טעמיה דר"ל דכיון דאמר זה מיפטר:

ובני העיר שוקלין אחרים. ואמאי נימא דבי גזא דרחמנא איתיה:

עוד היא משום שבועת התקנה. דכיון דנשבעין למר משום תקנת חכמים ולמר מדאורייתא כי פטירי שומרין דלא פשעו דנשבעו לבני העיר מ"מ חייבין בני העיר לשלם דמצו למימר להו גזברין לבני העיר אתון מהימניתו להו בשבועה אנן לא מהימנינן להו וכיון דאינהו לא מהימנו להו לגזברין דבני העיר הם ששלחום ביד שלוחם מיחייבי בני העיר לשלם לגזברין וגם זו מן התקנה שלא יזלזלו בני העיר בהקדשות ומסרי להו ביד בני אדם בשמירה מעולה וידקדקו בשמירתן אבל גבי יחיד דלא שייך ביה שבועה פטור:

נופלין לתקלין חדתין. וילכו ללשכה לקנות מהן קרבנות צבור:

לתקלין עתיקין. ויפלו לשיירי לשכה ולחומת העיר:

אלו ששלחו בני העיר תחלה. מיקרו ראשונים וילכו לקרבנות:
לידי גזברין תחלה. ומיקרו ראשונים לפי שלגזברין באו לידן ראשונים:

הלכה ב

ה"ג וכן נמצא בספר ישן הנותן שקלו לחברו לשקול על ידו ושקלו ע"י עצמו אם נתרמה התרומה מעל השוקל שקלו מן מעות הקדש אם נתרמה התרומה מעל ולא גרסינן בהך גמרא דבני מערבא כגירסת הספרים דגרסי בסיפא וקרבה הבהמה ואין לתמוה במה שכתוב בסדר המשנה שלנו וקרבה הבהמה ולא כן בירושלמי דהא בברכות פ"ק גרסי בני מערבא הקטרת חלבים ואברים ואכילת פסחים מצותן וכו' וגרסינן עלה בגמרא אנן תנינן אכילת פסחים אית דלא תני אכילת פסחים ובספרים שלנו אינו במשנה ובגמרא דילן גרסינן ואילו אכילת פסחים לא קתני ובריש פרק הזהב נמי גרסי אינהו הכסף קונה את הזהב ואילו בגמרא דילן גריס הזהב קונה את הכסף והגירסא האחרת שנקרא בילדותו וכן נמי לעיל גירסת בני מערבא השוקל על ידו של חברו חייב ב' קלבונות ובמשניות שלנו אינו כן אלא חייב קלבון אחד ר' מאיר אומר ב' קלבונות והכי נמי גירסת ספרינו היא גירסת תנא ברא דאמרינן בגמרא תני דבי רבי נתקרבה הבהמה ותקנוה בלשון המשנה בני בבל אבל לעולם בין גירסא דבני מערבי בין גירסא דילן אתרי בבי שייכא ומאן דגריס בסיפא וקרבה הבהמה אית ליה למגרס נמי הכי ברישא והייינו תנא דבי רבי וכן מצאתי גירסא דגריס הכי בתרווייהו קרבה הבהמה אי נמי תנא סיפא לגלויי רישא וה"פ דמתני' לשקול על ידו בשבילו ושקלו לעצמו ובג' פריך דכי שקיל ע"י עצמו מאי הוי דהא כי יהיב להו לגזברים סתמא יהיב להו ולא קאמר להו בשבילי אני נותן דאין לך אדם שפורע שקלו שיאמר בשבילי אני נותן וכיון דהך שקלשל חברו הוא אע"ג דיהיביה אדעתא דנפשיה כיון דסתמא יהיב ליה שקל בחזקת בעליו הוא דלגבי הקדש דברים שבלב אינם דברים ומשני לה כגון דהאי גברא איניש מסויים של בית ר"ג היה כדמפרש בגמרא:
אם נתרמה התרומה מעל. אם כששקלו זה ע"י עצמו נתרמה התרומה זה מעל מיד ואע"ג דהדר שלם שקלו דהא שני מהקדש שחברו חייב להקדש שחייב הוא ובגמ' מפרש אמאי לא מעל קודם שנתרמה:
ממעות הקדש. ממעות בדק הבית:
אם נתרמה התרומה מעל. ואע"ג דהדר שלם שקלו ובגמ' מפרש לה והרא"ש ז"ל גריס בסיפא ונתקרבה הבהמה ולא היה בספרו כתוב ברישא ופירש דקאי אירישא נמי והייינו טעמא שאע"פ שנהנה כבר אינו מועל עד שנעשה כל מצות הקדש דהיינו שנתקרבה

הבהמה ותניא פרק הנהנה במס' מעילה מנין מקדש לקדש כגון לקח קיני זבין וכו' שקל שקלו והביא חטאתו ואשמו ממעות הקדש כיון שהביא מעל דברי ר"ש ר' יהודה אומר עד שיזרוק את הדם ת"ל למעול מעל ריבה ותנא דהכא ר' יהודה היא וסבר ר' יהודה כיון דמקדש לקדש קא משני לא איתרבי למעילה אלא אחר שנעשה כל מצות הקדש שני אלו דבריו ז"ל ומה שכתב דקאי נמי אירישא יפה פירש דכולה חדא היא ותני סיפא לגלויי רישא כדפרישית אבל מה שכתב מתניתין דהכא ר' יהודה היא ולא ר"ש ונדמה בעיניו דמאן דתני נתקרבה וכו' קפידא קשה לי בגויה טובא חדא דהא כיון דנתרמה התרומה על כל שקל ושקל חלק כל ישראל יש ואין בשום שקל של שום אדם שום מרות בו דהא תורמין על כל ישראל כולן וא"כ מה לי קרבה הבהמה או לא קרבה והא בהקרבת הבהמה אין כאן תוספות ומגרעת להאי שקל של ראובן ששקלו שמעון ועוד מאן נימא לן דשקלו עלה למוסף ר"ח דילמא לא עלה ועוד אפילו ת"ל דעלה דכל ישראל הוא והחלק הנוגע לו הוא חלק אחד מאלפי רבבה ועוד דא"כ מאן דתנא נתקרבה הבהמה כר' יהודה ולא כר"ש ובגמ' אמרינן דמאן דתני נתקרבה ר"ש היא ועוד דלדעתו מאן דתני נתקרבה לענין דינא קפיד דבלאו הכי לא מעל ובגמרא אמרינן דלא תני ליה אלא משום דכהנים זריזין הן ועוד קשה דהא ריש לקיש קאמר לעיל דהקדש ברשות גבוה בכל מקום ותו לא מיחייב דהא נפיק ונשלמה מצותו ור' יוחנן נמי לא מחייב ליה אלא עד שימסרנו לגזבר ולדעתו ז"ל הא סתם לן תנא דלא נשלמה מצותו עד שיזרוק הדם כר' יהודה והו"ל בגמרא לאקשויי לתרווייהו לר' יוחנן ולר"ל מסתם מתניתין ועוד דהא ר' יוחנן אית ליה הלכה כסתם משנה וליכא למימר דהא דר' יוחנן איירי קודם שנתרמה והכא אחר שנתרמה אייריגן דלדעתו ז"ל הא ידע קודם שנתרמה וקרבה ולדעתו אינו מועל אע"פ שנהנה כבר עד שיזרקו הדם ועוד למה להו בגמ' למימר משום משכון הא זרקו עליו דם ומעל לר' יהודה הלכך מן כל הלין לא סלק לן האי פירושא כלל ואין לנו לפרש אלא על דרך הגמרא:

יאכל כנגדן. כששקל שקלו מדמי מעשר שני יאכל כנגד אותן המעות בירושלים בקדושת מעשר שני דמע"ש לא ניתן אלא לאכילה כדאיתא התם, ומדמי שביעית כששקל שקל מדמי שביעית יאכל פירות כנגד אותן דמים בקדושת שביעית דשביעית נמי לא ניתנה אלא לאכילה הלכך יאכל כנגדן שלא יהא חוטא נשכר ויאכל אותן עד זמן הביעור כדאיתא בשביעית ובגמ' מפרש היכי חיילא קדושת שקל על קדושת שביעית או מע"ש:

אנן תנינן נתרמה התרומה. ותו לא ותנא דברייתא גריס אם נתרמה התרומה ונתקרבה הבהמה ברישא ובסיפא וארישא ואסיפא בעי אם נאמר דודאי פליגא מתני' לתנא דבי רבי ומתרץ מאן תנא נתקרבה ר"ש היא:

דר' שמעון אמר וכו'. ר"ש קאי אהא דתנן סו"פ התרומה אינו מקבל מעותיו עד שיהא המזבח מרצה דאפילו אם משך הגזבר לא היה מקבל החנוני המעות עד שיעלה לרצון על המזבח דאם התליעה סלת או החמיץ יין אחריותן על החנוני ותני עלה בגמרא ר"ש אומר מיד היה מקבל מעותיו שהכהנים זריזין הן וסבר דמיד הגזבר היה נותן המעות לחנוני ולחששא דחיישי רבנן להתליע או להחמיץ ליכא למיחש דכהנים זריזין הן ומקריבין מיד ואין מתעצלין וליכא שהות לא להחמיץ ולא להתליע ומ"ד נתקרבה לא תני לה למימר לא מעל אם לא נתקרבה אלא דקא סבר אין שום זמן דמצית למימר נתרמה ולא נתקרבה דודאי כהנים מיד מקריבין אבל לאו משום דהקרבה דמזבח מעלה ומורדת וכדפרישית במתניתין וטעמא דמעל מפרש לקמן:

אילו גנב עולתו של חברו וכו'. ארישא ואסיפא פריך דהא קדשים ברשות גבוה הן ואע"ג דשחטינהו הך גברא כיון דלא פירש בהדיא לאפוקינהו ממאי דהוו סתמא מכפרת לשם בעלים ראשונים וכן פסק הרמב"ם ז"ל פ"ה דהלכות איסורי מזבח וה"נ כיון דמתני' מיירי אע"ג דהדר שלם שקלו אפילו בנתרמה נמי לא מחייב וכיון דלא קאמר ולא מידי השקל ברשות מריה קמא הוא ולא קעביד ולא מידי:

א"ר יודן וכו'. ומשני כגון דהוה הך גברא דשקל שקל חבריה על עצמו אדם רשום וחשוב של בית ר"ג דתנן לקמן בפרק בג' פרקים תורמין של בית ר"ג היה נכנס ונותן שקלו בין אצבעותיו וזורקו לפני התורם והתורם מתכוין ודוחפו לקופה כדי שלא ישמט וישאר בשיירי הלשכה:

וחש לומר. מפרש לסברת ר"ג והדר אסיק למילתיה כלומר והוינן בה מ"ט דחיקא נפשייהו שהיה נותן כל שקליו לפני התורם והתורם דוחפן לקופה אי משום דס"ל דיש מעילה בשיריים ואין קדושתן נפקעת והא קי"ל אין מעילה בשיריים דשקלים הנכנסים תוך הקופות ב"ד מתנין שיחולו עליהם קדושת כל השקלים שבלשכה בענין שאלו הם שקלי כל ישראל והוו להו אידך שיריים בעלמא ואין להם שום קדושה וכיון דכל שקלים הנשארין חולין מה לי שיפלו שקליו לקרבנות צבור או לא יפלו והא גם אם לא יעלו כל קדושתן מתחללת ומאי קפדי בית ר"ג:

ומפרק סברי דבי ר"ג כר"מ וכו'. ולא סלקי קדושתייהו ולהכי טרחי דנהווי שקלים דידהו לקרבנות צבור והכי מיפרש הך מתני' בדוכתא לקמן סופ"ג:

עוד היא תפתר. כלומר אף הכא נמי מתני' איירי שהיה זה אדם חשוב כמו של בית ר"ג וכששקל שקלו היה בשעה שתורמין הלשכה ודחפו לקופה דהאי מעשה רבא הוא ועדיף מדבור דכי עביד אדעתא דנפשיה קא עביד וכמפורש דמי:

מהו נהנה. דהא מתניתין סתמא מיתנייא ואפילו יהיב שקלו לבסוף ומאי הנאה איכא:

א"ר מני וכו'. ומשני כיון דחזו ב"ד דשקל בשעת התרומה לא שקלי מיניה משכונא בההיא שעתא ואיכא הנאת פרוטה דיהיב אינש פרוטה דלא שקלי מיניה גלימיה במשכון משום הכי מעל ברישא ובסיפא והא דתנן בתרווייהו אם נתרמה התרומה מעל ואע"ג דטעמא הוא משום משכון ומכ"ה באדר הו"ל למיתני דמעל היינו טעמא משום דהאי גברא מסויים כמו של בית ר"ג וכדאוקימנא ומיניה לא שקלי גזברין שקל כדתנן נכנס ונותן שקלו בין אצבעותיו אלמא גזברין ברשותיה מנחי ליה ועד זמן שנתרמה התרומה לא נפיק מרשותיה ולהכי לא מעל עד ההיא שעתא דלא מיתהני לגבי משכון עד ההיא שעתא אבל באיניש דעלמא מודי מתני' דמכי מסריה לגזבר מעל דהא נפיק ביה השתא כדתניא במעילה ושקל שקלו כיון שהביא מעל דפלוגתא דר"י ור"ש היינו גבי חטאת ואשם וכן פירש רש"י ז"ל דקא סבר ר"ש דמאן דמיחייב חטאת או אשם לעולם הוא חייב באחריותו עד שיביאנו לעזרה וכיון שהביאו נפטר מאחריותו אף האי נמי דמוציא מקדש לקדש כיון שהביאו לעזרה יצא ידי אחריותו ומעל ור' יהודה סבר לעולם הוא חייב באחריותו עד שיזרק הדם וכיון שיצא בו ידי חובתו כמו שהוציאו לחולין דמי ע"כ אלמא דטעמו דר"י משום יציאת ידי חובתו הוא וא"כ לענין שקל מודי ר' יהודה לר"ש דבנתינתו לגזבר סגי דאפילו ר' יוחנן לא מחייב לו אלא עד מסירתו לגזבר ותו לא והכא גבי מסויים של ר"ג לא נפיק מרשותו אלא משנתרמה התרומה הוא דזכו ביה ללשכה אבל אינו מוסרו לגזבר כלל ומש"ה באותה ברייתא דתניא ושקל שקלי דמיירי בהדיוט לא בעינן בה נתרמה התרומה דבנתינתו לגזבר של מקדש סגי דהא נפיק ביה ידי חובתו וכמי שהוציאו לחולין דמי וכמו שפירש רש"י ז"ל מאור הגולה והך אוקימתא לרישא ולסיפא היא דדמיין להדדי וכמו שאפרש לקמן ומש"ה תני אם נתרמה התרומה ולא תני עד שנתרמה וכו' משום דהוה משמע דמקמי הכי כבר שקלו והוציאו מרשותו ואפ"ה לא מעל עד שנתרמה ומש"ה תני אם נתרמה לומר לך מיד כשנתרמה דמתני' לא שכיחי ליה חיובא להאי מסויים מיתניא והיותר מאוחר הוא זה אבל בהדיוט שאינו מסויים כשהביאי לגזבר מיד מעל דהא נפיק בהכי ידי חובתו ובהגיע כ"ה באדר דהתחילו למשכן ולא משכנוהו מעל דהא שני מקדש לקדש ונהנה וקשיא לי דהני תרתי בבי חדא היא ודמיא להדדי דהא כי הפריש שקלו ראובן קדיש מיד

כדאמרינן לעיל הפריש שקלו ואבד ואמר ריש לקיש הקדש ברשות גבוה הוא ותנן נמי לקמן מותר שקלים חולין הא שקלים עצמן קדש וכן פסק הרמב"ם ז"ל פ"ו דה' מעילה הפריש שקלו והוציאו בשאר צרכיו בין הוא בין חברו מעל וא"כ כי שקלו שמעון לעצמו גוזל מן ההקדש הוא והיינו סיפא וא"כ תרי בבי למאי איצטרכו ונראה בעיני דצריכי דאי תני שוקל שקלו של חברו ושקלו ע"י עצמו הו"א בההיא מעל כי נתרמה משום דשולח יד בהקדש חברו הוא אבל סיפא הקדש דידיה הוא ואין כאן שולח יד לא ועוד אי סברי ב"ד דלא שקל חברו שקלי מיניה משכונא משום הכי מעל דמזיק לחבריה טפי אבל גבי מעות הקדש אע"ג דנהנה כיון דלא מזיק לאחריני אימא לא ואי תני שוקל מעות הקדש הו"א בההיא משום דמוקדש ועומד לקדושה אחריתי וקא משנה מקדושה לקדושה אבל שקלו של חברו דלקדושה דיהביה ראובן יהביה נמי האי גברא וחדא קדושה היא אימא לא צריכא כך נראה לי פירוש שמועה זו לע"ד והראב"ד ז"ל בפירוש לתו"כ נמי היה גורס נתקרבה וכו' בסיפא ולא ברישא ופירש דהא דאמרינן בגמרא אנן תנינן נתרמה התרומה ותני דבי רבי נתקרבה הבהמה ארישא דמתני' דוקא קאי וכי פריך מה נהנה אמתניתין בלחוד פריך דתני נתרמה דס"ל לרב ז"ל דפליגי מתניתין ובריית‘א דתני דבי רבי סבר דלא מעל עד שיהא לו נחת רוח לבעלים דהיינו כשקרבה הבהמה דוקא ומאן דתני נתרמה מעל טעמא משום משכון ומשום הכי קשיא לרב ז"ל מתני' מינה יבה שכתב קשיא לי לתנא דידן מ"ש רישא ומ"ש סיפא כיון דרישא חשיב ליה כנהנה מן ההקדש משום דלא משכנוהו ומש"ה כיון שנתרמה התרומה מיד מעל א"כ סיפא נמי אמאי בעינן קרבה הבהמה ומתחזי לי פירוקא דהאי קושיא דהיינו טעמא דבעינן קרבה הבהמה משום דבגזבר עסקינן שכל הקדשות תחת ידו ואם נטל שקלו ממעות בדק הבית ושקלו לתרומת המזבח לא נהנה כלום עד שתתקרב הבהמה וא"ת כבר נהנה שהרי הציל עצמו ממשכון הרי כבר שנינו אין ממשכנין את הכהנים מפני דרכי שלום וכ"ש הגזברין שבידן הגבוי והמשכון והכל אבל רישא בישראל עסקינן שניתנו למשכון וכיון שהציל עצמו בהקדש שלא משכנו אותו כמי שנהנה דמי ע"כ דבריו וכמה הן רחוקין ודחוקין ועוד שעושה גמרא מעצמו ועוד מתניתין דקרבה הבהמה בעצלין מוקי לה ובשיעור דנתרמה התרומה לא מתחייבי ובגמ' אמרינן דהיינו שיעורא דנתרמה אלא משום דכהנים זריזין הן תני לה ואף הרמב"ם ז"ל בפסקיו לא דקדק שכתב בה' שקלים פ"ג הנותן חצי שקל לחברו להוליכו לגזבר לשקול אותו על ידו והלך ושקלו ע"י עצמו כדי שלא ימשכנו אותו אם נתרמה התרומה מעל השוקל שזה השקל ברשות הקדש הוא שכבר תרמו על העתיד לגבות ונמצא זה הציל עצמו בממון ההקדש ונהנה בשקל הזה ואם לא נתרמה

התרומה לא מעל וכו' ע"כ מה שכתב תנאי דאם נתרמה התרומה היינו במסויים של בית ר"ג אבל להדיוט מכי מסר לגזבר ובהגיע כ"ה דאדר מעל דהא נהנה דלא משכנוהו עוד כתב הנותן מחצית השקל מן ההקדש ונתרמה התרומה כשיסתפקו ממנה יתחייב במעילה וכו' והאי נסתפקו ממנה הוא נתקרבה דקתני ובואו ונצווח עליו דלא קתני לה אלא משום זריזות ועוד דבמסויים הוא דתנינן הכי דבהדיוט במסירה לגזבר מיחייב וכר' יוחנן:

לא יקדיש איש אותו. וגמרינן מבכור דכיון דקדיש אין קדושה אחרת תופסת עליו והאיך קדיש האי משום שקל:

מביא סלע של חולין. פירוש פרוטות כחצי שקל דכסף על כסף אין מחללין כדאמרינן בהזהב:

והשאר נעשו שקלים. כלומר ומה שנתן לשקלים יצא ידי שקלו וגבי שביעית נמי כה"ג על הדרך שמפורש בפ' כלל גדול ואפילו בנתרמה התרומה מיתוקם ומש"ה לא מפליג הכא:

הלכה ג

המכנס מעות. בגמ' מפרש לה בפרוטרוט אדם שהוא מצמצם וכשיותר לו פרוטה או מעה ממעשה ידיו יתר על מזונותיו מכנסם למקום אחד לפרוע חוב המוטל עליו והמכנס לפרוע שקלו מעט מעט ואמר דאלו המעות שאתן כאן מעה מעה יהיו לשקלי ולסוף אישתכח דהותיר:

מותרן נדבה. ויפלו לשופרות שבמקדש שנקראין נדבה ויקנו בהן עולות והעורות לכהנים כדאיתא לקמן פי"ג שופרות:

מותרן חולין. דלא נתכוין זה לכנס אלא עד כדי שקלו:

שוין שהמותר חולין. דכיון דאמר מהן מהן ולא כולן קאמר ולא מיתפיס בהקדש:

אמר אלו לחטאתי. ובמכנס מותרן נדבה ממדרש יהוידע כדאיתא לקמן פי"ג שופרות וזה דבר הבא משום חטא הוא:

שהמותר חולין. כיון דקאמר מהן:

מה בין שקלים לחטאת. ר' שמעון יהיב טעמא לב"ה דהא כיון דמשקלים קונין מהן חטאות הצבור מותר דבר הבא על חטא הוא:

שהשקלים יש להן קצבה. דאיתקש תרומת אדנים ותרומת שקלים להדדי דכתיב העשיר לא ירבה וגו' הלכך לא נתכוין זה אלא לשקל מצומצם והמותר הוי הקדש טעות ולחטאת

אין קצבה אם ירצה יביא חטאתו בדנקא ואם ירצה יביא חטאת בדמים מרובים הלכך נתפסו כל הדמים:

אף לשקלים אין להן קצבה. מהדר לתרוצי טעמא דב"ש:

היו שוקלין דרכונות. שמטבע היוצא של ד' סלעים הוא ונותנין למצות שקלים חצי מטבע היוצא דהיינו דרכון ומשמע בגמרא ששוה ב' סלעים וכן פירש הרמב"ם ז"ל והרא"ש ז"ל והטעם מפני שהיו עניים ומועטין היו נותנין דרכון בשביל מחצית השקל והרמב"ן ז"ל כתב מפני שהיה בדק הבית צריך להוצאות מרובות:

חזרו לשקול סלעים. שנתרבו יותר לא היו צריכין לתת שני שקלים ונתנו כדינן מחצית השקל לכל א' וא':

ובקשו לשקול דינרין. שהמטבע היה מחצית השקל בגמרא מפרש דלא קבלו מהן ולהכי תנן ובקשו אלמא דלשקלים נמי אין להן קצבה דלפעמים השקלים גדולים או השקלים קטנים:

יד כולן שוה. כלומר אפילו בזמן שנתנו דרכון לא נתן זה ב' דרכונות וזה ג' וזה א' אלא דרכון דרכון כל אחד וקיימו העשיר לא ירבה וגו' אבל חטאת לעולם אינו שוה זה מביא בדנקא וזה מביא בסלע וזה בשתים ונתקיים טעמן דבית הלל וכתב הרמב"ן ז"ל שיכול הצבור להוסיף וליתן יותר מחצי סלע ובלבד שתהא יד כולן שוה בו דכי אזהר רחמנא לא ירבה היינו ליחיד ומ"מ אין אדם רשאי לפחות וליתן פחות מחצי סלע דאין כופר נפש פחות מכן דכתיב זה יתנו ע"כ ומה שכתב יכול הצבור להוסיף יותר מחצי סלע הוא מוכרח דהא תנן דהיו שוקלין דרכונות והכי תנן נמי דשקלו סלעים וכי אמרינן בגמרא דלא קבלו מהן לאו משום דאין כופר נפש פחות מכאן דנו הכי אלא משום דכתיב קרא דוהעמדנו עלינו וגו' הוא כדרשינן התם והויא דינא דאורייתא ועוד אאריך בזה בגמ' בס"ד:

במה פליגין. ב"ה דאמרי חולין במכניס פרוטרוט כדפרישית במתניתין משו"ה לב"ה הוה חולין משום דהאי גברא סבר דליכא שקל עדיין בפרוטות ומש"ה הוסיף אותה פרוטה עליה בטעות וכיון דאישתכח דאיכא שקל לא מיתפסא והוי חולין אבל באומר אלו לשקלי שקבץ מעות בידו דחזנהו דאיכא מותר בכוונה אקדשינהו ומותרן נדבה ומודי להו ב"ה לב"ש:

ור' חזקיה וכו'. ר' חזקיה בשם ר' ביבא פליג על ר' יוסי אליבא דר' אלעזר ואמר אפכא דבמכניס פרוטרוט מתני' ומש"ה פליגי ב"ש וב"ה משום דבטעות אקדשינהו וב"ש לטעמייהו דאמרי במס' נזיר הקדש טעות הוי הקדש וב"ה נמי לטעמיהו דאמרי לא הוי

הקדש אבל באומר אלו לשקלי דחזנהו דאיכא מותר ואפ"ה אקדשינהו כו"ע מודו דהוו חולין דמתנה על מה שכתוב בתורה הוא דכתיב מחצית השקל תרומה לה' ותנאו בטל:
א"ר שמעון וכו' במה אנן קיימין. כמו במאי עסקינן:
שאביא מהן דכו"ע מודו שמותרן חולין. כלומר בין בחטאת בין בשקלים ומאי קשיא ליה דקא יהיב טעמא:
באומר אלו לשקלי. כלומר היכי דכנסן בידו ואמר אלו דגבי חטאת קדשי וגבי שקלים לא וקאמר טעמא משום דקצבתן מן התורה וא"כ מה לי פרוטרוט מה לי כנסם בידו כיון דטעמא דמתנה על מה שכתוב בתורה וכר' ביבא ומש"ה בשקלים אמרינן דמותרן חולין ובחטאת מותרן נדבה וקשיא ליה לר' יוסי:
פתר לה במכנס פרוטרוט. ומשני דלא יהיב טעמא אלא במכנס פרוטרוט ואליבא דב"ה דאמרינן חולין אבל לעולם היכי דכנסן בידו ואמר אלו שוין שקלים וחטאת ומותרן נדבה:
והא תנינן מותר שקלים חולין. משמע דהך מתני' מודו בה ב"ש ואית דקתני לה לקמן בהדיא למ"ד בכנסן ואמר אלו דמודו ב"ש דחולין הוי ניחא אלא לדידך קשיא וליכא למימר דמיירי שאמר אביא מהן דמאי קמ"ל הא תנינן חדא זימנא דשוין דמותרן חולין ועוד דדומיא דקיני זבין קתני לה ואי באביא מהן אפילו גבי חטאת מותרן חולין ומשני לה דלא מיתניא אלא לדעת ב"ה ובפרוטרוט והוי מחלוקת ואח"כ סתם:
והא תנינן מותר עשירית האיפה. וסתמא כי מפריש עשירית האיפה בבת אחת מפרישו ואפ"ה אי איכא מותר הוי חולין וכו' ופסק הרמב"ם ז"ל פ"ג דה' שקלים כר' ביבא ועוד משום פירושא דר' חזקיה דהוו להו תרי לגבי ר' יוסי ואין דבריו של אחד במקום שנים:
הפריש שקלו. הוא על דרך פשיטא הנהוג בתלמוד ופשיטא ליה דהוי חולין דהיינו מתני' לב"ה דכי הוסיף אותה פרוטה סבר דליכא שקל ולסוף איכא שקל לא מיתפסא והויא חולין אלא כי מיבעי לי הפריש ב' דסבר דחייב ב' דהכא הא ידע דמיפטר בשקל אחד לשנה זו ודילמא כי יהיב אחרינא על שנה שעברה גמר בלבו ואמר על הספק יהא נדבה דהא עביד איניש דמינשי ודילמא יהיב ולא דכיר ומה מספקא ליה לתלמודא:
הפריש חטאתו. ופשיט לה מחטאת דאמרינן דרועה עד שתסתאב ותמכר לצרכי עולות והבשר לשם והעורות לכהנים והיינו נדבה וכן פסק הרמב"ם ז"ל פ"ה דפסולי המוקדשין וה"נ נהוי נדבה:
ה"ג וכן נמצא בספר ישן היך את אמר אלו לנדבה וא"ר שמעון מה בין וכו'. והכי פירושא דפריך היכי ילפת שקלים מחטאת דכי היכי דהתם הוי נדבה הכא נמי נדבה והא תנן ר"ש אומר וכו' דלא גמרינן שקלים מחטאת דשקלים כיון דיש להן קצבה מותרן חולין

ואילו חטאת מותרה נדבה שאין לה קצבה וזו היא המסקנא דכיון דיש להן קצבה מותרן חולין וכן פסק הרמב"ם ז"ל פ"ג מהלכות שקלים וחילוק יש בין זה לנמצא שאינו חייב דהתם האחרון דוקא אינו קדוש והכא יהיב מאי דבעי והמותר הוי חולין וכגון שהפרישן בבת אחת ואי בזה אחר זה והאחרון נתן כסבור שהוא חייב דמי לבבא קמיית' והאחרון אינו קדוש וכן כתב הרמב"ם ז"ל והראב"ד ז"ל השיג עליו ואמר א"א בירושלמי לא אמרו כן אלא המותר לנדבה לפי שאינו כמו הוא סבור שהוא חייב ונמצא שאינו חייב או כמי שאמר הרי אלו לשקלי דלב"ה מותרן חולין ע"כ וכוונתו להשיג על רבינו שם דמותרן חולין כמו גבי סבור שהוא חייב וכו' ואינן דומין כמו שכתבתי למעלה בכוונת הבעיין וגם אינן דומין לאמר אלו לשקלי דב"ה סברי דמותרן חולין דהתם לא שייך למימר על הספק יהיב מש"ה לא קדוש אבל כאן על הספק הקדישן זהו דעתו ז"ל ומ"מ דעת הרמב"ם ז"ל נכונה דהא אסיקנא דלא ילפי מפשיטותא דחטאת דהא סתרינן לה מכח מתני' ואדרבא יותר נכון דליליף ממתני' דכיון דיש להן קצבה מותרן חולין וכל היכא דשייך הך טעמא הכי קי"ל:

ה"ג דרכונות דינרין. וכן גריס בערוך ובלשונם נקרא כן אותו המטבע וכבר פירשנו בריש פירקין דמסתברא דשוה ב' סלעים:

דינרין קורטין. כן נקרא בלשונם הדינר ושוה שש מעות:

שלישית השקל. לקמיה מפרש אמאי נקט שלישית השקל ודריש הכא מדקאמר והעמדנו עלינו מצות אלמא דבקשו העם לפחות ולא רצו ב"ד והיינו דלא נקיט קרא דוהדל לא ימעיט א"נ משום דלא מיירי אלא גבי תרומת אדנים וכדפרישית בריש מכילתין אלא טעם דיכלו להוסיף היינו כדתניא בתו"כ והכי איתא התם עשרים גרה וכו' ולאו משום דאין כופר נפש פחות מכן כפי' הרמב"ן ז"ל:

ר' חלקיה בשם ר' אחא וכו'. אתא לפרושי אמאי נקט קרא שלישית השקל דמחצית השקל הוי"ל למינקט ודריש דשקל דהאי קרא כמו שקל דמתני' דהיינו חצי סלע וה"ק קרא מוטל עלינו אחריות לפרוע השקל ואפילו שנתנו כבר כל זמן שתורמין הלשכה שגרעונו בשלש פרעונות שלישית השקלים בכל פעם והיינו דאפילו נתנו ונאנסו בדרך חוזרין ונותנין עד ג"פ למ"ד אין תורמין על האבוד וכו' כדאמרינן לעיל א"נ דאפילו למ"ד תורמין ולצאת ידי שמים הוא דקאמר אבל אחר תרומה שלישית לא מיחייבי תו דבההיא שעתא תקלין עתיקין הוו ואמרינן לעיל דתקלין עתיקין אם נאנסו אין שוקלין אחרים תחתיהן ושלישית והעמדנו עלינו מצות התלויות בשקלים ומוטל עלינו בג' שלישיות השקלים בשנה:

שאדם צריך לשלישית שקלו. בשלשה תרומות הקופות הוי לכל פעם לכל אדם מישראל שלישית השקל וקרא הכי מידרש והעמדנו עלינו מצות וזה שאנו מזכין לכל אדם זכות שלישית השקל בכל תרומה ותרומה ומכאן למדנו דתרומין הלשכה ג' פעמים:

שאין מטריחין. לשון הראב"ד ז"ל אין מטריחין לתבע ולמשכן על שלישית השקל אלא בג' זמנים הללו כלומר ומשם ואילך הוו עתיקין ואין ממשכנין עליהן:

מכאן לשלש הפרשות. דכיון דשקלים נתרמין בשלישין שליש לכל פעם א"כ נפקא לן דתורמין ג"פ ונפקא לן נמי דג' קופות דהוו בלשכה יהיו מחזיקין כל א' כ"ז סאין כדי ששלישן יהא ט' סאין וג' קופות קטנות תהא כל אחת ג' סאין כדי שהשלש ירימו השליש דהיינו ט' והא דשיערו בסאין ולא בכורין ולא בקבין סברא בעלמא הוא:

שחטאו ישראל בשש שעות ביום. כדאמרינן במס' שבת כי בשש משה בא שש:

שיתא גרומסין. כל גורמוס שתי מעות:

שעברו על עשרת הדברות. דמודה בע"ז ככופר בכל התורה:

בכורה של רחל בעשרים כסף. דמכירת יוסף עשרים דינרין נינהו והיינו חמשת סלעים שאדם פודה את בנו דכל סלע ד' דינרין ואונקלוס לא תרגם עשרין סילעין כמו כל כסף שבתורה אלא עשרין כסף ואית ליה הך דרשא:

לכל א' וא' טבע. דהיינו פלגו סלע כמו טבעין דמתני ומש"ה מייתי הך דרשא הכא ומעשרין דינרין מטי לכל חד שני דינרין דהא בנימין ויוסף אינן מן המנין ואע"ג דראובן לא היה במכירת יוסף אח"כ הודיעוהו ולקח חלקו ושתק בשחיטת השעיר וחתיכת הכתונת וטבילתה:

נותן שקלו טבע. דהוי מחצית השקל:

הלכה ד

מותר שקלים חולין. כדאמרינן לעיל לר' יוסא דיקא במכנס לפרוטרוט לב"ה ולר' חזקיה ולר' ביבא אפילו לב"ש ובכנסן מודו וכדלעיל:

מותר עשירית האיפה חולין. בגמ' מפרש דהיינו דהדיוט כגון דפרשת שמיעת הקול וכיוצא בו ומש"ה המותר חולין ובפ' הרי עלי עשרון הכי נמי מיפרשא ובעשירית האיפה דכה"ג פליגי אימוראי בגמרא:

מותר קיני זבין וכו'. בכולהו הני קינין יש חטאת ועולה ובמותר מותר חטאת איכא הלכך מותרן נדבה כמדרש יהוידע:

וחטאות ואשמות. בתו"כ יליף לה בפרשת שמיעת הקול מדכתיב התם והביא את אשמו לה' על חטאתו אשר חטא נקבה מן הצאן כשבה לחטאת ותניא התם נאמר כאן

אשמו ונאמר להלן אשמו מה אשמו האמור להלן מותרו נדבה אף אשמו האמור כאן מותרו נדבה ופירש הראב"ד ז"ל נאמר להלן באשם מעילות אשמו מה להלן מותרו נדבה דילפינן מאשם תלוי דכתיב ביה לאשם אל הכהן וכתיב אשם אשם לה' ודרשינן ביה כל שבא משום אשמה מותרו עולת נדבה בשר לשם ועור לכהן נמצאו שני כתובים קיימין אשם לה' ואשם לכהן וילפינן חטאת מאשם בגז"ש דאשמו אשמו: ואשמות. בפרשת אשם תלוי כתיבא דרשא דיהוידע הכהן כדתנן לקמן פי"ג שופרות ובג' משמע דמותר אשם קרב עולת נדבה ומן האילים בלבד:

זה הכלל. בתו"כ בפרשת שמיעת הקול משמע דאתא לרבויי מותר אשמו של מצורע וכדר' שמואל בר נחמני דאמר מצורע חוטא הוא והכי אמרינן בפ' הרי עלי עשרון דהא דתנן פי"ג שופרות ששה לנדבה חדא מינייהו כנגד אשמו של מצורע דמותרו לנדבה וכן פסק הרמב"ם ז"ל פ"ב דה' שקלים והכי איתא בתוספתא ולמטה היא כתובה:

מותר עולה לעולה. הפריש מעות לעולתו והותירו ישמרם והוויין עולה לו מה שאין כן גבי נדבה דאינה עולה לו וכן מותר מנחה של נדבה ישמרם עד הבאת מנחה אחרת וכל הני מיירי כגון דאמר אלו למנחתו או לעולתו אבל אמר אביא מהן מותרן חולין ולעיל נמי מוקי לה תלמודא באמר אלו לר' ביבא ור' חזקיה דקי"ל כוותייהו ולהכי תני להו בהדי קיני זבין וחטאות לומר דדמי להדדי דכי היכי דחטאות ואשמות רק דוקא דקאמר אלו כדאמרינן לעיל ה"נ הני דסיפא וכן דעת הרמב"ם ז"ל פ"ה דפסולי המוקדשין ואין דעת הראב"ד ז"ל כן בהשגות ואין נראין דבריו:

מותר שלמים וכו'. ונקוט האי כללא בידך דבר הבא לנדבה לאותו דבר עצמו ודבר הבא לחובה לעולת נדבה חוץ מפסח כדתנן במתני' מותר פסח לשלמים בין הפריש מעות ונותר מהן בין הפריש פסח ואבד והקריב אחר תחתיו ואח"כ נמצא קרב שלמים והיינו דוקא דטעון תנופה וחזה ושוק ניתן לכהנים אבל לגבי זמנן הוו כפסח וזמנן ליום ולילה והכי איתא בפסחים פרק האשה ובתוספתא דזבחים פ"ח ובתו"כ והוא הדין נמי אם נתערבו שלמים בפסח דזמנן ליום ולילה וחזה ושוק ניתן לכהנים והכי איתא התם ובגמרא מפרש דדוקא בן שנה וזכר ומן הצאן דבכל הני דמי לפסח:

מותר נזירים לנזירים. גבו מעות לקרבנות נזירים כההוא עובדא דשמעון בן שטח:

מותר נזיר לנדבה. כגון דאמר לנזיר זה הוי ובגמרא מפרש דהלכתא גמירי לה והאי מותר דתנן דהוי נדבה היינו מותר הקרבנות דאלו מותר הלחם בגמ' אמרינן דירקב ובגמ' מפרש אי בשקרב חטאתו לבסוף או אפילו שלמים לבסוף:

דאנא תמן. בבבל דלסוף עלה לא"י:

הפריש שקלו ומת וא"ל יפלו לנדבה. משום דאיכא למימר דדמי לחטאת שמתו בעליה דקי"ל דתמות והכא נמי יוליך לים המלח דשקלים לקופות אזלי לקרבנות צבור וקרבנות צבור חטאות נאכלות ואין נאכלות אשכחן בהו ועולות כולהו אין נאכלות הלכך נידון כחמור שבהן ויוליך לים המלח ואמר ליה דלנדבה אזיל דדמי למעות סתומים דנזיר דאית בהו עולה וחטאת ואזני לנדבה כדאמרינן לקמן:

מותר עשירית האיפה. מעות שהפריש כהן גדול לעשירית האיפה שלו דחביתין:

יוליכם לים המלח. כלומר ירקב וטעמא דר' יוחנן מפ' בפרק הרי עלי עשרון מדתניא גבי שמיעת הקול לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה כי חטאת היא א"ר יהודה היא קרויה חטאת ואין אחרת קרויה חטאת לימד על עשירית האיפה של כה"ג שאינה קרויה חטאת וטעונה לבונה ומדאינה קרויה חטאת מותרה ירקב ע"כ בגמ' ופירש רש"י ז"ל אין אחרת קרויה חטאת ואע"פ שהיא חובה אינה קרויה חטאת שיהא לה דין חטאת שלא תטעון לבונה כמו עשירית האיפה דשמיעת הקול אלא טעונה לבונה ומדלגבי לבונה לית לה דין חטאת לגבי מותר נמי לית לה דין חטאת ואע"ג דמיקריא חטאת כדאמרינן לקמן לאו דין חטאת אית לה לגמרי דאימעטא לה מהאי קרא הלכך במותרה נמי מחמרינן בה:

יפלו לנדבה. ותפול לנדבת צבור והבשר לשם והעור לכהנים שגם היא נקראת חטאת בפ' אלו מגלחין דתניא התם יקריב חטאתו זו עשירית האיפה של כה"ג וא"כ גם היא בכלל מדרש יהוידע הכהן והכי ס"ל לשמואל בפ' הרי עלי עשרון:

של מנחת חוטא של ישראל. כגון דשמיעת הקול ושבועת ביטוי וכו' ופסק הרמב"ם ז"ל בהך דכה"ג דירקב כר' יוחנן פ"ה דה' פסולי המוקדשין ונראה דה"ה דאיפלגו נמי בעשירית האיפה דחינוך כהן הדיוט והותיר דאמרינן פרק התודה כה"ג המתקרב לעבודה אע"פ שעבד בכהן הדיוט מביא שתי עשירית האיפה אחת להמשחו ואחת לחינוכו שמחנכין אותו באותו היום לעבודת כה"ג דכתיב זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לה' ביום המשח אותו עשירית האיפה סלת את שבאה להמשחו לא היה לה הפסק ומביאה בכל יום והיא מנחת חביתין וזו שבאה לחינוכו אינה נוהגת אלא יום חינוכו ואם הוא לא עבד בכהן הדיוט צריך ג' עשיריות אחת לחינוכו לעבודת כהן הדיוט וא' לחינוכו לעבודת כה"ג וא' למנחת חביתין והתם דריש קרא דלדורות נמי נוהגת דכתיב זה קרבן אהרן ובניו מקיש בניו לו וכו' וכיון דכתיב וביום בואו אל הקודש יקריב חטאתו שעת חנוכו דהדיוט יום בואו הוא וחטאת מיקריא ולמ"ד נדבה נדבה ולמ"ד ירקב ירקב ומש"ה מסתם לה ואמר עשירית האיפה שלו ולא קאמר דכה"ג ר"ל של מי שמחוייב בה כן נ"ל:

על דא עליל אבא בר אבא. ליתן טעם למשנתינו ואבא בר אבא הוא אבוה דשמואל כדאיתא פ' מי שמתו ובפ"ק דזבחים איתא להך סוגיא ואמרינן התם אמר אבוה דשמואל: **דאינון אמרין וכו'**. כלומר שחכמי בבל היו אומרין מנין וכו':

שהפסח משתנה לשלמים. מותר פסח:

ת"ל ואם מן הצאן קרבנו לזבח שלמים. מייתורא דריש דלעיל מיניה כתיב ואם זבח שלמים קרבנו אם מן הבקר הוא מקריב ובפרשת כשב לא הו"ל למיכתב אלא אם כשב הוא מקריב ולשתוק אלא ללמדך אם מותר דבר הבא מן הצאן דהיינו פסח דכתיב ביה משכו וקחו לכם צאן הוא מקריבן הרי הוא לזבח שלמים ועל כרחיך שלא קרב בחיובו הוא דקאמר אלא שנתותר דאי נקרב בזמנו ובחיוב פסח הא ילפינן בפ"ק דזבחים ובפסחים דפסול מדכתיב זבח פסח הוא שתהא זביחה לשום פסח:

התיבון הרי עולה באה מן הצאן. הא גבי עולה כתיב נמי צאן דכתיב ואם מן הצאן קרבנו מן הכבשים או מן העזים לעולה ונימא דמותר עולה קרב שלמים ואנן תנן מותר עולה עולה:

שבאה אפילו מן הבקר. דכתיב אם עולה קרבנו מן הבקר ואילו גבי פסח כתיב שה תמים זכר בן שנה יהיה לכם מן הכבשים או מן העזים תקחו ואע"ג דכתיב וזבחת פסח לה' אלקיך צאן ובקר כבר תרגם אונקלוס פיסחא קדם ה' מן ענא ונכסת קודשיא מן תורי ובגמ' דילן בזבחים יליף מיניה רב נחמן דמותר פסח קרב שלמים:

התיבון הרי אשם. דאשם נמי איל מן הצאן הוא ואינו בא מן הבקר ונימא דקרב שלמים וקשה דהיכי ס"ד לומר במותר אשם דקרב שלמים והא מקרא יליף לה יהוידע הכהן דקרב עולה כדתנן פי"ג שופרות תירצו בתוס' פ"ק דזבחים דס"ל למקשה דהא דכתיב הכא לזבח שלמים לאו שיהיה לזבח שלמים אלא שיעקר שם אשם ממנו לשוחטו לשם שלמים ולעולם קרב עולה ואתא קרא למימר דבעי עקירה ע"כ:

שהוא בא מכל הצאן. מכבשים ועזים כגון פסח לאפוקי אשם דאינו בא מן העזים:

בכל אתר את אמר מן להוציא. בכל מקום אתה אומר מן להוציא הוא כגון מן הבהמה להוציא רובע ונרבע מן הבקר להוציא את הנעבד וכו':

וכאן את אמר מן לרבות. דקא ילפת לפסח משום שבא מכל הצאן:

שאינו בא בן שתי שנים ואינו בא נקבה. כלומר הכא נמי כי מוקמינן ליה בפסח מן להוציא הוא דלא אתי בן שתי שנים אלא בן שנה ואינו בת נקבה כדכתיב גבי פסח:

וגבי אשם נמי מן למעט הוא וכו'. סיומא דמילתא היא דגבי אשם נמי כתיב מן הצאן ואתא למעוטי מן האילים בלבד ולא מן העזים דאע"ג דמותרו קרב עולה לאו מן כל מין

הראוי לעולה דהיינו בקר וצאן יקריבוהו אלא ממותרו יקנו איל ויקריבוהו כמו אשם גופיה דלא אתי אלא איל דוקא:

והכתיב ואם מן הצאן קרבנו. גבי עולה בריש פרשת ויקרא כתיב והוה מצי למיכתב קרא אם כשב אם עז זכר תמים אלא למדרש דההוא קרא קאי במותר פסח וה"ק דההוא מותר הבא מכבשים ועזים דהיינו פסח אשמעינן הכא שיהא קרב עולה ונימא דאידך קרא דכתיב בפרשת שלמים אתא לאשמעינן דאי בעי לקריבה שלמים ומהיכי תיתי דמותר פסח בשלמים דוקא:

משנים דבר שהוא לאכילה וכו'. פסח זה מתחילה הוקדש לשם קרבן הנאכל הלכך דוחין אותו אצל שלמים שהן נאכלין ולא אצל עולה וקרא דמן הכבשים או מן העזים לא מסתבר דקאי בפסח ומיעוטא דכתיבי התם כולהו דרשינן להו בתו"כ פרט לזקן ולחולה ולמזוהם:

קדשים קלין בשם קדשים קלין. משום דתירוצא קמא לא ניחא דהא מותר חטאת הוא מדבר שהוא לאכילה ומשנים אותו לעולה אלא תירוצא הוא דמשנין קדשים קלין לקק"ל דפסח קדשים קלין הוא דנאכל בכל העיר ושלמים קדשים קלין כדתנן באיזהו מקומן אבל עולה קדשי קדשים דכולה למזבח וחטאת נמי קדשי קדשים היא:

אין הפסח משתנה. אין מותר הפסח:

ואני אומר. ר' יוחנן קאמר ליה:

טעמא דר' יוחנן. דאמר משתנה דריש:

כל שהוא זבח בא שלמים. ואפילו שחטו לשם חטאת או לשם עולה דלכתוב מן הצאן קרבנו לשלמים אלא ללמדך לאיזה זבח ששחטו הוי שלמים ולא מיפסלי אלא כששחטו לשם פסח דחוץ לזמנו פסול והכי איתא בגמרא דילן בזבחים פ"ק בהדיא:

ומשתנה למחשבת פסול האיך עבידא. כיון דאכשרית למותר פסח בשינוי השם א"כ לדידך לא יהיו בהני שלמים צד פסלות בתמיה:

ומתרץ ע"מ לזרוק דמו למחר. דחוץ לזמנו הוא דאפילו כי שחטו לשם שלמים אין זמנו אלא ליום ולילה כדאמרינן במתני' ולזרוק דמו למחר חוץ לזמנו הוא:

מ"מ פסול הוא. כלומר כיון דסוף סוף כשלמים דעלמא לא אמרינן דלהוי האי מותר דאילו שלמים דעלמא זמנן לשני ימים ולילה והכא מודי ר' יוחנן דאין זמנו אלא יום א' ותו לא א"כ היכי ילפינן משלמים כי היכי דלהוי דמי לשלמים לומר דאפילו שחטו לשם עולה או לשם חטאת נמי מכשיר ר' יוחנן:

ומתרץ אין תימר משתנה וכו'. דלרבנן דבי מדרשא דס"ל דמשתנה למחשבת פסול דלא מצי לשחטיה לשם עולה או לשם חטאת כי שחטיה חוץ לזמנו פיגול הוא דסלקי דרגא וחייבין עליו כרת:

אין תימר אין משתנה למחשבת פסול. כדאמר ר' יוחנן דשינוי השם לא פסל במותר דשלמים הוי ותנן כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אפ"ה במחשבת חוץ לזמנו פסול הוי אבל פיגול לא הוי והא דקאמר שחטו לשם עולה ע"מ לזרוק דמו למחר לאו לאשמעינן דמשום דהוי שינוי על שינוי הוא דמודי דפסול דמשום דקאמר גבי עולה כשר קאמר הכי דהא דשלמים דמותר פסח דזמנן ליום ולילה ותו לא חומרא דפסח הוא דשדינן עלייהו אבל כיון דשלמים קרא להו רחמנא בהך קרא הא דקאמר למחר מהני דלא הוי פגול דהא הוי תוך זמן דשלמים ורבנן סברי דלגמרי לא דמי לשלמים והשם פוסל בו והוי פגול כחטאת דליום ולילה:

לשמו ושלא לשמו בשאר ימות השנה. בעיא היא ובגמ' דילן איתא פ' תמיד נשחט ונ"ל לפרשה בכל מותר פסח אי במפריש מעות לפסחו ונותותרו דקרב שלמים א"נ באבד פסחו ונמצא לאחר הפסח והוא כבר יצא ידי פסחו והאי מותר שחטו לשמו לשם פסח ושלא לשמו לשם שלמים או אפילו לשם חטאת ועולה מי אתי שלא לשמו ומפיק ליה מידי לשמו ומכשר ליה או לא וכתבו התוס' דלהכי מיבעיא ליה בלשמו והדר שלא לשמו משום דמיבעי ליה אפילו לר"מ דסבור במס' תמורה תפוס לשון ראשון דילמא הכא כשר דלשמו לא חשיב למיחל והויא עקירה דאינו נוהג בכל הזבחים דכל שאר קרבנות ששחטן לשם פסח כשר או דילמא אפ"ה אמרינן תפוס לשון ראשון דאילו לר' יוסי אפילו בשלא לשמו ולשמו מצי למיבעיא דאיהו ס"ל אף בגמר דבריו אדם נתפס והכל מתקיים:

מכיון שתלשו נעשה כשוחטו וכו'. דשלא לשמו בטיל ללשמו וכשר דהא סתמא בשתיקה לשמו קאי וכי שחטו שלא לשמו א"כ הוה ליה דאיכא שלא לשמו ולשמו ואתי שלא לשמו ומבטל ללשמו וכשר והכי אית ליה לרבא בגמ' דילן:

א"כ הוא אפילו שחטו וכו'. כלומר כיון דאתי שלא לשמו ועקר לשמו א"כ אפילו בב' עבודות נמי כגון שחטו לשמו ומפסיל וזרק שלא לשמו ואכשר ליה נימא דאתי שלא לשמו דזריקה ונעשה כמשעה ראשונה דנשחט שלא לשמו וכשר ותנן הפסח ששחטו לשמו חוץ לזמנו פסול והוא הדין לכל א' מד' עבודות דמפסיל במחשבתן כדיליף פ"ק דזבחים:

מה נאמר בשתיקה כשר או נאמר וכו'. תירוצא הוא וה"ק האי פסח בשאר ימות השנה בעי עקירה או לא דאי בעי עקירה בשתיקה פסול דלשמו קאי ואי לא בעי עקירה בשתיקה כשר דלא הוי לשם פסח אלא כשפירש והא פשיטא לן דבעי עקירה וע"כ לא אתי זריקה דשלא לשמו ועקר לשחיטה דלשמו דהא כבר נפסל ורבא בגמ' הכי ס"ל דסתמא לשמו קאי ואיהו פשטו לבעיין דלעיל דכשר לפי אותה ההקדמה והלכתה כרבא דבתרא הוא:

מותר נזיר. קרבנות נזיר דימי מלאת כבש לעולה וכבשה בת שנתה לחטאת ואיל לשלמים:

והוא שקרב חטאתו לבסוף. דהיינו כבשה בת שנתה לחטאת דאי קרבו שלמים תחלה המותר הוי מעורב חטאת ועולה והוי לנדבה ואי קרב עולה ושלמים תחילה הוי ליה נמי חטאת לבסוף הוי מותר חטאת ולכך אזיל לשופרות לנדבה:

אבל קרב שלמים לבסוף. חייל במותר שמא דשלמים והוי לשלמים כדתנן במתני' מותר שלמים לשלמים:

הלכה היא בנזיר. הלכה למשה מסיני:

אלו הן מעות סתומין. ברייתא היא והתם קאי במס' נזיר פרק מי שאמר ושמע דקתני התם האשה שנדרה בנזיר והפרישה קרבנותיה והפר לה בעלה היו הקרבנות שלה כיון דהפר לה בעלה הוי חטאת שמתו בעליה ותמות היו מעות סתומין יפלו לנדבה והתם אמרינן דאע"ג דדמי חטאת שמתו בעליה מעורבין בהן והו"ל למימר ילכו לים המלח הלמ"מ דיפלו לנדבה היו מעות מפורשין דמי חטאת יפלו לים המלח דחטאת שמתו בעליה היא ולא נהנין ולא מועלין וכו' וקא מפרש בברייתא מה הן מעות סתומין דקא אמרת דיפלו כולן לנדבה ומפרש כל שדמי חטאת מעורבין בהן ואפילו הפריש חטאת מהן כיון דשלמים ועולה מעורבין אכתי סתומין מיקרו כדר' זירא דהלכתא גמירי לה ולא מיקרו מפורשין עד שיהיו דמי חטאת ודמי עולה לבד:

אלו לחטאתי והשאר לנזירותי מועלין בכולן. בגמרא דילן איתא להך ברייתא וה"ג התם אלו לחטאתי והשאר לנזירותי דמי חטאת ילכו לים המלח והשאר יביא חציו עולה וחציו לשלמים ומועלין בכולן ואין מועלין במקצתן אלו לעולתי והשאר לשאר נזירותי דמי עולה יביאו עולה ומועלין בהן והשאר יפלו לנדבה ומועלין בכולן ואין מועלין במקצתן ע"כ וה"פ דמי חטאת ילכו לים המלח במת מיירי וה"ג בתוספתא בהדיא ומת השאר יביאו חציו לעולה וחציו לשלמים דודאי עומדין לשניהן דכיון דאמר ושאר לנזירותי כמו דאמר לקרבנות נזירותי ומביא בהמות ומחלל עליהן ויאמר כל מקום שיש דמי עולה

יהיו מחוללין על בהמה זו וכי גמירי דיפלו לנדבה היינו כשדמי חטאת מעורבין בהן ומועלין בכולן אם בשוגג נשתמש באותן מעות דקסבר שהן חולין חייב אשם מעילות דודאי נשתמש בדמי עולה שבהן שיש בו מעילה ולאו דוקא בכולן וה"ה ברובן דאי אפשר אי ליכא בהן דמי עולה ואין מועלין במקצתן דשמא כל הנך מעות דשלמים נינהו ובדמי שלמים אין מועלין דליכא בהו מעילה לפני זריקת דמים אבל אמר אלו לעולתי דמי עולה יביאו עולה והשאר כיון דדמי חטאת מעורבין בהן סתומין מיקרו ותנן דיפלו לנדבה דהלכה למשה מסיני היא ומועלין בכולן משום דמי המעורבין וראויין להקרבה וכי תנן דלא נהנין ולא מועלין היכא דדמי חטאת נופלין לים המלח דלא חזו להקרבה ואין מועלין במקצתן כי אותו מקצת היה ראוי לבא כולו שלמים והקשו בתוספות דלמה לא ימעלו אפילו במקצת כיון דנופל כולו לנדבה דהוו עולות לקיץ המזבח וי"ל דעד שעת הקרבה שמקריבין לעולה לא נפקי משם שלמים שהיה עליהן עד הנה:

ולא אמר אם מת יפלו וכו'. כלומר והא הכא דכי אמר אלו לחטאתי מפורשין הוו והשאר יביאו עולה ושלמים ולא קאמר דכי מת דיפלו לנדבה כדתני סיפא כשדמי חטאת מעורבין בהן דיפלו לנדבה אלא דיביאו עולה ושלמים אלמא לא חשיבי סתומין וסייעתא לרב חסדא דדוקא היכי דדמי חטאת אית בהו אז נופלין לנדבה ואי לית בהו דמי חטאת המותר הוי שלמים ומתני' בין דכי מת כי נשתייר המותר בין בלא מת עסקינן ופסק הרמב"ם ז"ל כהך ברייתא דרב חסדא פ"ט דה' נזירות וממילא קי"ל כרב חסדא:

מותר לחמו של נזיר ירקב. נזיר מביא ג' בהמות כבש לעולה ומנחתו סלת עשרון בלול ברביעית ההין שמן נסכיו רביעית ההין יין וכבשה לחטאת ואין בחטאת לא מנחה ולא נסכים ואיל לשלמים ומנחתו סלת ב' עשרונים בלולים בשלישית ההין שמן נסכיו שלישית ההין יין לחמו של נזיר רקיקין עשרה וחלות עשרה ששה עשרונים ושני שלישי עשרון כדאמרינן בהתודה וכי אמרינן מותר דלחמו ירקב היינו הפריש מעות לרקיקין וחלות והפרישן ונותרו מעות ירקבו וכן פסק הרמב"ם ז"ל פ"ה דה' פסולי המוקדשין וטעמא כדמפרש ר' יוסא והכי אמרינן בפ' הרי עלי עשרון דמותר לחמי תודה ירקב ופירש רש"י ז"ל דלאו חטאת מיקרי ובפני עצמו אי אפשר להקריבו שלא מצינו לחם קרב בפני עצמו ועם תודה אחרת אי אפשר להקריבו שהרי אין תודה קריבה בלא לחמה והכי מפורש בשקלים פ"ב ע"כ והיינו מאי דמפרש ר' יוסא הכא:

הוא מותר לחמו הוא מותר נסכיו. וגם כשהפריש מעות לנסכים של עולה ושל שלמים דהיינו דיין ומנחות לנזירותו ונותרו מעות ירקב כדין הלחם דאף מנחה קרוי נסכים בלשון התלמוד דבפ' הממונין תנן אחיה על הסלתות ובסיפא תנן בא לו אצל אחיה

הממונה על הנסכים ומקבל ממנו נסכים לערב ומסתברא דהכל היה מוכר לקרבנות סלת ושמן ויין שיהיו מתוקנין על טהרת הקדש ועוד דבפ' התרומה תנן מותר נסכים לקיץ המזבח ואכולהו קאי:

ויפלו לנדבה. לקיץ המזבח וטעמא דהא מתנדב אדם נסכים בפני עצמן כדתניא בזבחים פרק ב"ש אזרח מביא נסכים ופרש"י ז"ל בפני עצמן ותנן בפ' המנחות והנסכים מתנדבין יין בלא שמן וסלת ור' טרפון ס"ל דאפילו שמן בלא סלת מתנדבין וכ"ש יין בלא סלת ושמואל ס"ל כר' טרפון בפ' כל התדיר וכיון דקדשי קדשים דחזו למזבח אינון יפלו לנדבה:

על דעתיה דר' יוסי בר ביבין. דקא משני אליבא דר' חסדא דלא ירקב אע"ג דהו"ל למגזר אטו לחם וירקב:

הפריש שקלו וכו'. והו"ל למימר דיוליך לים המלח דקרבנות צבור עולות וחטאות נינהו ודוקא גבי מעות סתומין דנזיר אזלי לנדבה דהלכתא גמירי לה ומינה לא גמרינן ואפ"ה קאמר דילכו לנדבה:

ר' אלעזר אמר יפלו לנדבה. והו"ל למימר כיון דמיעטיה רחמנא מתורת חטאת דבעיא לבונה ה"ה נמי במותר שלה ירקב שלא כשאר מותר חטאות ואפ"ה קאמר יפלו לנדבה הלכך כולהו אמרו דבר אחד דיפלו לנדבה אע"ג דמן הדין ירקב והרמב"ם ז"ל פ"ג בה' שקלים בהפריש שקלו ומת פסק כשמואל ובמותר עשירית האיפה דכה"ג פ"ה דה' פסולי המוקדשין פסק דירקב והכי נקטי בפ' הרי עלי עשרון ובמותר נסכים דנזיר פסק כר' יוסי בר ביבין ויפלו לנדבה בפ' הנזכר ושמא במותר נסכים לא חשיב להו קושיא דלא דמי ללחם דלחם לא קרב בפני עצמו ונסכין קרבין בפני עצמן כדאמרינן לעיל ועוד דסתמא קתני מותר נסכים לקיץ המזבח ואפילו דנזיר וגבי שקל כיון דלא חזינן אימורא דפליג עליה דשמואל בהדיא לא שבקינן תלמוד ערוך בפיו של שמואל ונידון מסברא דנפשין ועוד דכיון דגבי חטאת צבור לא אשכחן חטאת מתה לא אמרינן במעות יוליך לים המלח הלכך יפלו לנדבה ובודאי דמיירי דלא מסריה לגזבר דאי מסריה לגזבר פשיטא דלקרבנות אזיל דהא מסרו לצבור כן נ"ל להעמיד פסקי הלכותיו ז"ל:

הלכה ה

מותר עניים לעניים. כגון שנותר מפרנסתן יתנו לעניים אחרים:

מותר עני לאותו עני. כגון דאמר לעני זה הוי לאותו עני והכי איתא בתוספתא להדיא דתניא התם מותר נזירים לנזירים מותר מצורעים למצורעים ואם אמר לנזיר זה למצורע

זה מותרו נדבה מותר עניים לעניים מותר שבויים לשבויים ואם אמר לעני זה לשבוי זה מותרו שלו ע"כ:

מותר המתים למתים מותר המת ליורשיו. ותניא בברייתא ומייתי לה בפ' נגמר הדין כיצד גבו למתים סתם זהו מותר מתים למתים גבו למת זה זהו מותר המת ליורשיו וכולהו מיתפרשי הכי ולהכי תני להו בהדי הדדו דדמיין להדדי:

ליורשיו. מפרש רבא פ' נגמר הדין דסבר האי תנא דמחיים אחילה לזילותיה וניחא ליה שיתבזה לאחר מיתתו להנאת יורשיו:

יהא מונח עד שיבא אליהו. מפרש התם דר"מ מספקא ליה אי מחיל כבודו המת שנתבזה כשגבו אותם בשמו הלכך לא יגע בהם:

נפש על קברו. בנין על גב הקבר ור' נתן פשיטא ליה דלא מחיל הלכך יעשו נפש על קברו ופסק הרמב"ם ז"ל פ"ע דמתנות עניים כת"ק:

גבו לו בחזקת שאין לו. אמותר המת קאי גבו למת לצרכי קבורה שהיו סבורין שלא היו לו תכריכין ודברים הצריכין:

מותר המת ליורשיו. והא מותר הוא:

דחוטרי. שם מקום:

איגבונין אלא ליה. גבו אותן תכריכים אלא כסבורין שהיו צריכין למת והרי לא היו צריכין א"כ יחזיר לבעלים וכן פירש הראב"ד ז"ל ולא דמי למותר דהתם זכי בהו המת שהיו צריכין למת אלא שנותרו הלכך זכו בהו יורשין:

אנא לא אמרית אלא את מנא לך. כלומר אני לא אמרתי דבר ברור אלא מה שהדעת נוטה ואתה מנא לך ראיה לסתור סברתי והראב"ד ז"ל פירש מאחר שהסיחו דעתן מנין לך שיחזירו לבעלים ופסק הרא"ש ז"ל כדברי רבא דאמר דלא זכו בהן יורשין ויהיה לצדקה:

זלוף. של יין:

ואין פודין שבוי בשבוי. סיפא דר' נתן הוא וה"פ אם רצו השבאין לקחת נפש אחת חלוטה להם ויהיה נפש אחרת בחנם לא יקבלו אלא יתנו להן מה ששואלין ובלבד שלא יתנו להן יותר מדמיהן כדתנן בגיטין פ' השולח לשון אחר אם גבו לשבוי זה והותירו ממה שגבו לא יאמרו יהיה לשבוי אחר אלא נותנין המותר לאותו שבוי כדתנן במתניתין מותר שבוי לאותו שבוי וכן פירש הראב"ד ז"ל:

ואין גובין טלית בטלית. כגון שרצו ליקח טלית לעני ולקחו הגבאין בידן טלית יקר לפתוח לב האנשים שיתנו בריוח לקחת אותו טלית ולוקחים אחר פחות ממנו אין עושין כן שנדחקין הרבים ונותנין באונאה ואסור לדחוק הרבים ללא צורך ועל הדרך הזה נפרש

אין פודין שבוי בשבוי כגון שפדו הגבאים שבוי א' שהיה בעל קומה וטוב רואי ונשאר אחר פסח ועור שדמיו מועטין אין מוליכין האחר הבעל קומה כדי שיתנו דמים מרובין דאסור לדחוק הצבור ללא צורך כנ"ל:

ואין ממחין ביד הפרנסין. אם ראו הפרנסין שהיו צריכין לדבר אחד ובעלילה זו מרויחין ב' דברים בבת אחת עושין והרמב"ם ז"ל פירש גבאי צדקה כשרואין מדרך התקון של אנשי העיר וצריכין לשנות אלו המותרות ויעשו מהן רצונם כגון שיוציאו מותר שבויים לעניים או מותר מתים לשבויים והדומה לזה הרשות בידן ובירושלמי אמרו אין ממחים ביד הפרנסים בכך שכל הדברים הללו ששנינו במשנתינו נוהגין כסדר הזה כשאין שם צורך הכרחי ולא הסכימו הזקנים ואנשי המדינה היפך זה אבל אם הסכימו עושין כפי הסכמתם ע"כ וכן דעת הראב"ד ז"ל שכתב אין ממחים ביד הפרנסים כדאמרינן בפ"ק דב"ב רשאין בני העיר לעשות קופה תמחוי ולשנותן לכל מה שירצו ע"כ:

נפשות. ציונים גדולים על הקבר:

דבריהן זכרונן הן. דברי חכמתן זוכרין בכל יום בבית המדרש ונזכרין לטובה אבל להפריש מן הטומאה עושין דהא חזינן לר' בנאה בסוף פ' חזקת הבתים דמציין למערתא דאברהם אבינו:

מסתמיך ר' יוחנן. מייתי לה משום דאמר בסיפא דעניינא שפתותיו דובבות בקבר והיינו דבריהם זכרונם:

מסתמיך על ר' יעקב. נשען על ר' יעקב בר אידי:

ומיטמר מן קומי. מסתיר עצמו מפניו:

הדין בבלאי. ר' אלעזר בן פדת עלה מבבל:

דזעירא לא שאיל בשלמיה דרבא. דס"ל דהא דתניא בברכות פ' אין עומדין הנותן שלום לרבו גורם לשכינה שתסתלק מישראל דבכל ענין הוא דאסור ור' יוחנן סבר דלא אסור אלא דרך שאלת שלום אדם לחברו כגון שלום עליך אבל שלום עליך רבי ומורי שרי והכי קי"ל:

אמר ליה. ר' יעקב בר אידי עוד תשובה לרצותו:

מהו למעבר קומי ארורא צילמא. מהו לעבור לפני ע"ז:

עיבר קמיה וסמי עינוי. אתה חולק לו כבוד שאתה ירא ממנו ובוש עבור לפניו ושבר עיניו:

יאות עביד דלא עבר קמך. ומפני זה אינו עובר לפניך ר' אלעזר שהוא בוש מפניך:

דלא אמר שמעתא מן שמי. ותניא האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם ועל זה איקפד ר' יוחנן טובא וזה אירע בפעם אחרת ולא עכשיו כשהיה נשען על ר' יעקב ובפ' האשה רבה אין מזכיר אלא זה:

שיש בראשו גלוסטרא. שראשו עב וראוי לשחיקת שומין ונחלקו בו לענין נעילת דלת בשבת ר' אלעזר אוסר לנעול ור' יוסי מתיר לפי שיש תורת כלי עליו ומותר לטלטלו:

שקרעו ס"ת בחמתן. ובהאשה רבה מקשינן קרעו ס"ד אלא אימא שנקרע ס"ת מחמתן בשוגג ואית ספרים דגרסי ליה הכא:

תמהני אם לא יהיה ביהכנ"ס זה ע"ז. שחללתם השם בכנוסכם שנקרע ס"ת:

וחזר. בית הכנסת ע"ז והכי איתא בהאשה רבה וא"כ למה תכעסו כל כך:

כעס ואמר הכדין מן חבריא. זאת הראיה אתם מביאין לי אילו הייתם אתם חבירי הייתם מוכיחין לי מר' אלעזר ור' יוסי שהיו חברים שמפני שהיה לבו של זה גס בזה ולא נכנע שום אחד לחברו עלתה חמתם למאד ונקרע אבל אתם תלמידי ואתם נכנעין לי והוספתם לי חרון אף שנראה מדבריכם שאתם חברים לי וכן פרש"י ז"ל התם דגרסינן חבורתא נמי אתם תלמידי ונעשיתם חברי שאתם מביאים ראיה מר' אלעזר ור' יוסי שהיו חברים ע"כ:

וכן עשה יהושע לא הפיל דבר וגו'. כן העיד עליו המקרא שכל מה שעשה מפי משה עשה ואפילו מה שאמר סתם שהרי א"א שעל כל דבר ודבר שאמר יהושע היה אומר כך אמר משה ואפ"ה אסהיד קרא דמפי משה היה:

מאי כולי האי. אמאי איקפד כולי האי:

דברי נאמרין בבתי כנסיות. וה"ק יאמר דבר שמועה מפי בעוה"ז שיהיו שפתותי דובבות ונעות בקבר כאלו אני חי והריני חי בשני עולמים:

כומר של ענבים. כלי שמניחין בו ענבים עד שמתחממים ויינו נח לצאת כמו מכמר בשרא:

מיד דובב. היין רוחש ונע ויוצא למעלה:

קונדיטון. יש בו דבש ויין ופלפלין והכי איתא בפסיקתא:

אע"ג דשתי ליה טעמיה בפומיה. פירוש אע"פ שכלה כבר לשתותו הטעם בפיו לזמן מרובה כן ת"ח שמת אע"פ שאינו לומד עדיין ההלכות שגורות בפיו ושפתותיו רוחשות כשאומרין משמו:

גידול. שם חכם והכי איתא בפ"ק דשבת בירושלמי ובפ"ק דקידושין ירושלמי:

יהא רואה בעל שמועה כאילו עומד לנגדו. שאומרה כסדר שאמרה לשון הראב"ד ז"ל ונ"ל שלא יאמר אותה בקלות ראש כשיזכירנה בשם אומרה:

יצבור ולא ידע מי אוספם. צובר שמועות ולא ידע השומעם מי אמרם הקב"ה אוספן כורתן ומסלקם ממנו כמו אוסף אדם ובהמה ותלמודו משכח:

רב אדם וגו'. זה שאר כל אדם רב האדם מכריזין חסדיהן שהחסד הוא שלהן וכן רוב התלמידים אינם מקפידין שיאמרו מה שלמדו מן תלמידוהן שמועה משמן:

חסדו. התורה קרוייה חסד דכתיב תורת חסד על לשונה:

ה"ג לית אנן צריכין חששין לשמעתיה דרב ששת דהוא גברא מפתחא. ובפ"ק דשבת גרסינן הכי דא"ר זעירא לית אנן צריכין חששין לשמעתא דרב ששת וכו' וה"פ שהיה אומר לתלמידיו דכל שמועה שהיתה מרב ששת לא יהיו חוששין בה ולספק עליה ולהרהר עליה דודאי היא כולה נקיה ושהיה לבו פתוח כאולם וא"כ היה ר' זעירא נאמן לרבו א"נ הוא מפתח החכמה וזהו איש אמונים שלא היה רוצה ליטול עטרה לעצמו אלא לרב ששת:

ר' יוחנן אמרה מן שמו. של ר' פתורא והיינו כדר' זעירא היה רוצה לדעת האמת כדי לאומרה מן שמו:

א"ל ר"ז לר' אבא בר זבדא. ולא היה ר' אבא בר זבדא בימי רב:

חכים רבי לרב. אתה מכיר לרב:

שמתכוונין להכעיסני. לפי שיודעין שאין נבנה הבית אלא אחר מיתתי ומשמע שהיו קצים בחייו וקצים ואפ"ה היה שמח:

ימלאו ימיך. שנים הקצובים לך מתחילת ברייתך:

יותר מכל הקרבנות. דקרבן בא אחר שחטא והדין מסלק החטאים ומייסר מי שעשאן:

הדרן עלך פרק מצרפין

פרק ג

הלכה א

תורמין את הלשכה. לשון תרומה דהמותר חולין ובכל פרוס תורמין ואע"ג דבפרוס הפסח ממלאין את הקופות של כ"ז סאין מ"מ תורמין בכל פרוס מהשקלים הבאין מן המקומות המפורשין לקמן משום פומבי כדאיתא לעיל פ"ק:

בפרוס הפסח. בגמרא מפרש לשון פרוסה פלגא דזמן שדורשין בהלכות הרגל דהיינו ט"ו יום לפני הפסח דהיינו יום כ"ט באדר לדידן דקי"ל דלעולם אדר הסמוך לניסן חסר והא דלא תנן כ"ט באדר כדתני בן עזאי מפרש בפ' מעשר בהמה משום דס"ל לר"ע דזימנין עבדינן אדר חסר וזימנין מלא הלכך לא פסיקא ליה למתני בכ"ט באדר דזימנין

דבשלשים הוא דהוי והרמב"ם ז"ל בפ"ב דה' שקלים כתב באחד בניסן ואינו נכון דמאחד בניסן עד הרגל י"ד יום הוו ולר' עקיבא פעמים בכ"ט באדר ופעמים ביום ל' של אדר ולבן עזאי לעולם בכ"ט כדמפרש בפ' מעשר בהמה ובה' מעשר בהמה פסק כר' עקיבא ולא כר"ע אלא בכ"ט דהכי קי"ל כבן עזאי דלעולם אדר הסמוך לניסן חסר:

בפרוס עצרת. היינו יום ל"ה לעומר:

בפרוס החג. היינו בכ"ט באלול דוקא דמימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר, והני שלש תרומות מתקנת עזרא ובית דינו הוא מדכתיב לתת שלישית השקל בשנה כלומר מוטל עלינו לפרוע כל שלישית ושלישית של השקלים מש"ה תקינו לחלקן לשלישיים ומדלא כתיב השוקלים אלא השקל דרשינן נמי דחייבו אותם באחריות שקלו:

והן הן גרנות למעשר בהמה. באלו הג' פרקים זמן מעשר בהמה כי הבהמות שיולדו לו בין פרק לפרק כשיגיע הפרק צריך לו לעשרן דבהגעת הפרק לא יאכל מהן בלא מעשר מדרבנן אבל קודם לכן מותר דמצוה בעלמא היא לעשר בהמותיו דהעשירי הוא קודש כשקרא עליו שם אבל בלא קריאת שם הרשות בידו לאכלן בלא מעשר אלא שחכמים הצריכוהו שלא יאכל לכתחילה והכי מפרש בפ' מעשר בהמה דלהכי קרי להו גורן דטבלא כי גורן מדרבנן והא דלא תנן בכ"ט באלול לר' עקיבא אגב דתני בפרוס הפסח ופרוס עצרת תני פרוס החג ור' עקיבא ס"ל כר"ש דר"ה דמעשר בהמה תשרי ובגמ' מפרש מאי שנא הני זימני:

בעשרים ותשעה באדר. כדאמרן דלבן עזאי לעולם אדר הסמוך לניסן חסר הלכך פסיק ליה זימנא:

ובאחד בסיון. ולא בל"ה לעומר דלא נפישי הבהמות שנולדו מפרוס הפסח עד אותו זמן להכי לא מקדים לעשר ט"ו ימים קודם הרגל כבשאר רגלים דאי מקדים ומעשר שלמי להו דמזדבני ואכלי להו:

בכ"ט באב. בגמרא מפרש דמספקא ליה אי אחד באלול ר"ה למעשר בהמה או אחד בתשרי:

באחד בניסן. סברי כרשב"ג דאמר דשתי שבתות קודם הרגל דורשין בהלכות הרגל:

באחד בסיון. כטעמיה דבן עזאי דלא נפישי בהמות:

בכ"ט באלול. כדמפרש טעמא ואזיל דלא אמר באחד בתשרי דמדינא בא' בתשרי היה ליה אלא שהוא יו"ט ובפ' מעשר בהמה מפרש ותיפוק ליה דבעיא למעבד היכירא בין חדש וישן ומתרץ חדא ועוד קאמר חדא דבעינן למעבד היכירא בין חדש וישן ועוד מפני

שהוא יו"ט וא"א לעשר ביו"ט והני תנאי דאיפלגו לענין מעשר בהמה הוא דאיפלגו אבל בפרקי תרומת הלשכה כולהו מודו דבפרוס הפסח ופרוס עצרת ופרוס החג:

פלגא דשלשים יום. שדורשין בהלכות המועד דתניא פ"ק דפסחים שואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם הפסח ל' יום וטעמא יליף התם שהרי משה עומד בפסח ראשון ומזהיר על הפסח שני:

מפני שהן פרקי לידה. המבכרות בפרוס הפסח ויש בהמות שמאחרות בין פסח לעצרת ויש שאינן יולדות אלא בין עצרת לחג וכדמפרש ואזיל לקמיה:

בהמה מצויה לעולי רגלים. דכיון דאין גורן מעשר בהמה עד פרוס הרגלים משהי אינשי בהמתן עד אותו זמן דלא לשחטינהו עד שיעשרן בזמן הגורן שהוא סמוך לרגל ונמצאין בהמות לעולי רגלים ליקח מהן בין לאכילה בין לקרבנות ובגמרא דילן מפרק להאי מומרא הכי ואע"ג דתנן עד שלא הגיעה הגרן מותר לשחוט ולמכור וא"כ ליכא כל כך בהמות בשעת הגרן דתימא בהמה מצויה לעולי רגלים ניחא ליה לאינש דתיעבד מצוה בממוניה והדר לזבון וליכול:

א"ר יודן כדי שלא יבא לידי בל תאחר. דאי מעשר קודם אותו הזמן צריך להעלותו לירושלים ולאכול בקדושת שלמים ומיד היה חייב להעלותו ולא מיתרמי ליה ארחא ועבר משום בל תאחר ומש"ה תקינו רבנן דנפרוש ברגלים דברגלים סליק ומיתרמי ליה ארחא:

כל המשהא טבלו וכו'. כיון דמשום תקנתא דבל תאחר הוא דתקון רבנן דלעשר ברגלים הא לאו הכי מיד בעי עשורי כיון דהוו ליה עשרה א"כ גבי תרומה ומעשר דלא בעי למיסק התם דהא קיימי כהנים ולויים ועניים עובר אי לא מפריש לאלתר:

ה"ג תמן תנינן ר"מ אומר באחד באלול ר"ה למעשר בהמה וכו'. והיא משנה בריש מס' ר"ה ואע"ג דהתם לא תנן לה בשם ר"מ בפ' מעשר בהמה תנן לה בשם ר"מ ומש"ה מפ' דר"מ קתני לה כאילו ר"מ מפורש בה והכי אורחא דתלמודא:

באחד בתשרי. לקמיה מפרש טעמייהו:

ע"כ הם מתמצות לילד מן הישנות. דס"ל שהן מתערבות בכל החדש של אדר מהן בראשו ומהן באמצעותו ומהן בסופו ועיבורה של בהמה דקה ה' חדשים ויולדת בכל ר"ח אב הלכך עד תחילת ר"ח אלול הן יולדות מן הישן ומתעשרות באב והנולד באלול עיבור חודש הוא הלכך אין מעשרין ממנו על הנולד באב דכתיב עשר תעשר בשני מעשרות הכתוב מדבר א' מעשר דגן וא' מעשר בהמה וכי היכי דמעשר דגן אין מעשרין מן החדש על הישן דכתיב שנה שנה וה"נ מעשר בהמה דהוקשו להדדי:

לבשו כרים הצאן אילו בכירות. שהכבשים מלבישין הצאן בעבור והיינו באדר:
אלו אפלות. ואיכא נמי שמתערבות בניסן דהיינו עמקים יעטפו בר שהזריעה צומחת ונכרת יפה א"נ לשון איחור מלשון ובהעטיף הצאן מאחרות והמתעברות בניסן יולדות באלול ואז מתעשרות והיולדת בתשרי עבור חדש הוא הלכך אין מצטרפין להתעשר:
יתרועעו אף ישירו. יתחברו הבכירות והאפילות ויעשו מהם קרבן אחד ויאמרו שירה עליו ובגמ' דילן לא סליק האי טעמא ומסיק רבא בפ"ק דר"ה דפליגי בהיקשא דעשר תעשר מה מעשר דגן סמוך לגמרו עשורו כדאיתא התם:
הואיל ואלו אומרין. דר"ה אלול ואלו אומרין דר"ה תשרי ואיני יודע הלכה כמי:
מתעשרין בפני עצמן. ולא עם אותן שנולדו קודם אלול ולהכי תני במתני' כ"ט באב אי הוה מאחר שלא לעשר עד יום האחרון דהיינו יום ל' דאתי לערבובי הנהו דאב והנהו דאלול וקא מעשר מן החדש על הישן הלכך מקדים ומעשר הנהו דקיץ מקמי יום אחרון של אב וטפי מהכי לא דכל כמה דמצינן לקרובי לרגל כי היכי דלא לשלמו קודם הרגל עבדינן ולקמן מפרש דהיינו הני דחזי להרצאה באב אבל לא חזו להרצאה כגון הנולדים מכ"ב ולהלן עם בני אלול מצטרפין דאלולין הוו וכן הנולדים באלול מכ"ב ולהלן עם בני תשרי מצטרפים:
חמשה באב וחמשה באלול הרי אלו אין מצטרפין. דאלול ר"ה הוא והוי חדש וישן:
חמשה באלול וחמשה בתשרי אין מצטרפין. דדילמא תשרי ר"ה הוא והוי חדש וישן:
חמשה בתשרי וחמשה באב מצטרפין. ה' באב של אחר תשרי שהוא סוף שנתו ובפרק מעשר בהמה פריך פשיטא ומשני מהו דתימא כי היכי דשנים מפסקי גרנות נמי מפסקי קמ"ל כי הא דתנן ה' לפני הגרן וה' לאחר הגרן מצטרפין ולקמן מייתי לה:
מכריע לדברי תלמידיו. דהא בן עזאי בשני דר"ע הוה ואילו ר"מ ור' אלעזר ור"ש בשני דרבי הוו ובגמ' דילן מסיק עלה וכי תימא לא מני קאי אטעמייהו הי מסתבר שפיר והתניא בן עזאי אומר כל חכמי ישראל בעיני כקליפת השום חוץ מן הקרח הזה והיינו ר"ע וכן פרש"י ז"ל שם:
ר' ישמעאל ור' עקיבא. דבמתני' משמע דר"ע אית ליה כר"ש דתשרי ר"ה למעשר בהמה ובגמ' דילן אמרינן דמפי חגי זכריה ומלאכי אמרוה ר"מ ור"ש ור' אלעזר ולכן לא היה רוצה בן עזאי לסמוך על דבריו ולקבוע הלכה כהכרעתו:
הואיל ואלו אומרים כך. ואי רבו הוה היה אומר ורבי אומר כך:
על החלוקין אנו מצטערין. משנה בסו"פ מי שמת דפליגי ב"ש וב"ה גבי נפל הבית עליו ועל אשתו אבל נפל הבית עליו ועל אמו מודים דיחלוקו וקאמר ר"ע נכסים בחזקתן

דהיינו סברת ב"ה דרישא וקאמר עלה בן עזאי על החלוקין אנו מצטערין וכו' ומדקאמר ליה שבאת בלשון הנוכח ולא אמר לו בלשון כבוד ש"מ דבן עזאי תלמיד חבר דר"ע הוה ומש"ה לא חלק לו כבוד וכתב רשב"ם ז"ל לפי שהלכו שניהם ללמוד תורה אצל ר' אלעזר הגדול ולפי שהיה בן עזאי בחור לא היה יכול לסבור סברא כר"ע בתלמוד וגמר גמרא ולבסוף הלך בן עזאי לפני ר"ע לסבור סברא ע"כ והשתא ניחא הא דתניא בברכות בן עזאי אומר פעם אחת נכנסתי אחר ר"ע לבית הכסא וכו' א"ל ר' יהודה ע"כ העזת פניך ברבך וכו':

תמן תנינן. בפ' מעשר בהמה:

הנולדין בתשרי עד כ"ט באלול. של אחריו והך מתני' אתי כר"ש ור"א דבא' בתשרי ר"ה למעשר בהמה:

אין מצטרפין. לכנסן לדיר אחד:

לפני הגרן. מאלו הגרנות דתנן במתני' כגון נולדו לו ה' קודם כ"ט באדר וה' בניסן מצטרפין דאין הגרן מפסיק:

למה אמרו ג' גרנות. למאי הלכתא:

מותר למכור ולשחוט. לכתחילה בלא מעשר:

לא בחנט ולא בשליש. דגבי מעשרות אזלינן בכל האילנות בתר חנטה כדתניא פ"ק דר"ה אילן שחנטו פירותיו קודם ט"ו בשבט מתעשר לשנה שעברה לאחר ט"ו בשבט מתעשר לשנה הבאה ואזלינן נמי בתר שליש כגון בתבואה ובזיתים כדתנן במס' מעשרות משיביאו שליש היינו אחר תשרי שהגיעו בה לשליש בישולן אם שנייה אם שלישית והכא לא דנו אותו לא בתר חנט דהיינו בתחילת יציאתו לאויר העולם ולא בתר דחזי לקרבן דהיינו ביום ח' שנולד:

עד עשרים ותשעה באלול. של אחריו אפילו נולדו אחר תשרי מצטרפין עם אותן שנולדו קודם תשרי דהא חנטו קודם תשרי ר"ל שהיתה מעוברת ובתר עיבורה הוה לן למיזל ולתני כל המעוברין מתשרי עד כ"ט באלול:

עד עשרים ושנים. באלול וכ"ב בכלל דכי מטי תשרי חזי להרצאה ביום כ"ט דהוא שמיני וחזי לקרבן קודם ר"ה אבל נולד בכ"ג לא חזי להרצאה עד תשרי ומדמי ליה לשליש דכי היכי דגבי אוכל לא שמיה אוכל עד שליש כדתנן בפ"ק דמעשרות ומש"ה אינו חייב במעשרות עד שליש ואינו מיטמא טומאת אוכלין עד שליש ה"נ לא חזי לקרבן עד יום שמיני ואמרינן בפ' אותו ואת בנו דחזי לקדושה נמי ליל ח':

בשליש עשו אותו וכר"ש. דר"ש ס"ל דגמרינן העברה מבכור והכי אמרינן בפ' הלוקח בהמה וכי היכי דבכור קדוש משעת לידה הכי נמי שייך ביה קדושת מעשר משעת לידה והמטיל בו מום לוקה ואית ביה משום לא תעבוד ולא תגוז וכיון דחזי לקדושה שליש מיקרי ורבנן פליגי עליה דר"ש וסברי דמחוסר זמן אין נכנס לדיר להתעשר בפ' מעשר בהמה:

קם ר' מני עם ר' שמאי. עמד עמו לפלפל בשמועה זו:

את אמרת הדא מילתא. דטעמא דכ"ט באלול היינו משום דשעת לידה חזי לקדושה וא"כ ר"ע סבר כר"ש דמחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר:

לאו אפילו נולד עד כ"ט וכו'. אין לך לומר דכל אלולים קאמר דא"כ בן עזאי כר"ש היא בתמיה דר"ע ובן עזאי סברי דמחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר וא"כ ההוא תנא דפליג עליה דר"ש ואמר דאין נכנס לדיר וכו' אמאן תרמייה לא בן עזאי ולא ר"ע ועוד אי ר"ש בן יהודה הוה משכח בן עזאי כותיה לא היה תולה שמועתו בר' שמעון כמו שאמרו תולה באילן גדול אלא ע"כ כרבנן הוא ר"ע ובן עזאי ומאי דאמרי רבנן דכ"ט באלול הוי גרן היינו לאותן דחזו להרצאה אבל אותן מחוסרי זמן דגמרי זמנם אחר תשרי כיון דלא חזו להרצאה בשעת הגרן מתשרי ואילך שדינן להו ופשיטא דאין נכנס לדיר אלא עד הנולד בכ"ב וה"נ לבן עזאי כי קאמר אלולים מתעשרים לעצמן היינו שנגמר זמנן שנולדו עד כ"ב אבל מחוסרי זמן פשיטא דבתר תשרי שדינן להו ומניחן לגרן הבאה וכן הנולדים באב מכ"ב ולהלן מצי לעשורינהו עם בני אלול שהוא גורן הבא אחריו ולרווחא דמילתא קאמר לה:

זאת אומרת ימים שהבכור וכו'. השתא דאמרת דמחוסר זמן כלא נולד דמי ומש"ה שדינן להו אחר תשרי ומתעשרין עם בני שנתן והיינו משום דלא גמרינן העברה מבכור הא לענין בכור דקדוש משעת לידה אותן ח' ימים עולין לו ומצוה לאכלו תוך שנתו ואי נשלמה לו שנה ויום אחד משעת לידה עבר על בל תאחר כדיליף לקמיה משעת לידתו עתה מונה לו וכו' ובגמרא דילן פ"ק דר"ה מסקינן דלא עלתה לו שנה אלא מכי חזי להרצאה וההיא שעתא עבר על בל תאחר והיינו בתם אבל בבעל מום שנולד במומו מכי נולד הוא דמנינן:

הלכה ב

של שלש שלש סאין. כל אחת מן הקופות שתורמין בהן הלשכה היתה מחזקת ג' סאין ולעיל פ' מצרפין אסמכינן לה אקרא דוהעמדנו עלינו שלישית השקל בשנה:

תורמין את הלשכה. ממלאין בקופות אלו ג' סאין בפרוס הפסח והקופות הגדולות שהיו בלשכה וכל המעות הנופלין לתוכן הוו תרומה והמותר בלשכה הוי חולין דאין מועלין בשיירים וכך היה אומר הריני מזכה לכל ישראל בשקלים העולין תוך קופות הללו והריני מחלל כל קדושת השקלים הנותרים בשקלים העולים כאן ומש"ה קרי לה בכולה מכילתין תרומה דדין תרומה אית להו לכל הנופלין תוך הקופות בין הגדולות בין הקטנות ומנא לן דתרי גווני קופות איכא משום דהא אסיקנא בריש מכילתין כולה כאחת היתה באה אלא משום פומבי הוא דעבוד ג' פרוסין ותרומת ספק חשיב להו להני פרוסין ועיניהן דכל ישראל תלויות בפרוס ראשון הלכך אנו תורמין לכל השנה כולה וצריך בקופות הגדולות שיעור שיחזיקו לג' פרוסין ואהנו קופות גדולות בעיא בגמ' כמה הוא שיעורן ובמתני' לא תני אלא קטנות משום דקא בעי למיתני וכתוב עליהן א' ב' ג' כדמפרש טעמא בגמ' לידע איזה נתרמה ראשונה להסתפק מן הראשונה קודם לשניה שלמה ראשונה מסתפקין מן השניה וכו' כדאיתא בתוספתא מה שאין כן בגדולות דאין נוטלין אלא מן השלישית כדי שתהא נשמרת הראשונה לפרוס השני או השלישי כי היכי דלהוי תרומה חדשה לפרוס הבא לפנינו הלכך כל מאי דמאחרים קופה גדולה קמייתא טפי עדיף הלכך נוטלין מן השלישית תחלה שלמה שלישית הולכין לשנייה שלמה שניה הולכין לראשונה ואם בדיעבד נטל מן הראשונה בהדיא תניא לקמן נטל מן הראשונה אע"פ שיש בראשונה נוטל מן השניה וכו' וההיא בקופות גדולות מיפרשא דאילו בקופות קטנות אין מוציאין מעות מן השניה עד שיכלו כל מעות הראשונה כדאיתא בגמרא ומפ' טעמא בפרק הוציאו לו משום דמצוה בראשון א"נ משום טעמא דאמרינן התם דאיתחזי קמייתא מקמי בתרייתא ופירש רש"י שהראשונה נראית להקרבה משנתרמה ועדיין לא נתרמה השניה ע"כ דדין טבל אית במותר הלכך לא מצית לפרשה אלא בקופות גדולות וכן דעת הרמב"ם ז"ל והסמ"ג דתרי גווני קופות איכא אבל הרא"ש ז"ל חולק וקשה עליו הגירסא של הגמרא ואמר שהירושלמי נשתבש אצלם ושהסופרים העתיקוהו כאן אבל הלשון לא שייך אלא בפ' מפנין במס' שבת ואני אומר דאין שומעין למגיהי ספרים ואין לנו אלא דברי אבות העולם בעלי הגמרא וגם הראב"ד ז"ל לא השיג על הרמב"ם ז"ל:

אלף בית גימל. בגמרא מפרש טעמא:

יונית היה כתוב עליהן. כי בו היו רגילין כדאיתא פ"ק דמגילה ובפי"ג שופרות תנן תקלין חדתין תקלין עתיקין:

בפרגוד. הוא כתנת הסמוכה לבשר וכן תרגם ירושלמי כתנת פסים פרגוד מצוייר:

החפות. שאצל פי הכתנת נוהגין לשום יריעה דקה תפורה שם מפני הזיעה ויכול ליתן שם בתוכו מעות:

ולא באנפליא. מפרש פרק מצות חליצה באנפליא של בגד:

ואין צריך לומר במנעל ובסנדל. דבלאו חשד נמי אין נכנסין בהן לעזרה כדתנן פ' בתרא דברכות דאיכא משום ומקדשי תיראו כדאיתא פ"ק דיבמות מנעל וסנדל של עור הם אלא מנעל של עור רך וסנדל של עור קשה ומכופל כן פרש"י ז"ל בפ' מצות חליצה:

ולא בתפילין. שלא יאמרו התיר תפר הקציצה ונתן לתוכו מעות והיינו טעמא דקמיע:

לפי שאדם צריך וכו'. דלא תימא אכנס בתפילין ולא אהיה שעה אחת בלא מלכות שמים וכל הרוצה לטעות יטעה קמ"ל לפי שאדם וכו':

ואומר ומצא חן. משום דקרא דוהייתם נקיים משמע הסירו מעליכם החשד שהוא ברור וניכר שאתם מוציאין דבה על הארץ שאינה טובה בעיניכם אבל מי שאין בו חשדא ניכרת אלא למתעקש לא שייך אלא מציאת חן דהוא טפי ומש"ה מייתי קרא דומצא חן:

כמה הוא שיעורן של קופות. סתם דקופות דמתני' מפרש בהו שיעורייהו אבל קופות סתם כגון הני דפ' מפנין והני דלקמן לא ידעינן כמה שיעורן:

ילמד סתם מן המפורש. ומשיעורא דהני קטנות דמוציאין לחוץ דקונין בהן קרבנות דהוו של ג' ג' סאין כל אחד ואחד נלמוד דקופות דלשכה של ט' סאין כל אחת היתה דהא ט' סאין מוציאין בכל פרוס ופרוס והיו ממלאין הגדולות משום טעמא דמפרשי במתני' וא"כ היו קופות סתם מחזיקות כ"ז סאין כדי למלאות מהם ג' פעמים ט' בשלש פרוסין נמצא שכל אחת ואחת מחזקת ט' סאין שהן ט' סאין הקטנות שיעור כל תרומה דפעם אחת ט' סאין:

שהן עשרים ושבעה סאין. למדנו דהגדולות יחזיקו שיעור כדפרישית שמוציאין בג' פרוסין דהיינו כ"ז סאין נמצאו שכך מחזיקות הגדולות כ"ז סאין:

שהן תשע סאין. נפקותא דר' יאשיה הוא והרא"ש ז"ל לא גריס דתני אלא תני ופירש דלעולם אין כאן אלא ג' סאים לכל א' והא דתני של כ"ז סאין שבשלש תרומות הוו כ"ז סאין ותימה על פירושו כיון דאורי לן מתני' שהן ג' ג' סאין הרי ג' לכל אחת ומה צריך לאורויי דבג' תרומות הוו כ"ז וכי חושבנא לא ידענא ואין לדברי עיקר:

וכתוב עליהן. דברי ר' יאשיה לר' זעירא הם דמפרש למתני' הוא בריייתא:

לידע איזה נתרמה ראשונה וכו'. פירש גאון שמצוה בראשון והכי איתא פ' הוציאו לו ופ' שני שעירי והתם אמרינן דר' יוסי קתני לה:

תמן תנינן. ריש פ' המוציא יין ואגב דאמרינן דר' זעירא בעיא לר' יאשיה קופות סתם דמתניתא אייתי נמי הך:

ישנן ברביעית יין האיטלקי. לקמן מפרש דכשהן מזוגין על חד תלתא מים כל אחת הוי רביעית הלוג א"כ כל ארבעתן הוי רביעית כשהן יין חי:

מזוג בכמה. אם הוציא יין מזוג מרה"י לר"ה כמה הוא שיעורו מי אמרינן כשהוציא יין חי הוי רובע רביעית כדי שימזוגו ויעמד על רביעית וכשהוא מזוג רובע רביעית נמי בעינן או דילמא בגמיעה סגי דומיא דחלב דהא חזי ליה הכי:

יין כדי גמיעה. ברייתא היא ובמזוג מיירי דומיא דמים ודומיא דחלב דבעיניה קא חזי ועוד דאילו חי הא תנן רובע רביעית וכדי גמיעה פחות הוא ור' יהודה מוסיף כדי מזיגת הכוס כלומר רובע רביעית:

בו כמה כוסות. לרבנן דאמרי כדי גמיעה בכוס של ברכה יש בו כמה שיעורא של גמיעה:

כמה שיעורן של כוסות. מזוגים כדינם לפרש ברייתא דלעיל דתני ישנן ברביעית דלא נימא כל חד ברביעית וכי מזגי לכל חד הוי:

טטריגון ורביע. מדה ידועה אצלם מחזקת ד' ביצים וד' חומש ביצה ולהכי קאמר ורביע דלהשלים שיעור הכוסות צריך עדיין רביע המדה נותר דהיינו ביצה וחומש ביצה והרי לוג ונראה דלהכי קרי לה טטריגון משום דלבעל ד' קורין בלשון תלמוד טטריגון כדאמרינן בית טטריגון דהיינו בעלת ד' זויות ובלשון יון קורין לקורה מרובעת בעלת ד' זויות טטראנגונה:

בכרך אחד. בלא הגדה ובלא הלל:

בפוסקין. שהפסיק בהן יותר מכדי דרך כל האדם שאין להפסיק בו אלא שתי פעמים דלא משמע ששתה אותן למצוה:

לא כדי שלא ישתכר. דלכך אמרינן בין ראשון ושני ושלישי ישתה דיין שבתוך המזון אינו משכר אבל בין שלישי לרביעי לא ישתה דמשכר דיין של אחר המזון משכר הכי איתא בירושלמי דפסחים ומייתי לה הרי"ף ז"ל בהלכותיו ואם שותה אותם בהפסקות אינו משכר:

ביין של שביעית. אשמעינן דכיון דיין של שביעית מצוה דרמיא עליה לשתותו דלאכלה אמרה רחמנא לא משמע דנפיק מידי מצוה דרבנן דתקון ד' כוסות:

בקונדיטון. שיש בו דבש ופלפלין וכיון דיש בו דבש פסול לגבי מזבח ואמרינן בפ' המוכר פירות אין מקדשין אלא על היין הראוי לנסך לגבי מזבח וחד מהני ד' כוסות הוא קידוש היום ומסיק דנפיק כיון דאין פיסולו מחמת גריעותא:

לצאת בהן מזוגין. יותר משיעורא מחד על תלתא מיא דכיון דא"ר חייא ישנן ברביעית יין האיטלקי משמע דקפיד בשיעורא דיין ובשיעור המזיגה ומסיק ובלבד שיהא בהן טעם יין ומראה יין:

מבושל. שנתבשל קצת באש והושבח פסול למזבח כמתובל דהיינו קונדיטון ומיבעי ליה גבי קידוש דס"ל דדוקא גבי מזבח הוא פסול ddרשינן תמימים יהיו לכם ונסכיהם מה כבשים דלא נשתנו אף נסכים דלא נשתנו ומבושל דמת' דקתני דפסול היינו שלא הושבח אלא שהיו הענבים מרים וכדי למתקן בישלם:

חזיק רישיה. היה חש בראשו והיה מחזקה בסודר משום דסבר דכשר הלכה למעשה:

עד חגא. חג הסוכות:

דמלוה בריבית את. שמרויח בלא טורח שמח ויש לו צהלת פנים:

דמגדל חזירים. שיולדות הרבה בכרס אחד ומרויחין הרבה:

אולפן שכיח לי. תלמודי מצוי לי וזכור אני ומשום דכי מינשי קרוי אייקר תלמודה לשון כובד כמו שפרש"י ז"ל בפ' מי שמתו אייקר להו תלמודייהו הוכבד תלמודם עליהם מחמת שכחה כשזוכרין קרי שכיח ליה:

אשכח ר' אבהו סימא. מטמון וכדמתרגמין וסימן דמיטמרן גליין ליה לשון דבר הסמוי מן העין:

אוריא חדתא. תורה חדשה כלומר שמועה חדשה:

תוספתא עתיקא. תוספתא ישנה ושמח אני בחלקי אע"פ שאין בו חידוש:

תומניא עתיקא. כך שם המדה בצפורי והיא ישנה ובג' דילן אמרינן קיסטא דמורייתא דצפורי:

וחכימנא בה. ואני מכירה:

טברנית. מטבריא:

והדא דידן הות. בזמננו וכך הוא השיעור עתה בטבריא:

מן בגין דהות ביומי. בתמיה וכי מפני שהיתה בזמנו לא היתה ישנה ואמאי והא אפילו בזמן שנסדרה הברייתא קרי לה ישנה ואמאי לא אמרינן עתיקתא:

דהות זעירתא ורבת. מקמי ר' יוחנן הקטינוה משיעורה והדר הגדילוה והעמידוה על שיעור הראשון:

דאזעירת ואזעירת כמא דהות. שהגדילוה קמיה ר' יוחנן והדר פיחתו הגודל ולא פיחתו ממה שהיתה בראשונה בימי הברייתא הלכך בימי ר' יוחנן חדשה היתה:

אצבעיים על אצבעיים על רום אצבע ומחצה ושליש אצבע. ובפרק ערבי פסחים בגמ' דילן גרסי ברום אצבעיים וחצי אצבע וחומש אצבע וכן פסקו הגאונים ז"ל והתוספות דחקו עצמן ליישב גירסא דהכא כי היכי דלא פליגי:

דר"ש אמר וכולן ברביעית. דתנן פ' המוציא יין ר"ש אומר וכולן ברביעית דס"ל דכולהו משקין ברביעית ואפילו יין וכיון דר' נתן אמר יבש בכזית כשנימוח הוי רביעית והכי אמרינן התם פרק המוציא על הך ברייתא דר' נתן ופרש"י ז"ל דכזית יבש בעי רביעית לח ובציר מרביעית לח ליכא כזית יבש כדאמרן דכזית קרוש הויא ביה רביעית ע"כ:

ולא אגיביה. ולא השיבו:

עד רביעית טהור. ולא רביעית בכלל דכי איכא רביעית טמא טומאה חמורה דכי יקרוש יעמוד על כזית והיינו מדרבנן כדלקמן:

ולא אגיביה. ולא השיבו:

הדין עובדא. דלא אגיביה ר' סימון לר' אלעזר:

א"ל ר' יצחק בר ביסנא. לר' ביבא:

ובעיט ביה. בר' ביבא:

א"ל ר' זריקן. לר' יצחק:

בגין דשאיל לך. ר' ביבא:

דלא הות דעתי בי. ובעא מיני מילתא דצריכא טעמא:

הלוקח חטים לשנה. שאין לו קרקע לזרוע והיינו חייו חלויים שאינו יודע אם יהיו לו מעות לשנה הבאה:

מן הסירקי. תרגם ירושלמי ארחת ישמעאלים סיעון דסירקאין:

פלטר. הוא הלוקח מן הנחתום למכור בפלטיא ונחתום קרוי האופה:

מאי כדון. כמו מאי הוה עלה מהו השיעור שהוא טהור ומשמע טהור לגמרי:

טהור מן ההכשר. שאינו מכשיר דדם המכשיר היינו בבהמה טהורה ובשחיטה כדאיתא בתוספתא דמכשירין בפ' בתרא בהדיא והכא נבלה ובהמה טמאה:

הא לטמא מטמא. אבל לטמא בכזית יבש דדמי לבשר או לרביעית לח מטמא מדרבנן לב"ה דאילו מדאורייתא דם בהמה אינו מטמא טומאה חמורה בתו"כ:

תמן תנינן. במס' מכשירין ולדידך קשה דדם בהמה מטמא טומאה חמורה וטהור מן ההכשר ושוה הוא לדם השרץ ותנן דאין לנו כיוצא בו ובפ' כל הרוקין גרסינן בהדיא והא תנינן דם השרץ וכו':

דם השרץ כבשרו. ושיעורו בכעדשה כבשר ומטמא כבשר טומאה חמורה ותנן נמי במס' מעילה דם השרץ ובשרו מצטרפין וסתמא דמילתא דכי תנן אין לנו כיוצא בו אתרתי מילי קאמר אשעורא ואין מכשיר ומטמא טומאה חמורה:

אין לנו כיוצא בו וכו'. ומהדרינן אין לנו כיו"ב כשיעור טומאתו אבל דמו מטמא כבשרו דכי תנן אין לנו כיוצא בו היינו שיהא שוה שיעור הדם לשיעור הבשר לטמא טומאה חמורה זה לא מצינו אלא בדם השרץ דבשר ודם שיעורן שוה בכעדשה ואילו בשר נבילות שיעורו כזית ודם ברביעית אבל לעולם כי אית שיעורא בדם נבלה מטמא טומאה חמורה כבשר:

פליגין בה. בדם פרדה דר':

ששה דברים. בעדיות מנינן להו פ"ב:

ב"ש מטהרין. דלא חשיב דם כבשר לטמא אדם משום נבלה אבל טומאת משקין טמאים יש בו ומטמא משקין וכן פרש"י ז"ל פ' המוציא יין:

וב"ה מטמאין. טומאה חמורה ומדרבנן וברביעית מיירי וכדמפרש ר"י בר' יהודה:

ומ"ד טהור כר' יהושע בן בתירה. דלעיל דסתמא קתני טהור ומשמע טהור לגמרי דאי טהור מן ההכשר הוא דקאמר איבעי ליה לפרושי כיון דמעיד:

ויאות. טוב דברת דמאן דמטמא דם פרדה דר' הוא כר' יהודה:

דר' יהודה מוריאנא דנשיאה הוה. ר' יהודה היה להם לבית רבי מורה הוראות ועל פיו היו עושין כל דבריהם והוא דצוה להן לשערה עד רביעית וכן פרש"י ז"ל במנחות:

קווץ לא יתרום. מי ששערות קווצותיו רבות ועקומות למעלה ונראין כקוצים והכי איתא בבראשית רבה ואנכי איש חלק לקווץ וקרח שהיו עומדין על שפת הגרן ועלה המון בקרח ונתן ידו על ראשו והעבירו וכן פירש בערוך ז"ל וכן פירש הראב"ד ז"ל:

מפשפשין היו בקלקלין. חדרים היו אצל הלשכה ומשם מציצין ומחפשין אם בולע אם לוקח איזה דבר:

בקלקלין. כדאמרינן פ' ר' ישמעאל בע"ז מן הקלקלין ולפנים והראב"ד ז"ל גריס בקלקין ופירש כמו שער בית השחי וקלקי הלב וכשמזיע מתקלקל ונדבק שם קלקין כדתנן בפ"ט דמקואות קלקי הלב ע"כ:

מדברים היו עמו. כדי שלא יבלע:

בשעה שהיה נכנס ובשעה שהיה יוצא. כלומר משעת כניסה עד שעת יציאה והכי איתא בתוספתא פ"ב ומדברים עמו משעה שנכנס ועד שעה שיוצא ע"כ:

ולמלי פומיה מוי. למה צריך להטריח ולדבר עמו ימלא פיו מים הנכנס וכאשר יצא יפלוט המים ונראה אם הן כשיעורן ובודאי לא יבלע מעות והמים בפיו:

מפני הברכה. שצריך לברך בשעה שתורם אקב"ו להפריש תרומת שקלים דכתיב יתן תרומת ה' תרומה קרי לה והראב"ד ז"ל היה גורס ולמלי פומיה מאי וז"ל אם כשהיה בלשכה ודברנו עמו ולא ענה לפי שהיה פיו מלא או עסוק בדבר אחר מאי ומשני מפני הברכה מפני שברך בשעת התרומה ולא היה יכול להשיב אבל אם שתק יותר נאמר שמא נתן לתוך פיו וגנב ע"כ והוא ז"ל חשב דדוקא קתני דאין מדברים אלא בשעת כניסה ובשעת יציאה וכשהיה שם לא היה עונה ואינו כן כדאיתא בתוספתא וגירסת ספרינו אמת והכי איתא בספר ישן:

וישראל הוא ידע. גבי מזבח דבני גד ובני ראובן בס' יהושע:

גמליאל זוגא. מוכר זוגי מספריים:

ומצא חן. פסוק הוא בספר משלי:

מחוור מכולן והייתם נקיים. דאלו קרא דוישראל הוא ידע לא דמי דהתם חשדום בע"ז והיו מתחננים אליהם שלא יחשדום במעל כזה אבל גבי ממון לא אשכחן וקרא דומצא חן אתורה קאי דכתיב לעיל מיניה בכתוב תורתי אל תשכח כי אורך ימים וגו' ומצא חן וגו' חסד ואמת וגו' וה"ק ובזה תמצא חן בעיני אלהים ואדם כשחסד ואמת אל יעזבוך תהיה נאהב בעיני השם ובעיני הבריות אבל קרא דוהייתם נקיים וגו' מיירי בממון וסייג מצאתי לדברי בפירוש אגדות מורי ז"ל והראב"ד ז"ל היה גורס איזהו חמור שבכולן ופירש איזה מצוה בתורה חמורה יותר מכולן שידבק בה האדם וכו':

הלכה ג

היה נכנס. הגדול שלהם ובידו כל שקלי משפחתו:

ודוחפן לקופה. שלא ישמטו וישארו בשיירי הלשכה והתורם אהובו של בית ר"ג ודוחפן לתוך הקופה שהיה ממלא וטעמא דבית ר"ג פרישנא לעיל פ' מצרפין דסבר לה כר"מ דמועלין בשיירי הלשכה ולא נתחללו קדושתן ובגמ' פריך עלה:

תרום שלש פעמים. שלש פעמים היה אומר לב"ד אתרום ועל כל פעם אומרים לו תרום וכן שנינו מגל זו מגל זו וכו' אקצור אקצור וכו' וכן פירש הראב"ד ז"ל התורם שואל אותן שבחוץ להיות מורשה לתרום ג"פ ע"כ:

תרם את הראשונה. תרם תרומה ממעות דגבו בגבייה הראשונה של מעות יושבי ארץ ישראל דהיינו בפרוס פסח:

וחיפה בקטבליות. עורות שפורסין ואוכלין עליו קרוי קרטבלא וכאן שהיה שטח כרי השיירים גדול היה צריך שנים או שלשה או ד' כדי לכסות השיירים הנותרים שהן פסולים דלא חזו תו דס"ל לרבנן אין מועלין בשיירים כדמפרש ואזיל:

ולמה היה מחפה וכו'. דאם אינו מחפה עתה כשיבא לשפוך השופר דמעות גבייה השניה דהיינו מעות של כרכים סמוכים לארץ ישראל שלא יתנם בכרי א' ניכר אלא ישפכם על האחרים ויהיו מתערבין אח"כ עם שיירים דפרוס קמא דהוו להו חול ונמצא בפרוס שני כשיבא לתרום שתורם מן התרום הלכך השתא כשמסיים לתרום תרומה ראשונה מכסה מיד השיירים כשהיו באים שקלי הכרכין הסמוכין לארץ ישראל ונותנין לתוך שופר של תקלין חדתין וכשהיה מלא שופכן בחלון אחר המעות על הקטבליות וכן היו עושין עד שהגיע זמן תרומה לתרום ובשעת התרומה השניה בא התורם ותרם ממה שלא נתרם וגם הנשאר היה לו דין שיירים והיה מחפה כדי שיבאו מעות הבאים אח"כ דהיינו של גבייה ג' של בבל וכו' ויהיו על הקטבליות ובפרוס ג' תורם מהן ומשם ואילך היו המעות הבאים כולם שיירים ואין צריך עוד לכסות והכי איתא בתוספתא דתניא התם תרם את הראשונה ואמר הרי זו לארץ ישראל ועל כל ישראל וחיפה בקטבליות מפני שאנשי סוריא באין ושוקלין עליהם תרם את השניה ואומר הרי זו לעמון ומואב ולכרכין המוקפין לארץ ישראל ועל כל ישראל וחיפה בקטבליות מפני שאנשי בבל באין ושוקלים עליהם תרם את השלישית ואמר הרי זו לבבל ולמדי ולמדינות הרחוקות מארץ ישראל ולא היה מחפה ע"כ:

תרם את הראשונה לשום ארץ ישראל. פירוש תרומת גבייה הראשונה דהיינו בפרוס הפסח היה תורם לשם יושבי ארץ ישראל ומפרש בברייתא שאח"כ היה אומר ולשם כל ישראל בין היושבין סמוכין לארץ ישראל בין היושבין רחוקין וכתבו בתוספות פ' הוציאו לו הטעם דראשונה לשום א"י לפי שהן היו קרובים מכל שאר הארצות ורוב שקלים של אותה תרומה משל בני א"י היו ולא שמתכפרין בני א"י לבד אלא כולן היו מתכפרים בהם ותרומת גבייה שניה היתה משקלים של העיירות שהיו קרובות אליה כגון סוריא ועמון ומואב שהיו רחוקים קצת ולא היה להן פנאי להביא בתרומה הראשונה ושלישית משל בבל ושל מדי שהיו רחוקים יותר ע"כ ואי קשיא כיון דפרוס ראשון כשממלאים הקופות הגדולות שקלים הנכנסין בהן הוו כולהו תרומה ובודאי דאית בהו שיעורא כנגד ג' פרוסין וכדאמרינן לעיל בפירקין וא"כ למה להם לעשות הני פרוסין תריץ הא אסקינן לה בריש מכילתין כולה כאחת היתה וכו' כלומר אין הכי נמי דבפרוס קמא דהיינו פרוס ניסן התרומה היתה כנגד כל השנה דהא בקופות גדולות אית בהו שיעורא כנגד כל ג' פרוסין אלא דאמור רבנן כיון דבפרוס הזה לא היו מעות של כרכים המוקפים כדי לכבדן ולהזכירן לטוב עשו להן פומבי דניעבד בהו נמי תרומה כקמאי וכי תימא א"כ תרומה דקופות גדולות למה לי בגמ' אפרש בס"ד והרמב"ם ז"ל כתב דכי קתני הכא ראשונה

ושניה ושלישית אקופות גדולות קאי וסובר הרב דבכל פרוס ופרוס ממלאים מן הגדולות וכי קתני השלישית אינו מחפה בכל פעם ופעם הוא ועוד עשה דילוגין בענין שבפרוס שני השלישית פתוחה ובפרוס שלישי האמצעית פתוחה ועוד גורס ולמה לא היה מחפה וגירסתנו אמת וכן נמצא בספר ישן והכי מוכח בתוספתא ואין לדבריו עיקר וכבר השיג עליו הראב"ד ז"ל ואמר אין דרך המשנה כן:

לשום כרכין המוקפין לה. הסמוכין לה כגון עמון ומואב וסוריא ומזכירין אותן לשבח שהביאום ורובן היו מהן והדר מזכין בהם לכל ישראל והיינו בפרוס השני ושלישית לפרוס השלישי:

ותרם מאחד מהם על של חברו וכו' קשיא לי דהא כיון דאמרינן דבי ר"ג סברי כר"מ דאמר מועלין בשיירים וא"כ לא דיינינן הכא דין תרומה ומאי פריך וניחא לי דמ"מ הא ס"ל לר"מ דתורמין על האבוד וכו' כדאמרינן התם בפ' מצרפין וא"כ ב"ד מזכין הן כל שקל ושקל לכל ישראל והשתא פריך שפיר אילו היו כאן שני כריים של שני אנשים ותרם ראובן מכריו תרומה לפטור כריו של שמעון שמא לא פטר את כרי של שמעון מתרומה אע"ג דלענין שאר מעשרות לא פטרו ואילו בפ' אין בין המודר אסיקנא דאין צריך להודיעו דמרויחו וזכין לאדם שלא בפניו וא"כ מה להן לבית ר"ג שעלו שקליהן בקופה או לא עלו דאם עלו אין להם בהן שום מרות דכל ישראל זוכין בהן ואם לא עלו הא גזברין כשם שמזכין לכל ישראל לגבי שאין פושעים מזכו נמי לבית ר"ג:

ומשני הנחת רוח. נחת רוח בעלמא דרוצים לזכות לישראל בממונם והקרבן של תמידים ומוספין דר"ח ניסן יהא מתקרב בשלהם:

שמט את הקטבלאות. כגון בטעות או באונס בשעה שמכנס המעות דגבייה שנית ונותן בקופות לשם תרומה נשמטו המכסאות נעשו כולן שיירים ואפילו החדשים שעל גבן כולם פסולים ואין ממלא מהם אלא כיצד יעשה כיון דהגיע זמן לתרום ואין לו הולך אל הגדולות והכי נמי תניא בתוספתא למה כותבין על הקופות אלף בית גימל מפני שמתחילין ומסתפקין מן הראשונה שלמה ראשונה מסתפקין מן השנית שלמה שניה מסתפקין מן השלישית שלמו שלשתן אם הגיע זמן תרומה לתרום תורמין מן החדשה ואם לאו מן הישנה והיינו תרומת שקלי הקופות הגדולות שנתרמו בפרוס ניסן וקרי לה ישנה לגבי שקלים דפרוס דהשתא:

היתה עשירה שבכולן. נראה בעיני דבני מדי מפני שהן רחוקין חושבין שלא יגיעו שקליהם אלא אחר פרוס שלישי וסברי אין תורמין עוד משלנו קונים משקליהם אצטלי זהב ודרכמוני זהב להקל המשא והשתא לא קשה ההיא דריש מצרפין:

נטל מן הראשונה. על כרחין הני ראשונה וכו' לאו בגביות קאי כי הני דלעיל אלא בקופות גדולות מיירי ובדיעבד קתני לה כגון שאירע אונס לקופות הקטנות כגון שלא הגיע זמן תרומה ומעות קופות קטנות לא הספיקו עד הפרוס השני שנתייקרו הבהמות למאד או נכנסו יוונים לעזרה ובזזום או נגנבו הקופות וכיוצא בזה בענין שהוצרכו ב"ד לחזור וליכנס פעם אחרת קודם זמן התרומה ויש לו ליקח מן השלישית דהיא שמלאו לאחרונה והטעם משום הספק שמא יארע פיסול בשקלים החדשים כגון אם שמט את הקטבלאות או שיטעה ולא יחפה השיירים בקטבלאות בענין שעיני ב"ד תלויות אל הקופות הגדולות וכיון דמצוה בראשון כל היכי דמאחרינן הראשונה הגדולה עד הפרוס טפי עדיף ושניה לגבי שלישית הויא ראשונה הלכך השתא דלאו זמן תרומה הוא דלהכי קתני נטל ולא תני תרם לכתחילה יש לו ליטול מן השלישית מקמי שניה ומן השניה מקמי ראשונה ואם טעה ונטל מן הראשונה ולא היה זמן התרומה אם יצטרך ליטול פעם אחרת ועדיין לח הגיע זמן תרומה לא יאמר אטול מכאן כיון שנטלתי ממנה כבר אלא מן השניה יטול אף על פי שיש מעות הרבה בראשונה דהנהו מנטרו להו לאיזה תרומה כשלא יהיו מעות על הקטבלאות לתרום מהם ובדין הוא דהשתא בפעם הזו יטול מן השלישית אלא משום דאין מעבירין על המצות וכיון דנטל מן הראשונה יטול השתא מן השלישית וכן אם טעה ונטל מן השניה בפעם הראשונה נוטל מן השלישית אע"פ שיש מעות בשניה כשיצטרך בפעם שנית שלמה שלישית ועדיין צריך ילך לו אל השניה ואם יצטרך עוד ילך אל השניה דלעולם מאחר הראשונה ונ"ל דלעולם מיירי שאירע האונס שלא בשעת התרומה דאי בשעת התרומה פשיטא דממלאין מן הראשונה לכתחילה דהא מצוה בראשון וליכא לפרושי דקאי אקופות קטנות דהא קתני אע"פ שיש בראשונה נוטל מן השניה ואילו גבי קופות קטנות קתני בריש פירקין דמסתפק מן הראשונה קודם לשניה וטעמא משום דמצוה בראשון כדאמרינן התם ועוד דגבי קופות קטנות קתני שלמה ראשונה מסתפקין מן השניה והכא קתני דאע"ג דלא שלמה ראשונה אינו נוטל אלא מן השניה ועוד גבי קופות קטנות דתני מתחילין מסתפק מן הראשונה ואילו בקופות דהכא קתני נטל מן הראשונה דבדיעבד קתני לה הכא הלכך לא מיתפרשא אלא בקופות גדולות וכדפרישית וליכא לפרושי דשלמה שלישית היינו שלא גבו שקלים כל כך באדר מפני שום אונס דהשתא לא מלאו קופה שלישית ושיירים איכא והיכי קתני סיפא ר"מ אומר חוזר לשיירים וליכא למימר דבשיירי הלשכה של שנה שעברה קאמר דהא אמרינן לקמן בפ' התרומה דלא קאמר ר"מ דמועלין בשיירים אלא בתוך שנתן דוקא אלא כדפרישית דכולהו גווני באירע אונס במעות עסקינן, ונקטינן השתא דכשאירע

אונס לקופות הקטנות בשעה שהן תורמין אז נוטלין מן הגדולה הראשונה קופות א' ב' ג' כסדרן אירע אונס אחר בזמן התרומה אז נוטלין לכתחילה מן הקופה הגדולה השלישית שלשתן ואין נוגעין בשקלים החדשים שבשופר של תקלין חדתין משום כבודם של אותן שהביאום שרצו ב"ד לעשות בהן תרומה בזמנה ובשיירים נמי אין נוגעין דלא חזו דהא דחול נינהו:

שלמה שלישית. וחזר ואירע אונס למעות הולך אל השניה:

שלמה שניה. הולך אל הראשונה דהא בעינן לאחורי יתה כל היכא דמצי ונקטינן נמי דתרומת קופות גדולות מהניא דאם יארע אונס או במתכוין או בלא מתכוין שמט הקטבלאות בפרוס שני או שלישי דתנן במתני' דנעשו כולן שיירים ב"ד בטוחים שיש להן תרומה שאין בה תערובת כלל:

חוזר ושוקל. ואע"ג דיש שקלים חדשים כיון דלא הגיע זמן תרומה אין נוגעין בהן וכדלעיל הלכך חוזרים הצבור ופורעין שקלם ולא יקחו מן השיירים אע"ג דאיתנהו מאותה שנה עצמה דסבירא להו לרבנן דחולין הם ואין בהן קדושה כדין תרומה דעלמא דהמותר חולין:

ר"מ אומר חוזר לשיירים. דסבירא ליה דאין ב"ד מחללין קדושת השקלים שמא יצטרכו להן לבסוף, ורבנן ור"מ הכי פליגי רבנן סברי ב"ד מזכין ומחללין הן ור"מ סבר ב"ד מזכין הן בלחוד אבל קדושת השקלים במקומה עומדת דמזכים הם ולא מחללין, וטעם זכות תרומה זו דס"ל לרבנן דגזברים בעלים חשיבי וכל מאן דיהיב שקל לגזברים אדעתא דב"ד דלשכת הגזית יהבי ליה ויש להם כח לזכות הממון לכל מי שירצו דב"ד שלוחן דכל ישראל הן ומפקרי ב"ד מרות הבעלים של שקלים העולים בקופות כדי לזכותם לרבים ומחללים קדושת השיירים כאן בתרומה העולה הלכך תורמין על שקלים הנשארים בלשכה ועל האבוד ועל הגבוי ועל הממושכן ועל העתיד לגבות ונמצא דכל שקל ושקל העולה תוך הקופות דכל ישראל הוא וקרבי תמידין ומוספין דר"ח ניסן ודכולה שתא משקלי כל ישראל כולם:

שמא יצטרכו להן לבסוף. ודוקא תוך שנתן כדלקמן אבל עברה שנתן מודי ר"מ דאין בהן קדושה דרחמנא תרומה קרי לה והמותר חולין הן והיה נראה לומר דלרבנן אם הביאו שקלים אחר חג הסוכות דמביאים קרבנות מהם דבקדושתייהו קיימי ובהני לא מצו רבנן למימר דנתחלל קדושתן ומדברי רש"י ז"ל בפ' הזהב לא משמע כן ובפ' התרומה בשמעתא דיהודה בר גרוגרות אפרשנו בס"ד, ולעניין הלכה קי"ל כרבנן דסברי דאין מועלין בשיירים ותקנתא דקטבלאות כרבנן הוא דאתיא כדתנן ולמה היה מחפה שמא

ישכח ויתרום מדבר התרום והרמב"ם ז"ל פסק כר"מ וזה תלוי בגירסא שלו דגריס במתני' ולמה לא היה מחפה ולא פסק הברייתא דקתני בה שמט הקטבלאות נעשו כולם שיירים ואין לאותה גירסא עיקר וכמו שכתבתי למעלה וראיתי דבה' מעילה חזר בו ופסק כרבנן דאין מועלין בשיירים:

וכן היה ר' פנחס בן יאיר אומר וכו'. ברייתא היא ומייתי לה משום דתנן במתני' ולמה היה מחפה שמא ישכח דצריך זהירות ועוד דממלאין הקופות גדולות שמא יארע פיסול בחדשים והיינו נמי זהירות דשמעתין:

תורה מביאה לידי זהירות. ע"י שעוסק בה ועוד שרואה ומבין אזהרות שבה ונשמר דהיינו זהירות:

זהירות מביאה לידי זריזות. הנשמר קודם לכן שלא תבא עבירה לידי קרוי זריז זריזות גדול מזהירות דזהירות הוא כשהעבירה באה לידו זהיר להשמר שלא יכשל והכי אמרינן בפ' כל הבשר מאי לאו דזהיר ולא נגע לא דזריז קדים ומשי ידיה מעיקרא וכן פרש"י ז"ל פ"ק דע"ז:

נקיות. באין חטא:

טהרה. צח ומלובן ועדיף מנקי:

קדושה. היינו פרישות שמקדש עצמו ומחמיר עליו אף במותר לו:

לידי יראת חטא. שכבר קנויה אצלו המדה הזאת של יראת חטא ואינו צריך ליזהר על כך כמו עד עתה דצדיק הוא ולא יאונה לצדיק כל און ואמרינן בפ"ק דפאה רגלי חסידיו ישמור ר' ירמיה בשם ר' שמואל ב"ר יצחק אם שומר אדם עצמו פעם ראשונה שניה ושלישית מכאן ואילך הקב"ה משמרו:

לידי רוח הקדש. להשרות עליו שכינה והר"ן ז"ל פירש נקיות אפילו במחשבה יראת חטא שהוא ירא ממנו כירא מן האויב ע"כ:

וכלה וכפר. דכתיב וכלה מכפר את הקודש ואת אהל מועד ולשון וכלה משמע זריזות דלשון כילוי משמע מהירות דהיינו זריזות וכתיב בקרא אחרינא וכפר את מקדש הקדש כלומר כשעושה בזריזות חשיבא כפרה והיינו נקיות:

וכפר עליה הכהן וטהרה. וכפר דרשינן נקיות אלמא מנקיות נמשכת טהרה:

מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח. עם מי שמקדש עצמו ומרים עצמו מן העבירות אשכון וסמיך ליה ואת דכא ושפל רוח דהיינו ענוה שמתוך כך הוא מבזה ענייני העולם:

עקב ענוה יראת ה'. מן ענוה נמשכת יראת ה':

מה שעשתה חכמה. וכו'. פליג את"ק וקסבר דאדרבא הענוה בנויה ומיוסדת על יראת חטא שהיראת חטא רגלים שלה עקב לסוליסה עקב טא'לון בלע"ז:
סוליסא. פירש בערוך אישקרפיט בלע"ז:
וחסד ה' מעולם ועד עולם וגו'. אלמא חסידות שופעת על הירא:
אז דברת בחזון לחסידיך. משום דאינהו חסידיך דברת להם בחזון:
ונתתי רוחי בכם. דהיינו רוח הקודש והדר וחייתם:
תחית המתים מביאה לידי אליהו. כלומר דאליהו בא בשביל תחיית המתים והוא מקדים לבא דכתיב הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בא יום ה' וגו' דהיינו תחיית המתים וכיון דבשביל אותו יום אתי אליהו נמצא דזמן תחיית המתים גורם לאליהו ז"ל שיבא תחילה, ה"ג יראת חטא מביאה לידי חסידות חסידות מביאה לידי רוח הקודש ורוח הקדש מביאה לידי תחיית המתים והרי"ף ז"ל בפ"ק דע"ז גריס יראת חטא מביאה לידי רוח הקודש רוח הקודש לידי חסידות חסידות לידי תחיית המתים וגירסא שלנו נכונה יותר:
מי שקבוע בארץ ישראל. דאמרינן בפ' בתרא דכתובות נותן נשמה לעם עליה ורוח להולכים בה המהלך ד' אמות וכו' ועוד תניא בספרי שקולה ישיבת ארץ ישראל ככל מצותיה של תורה:
ומדבר בלשון הקדש. דאמרינן בב"ר שלא שינו את לשונם וקא חשיב לה למעליותא ובספר עזרא חצי מדבר אשדודית ובלשון עם ועם לגריעותא:
בטהרה. בטהרת הקודש כשאול מלך ישראל שהיה אוכל חוליו בטהרה אי נמי בתקון פירותיה שמעשרן כתקנן ומשום דתרומה ותרומת מעשר בעי טהרה קרי לה טהרה:
וקורא ק"ש בבוקר ובערב. ואמרינן פ' שתי הלחם וקיים מצות לא ימיש וזוכה לאז תצליח את דרכך ואז תשכיל:
הדרן עלך פרק בשלשה פרקים תורמין ברחמי דשמיה

פרק ד

הלכה א

מה היו עושין בה. התרומה שתרמו והיא שקלים שעלו תוך הקופות הקטנות שכתוב בהם א' ב' ג' וכן תוך הקופות הגדולות במה היו מוציאין אותם מעות:
תמידים ומוספין. דכתיב ולקחת את כסף הכפורים ונתת אותו על עבודת אהל מועד וגו' לכפר על נפשותיכם ומפרש בס' עזרא דעל עבודת אהל מועד הצורך לאהל מועד

לענין הכפרה הוא דקאמר דכתיב והעמדנו עלינו מצות לתת עלינו שלישית השקל בשנה לעבודת בית אלהינו וקא מפרש ואזיל ללחם המערכת ולמנחת התמיד ולעולת התמיד השבתות החדשים למועדים ולקדשים ולחטאות לכפר על ישראל וכל מלאכת בית אלהינו והשתא תנא דמתניתין הך קרא מפרש ואזיל ללחם המערכת היינו לחם הפנים וכל גווני לחם עומר ושתי הלחם מנחת התמיד היינו נסכי תמידין ודומיהם דהיינו נסכי מוספים דכולהו עולות להטעינם נסכים עולת התמיד היינו תמידין שבתות חדשים ומועדים עולות מוספין קדשים היינו זבחי שלמי צבור חטאות היינו חטאות הצבור דפ' איזהו מקומו וכל מלאכת לרבות קטרת ומלח ועצים מלאכת בית אלהינו דרשינן ביה לרבות עושי המלאכה לבית אלקינו והיינו שומרי ספיחים ובית אבטינס ובית גרמו וכל הנהו דגמ' וטעמא דהו"ל למיכתב וכל צורך בית אלקינו:

וכל קרבנות הצבור. כגון קטורת ומלח ועצים דאמרינן פ' הקומץ רבא דשל תרומת הלשכה הן באין אבל פר העלם של צבור ושעירי ע"ז פלוגתא דר' יהודה ור"ש היא בפ' התכלת:

שומרי ספיחים בשביעית. מה שהיה נושר מן התבואה בששית של שעורים ושל חטים וגדל בשביעית היו שומרין אותן של שעורים לצורך מנחת העומר בשביעית ושל חטים לצורך שתי הלחם בשביעית דאסור בעבודת קרקע וליכא זרוע ואין לקנות הספיחים מן הבעלים דכל השדות הפקר הן ואם לא ישמרום לא ישארו כלל וצריכין שיבואו מן החדש ורבנן סברי דלא מהני דישמרו אותם בחנם דשמא לא ימסרום לצבור יפה יפה:

רצה מתנדב שו"ח. דס"ל דודאי ימסרום יפה יפה:

אם אתה אומר כן אינם באים משל צבור. אם נשמע לך לא יביאו עומר ושתי הלחם משל צבור דשמא לא ימסרום יפה יפה הכי מפרש לה הכא והכי מפרש לה רבא נמי פ' הבית והעליה לחד לישנא ומש"ה מוקמינן הכא ברייתא דכתנת כר' יוסי:

ה"ג תמן תנינן זמן עצי הכהנים והעם תשעה תני ומה ראו וכו'. והכי איתא בספר ישן וה"פ תמן תנינן במס' תענית פ' בתרא זמן עצי הכהנים והעם תשעה כלומר זמן קרבן עצי הכהנים והתם מפרש להו והן שהתנדבו עצים ללשכה והיו מקריבין קרבן המתנדבין באותו יום הקבוע להן ותנן התם דדחו נעילה ביום קרבן עצים והכא תני בברייתא למאי מנו אותן מה ראו זמן עצי הכהנים והעם לימנות דמשמע דאפילו בימי החשמונאים היו נוהגין דאטו מי לא זבני צבור עצים והא עצים צבור קרבי להו כדתניא בתו"כ ומייתי לה פ' הקומץ רבא:

עמדו אלו והתנדבו משל עצמן. בני ארח ובני דוד וכל הנהו דמני התם ופירש הראב"ד ז"ל דשמנה ראשי משמרות היו שהתנדבו עצים כדמפורש התם ופרעוש אחד מהן ואמר אני אתן פי שנים כאחד מכם והביאו קודם ניסן משואות עצים ללשכה ואמרו אנשי כנסת הגדולה באותן ימים שהיתה תחלת נדבתן ללשכה כן יקריבו איש איש יומו למזבח וכתבו לניסן על פתקים א' בניסן ב' בניסן ג' בניסן וכן כל ימי ניסן וכן עשו לאייר לכל ימי החדש וכן עשו לסיון וכן לשאר החדשים ונתנום בקלפי והכניס בן ארח את ידו ועלה בידו בא' בניסן ובני דוד בכ' בתמוז וכן כולם ופרעוש הכניס ידו ב' פעמים דקתני להו במתני' בג' באב ובא' בטבת וקבעום ימים טובים לעצמן מפני שהיו זכרון לנדבתם הראשונה וזהו פירוש הפסוק והגורלות הפלנו על קרבן העצים ע"כ:

אלא משלהם. בעצים שלהם:

דר' יוסי היא. דס"ל במתני' דשרי בחנם דודאי ימסור לצבור יפה דאילו לרבנן מנאום לקבוע להם יו"ט אע"ג דהוו עבדי זכר למצותן אבל לא שיהיו כשרים עצים שלהן לצבור ונדבה דשעה ראשונה שאני דלא היו עצים בלשכה כדאמרינן בעלמא אין שעת הדחק ראיה:

ר' יוסי בש"ר אילא. סתם ר' יוסי אמורא דפליג עם ר' יונה או עם ר' אחא ר' יוסי בר זבידא הוא:

בגופו של קרבן. עומר ושתי הלחם הבאים מוספי היום:

במכשירי קרבן. עצים מכשירי קרבן נינהו וכו"ע מודו דמצי מתנדב יחיד לצבור:

ועובד בה עבודת יחיד. פירש גאון ז"ל וכן פירשו רבותיו של רש"י ז"ל קריאת פרשת אחרי מות לכ"ג ביוה"כ דקתני התם רצה קורא באצטלית לבן משלו והקשה רש"י עליהן דלא תני התם ובלבד שימסרום לצבור ולאו קושיא היא דהגאון ז"ל כך מפרש ואם רצה ללובשה ולשמש קודם מסירה אינו יכול אלא עבודת יחיד ובריייתא ה"ק האשה שעשתה כתנת לבנה וכו' ואם רצה לשמש בה ולחנכה בעודה שלו לובשה ועובד בה עבודת יחיד ואח"כ מוסרה לצבור כדי שמשם ואילך כשבאה משמרתו עובד בה עבודתו דהא דצבור היא דלא סגי בלאו הכי כדתניא לעיל והכי נראה ביומא אמרו עליו על ר' ישמעאל בן פאבי שעשתה לו אמו כתנת של ק' מנה ולבשה ועבד בה עבודת יחיד ומסרה לצבור כלומר משם ואילך ובפרק שני דיומא משמע מקדיש דעבודת בגד חול הוי הך עבודת יחיד בשמעתא דפייס ורש"י ז"ל פירש דהיא הוצאת כף ומחתה דיוה"כ ותימה דהא בעי קידוש ידים ורגלים וטבילה ובגדי לבן משא"כ בקריאת הפרשה כדתנן התם:

מכשירי קרבן. בגדי כהונה מכשירי קרבן נינהו:

אותן ימים. של קרבן העצים:
היו נוהגין. בהם יו"ט ובשלמא לר' אחא דסבר דברייתא דלעיל ר' יוסי קתני לה ורבנן פליגי בה דלא מצו מתנדבי וא"כ לר' יוסי אותו יום טוב דעבדי משום נדבתן דכל שנה דעושין וצריך לו לר' יוסי לומר דכי בטל המקדש בטל עיקרן דיו"ט נמי ולרבנן דס"ל דבזמן המקדש נמי מטעם זכר דנדבה קמייתא הוו עבדי ואפילו דבטלו אח"כ וא"כ לא בטלו אפילו אחר חורבן ושפיר פליגי דר' יוסי אזיל לטעמיה ורבנן אזלי לטעמייהו אלא לר' יוסי ב"ר זבידא דאמר דברי הכל היא לדידיה לעולם לא בטלו נדבתן א"כ אמאי פליגי הכא ר' יוסי ורבנן:
ועוד מן הדא. נמי לר' יוסי אמורא דר' אלעזר ב"ר צדוק מעיד דאפילו לאחר חורבן ע"כ דמצות נביאים הוא מדחינן לה מטעם יו"ט שלהם דמסקינן בפ"ק דתענית דלצעורי נפשייהו בעלמא עבדי ופרש"י ז"ל אבל אינו תענית לא להתפלל תפלת עננו ולא לקבעו עליו חובה כלל וכל שעה שהוא רוצה לאכול אוכל:
אין העומר בא מסוריא. אלא מן הארץ ומש"ה שומרים הספיחים בארץ וקעבר לר' עקיבא משום ממשקה ישראל מן המותר לישראל ועוד לאכלה ולא לשריפה אלא משום דאין תקנה לקיים מצוה זו אלא בגידולי ארץ ישראל הקדושה וכתיב לדורותיכם כדאיתא פ' כל קרבנות הצבור ור' יוסי בר' יהודה פליג עליה:
תמן תנינן. במס' מנחות:
כל קרבנות הצבור והיחיד. מנחות של יחיד ונסכי צבור:
חוץ מן העומר. דכתיב כי תבאו אל הארץ וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר וגו' ומשמע קצירה והבאתם ולא קציר חו"ל:
ושתי הלחם. דכתיב ממושבותיכם תביאו לחם תנופה שתים וכו':
ואינן באין אלא מן החדש. דכתיב ואם תקריב מנחת בכורים לה' וגו' כרמל תקריב אותה והתם ילפינן בגז"ש דבעומר משתעי קרא ובשתי הלחם כתיב מנחה חדשה לה':
אין העומר בא מסוריא. וכש"כ מחו"ל:
תמן תנינן. בכלים פ"ק:
עשר קדושות הן. התם מפרש להו:
מה שאין מביאין מכל הארצות. דסוריא וחו"ל פסולין:
היא דעתיה דאמר מה חריש וכו'. בשביעית פ"ק תנן לה במתני' היא דעתיה וכו' משום דאית ליה הך דרשא דבשבת הוא דמשתעי קרא דלא אסור בשבת אלא דומיא דחריש דלא אשכחן מצוה בחריש יצא קציר העומר שמצות עשה היא לקצרו במוצאי יו"ט ראשון של

פסח ובלילה בכניסתו וס"ל לר' ישמעאל במנחות דאם נקצר שלא בזמנו פסול דאמרינן התם דר' אלעזר בר"ש דאמר שאם לא נקצר כמצותו פסול דס"ל כר' ישמעאל דאמר דדחי שבת מדרשת חריש וקציר ואי ס"ד נקצר שלא כמצותו כשר אמאי דחי שבת הא קי"ל כר"ע דאמר כל מלאכה שאפשר לעשותה מע"ש אינה דוחה את השבת ולקצרוה קודם זמנו בענין דלא דחי שבת אלא דפסול ופירש רש"י ז"ל וגבי לילה נמי מצותו בלילה ולא ביום ומיפסל למ"ד אם נקצר ביום פסול וכ"ש כשמביאים אותו מחו"ל דכי היכי דקפדינן בתמימות ה"נ בדרשא דקצירה והבאתם:

מאן תנא שומרי ספיחים. כלומר דכל הני מתני' מיתניא אליבא דר' ישמעאל דס"ל דפסול שלא כמצותו מש"ה אמרינן לעיל דמתני' כר' ישמעאל היא ומש"ה שומרים הספיחים ומקריבין מהן עומר וב' הלחם ואע"ג דקעבר באינך בוצר שלא מן המופקר ועל לאכלה ולא לשריפה וכו':

כדברי הכל היא. דאפילו למ"ד דמביאין מסוריא היינו היכא דלא מצאו בארץ:

זורעין אותו בתחלה. וטומנין אותו בארץ ובטל אגב קרקע וזרוע מקרי דמתלחלח קצת וחשיב כרמל:

כקומץ על שיריים שאין נאכלין. דהא ספיחין הגדלים בשביעית אסורין באכילה למ"ד מדרבנן ולר"ע מדאורייתא כדאיתא בתו"כ ובפ"ק דמנחות וכולהו מתני' אליבא דר"ע כדאמרינן בפ' הנחנקין וא"כ שיירי קמיצת העומר אסורין לכהנים ונמצא כקומץ על שיירים שאין נאכלין וקי"ל כר' יהושע בפרק כיצד צולין דאמר אבדו שיריה או נטמאו פסולה וא"כ היכי קרבי ב"ד בשביעית עומר ושתי הלחם מספיחים הנשמרים:

כחמשה דברים שבאין בטומאה. בפרק כיצד צולין מני להו ועומר ושתי הלחם תרי מינייהו משום דקרבן צבור הן וכי היכא דדחי טומאה בצבור ה"נ דחינן איסורא דספיחים ומקריבין מגידולי שביעית עומר ושתי הלחם:

כיצד הוא עושה. דהא לא מצו מתהנו השומרים מן שקלי הלשכה דקדשים הן ואין מתחללת קדושתם על הספיחים המחוברים דקי"ל בפ' הזהב דאין מתחלל הקדש על הקרקע:

מן השולחני. ומן החולין פורעין לשומרין:

עד שלא יקרב העומר. כלומר עד שלא יקצר פורעין להם שכרן וכן קצירתו והנפתו ומלאכות הצריכות לו עד שיאור היום:

משקרב העומר. כלומר משהגיע זמנו ליקרב דהיינו להניף אותו ולהקריב הקומץ מקדישין אותו ומחללין קדושת השקלים עליו סכום שכר השומרים והקוצרים שפרע השולחני באותו הסלת של הקציר ונותנין לו השקלים מחוללין:

טבחי בן ר' יוסי אומר כל מה שיתן וכו'. כל מה שיתן הגזבר לשומרים לבסוף בין מרובה בין מועט הן הן דמיו משעה ראשונה ושל צבור מקרי ואפילו מוזלי שומרים לגבי גזבר ות"ק סבר דלא מחזי של צבור דכיון דאין נוטלין שכר עד ההבאה פעמים מוזלי גביה מדמי שכר ההבאה ולכך צריך שיפרעו להן ממעות של שולחני בכל יום:

במפתחי אבנים. שמתקנים אבנים לחומת החיל או לחומת שערי הר הבית דליכא איסורא דלא תבנה אתהן גזית ודלא תניף עליהן ברזל אלא במזבח:

מקבין. שמתיזין מן האבן במקבות בכח חתיכות גדולות:

ולסתתין. שמתקנין אותה לרבעה וליפותה במקבות יותר דקים כמו שהוא ידוע אצל האומנים:

עד שלא תנתן האבן וכו'. קודם שיתנוה לבונין לשקעה בבנין ויפרע להן השולחני ממעות חולין בכל יום אם שכירי יום הן ואם הן קבלנים כשישלמו מלאכה של כל אבן ואבן דאילו ממעות שירי הלשכה ולהתפיס קדושת המעות באבנים לא דלית להו לאקדושינהו עד אחר שיגמר הבנין כדשמואל דאמר במס' מעילה בונין בחול ואח"כ מקדישין וקסבר ת"ק דפורעין להם בכל יום מטעמא דשכיח דמוזלי גבי גזברין ומחזי דמדידהו יהבי להקדש והא דתני אף משום דהכא משיירי לשכה הוא או מבדק הבית כדאיתא לקמן וליכא הכא איסורא דעומר צריך דיהא משל צבור:

דימוס. שורת הבנין שהאבנים מסודרות:

ה"ג מביא מעות משיירי לשכה. דגבי בנין לא אשכחן תנא דאמר ביה תרומת הלשכה:

כל מה שיתן הן הן דמיה וכו'. מה שיתן הגזבר אחר גמר הבנין דמתפיס הקדושה על הבנין הן דמים משעה ראשונה ואע"ג דמוזלי וכו' וכדלעיל:

הלכה ב

פרה. פרה אדומה דחטאת קריה רחמנא:

ושעיר המשתלח. כלומר שני השעירים נלקחין מן התרומה שאין ידוע על מי מהם יעלה הגורל לשם וקי"ל אין הגורל לעזאזל קובע אלא א"כ יהא ראוי לשם והא דתני שעיר המשתלח אע"ג דאין קונין אותו לחודיה אלא שניהן כאחד כדפרישית דאין הגורל קובע לעזאזל אלא משום דבעי למיתני פרה וכבש שעיר המשתלח תני רישא נמי פרה ושעיר המשתלח:

ה"ג ושעיר המשתלח ולשון של זהורית. ופירש הרמב"ם ז"ל והסמ"ג דהיינו הלשון שבין קרניו שהיה מלבין ובו היה נראה כפרת היום לכן בא מתרומת הלשכה וקשה דבסיפא תנן כבש שעיר המשתלח ולשון שבין קרניו באין משיירי הלשכה וכי תימא דתרי לשון של זהורית הוו חד קשור בסלע וחד קשור בין קרניו וההוא דקשור בסלע הוא דתנן דאתי מתרומת הלשכה ליתה דהא התם בהר חולקו כדתניא בפ' שני שעירי ולא מסתבר דמעיקרא קונה הלשון לחצאין לכך נראה דלשון של שעיר כולו בא משיירי הלשכה ולשון דקתני ברישא בלשון זהורית של פרה אדומה מיירי וכן פירש הרא"ש ז"ל דכתיב ושני תולעת והשליך אל תוך שריפת הפרה וה"ה לעץ ארז ואזוב דאתו נמי מתרומת הלשכה דכולהו מכשירי אפר פרה הן אלא משום דבעי לפלוגי בין לשון דפרה ללשון דשעיר המשתלח תנא לשון ומאי דשיירי במתניתין תני בברייתא והכי איתא התם בגדי כהנים ובגדי כ"ג ועץ ארז ואזוב ושני תולעת באים מתרומת הלשכה כבש פרה וכבש שעיר המשתלח באין משיירי הלשכה אבא שאול אומר וכו':

כבש פרה. דתנן פ"ג דמס' פרה וכבש עושין מהר הבית להר המשחה כיפין ע"ג כיפין וזו צורך בנין הוא ולכך בא משיירי הלשכה דהיינו השיירים דאין מועלין בהן שפורסין הקטבלאות על גבן:

וכבש שעיר המשתלח. דתנן פ' שני שעירי וכבש עשו לו מפני הבבליים ופי' רש"י ז"ל מעלה עשו לו שהיא גבוהה ויוצא דרך אותו הכבש חוץ לעזרה וחוץ לעיר כדי שלא יוכלו הבבליים לנגוע במשלח שהיו מתלשים בשערו:

ואמת המים. פי' הרא"ש ז"ל אמת המים העוברת בעזרה אם צריכה תקון והרמב"ם ז"ל פ"ד דה' שקלים כתב אמת המים שבירושלם וכן נראה דגרס לעיל שילהי פ"ק אין מקבלין מהן לא לאמת המים ולא לחומת העיר וההוא אמת המים דירושלם קאמר דמוכחינן לה מקרא ולכם אין חלק וצדקה וזכרון בירושלים:

וכל צרכי העיר. כגון לתקון מעיינות העיר ותקון רחובותיה ושמירת העיר וטעמא דמילתא דירושלם כולה יש לה קדושה שאוכלין בכל העיר מעשר שני ובכורות וקדשים קלים ולחמי תודה כדתנן באיזהו מקומן, וחומת עזרות והמזבח בגמ' פליגי בהו איכא מ"ד דאתי מבדק הבית והכי משמע מקראי דכתיב בס' מלכים דבין כסף עובר דהיינו כסף השקלים כמו שתרגם יונתן וכסף ערכין וכסף נדבת בדק הבית דכולהו הוו לבדק הבית וכסף שקלים דאמרינן דאזיל לבדק העזרות היינו שיירי לשכה דמקדישין אותן דהא אמרינן אין מעילה בשיירים:

מה היו עושין בה. הנותר על תיקון צרכי העיר אם נשתייר עוד מה היו עושין בה:

לוקחין יינות. בשעת הזול ונותנין לחנוונים למכור ביוקר והשכר שמשתכרים החנוונים כפי שיתני הגזברים עמהם:

אין משתכרים בשל הקדש. בפ' בתרא דכתובית מפרש טעמא אין עניות במקום עשירות וגנאי הוא להקדש להזדקק לזה והכא מפרש טעמא דדלמא מפסידין ונמצא הקדש מפסיד:

אף לא בשל עניים. התם מפרש טעמא משום דילמא מתרמיא עניא וליכא למיתבא ליה והכא מפרשי טעמא כטעמא דהקדש דילמא מפסדי ועניים מפסידין:

מותר התרומה. מה שנשאר בקופות גדולות וקטנות בכ"ט באדר כשבאים לתרום החדשים הנותרים בתוכן משנה שעברה:

רקועי זהב צפוי לבית קדשי הקדשים. מחפין בהן הרצפה והכותלים ובגמרא מפרש דהך סברא ר' ישמעאל קאמר לה דצפוי כלי שרת חשיבא לה ובכתובות משמע דכלי שרת היינו כלים שמשרתין בהן על מזבח החיצון ובגמרא דהכא משמע דבגדי כהונה נמי הוי כלי שרת ונראה דטעמא דר' ישמעאל ור' חנינא סגן הכהנים היינו משום דתלתא קראי כתיבי במעות שקלים חד והיה לבני ישראל וחד לזכרון לפני ה' וחד לכפר על נפשותיכם התרומה הוי לכפרה דהיינו לקרבנות צבור מותר התרומה הוי לזכרון ואשכחן גבי צפוי דכתיב זכרון גבי מחתות קרח וכן גבי זהב התנופה דמלחמת מדין כתיב זכרון והיינו דעבדו מינייהו ציפוי וכלים שמשרתים על המזבח וגבי בגדי כהונה נמי אשכחן זכרון דכתיב ונשא אהרן את משפט בני ישראל על לבו לזכרון לפני ה' ושיירים הוי לבני ישראל דהיינו לחומת העיר ולכל צרכי העיר ור' עקיבא פליג עליה וסבר דלזכרון צורך קרבן קאמר כדכתיב מנחת זכרין ומש"ה קאמר לעולת קיץ:

מותר פירות. בגמרא מפרש לה לקיץ המזבח כשהמזבח בטל לוקחין עולות הבשר למזבח והעורות לכהנים וקרי לה קיץ מפרש בפ"ק דשבועות כמו פירוקין שאדם אוכל בקנוח סעודה ומשמע בגמרא דמותר זה דהוו לקיץ:

כלי שרת. בפ' בתרא דכתובות דמפרש כלים שמשרתים בהם על המזבח מפרש דנפקא ליה לר' ישמעאל מדכתיב ואת שאר הכסף ויעש בו כלים לביתה כלי שרת איזה כסף שיש לו שיירים הוי אומר זו התרומה שיירים הן חולין והיינו הנותר בלשכה בשעה שתורמין אותה ודריש ליה כאילו כתיב כסף שארי כסף כסף שיש לו שיירים ומותר תרומה כתרומה:

מותר נסכים. בגמרא מפרש לה:

זה וזה לא היו מודים בפירות. ר' חנינא ור' עקיבא ובגמרא מפרש לה:

של שעיר המשתלח בסלע. לשון שבין קרניו כדאמרינן במתני' ומשקלו ד' זוזין וזוז שש מעות:
ושל מצורע בשקל. דכתיב ביה ולקח הכהן עץ ארז ואזוב ושני תולעת ומשקלו חצי סלע דכל שקל האמור במשנה ובברייתא חצי סלע כמו שפרש"י ז"ל בפרק הזהב:
ושל פרה ב' סלעים. ופירש גאון הטעם משום דבעיא כובד שתהא כבדה ותפול בתוך עומק האור דכתיב אל תוך שריפת הפרה ובפ' טרף בקלפי אמרינן דאם היה הלהב כמו עמוד זקוף למעלה ונתן הלשון של זהורית שם פסול דלא נגע אל שריפת הפרה:
בשני סלעים ומחצה. דהיינו עשר זוזים משום כובד ואית דמפקי לישנא וגורסים בהדיא עשר זוזין ונפקא מינה שחייב אדם לומר בלשון רבו:
המלמדים את הכהנים הלכות שחיטה. ואע"ג דשחיטה כשרה בזר מ"מ לא היו מניחים לאחרים לשחוט:
קבלה וזריקה. עבודות של כהנים נינהו:
מגיהי ספר העזרה. שקורא בו המלך במוצאי שביעית כדאיתא בסוטה ובפרק בתרא דכתובות גרסינן מגיהי ספרים שבירושלים ופרש"י ז"ל ספרים של כל אדם ואדם שאסור להשהות ספר שאינו מוגה משום אל תשכן באהליך עולה וראו ב"ד שהיו מתעצלין בדבר והפקירו תרומת הלשכה לכך:
שני דייני גזלות. בפ' בתרא דכתובות מפרש דהיינו שני דייני גזירות אדמון וחנן בן אבישלום וקרי להו התם גזרות שגוזרין גזירות על הגזלות:
משיירי הלשכה. דהיינו הנותר בלשכה בכל תרומה ותרומה ובגמרא דילן אמרינן דנוטלין שכרן מתרומת הלשכה:
בפרוכות. ב' פרוכות היו מבדילות בין היכל לקדש הקדשים של מקדש שני במקום אמה טרקסין שעשה שלמה בבנין ראשון ואנשי הגולה עשו את ההיכל גבוה מאה אמה כדתנן במדות ואין בנין של עובי אמה יכול להתקיים בגובה כזה ולהרחיבו לא היו יכולין לפי שמקצרין את ההיכל או את קדש הקדשים ועשו שתי פרוכות וביניהן אמה כדאמרינן במס' יומא ואותן פרוכות נעשות מתרומת הלשכה:
מבדק הבית. משום דתחת בנין הן עשוין וכדפרישית ולקמן מסקינן דאבני היכל ובנייתו היו מלשכת בדק הבית ובכתובות מסקינן דפרוכות דבבי דהוו לצניעות דכו"ע מודו דהוו מתרומת הלשכה:
יהודה בר גרוגרות. אמורא הוא ובפ' בתרא דיומא מייתי ליה:

מזבח הזהב. כלי הוא ולא בנין שאינו מחובר לאדמה ויכולין לטלטלו לפיכך בא ממותר נסכים:
ובזיכי לבונה. של לחם הפנים:
וכלי שרת. שמשרתין בהן על המזבח החיצון:
ממותר נסכים. כר"ע היא דס"ל דמותר נסכים לכלי שרת ולקמן מפרש מאי מותר נסכים:
מזבח העולה. דהוא בנין בא משיירי הלשכה השתא קס"ד כר"מ דאמר מועלין בשיריים:
חוץ לעזרה. כגון חומת העיר ומגדלותיה:
באין מלשכת בדק הבית. וכמ"ד אבני ירושלם מוענין בהן דהיינו כי נשרו אבל לא נשרו אין מועלין שלא ניתנה תורה למלאכי השרת וכרב דפ' האיש מקדש ולקמן משבשינן לה ומתרצינן לה:
מועלין בהם. אאבני מזבח בעי וכי יש מעילה בשיירים דהא אמרת דמזבח העולה וכו' באין משיירי הלשכה ושיירי לשכה חולין הן ובמס' שבת תנן נמי דבעי גניזה וקשה ליהודה בר גרוגרות דתני הכי:
אלא בתוך שנתן. עד שיגיע ניסן אחר שיהיו להן שקלים דלא הוצרכו אז אלה שיירים דהא טעמא דר"מ משום שמא יצטרכו להן לבסוף הוא כדאמרינן לעיל ואילו אבני מזבח והיכל שנשרו דקנויים הם מכמה שנים ובחוץ לשנתן פשוט דמודי דאין מועלין דהא לא שייך ההוא טעמא ועוד דבהדיא תניא בתוספתא ומועלין בהם כל שנתן עברה שנתן אין מועלין בהם ע"כ ואדר"מ קיימי התם ואנו ס"ל דמועלין בהיכל ובעזרה ומסיק לה בתיובתא להא דתני יהודה משום הך קושיא והא דתניא בפ' האיש מקדש מועלין בעתיקין דברי ר' מאיר ומשמע כל מי שלא שקל אשתקיד כבר תרצה רש"י ז"ל בפ' הזהב שכתב דהמביא אחר שנתרמה תרומה השלישית דנותנו לשופר של תקלין עתיקין אע"ג ששקליו מן שנה זו ובהנהו עתיקין מיירי ר"מ וטעמו של רש"י ז"ל דתנן לעיל פ' בג' פרקים תורמין ובשלישית לא היה מחפה והטעם דקאזלי לשיירים דהא בכל פרוס נמי אם טעה ושמט הקטבליות כולן נעשו שיירים ופסולין לקרבן לרבנן דאין מועלין בשיירים הלכך דינו של רש"י ז"ל מוכרח הוא דמשם ואילך עתיקין חשיבי אע"ג דהן תוך שנתן ושיירים חשיבי ור' יהודה אית ליה דרבנן ומש"ה קאמר דעתיקין דומיא דחדתין שיירים נינהו ואין מועלין ור"מ דפליג על עתיקין דומיא דחדתין הוא דאילו שיירים דחוץ לשנתן פשיטא דאין מועלין בהן כדאמרינן הכא ותניא בתוספתא הכי הלכך אית לן למגרס הכא איפכא וגבי מזבח והיכל גרסינן באין מלשכת בדק הבית דאפילו בבניינו מועלין בו וההיא דריב"ז דפ' כל שעה כבר איפלגו בה התם אביי ורבא עלה דההיא ובחוץ לעזרה

גרסינן באין משיירי לשכה וכדתנן במתני' וירושלם אינה קדושה ולית בה מעילה כלל אפילו אבנים שנשארו ובני בבל שראו ברייתא זו משובשת גרסי איפכא ובפ' בתרא דכתובות הכי איתא אבני מזבח וההיכל והלשכות והעזרות באין מלשכת בדק הבית חוץ לחומת העזרה כגון חומת העיר ומגדלותיה וכל צרכי העיר באין משיירי הלשכה כמו ששנינו חומת העיר ומגדלותיה וכל צרכי העיר באין משיירי הלשכה ע"כ והא דתנן בפ"ק דנדרים כאימרא כדירים כירושלים הוי נדר ר' יהודה אומר האומר ירושלים לא אמר כלום ותניא בברייתא אפילו אמר כירושלים לא אמר כלום לאו משום דפליגי אי ירושלם קדושה או אינה קדושה אלא הא פרישו עלה בירושלמי דבהכי פליגי דרבנן סברי דכי קאמר כירושלם כקרבנות הנאכלין בכל העיר קאמר ומתפיס בנדור הוא ור' יהודה סבר דעד דיאמר דבר הקרב בירושלם לא משמע אלא כירושלם עצמה וירושלם אינה קדושה הלכך לא אמר כלום וההוא דתניא בפ' האיש מקדש דלר"מ אבני ירושלם מועלין יחידאה היא דהא התם אבוה דר' ישמעאל בר רב יצחק תני לה ולא מיתניא בי ר' חייא ור' הושעיא ואמרינן בעלמא לא תותביה בי מדרשא ולא סבירא לן כוותיה דהוא סבר בדר"מ דלעולם מועלין קאמר ולא ס"ל לתלמודא הכי בפ' בתרא דכתובות והתימה על הרמב"ם ז"ל שפסק בהלכותיו דאבני היכל וכו' באין משיירי הלשכה דהיינו גירסא דהכא דאסקי לה בתיובתא והניח גירסא מחוורת דגמרא דילן והתוס' ז"ל בפ' האיש מקדש הרגישו הקושיא של הנוסחאות וז"ל וי"ל דבהא פליגי דההיא דכתובות כמ"ד אין מועלין בשיריים וכמ"ד ירושלם אינה קדושה וה"ק אבני מזבח והיכל דקדושים באין מבדק הבית דקדוש כמו כן וחומת העיר דאינה קדושה משיירי הלשכה בא וההיא דמס' שקלים דאמר דמזבח והיכל באין משיירי לשכה סבר דמועלין בשיירי לשכה ולכך עושין מהן דבר קדושה וכ"ש מבדק הבית דקדיש טפי חוץ לחומת העזרה כגון חומת העיר ומגדלותיה באין מבדק הבית כלומר אף מבדק הבית דקדוש קדושה גדולה דקסבר ירושלם קדושה ע"כ ותמהני עליהן דהא אסקינן לה בתיובתא להך גירסא דתני יהודה דכולהו סברי דירושלם אינה קדושה וההיא דנדרים ירושלמי יוכיח וקי"ל כרבנן דאפילו תוך שנתן אין מועלין בשיירים ובהלכות מעילה פסק הרמב"ם ז"ל אין מועלין בשיירי לשכה וחזר בו ממה שפסק בהלכות שקלים:

מעכבין את הקרבן. אם עקרום גויים או שברום כענין מעשה יונים וכ"ש אם ניטל הכיור או נשבר דמעכב הקרבן דאין לך שום עבודה בלא קידוש ידים ורגלים דכתיב בבאם אל אהל מועד ירחצו מים ולא ימותו וגו' וקסבר ר"מ דכולהו מכשירי קרבן נינהו ודמי לד' מינין שבלולב דמעכבין זה את זה:

אין לך מעכב אלא כיור וכנו בלבד. לא נפסל קרבן אלא כשנשבר או נהרס הכיור דקי"ל דאין רחוץ ידים ורגלים פסול לעבודה וחייב מיתה ואם אין כיור אין כאן קידוש אבל הדלקת מנורה וקטרת מצות אחריני נינהו ולא תלי בקרבן הלכך לא מעכבין את הקרבן:
נוכח מעכב. כגון מנורה דכתיב בה ואת המנורה נוכח השולחן ואי לא הויא נוכח פסולה כ"ש אי ליתה לעיקר:
צלע מעכב. כגון שולחן דכתיב ביה והשולחן תתן על צלע צפון ואי לא הוי לצד צפון מעכב:
שימה מעכבת. כגון פרוכת דכתיב בה וישם את פרוכת המסך ובמזבח הזהב נמי כתיב וישם את מזבח הזהב לקטרת בפרשת פקודי ובכיור לא פליגי אמוראי דפשיטא דפסולה העבודה בלא קידוש הכיור ולר' אלעזר ור' יוסי בר חנינא דאמרי נוכח מעכב מנורה מעכב ולא שולחן ומזבח הזהב ולמ"ד צלע מעכב שולחן ומנורה מעכבים אבל לא פרוכת ומזבח הזהב ולא אתי לא כר"מ ולא כחכמים:
כאן בעבודה שבפנים כאן בעבודה שבחוץ. כלומר כולהו ס"ל אי כר"מ אי כרבנן ור"מ ורבנן דפליגי היינו שעבד עבודת חוץ דהא קאמרי מעכבין את הקרבן היינו משום דקסבר ר"מ גמרי ממשה משבעת ימי המילואים דלהקריב קרבן בחוץ ערך שולחן ומנורה ופרוכות ומזבחות ורבנן סברי מצות אחריני נינהו ולא שייכי אהדדי ואימוראי מיירי בעבודת פנים כלומר בעבודתן שעליהן שהן בפנים כגון הדליק מנורה וערך שולחן והקטיר קטורת במזבח הזהב ולא היו במקומן במדבר ואע"פ שהן גלולין הפרוכות אי אהני עבודתן או לא למר נכח דוקא מעכב ומנורה הוא דאית בה עיכובא אבל לא עיכוב שולחן ולמר אפילו בשולחן אבל לא במזבחות ולמר אפילו במזבחות ופרוכות גלולים כנ"ל פירוש השמועה ואני לא היה לי בענין הזה לא רב ולא עוזר אלא מה שסייעוני מן השמים:
שחצות גדולה. גסות הרוח ויהורא כמו אנשי שחץ היו דמס' שבת:
היה עומד. היה קיים כשבא כהן אחר לעשות פרה אחרת היה סותרו והיינו גסות הרוח שמעשה האחר היה בטל אצלו:
שתי פרות עשה. שמא בזמנו נטמאו כהנים רבים במלחמות הוצרכו לאפר ב' פרות:
סלסול. ענין שררה והראשונה כשהוציאה בכבש שמצא הוציאה ולא סתר אותו אבל השניה משום דאין עושין ב' פרות כאחת עשה לה כבש בפני עצמו ומשום סלסול:

זיזין וכותלים. בצדי הכבש היה מעקה שלא יציצו למטה הכהנים ההולכים בכבש ויטמאו בקבר התהום שמאהילין במקום טומאה כשמציצין חוץ לכבש והכבש עשוי משום קבר התהום שהיה בנוי כיפין ע"ג כיפין כדתנן במס' פרה:

יציצו. יסתכלו כמו מציץ מן החרכים:

אלא אם רוצה יהא מפסיד שלו. שיהא ההקדש קרוב לשכר ורחוק להפסד ושרי דלא אסיר ריבית אלא בכספך ואכלך המיוחד לך:

דבר זמינא. שם איש:

מדלא דיתמי. נכסי יתומים:

ואגרא דתרויכן שרי. דלא אמרינן דאין משתכרין בשל הקדשות ושל עניים אלא משום הפסד אבל אי ליכא הפסד שרי ובפ' איזהו נשך אמרינן דליתומים רחוק להפסד וקרוב לשכר שרי:

כולה דר' ישמעאל. ת"ק דמתני' דתנן דעושין בה רקועי זהב ר' ישמעאל קאמר לה ומתני' ה"ק עושין בה רקועי זהב וכו' דר' ישמעאל אומר מותר תרומה לכלי שרת מותר פירות לקיץ המזבח:

שכר להקדש. מותר פירות דתני ר' ישמעאל היינו דתנן לעיל לוקחין פירות והשכר להקדש ובפ' בתרא דכתובות הכי פירש סתמא דתלמודא וה"ג התם פירות מאי היא דתניא מותר שיירי לשכה מה היו עושין בה לוקחין פירות בזול ומוכרין אותן ביוקר והשכר מקייצין בו את המזבח וזו היא שאמרו מותר פירות לקיץ המזבח ע"כ:

מותר נסכים סאה רביעית. היינו דתנן בסוף פירקין ומייתי לה לקמן בשמעתין המקבל עליו לספק סלתות מארבע סאין לסלע ועמדו משלש יספק מארבע וה"פ מי שמצטרך סלת למנחות וצריך ד' סאין פורע להקדש כשער ג' לסלע ופורע דמי הרביעית בשוויה ואע"ג דהגזברין לוקחין עכשיו ד' סאין כשער הראשון ואותו הריוח שמרויחין בד' אזיל לר' עקיבא לכלי שרת:

מותר פירות סאה רביעית. ועלה הוא דקאמר ר' ישמעאל לקיץ המזבח אבל מתני' דשכר להקדש דבשיירי לשכה הוא דתנא ליה:

לבירוצין. כשהיה מודד אחיה הנסכים דהיינו שמן ויין לא היה מברץ וכשהוא היה מקבל מן החנוני שעושה על טהרת הקדש היה נותן לו בירוצין בירוץ מודד בשופע שנעקר השמן מתוך המדה ונשפך לחוץ ובירוצין של לח קדושים הן כדתנן בפ' שתי מדות ועלה קאמר ר' עקיבא לכלי שרת:

ולית ליה לר' חייא בר"י לבירוץ. בתמיה וכי לית ליה בירוץ למדות הלח והיכא אזלי מה דנפיל לסאה רביעית וכו' כלומר הא דקאמר סאה רביעית מברוצי נסכים הוא דקאמר דהאי מותר נסכים אתינן לפרושי ונסכים הוא סלת ויין ושמן כדלקמן ונראה דהוא הדין לבירוצין דמדות יבש דדמו לסאה רביעית לכולה:

על דעתיה דר' חייא בר יוסף ניחא אין משתכרין וכו'. בשלמא לר' חייא דמפרש פירות דמתני' היינו מתני' דיינות דהכא מש"ה תנן לא היו מודים בפירות דס"ל לשניהן דאין משתכרין בשל הקדש כדתנן לעיל וטעמא דילמא מפסדי:

על דעתיה דר' יוחנן קשיא וכו' והתנינן עמדו משלש וכו'. כלומר מי לא מודו ר' חנינא ור' עקיבא בהא מתני' דמספק ארבע וא"כ הא איכא מותר פירות ומשני לא היו מודים בפירות לקיץ המזבח אלא לכלי שרת ור' ישמעאל סבר דסאה רביעית אזיל לקיץ המזבח וכ"ש בירוצין ור' עקיבא סבר דסאה רביעית ובירוצין הכל לכלי שרת ור' חנינא סבר דבירוצין היו דמעיקרא הכל הוה אזיל למזבח ומזבח זכי לה ועוד דנתקדש בכלי אבל סאה רביעית דכו"ע לא הוו דנים בה לקיץ כר' ישמעאל אלא לכלי שרת:

עד כדון בירוצי צבור. כגון נסכי תמידין ומוספין אזלי לכלי שרת אבל לא דיחיד דאינו מוסרו לצבור ומסיק אפילו דיחיד:

כתנת לבנה וכו'. והא בגדי כהונה מצבור הוא דאתי ומתרומת הלשכה דתניא בתוספתא בגדי כהנים ובגדי כה"ג באין מתרומת הלשכה ואפ"ה במסירה לצבור סגי וה"נ כלי שרת אתי מבירוצי מנחות ונסכים דיחיד ונראה דאפילו מסירה לא בעי דהא ב"ד זכו בההיא טופיינא ויחיד לא זכי בה דהשתא הוא דזבין:

בירוצי לח. דנתקדשו ונמשחו כלי הלח בין מבפנים בין מבחוץ כדאמרינן בפ' שתי מדות:

דתנינן תמן. בפ' התודה:

שקדשו בכלי. שנתנן בכלי שבכך קדשו:

ונמצא זבח פסול אם יש שם זבח אחר. שאין לו נסכים יקריב נסכים אלו עמו:

ואם לאו. שאין זבח אחר שיהיו ראויים לו נפסלו בלינה דקדיש קדושת הגוף ונסכים דתנן הוא סלת ויין ושמן כדפרישית ואכולהו תנן דפסולין בלינה אלמא קדושתן שוה ופסק הרמב"ם ז"ל פ"ז דכלי המקדש דסאה רביעית לקיץ ובבירוצין דלח פסק נמי לקיץ כ"כ במעשה הקרבנות וכר' ישמעאל וכר' חנינא סגן הכהנים:

הלכה ג

מותר הקטרת וכו'. בר"ח ניסן של כל שנה ושנה היה נותר קטרת דאין לך שנה שאין בה מותר מג' מנין היתרין על שס"ה דקתני בברייתא דמחזירן כ"ג בערב יוה"כ למכתשת למלא חפניו ואי אפשר שיכנסו כולן בחפניו אלא חצי מנה ושתי מנים וחצי נשארין בכף בכל שנה וכ"כ התוס' בפ"ק דשבועות ועל המותר הזה היו מפטמין בכל ניסן של שנה ושנה כל השס"ה מנים עד לע' שנה היה עולה המותר עד קפ"ד מנים לכשיגיע ניסן ובאותה שנה לא היו מפטמין אלא אחר שמשלימין אותן קפ"ד ומפטמין אח"כ קפ"ד לתשלום השנה דתניא פיטמה לחצאין כשרה דכתיב ושחקת ממנה הדק ולא כתיב ושחקת אותה והך מתני' קיימא באותה שנה של שנת ע' כנ"ל ורש"י ז"ל כתב דבכל שנה היו מחללין אותו שיור של אותה שנה ומערבין אותו מותר עם השס"ח מנים של שנה הבאה ונ"ל דבטלה ברוב וא"צ אלא בשנת ע' הוא דקיימינן ואחר מצאתי בתוס' מעילה בסו"פ ולד חטאת כדברי:

מה היו עושין בה. בקטרת הזו להכשירה לר"ח ניסן זה הבא עכשיו:

מפרישין שכר האומנין. שכר אומני בית אבטינס מפטמי הקטרת דאמרינן לקמן בפ' הממונין דנוטלין י"ב מנה מתרומת הלשכה דהוי להו ת"ר שקלים ומפרישין ב"ד שלהן מתרומת קופות הקטרת ומחללין קדושת הקטרת על מעות האומנין ועוקרין קדושתן ממנה ובגמרא פריך דהא מעות תרומת הלשכה קדושין הן והאיך קדושת הקטרת מתחללת עליהן ומשני דמעיקרא מביאין בהמה ומחללין קדושת המעות עליה ובהכי המעות הוו להו חולין ומחללין קדושת הקטרת על אלו מעות והשתא דנעקר קדושתה נותנין את הקטרת לאומנין לפרעון שכרן ונראה לי לפרש הני מעות של העקירה כשרין לא שנא אי הוי מתרומה חדשה או אפילו מן הישנה וחוזרין ולוקחין אותה מהן מתרומה חדשה ומסלקין קדושת השקלים החדשים ומניחין עליה ונותנין אלו המעות המחוללין לאומנין והמעות הראשונים דחל בהן קדושת קטרת ישנה בגמרא מפרש מאי עביד להו הגזבר:

ואם בא החדש בזמנו. מפרש בפ' בתרא דשביעית דהיינו שלא נתעבר ניסן אלא כשבא יום ל' של אדר קידשוהו וקראוהו ניסן דלא נעלמה הלבנה החדשה מעיני העדים וכיון דר"ח ניסן הוא בזמנו צריך לדקדק יותר ושנינו בתוספתא כל קרבנות הצבור הקריבין בא' בניסן בא החדש בזמנו, קריבין מן החדש ואם לאו קריבין מן הישן ע"כ ומתני' חדא מינייהו נקט והראב"ד והרמב"ם והרא"ש ז"ל גרסי אם בא החדש בקמץ ומפרשי אם הביאו הצבור שקליהן באחד בניסן לוקחין אותה מתרומה חדשה ואם לא הביאו

יהא מתרומה ישנה דהיינו משקלים הנותרים בקופות גדולות וקטנות וקשה טובא חדא דאמר ר' יהודה בפ' שני שעירי כל קרבנות הצבור הבאים באחד בניסן מצוה להביא מן החדש ואם הביא מן הישן יצא ולדידהו מאי קמ"ל תנינא אם בא חדש בזמנו לוקחין אותה מתרומה חדשה ואם לאו וכו' ועוד סוגיא דפ' בתרא דשביעית הוי תיובתייהו וכן מצאתי במשנה דייקנית ישנה ומנוקדת החדש:

ולא נמצא הקדש מתחלל על הקדש. פירשתי במשנתינו:

ומחללה עליהן. על המעות דהא חללן על הבהמה:

ונותנן אותה. את הקטרת המחוללת לאומנין לפרעון שכרן:

מעות מה יעשה וכו'. מעות קמאי דנתקדשו קדושת תרומה ישנה:

ינתנו לבית גרמו. גם אלו קמאי ובתראי ומעות בתראי דתרומה חדשה אם רצו ב"ד אין צריך שיהא כל שכרן דהקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מחולל:

ינתנו לבית אבטינס. וכדלעיל שיביאו בהמה ויחללו קדושת המעות עליה ויתנו המעות לבית אבטינס במתנה להן שהיו בקיאין וצריכין ב"ד לפייסן כנ"ל:

והוא שהיו חייבין להן משעה ראשונה. צריך שיהיו חייבין הגזברין לאומני בית אבטינס שכר אומנתן משנה שעברה דאז נותנין המעות בשכרן דקנו אותה האומנין באומנתן והדר שייך לוקחין אותה מתרומה חדשה אפילו יהא החוב שחייבין לאומנין מועט והקטרת מרובה מצו למפרקה למיתבה להו דקי"ל הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל אבל לא יעשו כן על מעות האומנית שיעשו מכאן ואילך דהא לא קנו אותה האומנין דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף כדאמרינן בפ' איזהו נשך:

בעי לא היו חייבין וכו'. כלומר אם לא היו חייבין להן משנה הראשונה מה היו עושין ממנה וכך פירש הגאון:

מקייצין בהן המזבח. לוקחין בהמות ממעות חולין ומחללין עליהן הקטרת דנהוו לקיץ המזבח כדתנן ר"ע אומר מותר תרומה לקיץ המזבח:

תמן צריכא ליה. מיבעיא ליה:

והכא פשיטא ליה. דקאמר מקייצין בהן וכו' וליכא למימר הדר פשטה דמעיקרא מאי קא מבעי ליה הא מותר תרומה ישנה היא דהא תפשה קדושת קטרת קדושת תרומת הלשכה עלייהו:

דפשיט ליה לקיץ המזבח. וכדפרישית:

דצריכא ליה לכלי שרת. הא דמיבעי ליה לכלי שרת משום דתנן מותר נסכים לכלי שרת וטעמא משום דנסכים קדשי קדושת הגוף וה"נ מותר קטרת קדוש ומספקיה ליה

לר' חייא בר אבא אי סבירא לן דמכתשת כלי שרת היא ונמשח בשמן המשחה והכף שמכניס בו כ"ג הקטרת ביוה"כ נמשח נמי וכלי שרת הוא וקדוש קדושת הגוף כדאיתא בזבחים פ' המזבח מקדש דכלי שרת מקדשין את הראוי להן וכן קדושת קטרת דמתפסי עלה הוא כמו מותר נסכים דקדשי קדושת הגוף ומש"ה אזלא לכלי שרת ולקמן מפרש כיון דקטרת קדשא קדושת הגוף היכי מצינן לחללה לכלי שרת:

דאיתפלגון וכו'. בהא מילתא דמספקא ליה לר' חייא בר אבא אם מכתשת כלי שרת הוא או דלמא מכתשת לאו כלי שרת הוא ולא קדוש קדושת הגוף ואיתפלגון פליגי בה ריב"ל ור' יוסי בר חנינא דר' יוסי בר חנינא סבר דמכתשת דמפטמין בה כלי שרת הוא וכדלקמן וריב"ל סבר אפילו לאו כלי שרת הוא כשרה והכי איתא פרק הוציאו לו בירושלמי דלמ"ד פיטמה בחולין כשרה ס"ל דכף דיוה"כ דהיינו בזך כלי חול הוא וכש"כ מכתשת:

פיטמה בחולין. שחק הסמנין בעירוב בכלי חול:

הווייתה בקדש. שצריך שיפטמוה בעזרה ובמכתשת של משה ומש"ה מיפסלא קטרת בטבול יום והא דלא מיפסלה בלינה משום דאינה משנה את מראיתה אבל כשנתנוה בבזך גזור בה פיסול לינה דילמא אתי לאכשורי שאר המתקדשין בכלים דמשתנים צורתם כדאיתא בפ"ק דשבועות:

שתהא הבאתה בקדש. מתרומת הלשכה ככל קרבנות הצבור והוי כאילו כתיב תהיה לכם קדש ובירושלמי דפ' הוציאו לו גרסינן בהדיא טעמו דר' יהושע בן לוי שתהא באה מתרומת הלשכה:

ואמר ר' יוחנן קטרת. הכי איתא בפ"ק דכריתות הני דברים הראויין מאי נינהו אי בהמה הא תנא ליה דתנן לקמן המקדיש נכסיו והיו בהן בהמה ראויה לגבי מזבח והני ראויין ליחיד כמו לצבור אי יינות שמנים וסלתות הא תני ליה נמי לקמן אלא ודאי בקטרת מיירי דהאי לא שייך אלא לצבור ותני מקדיש אלמא נעשין קטרת מן החולין כריב"ל:

וקשיא לר' יוסי בר חנינא. דהא לא מצית לפרושי אלא בקטרת ומתרץ דר' יוסי בר חנינא ס"ל כר' אושעיא:

אמר ר' אושיעא באומן בית אבטינס. כלומר לעולם בקדש נעשית אלא שחיללו ב"ד אותה על המעות כדתנן ברישא ונתנו אותה לאומן בית אבטינס בשכרו ועד שלא הספיקו ב"ד ללקחה הימנו קם והקדישה ובכריתות מקשינן על הך תירוצא דתנן בהך סיפא ולוקחין אותה מתרומת הלשכה ולא תני מתרומה חדשה כדתנן ברישא ואי ס"ד דמיירי דנתנוה לאומן בית אבטינס א"כ להיכשרא לר"ח ניסן הוא וא"כ מעות תרומה חדשה

הוא דבעי וסתרינן לה ומוקמינן לה באחד מסממני הקטרת ולא מיירי בקטרת פטומה ואומנין דקתני לעולם באומני בדק הבית עסקינן ולהכשירה לצבור הוא דתנן:

ככלי שרת לקדש. ומיפסלא בטבול יום וכיון דמכתשת כלי שרת הוא במקדש פיטומה ולא בחול:

אמרה ר' זעירא וכו'. להך שמעתא דשמואל דמכתשת כלי שרת היא:

בכלי שרת נפדה. בתמיה והיכי תנן במתני' דמחללין אותה על המעות והא קדשה קדושת הגוף ובשלמא לר' יוחנן דבפיטמה בחולין כשרה וקדושת דמים הוא דקדשה היינו דנפדית:

קל הוא במותר. דלב ב"ד מתנה עליהן אם הצרכו הוצרכו ואם לאו להווי קדושין לדמיהן:

הותירו תמידין. שלקחום ממעות תרומת הלשכה ותנן בערכין אין פוחתין ממשה טלאים המבוקרין בלשכת הטלאים וכשמגיע ר"ח ניסן לא היו מקריבין שום קרבן צבור ממעות תרומה של אשתקד ונמצא בסוף כל שנה ושנה ד' טלאים ממעות התרומה הישנה דלא הוצרכו לצבור:

נפדין בתמימין. להכשירן לשנה זו ומחללין אותן על מעות חולין ואותן המעות ילכו למותר תרומה ישנה או שנותנין המעות לאומנין בשכרן וכדלעיל ואע"ג דקדשי קדושת הגוף וה"נ קטרת כפיסולי המוקדשין וירעו עד שיסתאבו כיון דקדישי קדושת הגוף ואזיל לטעמיה דסבר דהא דמחללין הקטרת משום דקדושת דמים הוא דקדשה ובפ"ק דשבועות אית ליה לר' יוחנן נפדין תמימין והדר ביה לדשמואל:

הותירו שעירים דצבור כגון שעירי הרגלים וראשי חדשים דחטאות הצבור הוו כגון שעיר ר"ח אדר שאבד ונמצא בניסן ואינו ראוי ליקרב עוד לחובת צבור דהוי מתרומה ישנה אבל משום חטאת שאבדה וקרבו אחרת תחתיה דתמות להא לא חיישינן דאין חטאת צבור מתה כדאיתא בתמורה:

על דעתיה דשמואל. דאמר נפדין תמימים:

אם עולה נפדית. דכולה לגבוה:

כל שכן חטאת. דרובו חלק כהנים:

על דעתיה דר' יוחנן. דאמר גבי תמידין דהוו עולות ירעו מהו דגבי חטאת לא אשכחן רועה ומפרש ר' זעירא דהכא נמי גבי חטאת ירעו:

מקייצין בהן. בגופן לר' יוחנן וכדמפרש ואזיל:

ויש חטאת קריבה עולה. והא חטאת בהמה למעלה ועולת בהמה למטה כדתנן במס' קינין:

אלא בשחיטה. סכין מושכתן למה שהן אם לחטאת אם לעולה אבל קודם משיכת הסכין אין לומר אם לחטאת אם לעולה ואע"ג דהך טעמא נמי שייכא גבי תמידין ולמה ליה למימר ירעו תריץ דכיון דקדישי קדושת הגוף וגבי עולה אשכחן רעיה מאי דאפשר לתקוני מתקנינן אבל גבי חטאת מיתה אשכחן רעייה לא אשכחן וכיון דליכא תקנתא אחרינא קאמר סכין מושכתן:

לב ב"ד הוא על המותרות וכו'. טעמא קא יהיב דכיון דסכין מושכתן וכל היכי דלא שחטום לא קבע עלייהו שם א"כ אמאי עבדינהו עולות לעבדינהו שלמים וקאמר לב ב"ד הוא על כך דמותרות קרבי עולות ופסק הרמב"ם ז"ל פ"ב דכלי המקדש דקטרת כל מעשיה בקדש ופיטמה בחולין פסולה כר' יוסי בר חנינא:

הלכה ד

דברים ראויין לקרבנות צבור. מפרש בגמרא קטרת:

ינתנו לאומנין. אומנין הבונין בדק הבית נותנין להן הסממנין בשכרן ויוצאין לחולין אע"פ שאין דבר אחר נכנס תחתיו דקסבר הקדש מתחלל על המלאכה:

לא כך היא המדה. מפרש בגמרא טעמא דבן עזאי דס"ל אין הקדש מתחלל על המלאכה אלא עביד כדתנן ברישא במותר קטרת:

ומחללין אותן על מעות האומנין. אותן סממנים הראויין לקטרת:

מתרומת הלשכה. ה"ג מתרומת הלשכה ובמותר הקטרת דהיינו רישא גרסינן ולוקחין אותה מהן מתרומה חדשה והכי איתא בפ"ק דכריתות וטעמא דהך סיפא להכשירה לצבור קא מיירי ואומנין דקתני הכא אומנין בונין בדק הבית הן ורישא להכשירה לניסן קא מיירי:

המקדיש נכסיו. הראויה לגבי מזבח שהן תמימין ובגמרא איפליגו אימוראי אי במקדיש שאר נכסים עם עדרו מיירי דוקא או דאקדיש עדרו בלחוד או בזה ובזה:

ר' אליעזר אומר. בגמרא פליגי אימוראי אי טעמא דר"א משום דס"ל דסתם הקדשות לבדק הבית או משום דס"ל דאין אדם חולק את נדרו:

ודמיהן יפלו עם שאר נכסים. דמי זכרים ודמי נקבות עם שאר נכסים דאקדיש לבדק הבית:

לצריכי שלמים. לאותן שהן צריכין שלמים:

ימכרם. המקדיש גופיה בלא מום וקדושתייהו דנקבות יקח בהן עולות המקדיש גופיה ובגמרא יליף לה מקראי ומפרש בגמרא:

שלמים ויביא בדמיהן עולות. בגמרא יליף לה מקרא וימכרם המקדיש גופיה ואע"ג דנקבות קדושייהו עולות למוכר הוו כדיליף מקראי ומפרש בגמרא דס"ל כר' שמעון אליבא דר' שמעון בן יהודה דמקדיש נקבה לעולתו דקדשא קדושת דמים ואינה עושה תמורה:

שר' אליעזר השוה מדותיו. השתא משמע משום דקאמר בין זכרים בין נקבות ימכרו:

ור' יהושע חלק. דבזכרים קאמר יקרבו עצמן ובנקבות קאמר ימכרו ויביאו בדמיהן עולות ולא קאמר דירעו עד שיסתאבו ובגמרא מפרש לה:

המקדיש בפירוש כדברי ר"א. שאמר בהמתי ונכסי לבדק הבית הרי פירש שבהמה ונכסים הכל להקדש אחד והיינו לבדק הבית:

והמקדיש סתם כדברי ר' יהושע. שלא אמר אלא הריני מקדיש נכסי דעתו להקדיש כל דבר למה שהוא ראוי:

ה"ג ר' אלעזר אומר ימכרו לצריכי אותו המין ול"ג ר' אליעזר דמוכח בגמרא דס"ל כר' יהושע:

ויביא בדמיהן עולות. והיינו דלא קרבו אינהו גופייהו דהא כולהו חזי עופות לעולה ושמן נמי מתנדבים לר' טרפון ויין נמי כדאיתא בפרק המנחות והנסכים וסולת למנחות משום דילפינן כולהו מקראי:

ר' יוחנן אמר קטרת. וס"ל דפיטמה בחולין כשר כדלעיל:

באומן של בתי אבטינס. ולעולם דפיטמה בקדש וכדלעיל ור' אושיעא ס"ל כר' יוסי בר חנינא ולא חש לפירכא דפ"ק דכריתות דס"ל דמתני' אריש סמיך דתנן ולוקחין אותה מתרומה חדשה:

אלא על המעות. וטעמא משום דקטרת קדושת הגוף אית בה ומש"ה מחמירינן כולי האי אבל שקלים דיהבינן לבית גרמו ולכל השנויין לעיל מודי דאין בהן אלא קדושת דמים וקשה הא תינח לר' יוסי בר חנינא אלא לר' יוחנן וריב"ל דחמרי קטרת נמי אינה אלא קדושת דמים ואפילו הכי קאמר בן עזאי דאין קדושת דמים מתחלל על המלאכה א"כ שקלים אע"ג דקדושת דמים הן היכי יהבינן לכל הנהו דלעיל תירצו בתוס' במעילה פרק ולד חטאת שאני תרומת הלשכה דלב ב"ד מתנה עליה אבל לא שייך לומר לב ב"ד מתנה בהקדש נדבת יחיד ואפילו הקדיש למסרו לצבור ע"כ וכתב הרא"ש ז"ל ושמואל דאמר התם בונין בחול ואח"כ מקדישין וטעמא הוי משום דאין הקדש מתחלל על המלאכה היינו מדרבנן אבל מדאורייתא מתחלל כדדריש מקרא בפ' בתרא דתמורה לא מקרא דשמואל אלא כר' עקיבא דשמואל מצי סבר אפילו כר' עקיבא והא דקאמר ר' עקיבא

הכא דהקדש מתחלל על המלאכה שאני הכא דאין נותנין אותה לאומנין להשתקע בידן דחוזרין ולוקחין אותה מן האומנין אלא כדקאמר בן עזאי וקאמר דאפילו בכי האי גוונא אין הקדש מתחלל על המלאכה אבל לכשישתקע מעות של הקדש ביד האומנין ויצאו לחולין מודה ר' עקיבא דאין הקדש מתחלל על המלאכה ע"כ:

תמן תנינן. פרק יש בקדשי מזבח במס' תמורה:

שסתם הקדשות לבדק הבית. מפרש לקמן:

בדק הבית חל על הכל. מפרש התם לאיתויי שיפוי ונבייה שאם הקדיש אילן לבדק הבית אם שפאו יש מעילה בשפוים ויש מעילה בנביית עלין שלו נבייה קרוי מה שמחדש האילן בלשון תרגום יונתן וכשנושרין בימי החורף הוויין לזבל:

ומועלין בגידולין. התם מפרש כגון הקדיש חמורה לבדק הבית מועלין בחלבה הקדיש תרנגולת מועלין בביצתה משא"כ בקדשי מזבח:

ואין בהן הנייה לכהנים. למעוטי קדשי מזבח דחטאת ואשם בשרן לכהנים ועולה נמי עורה לכהנים וקדשים קלין חזה ושוק לכהנים ובכור כולו נאכל לכהן ומנחות נמי אחר נטילת הקומץ מותרן לכהנים:

דר' אליעזר היא. הא דתנא סתם הקדשות לבדק הבית ר' אליעזר דמתני' היא דס"ל דימכרו ודמיהן לבדק הבית קא אתו וזכרים נמי ימכרו לבדק הבית אלא כיון דראויין לעולה הוויין עולות דכל הראוי למזבח אינו יוצא וכו' ואילו ר' יהושע ס"ל דלמזבח אקדשינהו ומש"ה זכרים עצמן הוו עולות ונקבות ימכרו לעולות בלא מום ואע"ג דהקדש מזבח הם ס"ל לר' יהושע כר"ש נקבה לעולה לא קדשה הכי מפרש לה לר' יוחנן לקמן ושאר נכסים דלא חזי למזבח אזלי לבדק לבית:

ואיש כי יקדיש את ביתו קדש. סיפא דקרא והעריכו הכהן דאיכא פדיון:

אם בבית דירה. במידי דלא שייך ביה מזבח:

הא במה אנן קיימין במקדיש את נכסיו. ואפילו במידי דחזי למזבח ור' יוחנן ס"ל כר' חנינא:

במה פליגין במקדיש נכסיו. ר' זעירא פליג אדר' חנינא וס"ל דאפילו ר' אליעזר סבר סתם מקדיש בהמה למזבח מקדיש לה והכא היינו טעמא משום דהקדיש נכסיו בהמות וקרקעות ועבדים וס"ל לר' אליעזר דאין אדם חולק את נדרו חציו לחדא קדושה וחציו לקדושה אחריתי ומדשאר נכסים לאו לקדשי מזבח בהמה נמי לאו לקדשי מזבח ור' יהושע סבר כיון דכתיב לכל נדר אפילו אקדיש נכסיו בהמה ועבדים עדרו כולו הוי עולה וכדלקמן:

במקדיש עדרו כל עמא מודו שהוא למזבח. דאפילו ר' אליעזר מודה דלא שביק אינש קדשי מזבח ומקדיש לקדשי בדק הבית דאע"ג דאיכא נקבות הואיל וחזיין כל הנקבות למזבח אמרינן סתמייהו למזבח וזכרים יקרבו עולות ונקבות ימכרו לצרכי שלמים ודמיהן עולה הואיל ואיכא למימר כל הנדר למזבח וכן פירש רש"י ז"ל פרק יש בקדשי מזבח והך סברא אית ליה לרב אדא בר אהבה התם:

במה פליגין במקדיש עדרו. דר' אליעזר סבר אין אדם חולק את נדרו ומדנקבות לאו עולות זכרים נמי לאו עולות ור' יהושע סבר אדם חולק את נדרו זכרים לעולה נקבה לדמי עולה ורש"י ז"ל פירש לשלמים ליכא למימר ולקרבו בלא פדיון דכיון דאיהו אכיל להו אתי לידי מעילה דמסתמא לא אמר שלמים נינהו וכיון דהקדיש הכל אינו יכול ליהנות מהן ע"כ ואין צורך דלקמן אמרינן דר' יוחנן סבר בין בזו בין בזו מחלוקת ואיהו גופיה אמר לקמן דר' יהושע מקרא יליף לה דכולהו הוו עולה ונקבה נמי קדשה לעולה דגבי עולת העוף חזיא ולכולהו אימוראי הוי האי פירושא:

אבל במקדיש את נכסיו כל עמא מודו שהוא לבדק הבית. דכיון דשאר נכסים לא שייך בהו מידי למזבח מודה ר' יהושע דאדרבה כיון דבהן הוי לבדק הבית הכל הקדיש לבדק הבית ולהך סברא דר' בא קשיא היכי תני ר' יהושע ושאר נכסים יפלו לבדק הבית הא לדידיה לא אקדיש אלא עדרו ואיכא למימר דה"ק ואם בהקדשו הוו שאר נכסים בר מעדרו כענין שאמר נכסי הקדש יפלו הכל לבדק הבית וכדאמרן עוד קשה דתני ר' אליעזר ודמיהן יפלו עם שאר נכסים לבדק הבית ולדידיה אפילו לא הקדיש אלא עדרו ס"ל לר"א דלבדק הבית אזיל בפ' יש בקדשי מזבח פריך להך קושיא ומשני לה דאשכחן תנא דתני הכי בדר' אליעזר ודמיהן יפלו לבדק הבית ולא תני עם שאר נכסים:

על דעתיה דר' זעירא ניחא. דבהא פליגי תנאי דבהמה למזבח חזיא:

וקשיא על ר' בא. דהיכי אמר כ"ע מודו שהוא לבדק הבית והא תמימין הן וקי"ל המקדיש תמימים לבדק הבית עובר בעשה:

כאומר לא יהו אלא לבדק הבית. ומשני נעשה כאומר לא יהו אלא לבדק הבית כיון דסתם לדברי הכל ימכרו כלומר למאי דחזי ודמי הכל יפלו לבדק הבית:

על דעתיה דר' יוחנן לא שניא היא המקדיש נכסיו היא המקדיש עדרו מחלוקת. ר"י ס"ל דבין בזו ובין בזו מחלוקת וטעמא דר' אליעזר סתם הקדשות לבדק הבית ור' יהושע ס"ל סתם מקדיש בהמה למזבח וכדלעיל:

שפדאן תמימן. פדאן לעצמו ולא להקריבן ע"ג המזבח:

יצאו לחולין. ומותרין ולדן וחלבן ובשרן בשחיטה:

ומתני' אמרה כן ולדן וחלבן וכו'. בפרק יש בקדשי מזבח תנן קדשי מזבח ולדן וחלבן אסור משא"כ בקדשי בדק הבית ובפרק שני דבכורות מפרש דקדשי מזבח דאסר ולדן בדאיעבר לפני פדיונן ואתיליד לאחר פדיונן דלית להו תקנתא לקרבינהו מכח קדושה דחויה קא אתו לפרקינה לא אלימי למתפיס פדיונן אבל נתעברו לאחר פדיונן ולד צבי ואיל נינהו ומותרין וחלבן נמי דתניא גבי פיסולי המוקדשין תזבח ולא גיזה ואכלת ולא לכליך בשר ולא חלב ותנן משא"כ בקדשי בדק הבית ואחר פדיונן משמע דכולהו שרי ויצאו לחולין:

שפדאן תמימים והוממו. וכיון דהוממו יצאו לחולין דלא חזו תו למזבח וחל הפדיון ובהא הוא דתנינן דשרו ולדן וחלבן:

ומתניתא אמרה כן ולדן וחלבן אסור. ברייתא היא וקשיא להא דלעיל דולדן וחלבן מותר אלא הא בהוממו והא בלא הוממו:

האיך קדשי מזבח חלין על קדשי בדק הבית. דתנן במתני' לר' אליעזר סתם הקדשות לבדק הבית ואפ"ה ימכרו לצרכי עולות ואע"ג דר' יהושע פליג עליה לא פליג עליה אלא דלמזבח אקדיש והן עצמן יקרבו עולות בלא מכירה כדלעיל וטעמא דר' יוסי דתנן בגמ' תמורה דקדשי בדק הבית שהתפיסן לקדשי מזבח לא עשה ולא כלום והיינו דכי אדקשינהו למזבח בעודן קדושין לבדק הבית לא חל דאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו ואין להן בו אפילו טובת הנאה אבל כי פרקינהו קנאן המזבח מטעם כל הראוי למזבח וכו' הלכך דמי דמזבח נינהו ובתמימים מיירי כיון דתנא במתני' דנמכרים וחלין בהו קדשי מזבח ואי ס"ד דלא יצאו לחולין לא שייך בהו חלין קדשי מזבח דהא בקדושתייהו קמייתא קיימי ולבדק הבית נינהו כדתנן דלא עשה ולא כלום:

כן בעלי מומין קדושת מזבח וכו'. לעולם מהכא לא תידוק דתמימין יצאו לחולין ולעצמו אלא דוקא להקריבן ע"ג המזבח ודקשיא לך היכי חייל עלייהו קדושת מזבח היינו לגיזה ועבודה דקדשי בדק הבית שרו בגיזה ועבודה מן התורה והשתא דאקדשניהו למזבח תפיס מאי דשייר בקדשי בדק הבית והאי דנקט בעלי מומין משום דסתם קדשי בדק הבית הוו בעלי מומין דאילו תמימים אסור להקדישן דאיכא עשה וכן כתב הגאון כן בעלי מומין דאינון קדשי בדק הבית וכו' וכי אמרינן דקדשי בדק הבית שהתפיסן לקדשי מזבח לא עשה ולא כלום היינו להפקיע גופן מבדק הבית וכי פדאן ונתן דמיהן לבדק הבית תפיס קדושת מזבח בגופייהו ופסק הרמב"ם ז"ל בפ"א דהלכות מעילה דקדשי בדק הבית מותרין בגיזה ועבודה מן התורה ובפ"ה דהלכות ערכין כתב דקדשי בדק הבית נפדין תמימין:

תני הפריש נקבה לעולתו וכו'. מייתי לה הכא משום דאמרינן לקמן ר"ש ור' יהושע אמרו דבר אחד:

לעולתו לפסחו ולאשמו. הני כולהו בעינן זכר:

עושה תמורה. דס"ל דנחת עלייהו קדושת הגוף דהא אקדשינהו ואם המיר בהם תמורתן קריבה עולה ולא הוכשרו לפדיון אלא במום וירעו עד שיסתאבו ואם מתו יקברו ולקמן מפרש טעמא דהאי תנא:

לעולתו עושה תמורה. מפרש לקמיה משום דשייך שם עולה בנקבה גבי עולת העוף ולא שייך האי טעמא בפסח ואשם:

אינה עושה תמורה. דלא נחתא עליה קדושת הגוף כיון דגופה לא חזי לאותו שם:

נקבה בעוף כשרה. כדאמרינן בפ"ק דחולין ובתו"כ תמות וזכרות בבהמה ואין תמות וזכרות בעוף:

טעמא דר"ש. ואליבא דר"ש בן יהודה דאפילו בעולה נמי אינה עושה תמורה וכ"ש בפסח ואשם דאינה עושה תמורה:

אם מינו חלוק עליו. כגון היה חייב בן שנה כמו גבי מצורע ונזיר דכתיב בהו כבש לאשם והביא בן שתים יצא דהא חזי לקרבן אשם אבל הביא בן שלש לא יצא ואפילו היה חייב בן שנתיים כגון אשם גזילות ואשם מעילות נמי לא יצא דזקן הוא ופסול לקרבן:

כ"ש מין שאינו מינו. דבעינן זכר באשם ופסח וזו היא נקבה ובגמרא דילן איתא דר"ש ס"ל דבן שנה והביא שנתיים או בן שתים והביא בן שנה אינן קדושין כל עיקר וכי קאמר הכא ר"ש לדבריהם דרבנן קאמר להו:

ר"ש. אליבא דר' שמעון בן יהודה:

דר' יהושע אמר נקבה לעולה לא קדשה. דהא איהו ס"ל דאקדשינהו לעולה לר' יוחנן וקאמר תמכר בלא מום:

כן אמר ר"ש. אליבא דר"ש בן יהודה:

לא קדשה. ומש"ה אינה עושה תמורה דאינן קדושין אלא קדושת דמים ותנן בקדושת דמים דהיינו קדשי בדק הבית אינן עושין תמורה:

אין תימר קדשה קדושת הגוף. לדברי ר' יהושע מפרש דאי ס"ל לר' יהושע קדוש קדושת הגוף ירעו הול"ל כדפרישנא והכי איתא בגמרא דילן דר' יהושע אית ליה דר"ש אליבא דר"ש בן יהודה:

ה"ג א"ר אין אני רואה. וסיפא דברייתא דלעיל היא:

בפסח. דעושה תמורה כת"ק:

שהקדש פסח בא שלמים. דמותר פסח קרב שלמים כדאיתא בפרק מצרפין ואע"ג דאמרינן התם דשלמים דפסח דוקא זכר וילפינן לה ממיעוטא דקרא שאני הכא משום חומרא דקדשים כיון דשם שלמים מהנו בעלמא לנקבה גבי פסח שייך קדושת הגוף בנקבה ועושה תמורה:

ולא אראה את דברי ר"ש. קושיא היא דכי היכי דקאמר אין אני רואה דברי ר"ש בפסח משום טעמא דפסח קרב שלמים ה"נ לימא גבי אשם אין אני רואה דבריו לפי שהקדש אשם בא עולה דמותר אשם קרב עולה כדתנן לקמן פי"ג שופרות ודמי להקדיש נקבה ובגמרא דילן נמי פ' ואלו קדשים הכי פריך ולימא אין אני רואה דברי ר"ש באשם וכו':

א"ר אבין אם הקדש פסח בא שלמים וכו'. אי אמרינן דמקדיש נקבה לפסחו דקדוש קדושת הגוף ועושה תמורה שכן מותרו הוא עצמו קרב שלמים כדתנן לעיל פ' מצרפין שאם אבד פסחו והקריב אחר ואח"כ נמצא הוא עצמו קרב שלמים אבל גבי אשם תנן פרק ואלו קדשים אשם שכיפרו בעליו ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה וכיון דקיל דלא אשכחן דאיהו גופיה קרב מש"ה ראה רבי דבריו של ר"ש באשם:

מהו כדון. מעתה מ"ט דת"ק גבי אשם דבשלמא גבי עולה עושה תמורה משום טעמיה דר"ש דגבי עולת העוף אשכחן נקבה וגבי פסח משום טעמא דר' דמותר פסח קרב שלמים הוא גופיה אלא גבי אשם מאי טעמיה:

ההן אמר הקדש דמים קדוש. כיון דאשכחן דמפריש נקבה לאשם דמדמיה אתי אשם כדתנן התם המפריש נקבה לאשם תרעה עד שתסתאב ותמכר ויביאו בדמיה אשם וכיון דקדישא קדושת דמים ומקריב אשם מדמיה הואיל ונחית עלה קדושת דמים נחית עלה קדושת הגוף נמי ועושה תמורה:

ההן אמר הקדש גוף קדוש. ר' סבר הקדש גוף הוא דקדוש דוקא ועושה תמורה אבל הקדש דמים אינה עושה תמורה והיינו טעמא דאשם וטעמא דפסח היינו משום דגופיה אתי שלמים וכן עולה נמי אשכחן דגופיה קדשה בשום מקום ונחתא עליה קדושת הגוף לעשות תמורה:

הכל קרב עולה. כל מה שיתנדבו סתם לעולה אזלי בין הקדיש נכסיו ובהמתו ובין לא הקדיש אלא עדרו לחוד:

לרבות את הנקבות ת"ל בקר. דאפילו כי התנדבו נקבות לעולה הוא דאזלי דבקר נקבה נמי היא:

בבקר לרבות בעלי מומין. דימכר ואזיל לעולה ולא תימא דקדושתו לבדק הבית ובי"ת יתירא קא דריש:

זכר ואת אמרת בקר לרבות את הנקבות. כלומר היכי אתיא דרשא דיתורא ועוקר קרא דכתיב בהדיא זכר תמים ודחייא בעלמא היא דקרא דבבקר קאי בשעת הקדש וזכר תמים דקאמר בשעתא דמקריב הוא דקאמר:

מה ביניהון. מ"ט דר"ע דקאמר דר' יהושע חלק מדותיו ור' אליעזר השוה מדותיו והא מדותיהם של זה ושל זה שקולים ואין טעם מכריע לנטות לזה מלזה דהא לר' אליעזר זכרים עולות קרבי ולר' יהושע נמי ונקבות לר"א זבחי שלמים ולר' יהושע נמי ואי משום יליף מקרא דהכל קרב עולה קאמר דיבואו בדמיהן עולות ולר"א רצו מביאים בדמיהן אבנים לבדק הבית דהא לבדק הבית אזלי הא בהא שוין מדותיו דר' יהושע טפי מר' אליעזר ואי משום דלר"א דמי הכל אזיל לבדק הבית ולר' יהושע אזלי בהמות למקדש ולמזבח אליבא דמ"ד דבמקדיש עדרו דוקא מחלוקת הא שניהן שוין הן ואפילו למ"ד במקדיש נכסיו נחלקו ולר' יהושע בהמות אזלי למקדש ולמזבח ושאר נכסים לבדק הבית בהא לא שייך חלק מדותיו דלא שייך בשאר נכסים קדשי מזבח:

שיבטא דכרכרא ביניהן. כלומר טעמא דר"ע דראה דברי ר' אליעזר לאו משום דמדותיו שוין דלר' יהושע נמי שוין אלא דלעולות ושלמים הקרבין לגבי מזבח לר' אליעזר מתוקנים יותר מלר' יהושע דדילמא ספק הוא אי אקדשינהו למזבח או לבדק הבית ולר' אליעזר מתוקן זה לשון אחר ועיקר דאר' פפייס מקשה דמה בין בפירוש לסתם דבפירוש נמי לא קאמר אלא בהמתי ונכסי להקדש וסתם אמר נכסי להקדש ובהמה נמי בכלל נכסי ומתרץ שיבטא דכרכרא ביניהון דכי קאמר בהמה בהדיא אשווייה כמו שבטא דכרכרא שהוא קצת תיקון שיבטא דכרכרא רשמילין בלע"ז כי ההיא דאמרינן בכרכר ושובטים עץ מלא שבטים דקים שנפתחים הליטולוש ומשוה השתי ומניחו בכרכר שקורין רילא"ר כך פירש רש"י ז"ל בפ' כלל גדול ופירש בערוך בערך כרכר יש לאורגים עץ או עצם שראשו חד ונקרא כרכר ודומה למחט של סקאין וכך שמו בלשון יון כרוכידי ומעבירו על השתי כשהוא מתוח לפניו ושובט בו החוטים ומישבם ביושר ומקרב הקנים המבדילין בין החוטים העליונים והתחתונים ומיד נוחים להתפרק העליונים מן התחתונים ונפתחת נפש המסכת לירות בתוכה חוט הערב ע"כ הרי שזה הכלי הוא שיהא נוחה יותר האריגה שלא יהו כרוכין החוטים ובלאו האי כלי נמי הן אורגין אלא שהוא בקושי וה"נ לר' אליעזר איכא שיבטא דכרכרא שהקרבנות מתוקנים יותר ולר' יהושע אינן מתוקנין ור"ע הכי קאמר רואה אני את דברי ר"א שבכלל דבריו דברי ר' יהושע ובדברי ר' יהושע אין נכללין דברי ר' אליעזר כן נראה לעניות דעתי ופסק הרמב"ם ז"ל פ"ג דהלכות ערכין כר' אליעזר ותימה הוא ואולי משום דאמרינן לעיל דר"ש

ור' יהושע אמרו דבר אחד וסבר דשיטה היא ואין הלכה כשיטה ואינו מחוור אלא נראה משום דר' עקיבא קלסיה:

הכל קרב עולה. דס"ל לר"א כדרשא דר' יהושע דלעיל מקרא דכל נדבותם אשר יקריבו לה' לעולה הכל קרב עולה:

יכול אפילו עופות. יכול אפילו היה בהקדש סתם שמנים וכו' ואפילו עופות שיקריבום כיון דחזו למזבח:

ת"ל בבקר וכו'. ד' מיעוטי כתיב ג' ביתי"ם וי"ו דובעזים דלכתוב בעזים כדכתב בכשבים אלא לדרשא קא אתי חד למעוטי יינות וחד למעוטי שמנים וחד למעוטי סלתות וחד למעוטי עופות דלא יקריבום אלא יביא בדמיהם עולות דצריכי כל הני מעוטא דאי ממעטי עופות ה"א שאני עופות דליתניהו בצבור משא"כ ביינות סלתות ושמנים דאיתנהו בצבור ואי ממעטינן יין דלא אשכחן ליה קרבן לחודיה בתורה מה שאין כן בעופות ואי ממעטינן שמן דליתנהו בעיניה משא"כ בסלתות ואי ממעטינן סולת דלית ביה צורך גבוה לחודיה בצבור משא"כ בשמן דאשכחן ליה במנורה:

ת"ל בבקר ולא עופות. הכי קאמר קרא כל נדריהם סתם ואפילו אין בו רוח חיים כיון דחזי למזבח תקריבו מהם עולות בהמה דוקא ובתו"כ קתני דרבנן דהיינו חכמים דסברי כר' יהושע פליגי עליה ואמרי דימכרו ויפלו דמיהן לנדבה דבקר וכו' לא קאי אתקריבו אלא אירשיה דקרא לכל נדריהם וכו' כשהנדר היה בהמה דחייל בה שם עולה ולא דבר דחשיב שאין בו רוח חיים ועוף אין בו רוח חיים חשיב דהכשרו בסימן אחד והתם מפרש מאי איכא בין רבנן ור' אליעזר:

תמן א"ר יוחנן טעמיה דר"ש וכו'. דקשיא דר' יוחנן אדר' יוחנן דלעיל אמר דטעמיה דר"ש דנקבת בהמה דקדשה קדושת הגוף ועושה תמורה וירעו וכו' היינו משום דאשכחן דנקבה כשרה בעוף ומשום דאשכחן זה השם קדשה גבי בהמה קדושת הגוף אע"ג דאיהי גופה לא חזיא וא"כ גבי עופות ושמנים וכו' דאינהו גופייהו חזיין להיות כליל עולה כ"ש דהו"ל למימר דקדשי קדושת הגוף וירעו וכו' והיכי קאמר ר' יוחנן דמתרצא טעמיה דר"א בהאי קרא והא כיון דסבר דקדושת מזבח קדשינהו יסתאבו הוה ליה למימר והיכי תני ימכרו וכו' דמשמע דלא קדשי אלא הקדש דמים וכיון דר"א דריש כר' יהושע בכל הקרבנות ואע"ג דר"א דריש בבקר למעוטי עופות וכו' הא גבי עולה נמי כתיב זכר תמים ואפ"ה תפסו קדושת הגוף וכתיב בהו רעיה וכ"ש הכא כיון דחזו למזבח וקדושת מזבח אקדשינהו לר"א דחיובא דעולות רמא עליה רחמנא כיון דקתני יביא א"כ היכי קתני ימכרו בלא מום וכ"ת מאי יסתאבו שייך גבי עופות ויינות וסלתות וכו' איכא גבי עופות

נקטעה רגלה או יבש גפה דאע"ג דאמרינן אין תמות וזכרות בעופות הני ממעטינן להו בתו"כ מקרא דומן העוף וכן גבי שמנים יינות וסלתות כגון שנטמאו או יין שהעלה קמחים או שהחמיץ וכדלקמן וכן סולת דהתליעה דמבעיא לן בפ' כל קרבנות הצבור אי לקי בהו משום מקדיש בעלי מומין וכן שמן עד שיבאיש וא"ת והא ר' יהושע סבר תמכר בלא מום תריץ שאני נקבה של בהמה דלא חזיא לעולה לגבי מזבח וכיון דלא חזיא סבר דלא קדשא אלא קדושת דמים כדלעיל אבל הנהו דאינהו גופייהו חזיין הוה לן למימר דיקדשו קדושת מזבח וירעו עד שיסתאבו במאי דשייך גבי עופות ובאחריני עד שיסתאבו וכדפרישית:

לא היא ולא דמיה. כדמפרש ואזיל:

ואיתאמרית יאות. דהא איכא מ"ד דאפילו בנקבה נמי בעינן ירעו ונתפרשה בטוב בבית המדרש:

בבקר ולא עופות. וגזירת הכתוב הוא:

לפדותו אי אתה יכול. דאין פדיון לעוף כדאמרינן בריש המנחות והנסכים דכי כתיב פדיון בבהמה כתיב וכ"ש שמנים וסלתות דלא דמו לבהמה דאין להן פדיון אי אקדישנהו קדושת הגוף ואם אתה אומר דירעו עד שיסתאבו א"כ הוה ליה קדושת הגוף ואין להן פדיון ובטל קרא דאמר דכל נדריהם תקריבו עולה בבקר לכך לא קדשה אלא קדושת דמים ונמכרין בלא מום ולוקחין בהו עולה אבל לעיל גבי בהמה דיש לה פדיון מצינו למימר מגו דנחית עליה שם קדושה בנקבה בעלמא נחתא עלה קדושת הגוף ועושה תמורה וירעו וכו' דאין בזה פסידא שהרי יש להן פדיון וכדפרישית:

חבריא בשם ר' יוחנן וכו' טעמיה דהדין תנא. דאמר לעיל המקדיש נקבה לעולתו ולפסחו דקדשא קדושת הגוף ועושה תמורה:

דכתיב ואם כל בהמה וכו'. ולא מייתי לה לעיל ונטר ליה עד הכא אלא משום דלעיל בעי לפרושי אלו תנאי דסברי כר' יהושע דהיינו ר"ש והכא משום דבעי לאתויי אידך דר' זעירא דדמיא לאידך דר' זעירא דאמר כל שאינה ראויה ליקרב לא היא ולא דמיה קדושה קדושת דמים וה"נ קאמר הכא כל שאינה ראויה ליקרב לא כאן ולא במקום אחר אינה עושה תמורה יצתה נקבה וכו' ור' יוחנן מפרש טעמא אחרינא בהאי תנא:

ואם כל בהמה טמאה. בפרשת תמורה כתיב וס"ל לר' יוחנן בפרק בתרא דתמורה דהאי קרא בקדשי מזבח מיירי דאפילו קדשי מזבח בעי העמדה והערכה כדאמרינן התם ונקבה נמי קדשי מזבח הוי דהא נתפסת בקדושת הגוף ועושה תמורה:

מה ת"ל טמאה. דאי לאשמעינן בעלת מום עובר כיון דכתיב אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' סגי טמאה לאותו השם כגון נקבה דטמאה לגבי עולה וממירין וכו' וקאמר בהדא כתיב והעמיד והעריך והא נקבה אינה בכלל העמדה והערכה דאמרינן בפרק בתרא דתמורה דבעל מום מעיקרו לא בעי העמדה והערכה משום דכתיב אותה ואע"ג דהאי קרא התם בתמורה דרשינן ליה לבעל מום קבוע מדכתיב אשר לא יקריבו ממנה שאין קרבין ממנה לעולם יצא בעל מום עובר שקרבין ממנה לאחר זמן משמע דאפילו בבעל מום קבוע איכא העמדה והערכה ועושין תמורה ה"מ כי קדם הקדשן למומן אבל הכא קדם מומו להקדשו דהא כי אקדשה נקבה הואי וכתיב אותה והכי תנן בפ"ב דבכורות ופירש רש"י ז"ל התם דמסתברא דקרא בקדם הקדשן למומן מיירי דרוב שמקדישין למזבח מקדישין תמימין או בעל מום עובר ע"כ והך בעל מום מעיקרו היא וכיון דגריעא פודין אותה אפילו היכי דעבר ושחטה ואמאי תקבר כנ"ל וכן כתב הגאון בהדא כתיב והעמיד והעריך והא אינה בכלל העמדה והערכה דהא כתיב אותה למעוטי בעל מום מעיקרו ע"כ:

כל שאינה ראויה ליקרב וכו'. ר' זעירא מפרש ליה לקרא כריש לקיש דאמר התם דבקדשי בדק הבית מיירי ואינן עושין תמורה והנהו בעו העמדה והערכה ודריש הכי כי לא יקריבו ממנה בשום זמן דבעלמא מום קבוע הויא והקדישה לבדק הבית דקאמר רחמנא בערכך הכהן וכו' דשרי להחליפה ברצון הכהן דאין בה איסור תמורה ומינה נמי דאינה עושה תמורה:

יצתה נקבה וכו'. דכיון דאיכא נקבה בעולת העוף יש בה איסור תמורה והתפסת תמורה:

הרי הרובע והנרבע. דפסילי בכל קדשים שבעולם דמזבח ואפילו בעוף כדאיתא בפ"ק דחולין:

והרי עושין תמורה. דאתקש משחתם למום בם וכיון דבעל מום ממיר הכא נמי רובע ונרבע והא דלא פריך מבעלת מום עובר שעושה תמורה משום דהא איכא עוף דדוקין שבעין וכיוצא בו כשרין בעוף ובעל מום קבוע ניכר אינו ממיר אלא א"כ קדם הקדשו למומו ואילו רובע ונרבע אין מומו ניכר וליכא משום הקריבהו נא לפחתיך אלא דרחמנא פסיל להו וקשה לי דהכא משמע דברובע ונרבע תפסה תמורה ואילו בריש תו"כ משמע דלא תפסה תמורה גבייהו וי"ל דהכא אליבא דר"ש קיימי ור"ש לא דריש רובע ונרבע ממן הבקר ומן הצאן אלא מטעם כי משחתם בהם מום בם דהשחתה משמע דבר ערוה וע"ז וכיון דאיתקוש לאיפסולי איתקוש נמי לאתפוסי בתמורה דכיון דבעל מום נתפס לתמורה ה"נ רובע ונרבע והיינו דבר ערוה כדאיתא בריש אין מעמידין ואע"ג דבתו"כ

משמע דר"ש דריש דרשא דמן הבקר ומן הצאן דקאמר אם נאמר רובע למה נאמר נוגח כבר פירשו התוס' בריש פרק כל האסורין דלדבריהם דרבנן קאמר וליה לא ס"ל:

לא אמרתי אלא טמאה ממום. כי אמרי אנא דהיכא דאינה קריבה לא כאן ולא במקום אחר דאינה עושה תמורה לא אמרתי אלא במום ניכר לעין יצתה נקבה דאע"ג דמומה ניכר בעין ראויה ליקרב בעולת העוף:

וקשיא בהדא כתיב והעמיד והעריך. כלומר אי הוה כתיב והעמיד והעריך גבי טמאה שפיר כדקאמרת אבל השתא דכתיב גבי לא יקריבו ממנה קרבן לה' עליה קאי ועלה קא מסיק בערכך הכהן והדרא קושיין דרובע ונרבע לדוכתין ולא משני לה אלא טעמא דהאי תנא כדאמרן לעיל דס"ל להאי תנא הקדש דמים קדוש:

הלכה ה

אחת לשלשים יום. פעם אחת לשלשים יום פוסקין אותו שער ליינות שמנים וסלתות הידוע להן כמה נודין קונין הצבור מן הלשכה בשלשים יום ומה שהן צריכין באותו הסכום שפסקו יביאו ללשכה ויפרנסוה ואם נתיקר המקח אין מוסיפין דמים ואם הוזל לוקחין כפי הזול דהקדש קונה בכסף וכן פירש הרמב"ם ז"ל פ"ז דהלכות כלי המקדש והראב"ד ז"ל כתב הגזברין משערין כמה קנו בשלשים יום מהדברים הצריכין ללשכה וכל מי שמכר להם יינות שמנים וסלתות רצה לחזור בתוך שלשים אין שומעים לו ואם נשפכו בעזרה נשפכו לו והכי איתא בתוספתא אחת לשלשים יום פותחין את הלשכה כל מי שמכר להן יינות שמנים וסלתות ואמר תנו לי מעותי וכו' כדאיתא התם ולדעת הרב ז"ל הכי קאמר אחת לשלשים יום משערין פרעון הלשכה:

מקבל עליו לספק וכו'. הממונה על הנסכים שהוא אחיה כדתנן לקמן בפ' הממונין היה לוקח שמנים ויינות וסלתות מבעלי בתים בימי הקציר והבציר ועל אותו בעל הבית המוכר אמרו דאם קבל לספק עד שיבא החדש מארבע סאין בסלע והוקרו יספק מארבע משום רבותא דהקדש:

משלש ועמדו מארבע. אם קבל לספק מג' סאין בסלע והוזלו ועמדו על ד' סאין נותן ד' סאין דלא גרע מהדיוט דלא קנה עד שימשוך:

התליעה לו. אם התליעה סולת או החמיץ יין התליעה לו דלעולם אוקמוהו ברשותיה דחנוני:

עד שיהא המזבח מתרצה. עד שיעלה לרצון על המזבח כהלכה ואפילו אם נשפך ביד הכהן אחריותו על החנוני ולהכי לא היו נותנין לו מעות אלא כשנתרצה המזבח כדי שלא לדון עמו:

מיד. כשמקבלו הכהן להביאו למזבח היה החנוני מקבל מעותיו ולא חיישינן לנשפך או להחמיץ ביד הגזבר דאין מתעצלין הכהנים מלהקריב דזריזין הן וליכא למיחש למידי: הדרן עלך פרק התרומה בס"ד

פרק ה

הלכה א

הממונין. משום דתנא בפרקין דלעילהמקבלעליו לספק מארבע קאמר הכא מי היה ממונה לשער אותו שער ואגב האי מני כולהו:

על החותמות. לקמן מפרש במתני' וכן נסכים:

ה"ג אחיה על הנסכים. והיו בידו סלתות ושמנים ויינות שכל אלו קרויין נסכים והא דנקט שמית הממונין ולא תני על אלו היו ממונין במקדש על החותמות ועל הפייסית בגמרא מפרש לה:

על הפייסות. שהיה ממונה להורות להם סדר הפייס כדתניא פרק בראשונה לשכת הגזית כמין בסילקי גדולה היתה ופייס במזרחה וזקן יושב במערבה והכהנים מוקפין ועומדין כמין בוכליאר והממונה בא ונוטל מצנפת של א' מהן וכו':

על הקינין. שופרות היו במקדש וכתוב עליהן קינין גוזלי עולה כדתנן פי"ג שופרות וכל אחד ממחוסרי כפרה שהיה חייב קיני חובה נותן מעותיו לשופרות שכתוב בהן קינין ובגמרא מפרש מאי שייך ידיעת ע' לשון גבי קינין:

על חולי מעים. כולה מתני' מפ' בגמרא:

כשרי כל דור ודור בא לימנות עליהן. ותני להו במתני' בשמייהו כי היכי דליברכינהו ונימא זכר צדיק לברכה ואע"ג דהוגדס בן לוי ובית גרמו ובית אבטינס תנינן להו במס' יומא פ' הממונה לגנאי כדתנן התם הך תנא סבר כרבן גמליאל דאמר אסור לספר בגנותן של אלו וכדלקמן:

מי שהיה באותו הדור מונה מי שבדורו. ורשעים היו ותני להו לקללן ודלא מסקינן בשמייהו כדאמרינן ביומא וכתבו בתוס' פ"ק דשבת כגון היכא דראשון שאנו יודעין שנקרא בזה השם היה רשע כגון דואג דמפרש התם אבל אם רשע א' שמו אברהם לא קאמרינן דלא מסקינן בשמיה דהא אשכחן צדיק גמור בשם הזה וכן הכא בן קמצר הוגדס גביני וכיוצא באלו לא מסקינן בשמייהו אבל אחיה דאשכחן אחיה השילוני וכן פינחס מסקינן בשמייהו:

על כולן נאמר שם רשעים ירקב. התם מפרש דהיינו דלא מסקינן בשמייהו ונראה דאפילו להך סברא לא כייל למרדכי דנביא הוא ומן הסנהדרין כדאמרינן במגילה אבל בפרק מרובה כתבו בתוספות על ההיא דגרסינן התם דבימי הורקנוס וארסתבלוס היה מעשה של גנות צריפין ושתי הלחם מבקעת עין סוכר וקשיא להו ז"ל תימה גדול דחיה מרדכי כל כך דבית חשמונאי לא היו כי אם ר"ס שנה קודם החורבן כדאמרינן בפ"ק דע"ז ונראה לר"י דכל אותן שהיו בקיאין ברמזים ובלשונות היו נקראים בשם מרדכי לפי שהוא היה ראש וחכם להם ע"כ ואפשר שאותו מרדכי דבזמן הורקנוס היה רשע ומתישב הך:

על בן קטין וחבריו. בפרק הממונה מפרש שעשה י"ב דד לכיור:

וחבריו. כגון מונבז המלך והילני אמו ונקנור והתם תנן להו וקסבר דכי תנן ביומא אלו לשבח הוי דוקא ומאי דתני בסיפא אלו לגנאי לאו דוקא דתנא ושייר:

אחלק לו ברבים. נקט ליה הכא משום דתני זכר צדיק לברכה על בן קטין אשמעינן מה שעשה ר' עקיבא:

מדרש. תו"כ וספרי דהוו דרשת המדרשות:

הלכות. שמועות האימוראים שנתחדשו:

והגדות. ב"ר ויקרא רבה:

יעבץ. פרק יש בקרבנות מפרש דהיינו עתניאל בן קנז ונקרא יעבץ שיעץ ורבץ תורה בישראל:

שעשו את התורה כולה ספירות ספירות. שצרפו הדברים ומנאום יחד שלא ישכחו:

חמשה לא יתרומו. ריש מסכת תרומות:

חמשה דברים חייבין בחלה. ריש מס' חלה:

ט"ו נשים. ריש מס' יבמות:

שלשים ושש כריתות. ריש מס' כריתות:

י"ג דברים נאמרו בנבלת עוף טהור. ריש מס' טהרות:

ד' אבות נזיקין. ריש בבא קמא:

אבות מלאכות מ' חסר אחת. שבת פ' כלל גדול:

נכשו וכסחו. נכוש שעוקר עשבים הרעים מתוך התבואה כסוח מחתך מלמעלה לא תזמור תרגום לא תכסח:

וזרו. התבן מן הבר:

והרקידו. הקמח מן הסובין:

וקטפו. מחליק פני הלחם במים שצוהבין פניו קרוי מקטף:

אמליכי מחזרתא. נתייעצו להחזירה תרגום איעצך אמלכינך:
שריא מנהקא. התחילה פוערת:
אמרו ליה אין. משום שהיו דמאי א"ל כן דס"ל כדתנן הלוקח לבהמה פטור וכו':
וארימתון דמאין. הפרשתם מהן מעשרות של דמאי:
הלוקח. מע"ה פירות מן השוק:
לזרע ולבהמה. שהזריעה עראי חשיבא ושרי גבי דמאי וכן אכילת בהמה חשיבא עראי דתנן פ"ק דמס' פאה מאכיל לבהמה ולחיה ולעופות עד שימרח ונוטל מן הגרן וזורע עד שימרח:
דהיא מחמרה על נפשה. ובפ"ק דחולין לא משני הכי אלא דהנך שעורים לקחום לאדם:
שפותח דברים ודורשן. כגון לימתי לעינתי דמפרש לקמן ובפרק ר' ישמעאל במנחות פריך דכולהו סנהדרין נמי ידעי בשבעים לשון או לפחות ב' יודעין לדבר וא' לשמוע כדאמרינן לקמן ומאי רבותא דמרדכי ומשני דהוה באיל לישני ודריש ופירש רש"י ז"ל דהוה בייל לישני בולל ומערבב הלשונות ודורשן כגון עין סופר וגגות צריפין והיינו דקרי ליה מרדכי בלשן וההוא מרדכי דספר עזרא היינו אותו שבימי אחשורוש ועל שם מרדכי הראשון היו נקראין האחרים הממונין על הקינין כן וכ"כ התוס' שם:
ב' יודעין לדבר. בע' לשון:
וא' ראוי לשמוע. שיהא מבין בע' לשון אע"פ שאינו יודע להשיב ראויה מקריא:
שלשה הרי זו בינונית. שלשה מדברים בע' לשון בינונית ועדיפא מראויה:
ארבעה ה"ז חכמה. כשיש ד' מדברים בע' לשון חכמה היא ואין למעלה הימנה וכי הך ברייתא ס"ל לרב יהודה פ"ק דסנהדרין:
ביבנה היו בה ד' בן עזאי ובן זומא. בגמרא דילן לא גרסינן הכי אלא ר' אלעזר ור' עקיבא ור' יהושע ושמעון התמני דן לפניהם בקרקע ואותה גירסא עיקר דהכא חשיב חנינא בן חכינאי וקשה דבכתובות אמרינן דבימי רבי הוה:
על צריפא. כוך של ציידין ואין לו גג וחד מלמעלה:
נשדפה. מכת השדפון שנתחמם העולם כל כך שיבשו החטים קודם שנתמלא בקנה שלהן:
על סיכרא. חור שבמזוזת הדלת שבו תוחבין הבריח לנעול:
שלש נשים. השתא יהיב טעמא מה שייך יודע ע' לשון גבי קינין:
שופעות כים. דם והיא זבה ולזבה מביאה לאחר ימי ספירה שני פרידין חדא פרידא לעולה וחדא לחטאת וכן פירש גאון שופעת כים וחדא חטאת וחדא עולה ע"כ:

בימא איסתכנת. שהיתה הולכת בים ונסתכנה ועולת נדבה נדרה והכל עולה וחייבת קרבן תודה דיורד הים היא:
שופעת במעין. וזבה היא: בעינה איסתכנת. בעין שלה חששה ובאה בסכנה ונצולה ועולת נדבה היא וחולה שנתרפא היא וקרבן תודה חייבת:
זאב בא ליטול את בנה. ועולת נדבה היא ובפ' ר' ישמעאל במנחות איתא להני עובדי ואינו שוה זה עם הגמרא שלנו:
יחפין ע"ג רצפה. ומתקררין ואין להם מלבוש אלא כתנת ואבנט:
ואוכלין בשר. של שלמים וחטאות הרבה:
ושותין מים. דאסורין לשתות יין כדכתיב יין ושכר אל תשת בבאכם אל אהל מועד וכל אלו הדברים מחלישין כח העיכול ומפסידין אותו והיו מהן משתלשלין ומהן מתעצרין:
אי דין חמר טב למעים. בקי ביינות היה ומשקה לכל א' מה שצריך למשלשל נותן לו יין שמחזיק מעיו לסתום היה נותן לו יין המשלשל שישלשלנו וירפה מעיו:
כיף. בור תרגום גובא וגי'מל תחת כ'ף לא רגל מן רכיל ופ'א תחת בית הפקר הבקר:
מקדיד. שנוקב ומחתך שנקב המקור שם כמו מקדרין בהרים דעירובין:
שרביבין. גדלים מימיו מחמת ריבוי מים אבל המקור פתוח למקום אחר ומחמת הגידול באין כאן המים ובזמן בצורת הוא יבש:
ועד הן שרביבותיה מטיא. ועד היכן צריך לחפור עד שימצאו המקור ויכלה הגידול ויהא נובע מפתח המקור, שרביבין כי ההוא דאמרינן בברכות אל תיקרי שברת אלא שרבבת, לשין אחר ועיקר כיף סלע כמו נהרא מכיפיה מיבריך ופירש רש"י ז"ל ממקורו מנביעותו והראב"ד ז"ל פירש אי זה סלע מים קרים והיה גורס אי דין כיף מיקרי:
וותרן הוא. לעבור על פשעם:
ליוותרו בני מעיה. ישולשלו מעיו וימות א"נ יופקרו בניו למיתה:
וסביביו נשערה. צדיקים הדבקים בו נשערה לשון חוט השערה:
ונורא על כל סביביו. ומטיל אימה יתירה עליהן והך לישנא איתא כמ"ד לעיל כשרי כל דור ודור בא למנות:
חופר בורות. לעולי רגלים:
וקפחו במים. מקצר רגליו שחנצי"ר בלע"ז ואע"ג דמת בנו של נחוניא בצמא מ"מ באותו דבר עצמו לא היה ראוי ליכשל וכ"כ התוס' בפ' שור שנגח את הפרה:
בסיכתא איתערת. לשון שכים קוצים חדודין קוצים היו בשפת הנהר ונאחזה שם ונסבכה והראב"ד ז"ל פירש בערבה שבנהר נאחזה:

איתערת. מלשון מעורות בגידין ואמרינן במדרש כנף מעילך בסירה הועלת ופירש בעריך בערך בר נסבך בקוצים:
גביני כרוז. גביני המכריז בקול גדול:
תרגמא רב קומי ר' שילא. להההיא דתנן במס' יומא פ"ק בכל יום היו תורמין את המזבח מקריאת הגבר ופירש רב לפני ר' שילא לתרגם דרשא שלו שלא היה לו תורגמן ופירש קרא גברא ור' שילא היה מפרש קרא תרנגולא והכי איתא בגמרא דילן:
אית לך מימר בר תרנגולא. והא תרנגול אינו נועל שערים אלא גברא הוא והכי נמי ההיא דפ"ק דיומא וחסר כאן תמן תנינן:
שהיה מזויג את הפתילות. שנתנו חכמים שיעור לכל נר ונר שבמנורה חצי לוג שמן בין בלילי ימות החמה בין בלילי טבת הארוכים ובשביל שתהא שוה ההטבה בכל בוקר ולא יותיר ולא יחסר השמן היה זה חכם לשער הפתילות והיה יודע אימתי להעבותן ולהקפותן ואימתי יהו דקות לפי זמן התקופה וגזרת פקיע לפירוש זה של פתילות היא משום דתנן מבלאי מכנסי כהנים ומהמייניהן היו מפקיעין ובהן היו מדליקין והוא לשון בקיעה וקריעה והך פירושא לא סליק בגמרא דילן וה"ג בפ' בראשונה אמר אביי מריש הוה אמינא הא דתנן בן בבא על הפקיע אמינא פתילתא כדתנן מבלאי מכנסי כהנים וכו' כיון דשמענא להא דתניא ולא עוד אלא שלוקה מן הממונה בפקיע אמינא מאי פקיע נגדא ופירש רש"י ז"ל נגדא רצועת מלקות ומפרש שם מטרקא דטייעי דפסיק רישיה ופירש רש"י ז"ל לכך קרוי פקיע שאינה רחבה בראשה כשאר רצועת מלקות אלא מופסקת בראשה לרצועות דקות כדי שירגיש בה הסוס יותר ופקיע לשון פיסוק וסדקים ע"כ ונראה לפרש שהוא מקל וראשו עב ומופסק ראשו לחתיכות וקורין למקל שראשו עב בלשון פרס מטראקי והחמרין מוליכין אותו בידן משום הלסטים וא"כ היינו הא דתנן במדות חבטו במקלו ושורף לו כסותו וכ"כ הרמב"ם ז"ל פ"ז מכלי המקדש זה שעל השומרים כל מי שישן על משמרתו מלקהו במקל ושורף את כסותו ע"כ והשיג עליו הראב"ד ואמר א"א ולמה לא מנה ממונה על הפקיע והוא מכוין הפתילות ע"כ וחוץ מכבודו לא דאיק דאידחי ההוא וכדאוחכינן:
לכפרי. שם מקום:
עם גדולי הדור. סבר לה כמ"ד כשרי כל דור ודור מנה:
דתנינן תמן. בפ' בתרא דתמיד:
הניף הסגן בסודרין. כדי שיזדמנו הלויים לשיר:

והקיש בן ארזא. לפי שהוא היה גדול שבמשוררים ובקי להקיש בצלצל כדתנן במתני' לפיכך הוא היה מתחיל ומלמד לכהנים שיזדווגו לקול נעימות הנבלים והכנורות:
הצלצל. פירש בערוך שני גלילי נחושת ומכין זה לזה וקורין אותן סינבאש ע"כ:
נועץ גודלו לתוך פיו. ובגמרא דיומא גרסינן היה נותן אצבעו בין הנימין ומשמע נימין של הכנור ורש"י ז"ל פירש בין חלוקת נימי השפה נגד מחיצת החוטם ובפירושו ז"ל מתישבת גירסא דהכא ודהתם:
נזקרין לו בבת ראש. נרתעין מכח הרמת הקול ומפילין ראשם זה אצל זה בבת אחת וכן יזדקר הגדי בבת ראש:
וברדייתו. מן התנור דישאנפ"ינאר בלע"ז לשון רדה הדבש:
פקיעין. כמו בקיאין:
ה"ג בכל הספרים של בית גרמו היו מסיקין התנור מבפנים ומרדין מבחוץ ולא היתה פתן מתעפשת הללו מסיקין מבפנים ומרדין מבפנים והיתה פתן מתעפשת. וה"פ של בית גרמו שהיו מסיקין התנור של מתכת מבפנים ואופין הפת מבפנים בדפוס ברזל שיש לו כדאיתא במנחות וכשהיה אפוי כל צרכו מוציאין הדפוס לחוץ ואז היו מסיחין ומסלקין הפת מדפוס הברזל שהיה נאפה בו תוך התנור ולא היה נפרס:
ולא היתה פתן מתעפשת. שלא היו מסיחין את הלחם מן הדפוס אלא אחר שנאפה כל צרכו אחר שמוציאין אותו לחוץ:
והללו מסיקין מבפנים ורודין מבפנים. שהיו מסיחין ומסלקין את הלחם מן הדפוס קודם שהיה אפוי כל צרכו כדי שלא יהא נפרס ובכך היה נכנס בו החום יותר מהרה ונראה אפוי ואינו אפוי ומתעפש ובמדרש חזית גרסינן של בית גרמו מסיקין התנור מבחוץ ורודין מבפנים פירוש שאופין ורודין מבפנים שלא היה הבלו עז מפני שהוחם מבחוץ ובכך היה נאפה במתון ולכך לא היה מתעפש וביומא פ' אמר להם הממונה בגמרא דילן גרסינן הללו מסיקין מבחוץ ואופין מבחוץ והללו מסיקין מבפנים ואופין מבפנים הללו פתן מתעפשת והללו אין פתן מתעפשת ופירש רש"י ז"ל דמסיקין מבחוץ ואופין מבחוץ קאי אאומנין שבאו מאלכסנדריא וז"ל הללו שבאו מאלכסנדריא לפי שלא היו יודעין לרדות מן התנור שלא יהא נשבר לפי שהיה עשוי כמין תיבה פרוצה היו יראין לדבקו מבפנים לתנור ואופין אותו מבחוץ ע"כ ולדבריו מסיקין מבפנים ואופין מבפנים קאי אבית גרמו והגירסאות הפוכות לדעתו ז"ל:

והללו פתן מתעפשת. כתבו בתוס' במס' יומא אע"ג שנעשה נס בלחם הפנים שהיה חם ביום הלקחו וא"כ לא היה ראוי להתעפש אפ"ה מה שאפשר להעשות על יד אדם לא רצה הקב"ה לעשות נס בזה ע"כ:

שנאמר כל הנקרא בשמי וגו'. כל מי שנקרא בשמי כלומר ששמי קראו שניתן לו גדולה כדמתרגמינן ראה קראתי בשם חזי דרבית בשום בשביל כבוד שגזרתי לו בראתיו ואע"פ שאחרים באים ליטול כבודו ממנו אני מעמידו ומקיימו אותו בכבודו לבסוף ולכבודי בראתיו דקאמר היינו לכבוד שגזרתי לו והיינו שגלגל על פתן של אלו שיתעפש כדי להחזירן לכבודן הראשון ולקמן לא מייתי קרא דלכבודי בראתיו דהתם אינו תלוי בחכמת אומנתן אלא שחסרו מלהכיר מה שפעל למענו לעבודתו ולשבחו דהיינו עשב של מעלה עשן ומש"ה אמרו כל פעל ה' למענהו דבמה שפעל ה' תליא מילתא כן נ"ל ויש מי שפירש דלא מייתי קרא דלכבודי בראתיו שאין זה כ"כ גנאי אם היה מפציל העשן לכאן ולכאן אלא חכמה יתרה היא שנתן בלב האדם לתקנו שיעלה כנגדו וכל זה פעל למענהו ובעל הערוך פירש בשם ר"א בערך פעל פעל ה' ונתן חכמה לזה יותר מלזה למענהו כדי שלא תהא המלאכה נעשית אלא במי שהוא חפץ ע"כ:

ובדבר זה מזכירין אותן לשבח וכו'. אבל לעולם מזכירין אותן לגנאי שלא רצו ללמד דאיכא מונע בר:

ושל אלו מתמר ועולה. שהיה העשן זקוף כעמוד ומתמר לשון תמרות עשן:

פוסה ויורד. לשון פסין שהיה העשן מתחלק ומתפזר מפני שלא היו מכירין בעשב הנקרא מעלה עשן כן פירש"י ז"ל במס' יומא פרק אמר להם הממונה ולקמן גבי מעלה עשן עומד לנגדו פירשו בתוס' פירוש אותו עשב שגורם לקטרת שמעלה העשן כנגדו ומתמר ועולה כמקל ואינו מפציל לכאן ולכאן ולא היו מכירין אותו עשב אלא הן אבל עשב אחר הנקרא מעלה עשן היו מכירין גם אנשי אלכסנדריא דהא אם חסר אחת מסממני הקטרת חייב מיתה ובפ' הוציאו לו אמרינן דאם לא נתן עיקר מעלה עשן חייב מיתה ע"כ:

להרבות בכבודן. שרצו להרבות שכרן:

ולמעט כבוד המקום. שאינן חשין להוצאת שקלי הלשכה:

נתמעט כבודן. בחורבן ביתו:

וכבוד שמים במקומו עומד. שבהפסד הנמשך מחורבן הבית אנו הפסדנו והוא לא הפסיד:

להחזירו לנו. שהיינו נאמנין לפניו:

ומגלת סממנין בידו. שכתובין בה שמות סממני הקטרת וצורת כל עשב וסמן להכירו:
צנועין. והיו נאמנין שלא ילמדו לאדם שאינו הגון:
הא לך מגילה זו. שאתה נאמן ולא תלמדוה למי שאינו הגון:
אין אנו רשאין לספר בגנותן. שמתחילה כשהיו אומרים שמא ילמוד אדם שאינו הגון היו אומרים להשתמט אבל עכשיו שדקדקו בו וקיימו דבריהם שוב אין לספר בגנותן:
על אורגי פרוכות. על המלאכה לראות האומנין מי בקי ומי אינו בקי שהיו עושין שתים בכל שנה ושנה כדתנן לקמן בפ' כל הרוקין:
שהיה מלביש בגדי כהונה. שהיה חייט והיה מצמצם הלבוש כל כהן לפי מדתו והיו נראין כמלאכים כדמפרש ואזיל ובמס' מדות משמע שהיה שומר בגדיהן ג"כ בלשכה שהיתה עשויה לו דתנן לשכת פינחס המלביש וכן פירש הרא"ש ז"ל:
סרדיוט. פירוש בערוך שר ממונה לעשות דין הדיוטות:

הלכה ב

משלשה גזברין. תניא בתוספתא ג' גזברין מה היו עושים פודין את הערכין ואת החרמין ואת ההקדשות ואת מעשר שני וכל מלאכת הקדש היתה נעשית על ידן ע"כ וג' גזברין בגמרא יליף להו מקראי:
ומשבעה אמרכלין. שררת אמרכל היא מעולה על הגזברים תרגום ונשיא נשיאי הלוים אמרכלא דיממנא על רברבי ליואי ורש"י ז"ל כתב בפי' מלכים שהיו שומרים הפתחים דתרגם יונתן שומרי הסף אמרכליא ע"כ והכי תניא בתוספתא אמרכלין מה היו עושין שבעה מפתחות של ז' שערי העזרה בידם רצה א' מהן לפתוח אינו יכול עד שיתכנסו כולם אמרכלין פותחין וגזברין נכנסין א"ר יהודה למה נקרא שמו אמרכל מפני שמר על הכל פי' על הכל ואתיא כרבנן דס"ל לקמן בפי"ג שופרות דשבעה שערים היו בעזרה ושבעה אמרכלין בגמרא יליף להו מקראי:
אין עושין שררה וכו'. בגמרא יליף לה מקרא:
חוץ מאחיה וכו'. וכל הנהו דתנן במתני' אחרים היו עמו ולא מנו אלא החשוב:
קבלו הצבור עליהן. דטעמא משום חשדא וכיון דקבלו מחלו:
ומשני קתילוקין. כלומר גם מאלו אין פוחתין משנים וקתילוק הוא מעולה על אמרכל כדמוכח לקמן ונראה דכיון דהיו ז' אמרכלין ואמרינן דאם רצה אחד מהן לפתוח אינו יכול אע"פ שהיה לו מפתח לכל א' והיו קתילוקין עליהן לשמרן ונראה דהמפתחות היו מוסרין ביד הקתילוקין:

ויחיאל ועוזיה ונחת הן גזברין. מקרא הוא בדברי הימים גבי חזקיהו המלך והכי כתיב ויחיאל ועוזיהו ונחת ועשאל ורמות ויוזבד ואליאל ויסמכיהו ומחת ובניהו פקידים מיד כונניהו ושמעי אחיו במפקדי יחזקיהו המלך ועזריהו נגיד וכו' וקא דריש ליה לקרא הכי דיחיאל ועוזיהו ונחת גזברין והטעם דיחיאל ועוזיהו יש להם טעמים גדולים שמפסיקין אותן מחביריהן ובודאי דנחת היה סמוך להן סניף להן היה ועשאל וירימות וכו' שהן שבעה הפקידים והיינו אמרכלין:

כשחותם הגזבר. איזה דבר של קדש שיהא גנוז ושמור עד שיסכימו ליהנות ממנו:

ומכיר מתיר. מכיר חותמו שהוא כהוגן שלא זייפוהו ולא חלפוהו מתיר שיתהנו וישתמשו הימנו והנך חותמות כולהו חותמו של זה לא כחותמו של זה והקשו בתוס' במס' תמיד דהכא משמע דג' גזברין וז' אמרכלין הוו ובמס' תמיד פ"ק גרסינן אין פוחתין מי"ג גזברין ומז' אמרכלין ועוד קשה כיון דאמרכלין שליטין יותר מגזברין כדמשמע הכא דאמרינן חותם הגזבר ונותן לאמרכל אמרכל חותם ונותן לקתליקא וכן משמע בתוספתא דא"ר יהודה למה נקרא שמו אמרכל וכו' האיך האמרכלין יהיו מרובין על הגזברין ותירץ הראב"ד ז"ל ואמר נראה לפרש שאותן ג' גזברין דתנן הכא ובתוספתא היינו אותן שהיו מיוחדין לכך להעריך ערכין וחרמים וקדשי בדק הבית ולפדותן כדי שלא יהא הפסד להקדש דשלשה חשיבי בכל דוכתא בין לענין דין בין לענין כל דבר וצריכין להיות כמו ב"ד לעשות שומא וידעו בפדיית ערכין וחרמין והקדשות ומעשר שני וכל מלאכת הקדש מיהו כל הגזברין היו ג' אלא שאותן ג' היו ממונין גם על אותן עניינים שאמרנו ועשרה מהן לא היו ממונין על ערכין ולא על חרמין ודכוותייהו אלא על שאר עניינים של לשכות היו ממונין ובשביל כן לא תניין הכא אלא החשובים והנהו ילפינן מקרא הכא והנהו דמס' תמיד היינו כל הגזברין וכולן היו י"ג ונראה שהיו הגזברין נחלקין על האמרכלין כגון י"ב גזברין תחת שש אמרכלין דהיינו שני גזברין לאמרכל אחד וגזבר אחד שנשאר תחת אמרכל שביעי ויכול להיות שהיה אותו הגזבר ממונה על כל כך דברים שהיה אותו אמרכל די לו להיות עסוק בזה הגזבר לבד והאחרים היה כל אחד יכול לשמור ולהתעסק במלאכת ב' גזברין והא דבמתני' דשקלים לא איירי בי"ג גזברין אלא בג' לאו משום דמתני' פליגא על ברייתא דתמיד דתני י"ג אלא דהכא לא איירי אלא בג' מהם שהיו גם על ערכין וחרמין ממונין אבל בין כולן היו י"ג ובשביל כך ז' אמרכלין היו ממונין דשיעורו חכמים דז' אמרכלין היה די לי"ג גזברין ע"כ ולי נראה דז' אמרכלין הן כמנין השערים וכדאמרן ובריייתא דתמיד לא קשיא דהתם מני הן ולמטה מהן והכא מני החשובים:

והם יקחו. ומיעוט רבים שנים:
מפיסולת לוחות נתעשר משה. ואע"פ שהיה ממונה על מלאכת המשכן לא נהנה משם כלל אלא מפיסולת הלוחות:
חמו שקיה. ראו שוקיו שהוא שמן:
חמון קופרא אכיל. בשר אוכל ויש הרבה בב"ר:
טובא דאימיה דזכת למחמי יתיה. אשרי אמו שזכתה לראותו:

הלכה ג

ארבעה חותמות היו במקדש. השתא מפרש יוחנן על החותמות:
עגל. היינו פר בין גדול בין קטן נסכיו סלת ג' עשרונים ושמן חצי ההין ויין חצי ההין:
זכר. הוא איל ומתרגמינן דיכרא ונסכיו סלת ב' עשרונים ושמן שלישית ההין ויין שלישית ההין:
גדי. היינו שעיר בין גדול ובין קטן ובכלל חותם הזה כבש בן שנתו ונסכיהם סלת עשרון ושמן רביעית ההין ויין רביעית ההין ובגמרא יליף דשעיר בין גדול בין קטן שוה לכבש:
חוטא. היינו נסכי ג' בהמות של מצורע ב' כבשים וכבשה ונסכיו סלת ג' עשרונים ושמן ג' רבעי הין ויין ג' רבעי הין וקרי ליה חוטא דאמרינן בערכין ובשבועות פ"ק על ז' דברים נגעים באין:
חוטא דל וחוטא עשיר. דחוטא עשיר יש לו ג' בהמות ונסכיהן ולוג שמן לבהונות וחוטא דל אין לו אלא כבש לאשם ונסכיו סלת עשרון שמן רביעית ההין ויין רביעית ההין ולוג שמן לבהונות ובגמרא מפרש פלוגתייהו דת"ק ובן עזאי:
נסכי בקר של גדולים ושל קטנים. בגמרא יליף ליה מקרא:
גדי משמש נסכי צאן של גדולים ושל קטנים. אעז קאי אבל בכבש דוקא בן שנה דאיל חותמו דכר ונסכיו חלוקין הן ופלגס תנן במס' פרה פרק קמא הקריבו מביא עליו נסכי איל ובפרק קמא דחולין מרבינן ליה מקרא ותני ברישא דכר בתר עגל דשניהן גדולים וקא מפרש גדי בתר עגל דשניהן שוין לשמש לגדולים וקטנים:
חוטא משמש נסכי ג' בהמות. הכא סתם לן תנא כרבנן:
כל מי שמבקש נסכים הולך אצל יוחנן. כל מי שמביא קרבנותיו כדי שלא יטרח להביא נסכים עשויין על טהרת הקדש נותן דמי הנסכים שהוא צריך ליוחנן בעל החותמות ויוחנן נותן לו החותם שהוא צריך ומוליכו לאחיה ורואה והוא נותן לו סלת ושמן ויין הצריך לו ובמס' תמיד תנן דלשכתו היתה אחת מלשכות בית המוקד:
אם הותירו הותירו להקדש. ולא אמרינן שמא מעות יוחנן נתערבו בהן:
כל מי שאבד חותמו. ופרע מעותיו ליוחנן:

אם נמצא לו חותמו נותן לו. אם נמצא מעות ביד יוחנן כדי חותמו שתובע מאמינין לו ונותנין לו:

ושם היום היה כתוב. על החותם:

מפני הרמאין. שמא ימצא אחד החותם ויבא ליקח בו נסכים וכתבו בו היום דביום שנאבד אינו רשאי להוציאו דהאובד מחזר אחריו והרמב"ם ז"ל כתב שהוא עצמו אולי יהא אנוס או בפשיעה ולא ישאל בו ביום אלא אחר שבוע שיוקרו נסכים ונמצא הקדש מפסיד שנותנים לו נסכים כשעת הזול ובגמרא מפרש דכתבו נמי שם המשמר ושם השבת ושם החדש דאולי יוציאוהו לשנה הבאה באותו יום עצמו ויקח נסכים מאחיה כיון שכתוב בחותם כל אלו אע"פ שירצה לזויג לא יוכל:

ואי כבן עזאי חוטא דל למה. הלא שיעור חוטא דל הוא שיעור חותם גדי דאינו מביא אלא כבש:

היה מביא לוגו עמו נסכיו עמו. בתמיה כלומר טעמא דבן עזאי דלוג של בהונית היתר על נסכי כבש אי אמרת דמביאו מביתו על טהרת הקדש כל אורך הדרך א"כ גם נסכיו יביא עמו ולא יקח כלום מאחיה וכיון דהלוג יתר הוא על נסכי כבש בחותם גדי לא סגי ליה וחותם עשיר חוטא כ"ש דהוי טפי הלכך חותם בפני עצמו בעי:

ברם רבנין מביא גדי. דס"ל דכיון דלא מביא אלא כבש חותם גדי סגי ולוג לבהונות או מביא מביתו או יכתוב יוחנן על גדי לוג יתר:

נסכי רחל בכמה. רחל גדולה של ב' שנים בכמה דס"ד דכי קתני במתני' של זכרים ושל נקבות היינו לאשמעינן דאין הפרש בין זכר לנקבה אבל לעולם אימא לך דנקבה בתוך שנתה הוא דתנינן ומשני נסכי רחל כנסכי גדי דאכולה מתניתין קאי בין גדולים בין קטנים כדילפינן לקמן מקרא וכן פירש רש"י ז"ל במנחות לחד פירושא:

כתיב ככה יעשה לשור האחד. כוליה האי קרא מיותר הוא דהא לעיל מיניה כתיב בההיא פרשתא נסכי איל ונסכי כבש ונסכי בקר אלא לדרשא קא אתי:

עגל. כגון שהתנדב עגל דבנדר או נדבה מיירי ההיא פרשתא:

שחלק הכתוב בין נסכי כבש לנסכי איל. אע"ג דהוו מין אחד וכבש סלת ועשרון וכו' ואיל ב' עשרונים וכו' כדפרישנא במתני':

לשור האחד. ריבוייא הוא ללמד שאין לחלק בנסכיו והתוס' כתבו דטעמא הוא דשור בן יומו קרוי שור:

נסכי בן שנה. כבש:

לנסכי בן שתים. איל:

לנסכי בן שלש. כגון שהתנדב איל בן שלש דאילו חיוב איל המוזכר בשפחה חרופה וכיו"ב אילו יותר על ב' שנים אפילו שעה אחת פסול משום זקן וכ"פ הרמב"ם ז"ל פ"א דמעשה הקרבנות:

לנסכי רחל. רחל היא גדולה בת שתי שנים ויש לה דין כבש:

ת"ל לשה בכבשים. ריבוייא הוא:

או בעזים למה נאמר. והלא עזים בכלל כבשים הם דכתיב ומן הצאן וכבשים ועזים במשמעו:

מה זה בשלשת לוגין. דרביעית ההין דכבש ג' לוגין הוי דהין י"ב לוגין כדאיתא בפסחים ובכריתות:

שזיווג אותו משמר. דעשרים וארבעה משמרות לי"ב חודש נמצא משמרה עובדת חצי חודש:

הלכה ד

מתפרנסין מתוכה בחשאי. בגמרא יליף לה מקרא:

ימכרו. ויחללו אותן ויתפיסו קדושתן בדמים וילכו לבדק הבית ובגמרא מפרש כיון דמחללין קדושתן אמאי לא יקדישו הדמים לקדשי מזבח:

והוה יהיב לחורנין. כדי שיהא בצנעא כדתנן במתני':

מן די דמך. משמת ראו שהיה נותן לאחרים משלו בצנעא וכ"ש מה שנותנין לו:

רבהון דרוחתא. שר השדים:

ולא תסיג גבול רעך. והלילה ניתן בו רשות למזיקין כדכתיב בו תרמוש כל חייתו יער ובמזיקין משתעי קרא כדאיתא במכילתא:

מן דהוה נסיב אמר לו מתנה. מתנה הן נתונים לך:

דשתין גבן. שנתנו היא ארוכה אכלנו שנטרח ונאכל והנהו יומי דשקלי לזכות את הרבים הוו שקלי דימי תשובה הם:

זכי עמי חד תרנגולא. תן לי תרנגולת בצדקה:

טמיתה. דמים שלה וקנה בשר ולא תתענג לאכול לתרנגולין כיון שאתה ניזון מן הצדקה:

אמר ליה מחזר. כשאחזור:

והוה יליף. היה למוד לאכול עם מלמד בנו פעם אחת ביום:

הוו ליה אורחין. לר' אושעיא רבא:

דלא לבזויי ביקרא דמרי. דגדול הכנסת אורחין כהקבלת פני שכינה כדאיתא פ' מפנין:

למאן דמתחמי ולא חמי. מי שנראה ואינו רואה שהיה סגי נהורא:

אמר להו מהו כן. מפני מה אתם מכבדים אותי:

דלמא ר' חמא. פירוש דאלימא זה המעשה הוא לספר שילמדו האנשים וכן נהוג הלשון הזה בירושלמי בכל ריש עובדא:

כמה ממון שקעו אבותי כאן. שפזרו ממון הרבה באלו הבתי כנסיות של לוד:

כמה נפשות איבדו וכו'. שהממון שפזרו כאן היה יותר טוב ויותר ראוי להספקות לתלמידים שהרבה תלמידים נמנעין מללמוד מפני חסרון כיס:

דלייעון. שיתעסקו בתורה כמו דילאון תרעין לסדרא רבא שערים יפין לבית הועד הגדול:

ה"ג קדשי מזבח מוציאין את הראוי להן לקדשי בדק הבית קדשי בדק הבית מוציאין את הראוי להן לקדשי מזבח א"ר אחא כן היא מתני' קדשי מזבח מוצואין את הראוי להן מקדשי בדק הבית ואין קדשי בדק הבית מוציאין את הראוי להן מקדשי מזבח. וה"פ קדשי מזבח שלא הספיקו להן השקלים מוציאין את הראוי להן מקדשי בדק הבית פירוש מחללין קדושתן בפרוטה דהקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מחולל והדר לקדשינהו למזבח א"נ דלב ב"ד מתנה עליהן כדאמרינן גבי תמידין שלא הוצרכו בפ' התרומה:

ואין קדשי בדק הבית וכו'. דמעלין בקדש ואין מורידין:

ודמיהן נופלין ללשכת בדק הבית. ומשמע אבל לא למזבח ואי ס"ד קדשי בדק הבית מהני לקדשי מזבח כשמוכרין אותן דנתחללו כדפרישנא במתני' אמאי הולכין הדמים לקדשי בדק הבית יותר מקדשי מזבח:

לצורך לשכת בדק הבית. מתני' בהכי מיירי כשהיה צורך לשכת בדק הבית למעות דאי לא צריך למזבח הוי אזיל והקשה הראב"ד ז"ל היכי אזלי קדשי בדק הבית למזבח הא תנן בפ' בתרא דתמורה אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית אין משנין אותן מקדושה לקדושה ותניא התם בגמרא קדשי בדק הבית שהתפיסן לקדשי מזבח לא עשה ולא כלום ופירש הוא ז"ל שהלשכה הזו עשויה לצורך זה וזה למזבח ולבדק הבית ואם היה כלי הראוי למזבח והוצרכו לו מוציאין אותו משם למזבח א"נ למערכה אבל אין מוציאין מלשכת בדק הבית למזבח כלי הצריך לו ולשכת בדק הבית אחרת היתה שם וכן לשכת התרומה וזו הלשכה היתה מיוחדת לכלים וקורא אותה כאן קדשי בדק הבית מפני שרובה היתה לקדשי בדק הבית עכ"ל בפ"ב דה' ערכין וכן השיג על הרמב"ם ז"ל בפ"ד דה' שקלים ואיני מכיר זאת הקושיא שאפילו נאמר שזאת הלשכה היתה מיוחדת לבדק הבית כי אמרינן דאין קדשי מזבח חלין על קדשי בדק הבית היינו כי אקדשינהו למזבח בעודן בקדושת בדק הבית וכן פירש הרמב"ם ז"ל פ"ו דהלכות ערכין אותה משנה וז"ל המקדיש קדשי בדק הבית למזבח ואמר הרי זה עולה או שלמים לא עשה ולא

כלום שאין הקדש מזבח חל על קדשי בדק הבית שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו ע"כ אבל כשמוכרין אותו כדתנן דבהכי מחללין קדושתו יכולין להתפיס קדושתו בדמים והדמים ילכו לבדק הבית והכלי אם ירצו מקדשי ליה למזבח דהא קי"ל פ' בתרא דתמורה המתפיס תמימין לבדק הבית כשנפדין הולכין למזבח שכל הראוי למזבח אינו יוצא מידי מזבח לעולם ולדעתו ז"ל היכי חייל עלייהו קדושת מזבח אלא ודאי כדאמרן ובפ' התרומה כתבתי קצת מזה וכ"כ בעל הסמ"ג הברייתא הזו כלשון רבינו בפ"ב דערכין: הדרן עלך פרק הממונין בס"ד

פרק ו

הלכה א

שלשה עשר שופרות. לקמן בסוף פירקין מפרש להו ומשום דתרי מינייהו תקלין חדתין תקלין עתיקין תני להו לכולהו ועוד משום דתני בפירקין דלעיל ממונה על הקינין מפרש לה הכא ומשום מנין י"ג תני מאי דמי דהכי ארחיה דתנא בכל דוכתא:

שופרות. בגמרא מפרש שדומין לשופרות קצרין מלמעלה ורחבין מלמטה:

ששם ארון גנוז. בגמרא מפרש דיאשיהו גנזו שהיה מתעסק במלאכתו כדאיתא בגמ' מתלע בעצים ורש"י ז"ל פירש בפ' הוציאו לו מתעסק בטיול ושחוק כמו המתעסק בחלבים ובעריות:

רצפה משונה. אחת מן הטבלאות של שיש של הרצפה ראה אחת גבוה מחברותיה והבין שנסתלקה משם והוחזרה:

ביחוד. בבירור:

עקומין היו. כדמפרש ואזיל תיבות של עץ ולצד פיהן צרין היו ורחבין מלמטה מפני הרמאין שלא יוכלו להכניס ידיהן לתוכן וליטול:

ולתשובת השנה. פסוק הוא בדברי הימים:

ויביאוה בבלה. ליהויכין:

ר' יהודה בן לקיש. תנא הוא ורבו של רשב"ג כדאיתא בתו"כ פ' אחרי מות:

ויאריכו הבדים וכו'. סיפיה דקרא ויהיו שם עד היום הזה ומשמע לעולם ובפ' הוציאו לו פרכינן להאי ילפותא ואסקינן לה בתיובתא:

בולעין ויוצאין כמין שני דדי אשה. שהיו דוחקין בפרוכות ובולטין ונראין כשני דדי אשה שבולטין מתחת חלוקה:

בכהן אחד בעל מום. משום דבעלי מומין מתלעין דאין ראויין לעבודה אחרת:

ומפציל את העצים. חותך וקולף ומבקע לבקש את התולעים דתנן עץ שנמצא בו תולעת פסולה ומפצל מן ויפצל בהן פצלות תרגומיה יקליף:
הקיש עליה בקורנס. לישבה בשוה לחברותיה:
שהיתה תורה נתונה בתוכו. ולוחות השלמות וזהו ארון שעשה בצלאל:
שברי לוחות נתונים בתוכו. והוא ארון עץ שעשה משה דכתיב ועשית לך ארון עץ דעד בנין המשכן היו בו ג"כ לוחות אחרונות וכשעשה בצלאל הארון נטל לוחות אחרונות והתורה ונתנן לתוכו וכ"כ התוס' בעירובין פ' הדר:
בקרית יערים. היה בימי שאול במקום שהשיבוהו פלשתים אחר שנשבה דכתיב ויבאו אנשי קרית יערים ויעלו ארון ה' ויביאו אותו אל בית אבינדב בגבעה וכשנטלוהו בימי דוד בגורן עוזא כתיב וישאוהו מבית אבינדב אשר בגבעה וכו' ויעלוהו כל ישראל אל קרית יערים וכו' אלא ארון דשאול ארון שהיו בו לוחות שבורות הוא ואותו שהיה בבית אבינדב היו בו לוחות אחרונות והתורה:
ארון האלהים. ציץ להכנת אורים ותומים וכן תרגם יונתן שם אסוף ידיך קרב אפודא וציץ חד מבגדים המיוחדים לשאלת אורים ותומים כדתנן ביומא פ' בא לו והא דקרי ליה ארון האלהים דכל בגדי זהב הצריכין לשאלת אורים ותומים שהן ציץ וחשן ואפוד ומעיל היו תוך ארון א' וקרוי ארון האלהים ארון שיש בו דברים הקדושים לתשמישו של שם ונקט ציץ דחשיב דכתיב ביה קדש לה' ועוד דחמיר דבעינן שלא יסיח דעתו כדאיתא במס' שבת פ"ק:
והלא ארון בציון היה עומד. בימי דוד שכן בפרשת עוזא כתיב ויהי ארון ברית ה' בא עד עיר דוד ויעל את ארון האלהים מבית עובד אדום עיר דוד בשמחה ויביאו את ארון ה' ויציגו אותו במקומו בתוך האהל וגו' ועיר דוד היא ציון ומשם לקחו שלמה דכתיב ויעלו את ארון ה' ואת אהל מועד את כל כלי הקדש אשר באהל וכו' וכתיב נמי ויקהל שלמה וכו' להעלות מעיר דוד היא ציון ולא מצינו שלקחוהו במלחמת רבת בני עמון מן האהל והחזירוהו לשם כי היכי דלימא אוריה החתי שהיה יושב הארון בסוכות אלא ארון דלוחות שבורות הוא דקאמר אוריה החתי:
סכך שהוא כקירוי שעדיין לא נבנה בית הבחירה. ואע"ג דאוריה היה נשוי וכל ישראל נמי לא היו נמנעין מלשמש כל אותן השנים עד שנבנה בית הבחירה מ"מ כיון דאיכא תרתי לריעותא דישראל היו במלחמה בצער בסוכות וגם ארון אינו במקדש היה רוצה להחמיר על עצמו אבל לעולם בציון היה עומד וכ"כ התוס' בפ' הדר:

נגנזו עמו צנצנת המן. בפרק בתרא דהוריות ובפ"ק דכריתות יליף ליה בגז"ש דשמה שמה דכתיב ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת וכתיב ונועדתי שמה לבני ישראל וכתיב בצנצנת המן ותן שמה מלא העומר מן והנח אותו לפני ה' למשמרת לדורותיכם:
וצלוחית של שמן המשחה. אתיא דורות דורות דכתיב שמן משחת קדש יהיה זה לי לדורותיכם ובמן כתיב לדורותיכם:
ומקלו של אהרן. אתיא למשמרת למשמרת דכתיב ביה למשמרת לאות לבני מרי וכיון דרחמנא אחשבינהו כארון דלהוו לפני ולפנים מסתברא דכולהו נגנזו עם הארון:
שקדיה ופרחיה. תימה למה הזכיר פרחים והלא גמלו להיות שקדים ונראה כי מקצתן גמלו ונשארו גם מן הפרחים שלא גמלו תוס' בפרק שני שעירי:
וארגז שהשיבו פלשתים. דכתיב את כל כלי הזהב אשר השיבותם לו אשם תשימו בארגז מצדו וכיון דארגז דבוק בארון בהדי ארון נגנז וכ"פ רש"י ז"ל במס' יומא פ' הוציאו לו:
יולך ה' אותך. ודאג שמא יגלה לבבל:
ויאמר ללויים המבינים לכל ישראל. שהיו חכמים וראשי סנהדרין ללמד תורה לרבים:
תנו את ארון הקדש בבית אשר בנה שלמה בן דוד. קשה היכי יליף מהכא דגנזו ונראה דאסיפא דקרא קא סמיך דכתיב אין לכם משא בכתף ודריש:
אמר להם אם גולה עמכם לבבל שוב אינו חוזר למקומו. וה"ק קרא אם אנו מניחין ארון במקומו תתבטל מצות לשאת אותו על הכתף שלא יחזור למקומו ח"ו וכדי שלא תתבטל המצוה גנזוהו עתה וכשתגנזוהו בטחו בה' ועבדוהו וכן דעת רש"י ז"ל בכריתות פ"ק וז"ל תנו את הארון בבית אשר בנה שלמה כי אין לכם משא בכתף וגרסינן במס' שקלים אמר להם אם גולה עמכם שוב אין אתם מחזירין אותו בכתפיכם וגנזוהו ע"כ כוונת הרב ז"ל מה שאמרתי והרא"ש ז"ל במס' הוריות פ' בתרא כתב ומשמע ליה מפשטיה דקרא דלמגנזיה קאמר להו חדא דארון בבית המקדש הוה קאי דמאן אפקיה מהתם דאיצטריך יאשיהו המלך לאהדוריה לדוכתיה אלא למגנזיה התם קאמר להו ותו אי לא הדוריה לדוכתיה קאמר להו לכתוב קרא בבית ה' וממילא ידענא דשלמה בנייה למה לי למכתב בבית אשר בנה שלמה בן דוד וכו' אלא משמע מהכא דכי בנייה שלמה לבית המקדש הוה ידע דסופו ליחרב ויגלו ישראל מעל אדמתם והכין בית תחת הקרקע שיהא מוכן לגנוז בו הארון כדי שלא תשלוט בו ידי אומות העולם ועליה קאמר יאשיהו בבית אשר בנה שלמה ואיכא למימר הא דקאמר שלמה ואכין שם מקום לארון אההוא דוכתא קאמר ולאו כו"ע הוו ידעי להההוא דוכתא אלא חסידי כהונה ולוייה דהוו מסרי להו דור אחר

דור זה לזה והיינו דכתיב ללויים המבינים הקדושים לה' שהיו מבינים וחסידים יודעין את מקומו ע"כ:
שוב אינו חוזר למקומו. ותתבטל מצות לישא את הארון על הכתף כדפי' רש"י ז"ל והיא מצוה נוהגת לדורות ומנאה הרמב"ם ז"ל פ"ב דהלכות כלי המקדש:
עבדו את ה' אלהיכם ואת עמו ישראל. שהיו ראשי סנהדראות ומוטלין עליהם כל צרכי צבור:
פיטום של שמן המשחה. משום דאייתי לעיל דצלוחית של שמן המשחה יאשיהו גנזו מייתי לכולא עניינא דשמן המשחה:
פיטום. שחיקת הסממנין ותערובתן קרי פטום שמתגדל הריח ביותר:
ה"ג שהן אלף ושבע מאות וחמישים מנים. ופרכינן בפ"ק דכריתות מניינא למה לי ומתרץ דהוה אמינא דמחציתו דקנמון בשם קאי נמי אקנה בשם דהוו להו תרי אלפי להכי אשמעינן דכי כתיב וקנה בשם חמשים ומאתים כמשמעו הוא דכל סכום שלו הוא דמנה והתם מפרש דלהכי פלגיה לקנמון בשם ללמדך דאין שוקלין אותו הכל ביחד אלא לחצאין כדי שיהיו שם שתי הכרעות וקשיא לי דמנא לן דמנים משקלו ורש"י ז"ל פירש בכריתות חמש מאות שקלים וכן תרגם אונקלוס בתורה חמש מאה סלעים ונ"ל כיון דסממני שמן המשחה כולהו הוי בקטרת כדאיתא התם כי היכי דמשקלי הקטרת במנה משערינן כדתניא בברייתא ה"נ שמן המשחה דהוקשו להדדי כן נראה לי:
העיקרין. בשמים של מור וקציעה וקנה וקנמון האמורין בפרשה:
שולקן היה במים. שיבלעו המים ולכשיציף עליהן השמן לא יבלעוהו:
ומשהיה קולט את הריח היה מעבירו. משה לשמן מעל העיקרין ונותנו בצלוחית:
לא היה בו ספק. דהא שמן לא הוי אלא י"ב לוגין ועיקרין שיעורן טובא אלף ותש"נ מנים:
משחו אהרן ובניו כל ז' ימי המלואים. כדמפרש בפ"ק דיומא שבעת ימים ימלא את ידכם ואיתקש משיחה לרבוי דכתיב למשחה בהם ולמלא בם את ידם:
בתחלה טעון משיחה. כדאשכחן גבי שאול ודוד:
כהן גדול בן כ"ג טעון משיחה. לקמן מפרש טעמא: זה לי לדורותיכם: אלמא כולהו י"ב לוגין קיימי לעתיד לבא זה בגימטריא י"ב:
גיחון. מעין קטן סמוך לירושלם ולא זה גיחון הגדול היוצא מעדן:
אלא מפני המחלוקת. דהא שלמה מלך בן מלך הוה וכתיב כי זה הוא:
אלא מפני מחלוקת של אדניהו. ויליף לה בכריתות מדכתיב בפרשת המלך הוא ובניו בקרב ישראל בזמן ששלום בישראל הויא המלכות ירושה ולא בעי משיחה אבל כי איכא מחלוקת לאו ירושה היא ובעי משיחה כבתחילה:

ואין מלכי ישראל טעונין משיחה. פירש רש"י ז"ל משבא דוד אבל שאול נמשח:
ואין מלכי ישראל טעונין משיחה. וכיון דיהוא נמי ישראלי הוה האיך נמשח והא איכא מעילה:
ואלא יהואחז. תירוץ הוא דמתרץ וה"פ ואלא הא דתני יהואחז וכו' כדכתיב במלכים וימשחו אותו וימליכו אותו תחת אביו במאי תוקי לה בשמן המשחה הא ליתא דהא יאשיהו גנזו אלא באפפלסמון הכי נמי רישא תוקי באפפלסמון:
באפפלסמון. באפרסמון ולא בשמן המשחה והכי איתא בגמרא דילן:
אלא מן הקרן. כדלקמן שתהא מלכותן קיימת:
שאול ויהוא שנמשחו בפך. דכתיב בשאול ויקח שמואל את פך השמן ויצוק על ראשו וביהוא כתיב וקח פך השמן הזה בידך ובמגלה פ"ק דרשינן רמה קרני ולא רמה פכי ובדוד כתיב ויקח שמואל את קרן השמן וכן בשלמה:
לא יסור שבט מיהודה. כיון דהתחיל מלכותו לא יסור ואין צריך משיחה:
הוא ובניו בקרב ישראל. ירושה היא לו:
אלא א"כ ממלא מקום אבותיו. דדרשינן גדול מאחיו בחכמה ובנוי ובעושר וכיון דבגדול מאחיו תלה רחמנא ולא מטעם ירושה הלכך אפילו בנו כשממלא מקום אבותיו כאחר דמי וטעון משיחה ובגמרא דילן בפ"ק דכריתות ילפינן לה מדכתיב והכהן המשיח תחתיו מבניו ואשמעינן דאפילו מבניו ההוא דנמשח הוי כהן גדול ואם לא נמשח לא הוי כה"ג:
הוא יוחנן הוא יהואחז. משום דתני בברייתא דלעיל דמשחו יהואחז מפרש לקראי דיהואחז, הוא יוחנן הוא יהואחז, דקשו קראי דבד"ה כתיב ובני יאשיהו הבכור יוחנן השני יהויקים השלישי צדקיהו הרביעי שלום ובמלכים כתיב ויקח עם הארץ את יהואחז בן יאשיהו וימליכו וקא מפרש ר"י דיוחנן דד"ה הוא יהואחז דמלכים:
והא כתיב הבכור יוחנן ואי אמרת דיוחנן הוא יהואחז הא תנינן לעיל דיהוא קדם ליהואחז שתי שנים:
בכור למלכות. דבתחילה מלך יהואחז ולבסוף מלך יהויקים:
הוא שלום הוא צדקיהו. ומתניה שמו בספר מלכים ולקמיה מייתי ליה:
רביעי למלכות. דבתר מלכות יהויקים מלך יהויכין בן יהויקים:
שצדק עליו את הדין. כששחטו בניו לעיניו בבבל ועוורו עיניו:
וריש לקיש אמר לא שלום שמו. קא מפרש טעמא לדרשא דשמות שדרש ר' יוחנן:
באמה של ו' טפחים. ארון כלי המטלטל הוא:
מאן תנא. כלומר רבי כמאן תני לה:

כל האמות היו בבינונית. משנה היא במס' כלים וקסבר ר"מ דכל אמות ואפילו דכלים הויא בת שש והכי מפרש בפ' שתי הלחם דבינונית אמה בת ששה טפחים היא:
חוץ ממזבח הזהב. שהיה אמה על אמה כדכתיב קראי וקומתו שתי אמות הוי באמה בת ה' ובפ' שתי הלחם ילפינן לה מדכתיב וזה גב המזבח:
והקרן. הקרנות של מזבח העולה והתם מפרש לה:
והסובב. של מזבח העולה:
והיסוד. אמה של יסוד:
אמת הבנין ששה. כגון חומת הבית ומזבח העולה:
לר"מ ארכו של ארון ט"ו טפחים. דאית ליה דאמת הכלים באמתו:
ה"ג ארכן ששה טפחים ורחבן ג'. והכי איתא פ' בתרא דתענית ירושלמית וכן כתבו התוס' פ' שתי הלחם וכן מצאתי ספר ישן וכי אמרינן תן ארכן לרחבו של ארון ארבעתן זו אצל זו הוא דמשערינן וכיון דכל חדא וחדא רחבה ג' טפחים הוו להו י"ב טפחים:
חצי טפח לכותל זה. לעובי הכותלים שהרי מבחוץ נמדדו אמתים וחצי ארכו:
שס"ת מונח בתוכו טפחיים. שלא יהא נכנס ויוצא כשהוא דחוק אבל אורך הספר ששה טפחים הוי דבעינן ארכו כהיקיפו והיקיפו ו' טפחים הוא דהא רחב מקום מילואו ב' טפחים וכל שיש ברחבו טפח יש בהיקיפו ג' טפחים כדאיתא בפ"ק דעירובין:
אצבע ומחצה לכותל זה. בקטנה קא משער שהטפח ד' בגודל ה' באצבע וקטנה כדאיתא במנחות:
לשלוט מקום לעמודים. וס"ת לקמן מפרש היאך מונח ופירש"י ז"ל בפ"ק דב"ב שני עמודי כסף כמין ב' עמודי ס"ת שוכבין לארכו והלוחות ביניהן ור"ת פירש שהוא סימן להעמדת ישראל ועשאום של כסף ולא של זהב שלא להזכיר עון העגל ע"כ ויותר נכון לומר שמצינו גבי תורה דכתיב כסף מזוקק שבעתים דהוו להו מ"ט כדדרשינן ואור החמה יהיה שבעתים וגבי תורה כתיב וכמטמונים תחפשנה ואמרינן בעלמא מ"ט פנים טמא ומ"ט פנים טהור והך מנינא לא אשכחן גבי זהב אלא טהור ולהכי עשאום של כסף:
מה ת"ל תצפנו. דמיותר הוא:
תיבה אחת עשאו וצפהו. דכיון דכתיב וצפית אותו ולא כתיב ועשית ג' ארונות א"כ כדרך הצורפין הוא דהוי האי צפוי וא"כ אפילו שפתו העליונה במשמע:
להביא בין נסר לנסר. דאע"ג דאדוקים שם הנסרים ואינו נראה אפ"ה תצפנו גזרת הכתוב הוא רמז לת"ח שצריך תוכו כברו:

שנאמר ויכתבם על שני לוחות. כמשמעו מזה ומזה הם כתובים, היינו נס כדאמרינן מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין ורבנן דרשי דהו"ל למיכתב ויכתוב על שני לוחות מה ת"ל ויכתבם אלא ה"ק ויכתוב כולם על כל אחד משני לוחות:

ר' שמעון בן יוחאי אומר. דריש דרשת רבנן ודריש מזה ומזה הם כתובים דבשני שטחיהן בכל אחד היו כתובין עשרה הרי עשרים בזו ועשרים בזו ומורי ז"ל פירש דר' שמעון בן יוחאי דריש מזה ומזה באורך הלוח עצמה בשטח האחד כזה אנכי ה' אלהיך עד אמצע הדף ממזרח הדף וכן למערב הדף רגלי כתב כנגד רגלי כתב:

ר' סימאי אומר. דריש דרשת רבנן ודרשת ר"ש אלא דס"ל דלהך מילתא בלחוד לכתוב לוחות כתובים משני עבריהם ותו לא מאי מזה ומזה הם כתובים:

טטרוגנא. בלשון יון קורא לקורה רחבה רוחב שוה בכל ד' צדדין טטראנקונה בעלת ד' צדדין והלוחות היו כתובים נמי כנגד עביין שהוא ג' מצד זה וג' מצד זה:

ממולאים בתרשיש כימא רבא. דרשינן ליה כמו אניות תרשיש שהוא ים גדול בר שית מאה פרסי כדאיתא פ' גיד הנשה וכמו שהים מלא מן הדגים בין המים כן היו הלוחות:

מצד ארון ברית ה'. אלמא דס"ת חוץ לארון הוה ואילו לר' מאיר תוך הארון היה מונח:

כמין גלוסקוס. פירש הערוך תיבה בלשון יון גלוסקוס:

ואח"כ ואל הארון תתן את העדות וגו'. עדות קרי תורה דכתיב והיה שם בך לעד וכיון שנסתם הארון בכפורת היכי מנח ס"ת אלא מצדו מבחוץ:

ואח"כ ונתת את הכפרת. ה"ק קרא ונתת את הכפרת על הארון וכבר מקודם לכן בארון תתן את העדות:

הלכה ב

שער העליון. היה הר הבית משופע ועולה מזרח למערב והשער העליון היה סמוך למערב והשנים האחרים היו למטה ממנו:

שער הדלק. הוא שער של לשכת העץ שהיתה בדרום העזרה כדאיתא במס' מדות ועל שם שמכניסין דרך שם עצי המערכה שדולקין על המזבח קרי ליה שער הדלק:

שער הבכורות. הוא שער הקרבן דתנן במדית משום דשוחטין בדרום קדשים קלים ובכורות שאין טעונים צפון ומש"ה קרי ליה בכורות:

מים מפכין. מים שעתידין לצאת כדכתיב ביחזקאל והנה מים מפכים מן הכתף הימנית דהיינו דרום שהוא לכתף ימיני כדכתיב צפון וימין ומפרש בגמרא שרחבין כמלא פי הפך:

שער יכניה. כדמפרש ואזיל שבו יצא יכניה דהיינו יהויכין והשתחוה כשיצא בגלותו עם החרש והמסגר כשהגלהו נבוכדנצר כדאיתא בס' מלכים ויצאו דרך אותו שער ואמרו עד עכשיו היינו ממונין כדאיתא בגמרא:

שער הקרבן. סתם קרבנות עולה וחטאת ואשם שנשחטין בצפון:

שער הנשים. שבו נכנסות לסמוך על קרבנן לר' יוסי ולר' יהודה דפליג עליה בפ' בתרא דעירובין לעמוד על קרבנן:

שער השיר. דרך שם היו מכניסין כלי שיר:

שער ניקנור. ביומא פ"ג מפרש למה נקרא על שמו שהביא הדלתות מאלכסנדריא של מצרים והתם בירושלמי מפרש למה נקרא שמו שער ניקנור פעם אחת עלה ניקנור סרדיוט ממלכי יונים וחנה כנגד אותו שער על המזבח והיה מניף ידו על בית המקדש ואמר אימתי תפול העיר הזאת בידי הבית הזה ואהרסנה וכשגברה בית חשמונאי ונצחום תפסוהו וקצצו ידיו ורגליו ותלאוהו לפני השער וקראו שמו שער ניקנור:

ושני פשפשין היו לו. שערים קטנים והן ממנין י"ג שערים ופירש הרא"ש ז"ל ואע"ג דגם לשער בית המוקד היה לו פשפש אותו היה קטן וסמוך לשער הגדול ולכך לא היה במנין השערים אבל אלו היו קצת גדולים ומופלגים קצת מן השער הגדול שער לשון זכר הוא השער הזה יהיה סגור:

ושנים במערב. לא היה להם שם כתב הרב ר' שמעיה בשם רש"י ז"ל לא ידעתי על מה הם משמשים והראב"ד ז"ל כתב שני שערים קטנים היו לו לפי שהיו לו שתי לשכות אצל שער ניקנור כדתנן במס' מדות ושל מערב לא היה להם שם לפי שלא היה שם כניסה ויציאה כל כך:

דאבא יוסי בן חנן. דאית ליה במס' מדות סופ"ב די"ג שערים היו בעזרה:

על דעתהון דרבנין. דאית להו שבעה שערים היו בעזרה כנגד מי היו ההשתחוואות:

דתנינן תמן. בפ"ב דמדות י"ג פרצות היו בו בסורג דעליה מיירי התם וגזרו כנגדן י"ג השתחוואות שסייעום מן השמים לגדור מה שהיונים פרצו:

כתיב והיה ביום ההוא יצאו מים חיים. בזכריה כתיב ואשמעינן דמה שנתנבא יחזקאל וזכריה וישעיה הכל א' אלא מה שקצר זה פירש זה:

בקרני סילוי וכילוי. מיני חגבים שקרניהם דקים ורש"י ז"ל כתב בפירוש יחזקאל כקרני סלעים:

כקרני חגבים. גסים הם יותר: כפי הפך:

רחבים כרוחב פי הפך:

וימד אלף באמה. חוץ לחומה וכל אותן אלף אמה לא גבר הנחל להיות עמוק אלא עד אפסים ומפרש עד קרסולין וכן תרגם יונתן עד קרסולין ופירש רש"י ז"ל קאוליאש בלע"ז וכן מוכח במס' אהלות:

וימד אלף. אמה אחרות וגבהו המים עד הברכים ועוד אלף אמה וגבהו עד מתנים:

אשר לא אוכל לעבור. דאפילו בורני גדולה ה"ג בתוספתא דסוכה נחל אשר לא אוכל לעבור יכול לא יעברנו ברגל אבל יעברנו באיחוי פירוש שיוכל לשוט בהן כמו כאשר יפרש השוחה לשחות ת"ל כי גאו המים מי שחו מלשוט ומפרש טעמא בפרק בתרא דיומא משום דרדיפי מיא בכח ושוטפין האדם יכול לא יעברנו בשחו אבל יעברנו בספינה קטנה ת"ל כי גאו המים מי שחו פירוש מריבויא דריש דספינה קטנה הולכת בלא וילון והליכתה היא בשיטה שקורין רימוש כאדם ששט בידיו וכתב מי שחו סתם כל דבר השוחה יכול לא יעברנו בספינה קטנה אבל יעברנו בספינה גדולה ת"ל בל תלך בו אני שייט ואני ספינה קטנה היא יכול לא יעברנו בספינה גדולה אבל יעברנו בספינה בבורני גדולה ת"ל וצי אדיר לא יעברנו פירושו כתרגומו ובורני רבתא לא תגוזינה ובורני גדולה מספינה כדאיתא פרק האומנין דספינה סתם שלשים כור ובורני תשעים כור מפני מה כי גאו המים אריש יהיב טעמא מה טעם אשר לא אוכל לעבור כי גאו:

מיין דמתמללין. פתר שיחו לשון שיחה שיחו בכל נפלאותיו שמתמיהין ומדברין בהם כדלקמן להתיר פה של מעלה ושל מטה:

יהיה מקור נפתח. בזכריה כתיב:

לחטאת. לאפר פרה דכתיב ביה ונתן עליו מים חיים אל כלי:

ולנדה. לטבול בהן הנדה כשרין לנדה ולחטאת לנדה דאיכא מ' סאה ולחטאת דמים חיים הן:

מי תערובות הן. שמתערבים בהם שאר מימות שאינן מים חיים כגון מי מוכין או מי מלוחין דפסולין הן למי חטאת כדתנן במס' פרה ומשמע התם בפ"ח דאפילו מים חיים שנתערבו בהן מים מלוחין פסולין דתנן מי ירדן ומי ירמוך פסולין מפני שהן מי תערובות ואלו הן מי תערובות אחד כשר ואחד פסול שנתערבו ולנדה ולזבה לא בעי מים חיים כדאיתא בתוספתא דמגלה:

מי קטפרסיות הן. קטפרס לשון שיפוע דהיינו מדרון ואפילו לנדה פסולין ואפילו יש באותו מדרון שזוחלין ונגרין ארבעים סאה פסולין דמי מקוה אינו מטהר בזוחלין כדתניא בתו"כ אך מעין ובור אי מה מעין מטהר בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין ת"ל אך מעין ובור מקוה מעין מטהר בזוחלין ומקוה באשבורן ורש"י ז"ל הביאה בפ' במה אשה

וטעמא דנתערבו בהן שאר מימות ואין להן דין מעין דאי לא נתערבו בהן הא תנן מעין מטהר בזוחלין:

ויאמר אלי. בפרשת נחל זה כתיב ביחזקאל:

אל הגלילה הקדמונה. אל הגליל לצד מזרח דים של סיבכי לצד מזרח עומד ובתוספתא גרסינן ימה של סדום:

ים המלח. אותו העומד תוך ארץ ישראל:

ים הגדול. ים אוקיינוס:

המוצאים. לשון יציאה המוצאים אשר מימיו מוצאים ולקמן מפרש למה מתערבים באלו ד' ימים:

בראשונה. בימי אנוש:

בשניה. בימי דור הפלגה:

בשביל למתקן. כדכתיב ונרפאו המים:

למינה תהיה דגתם. פירש רש"י ז"ל לא מפיק ה"א ופי' למינים הרבה תהיה דגתם למינה לשון רוב מינים כמו והדגה אשר ביאור ע"כ:

בתמחוי. קערה גדולה כך פירש רש"י ז"ל בפ' כירה:

ביצאתיו וגבאיי. ביצותיו של ים כמו היגאה גומא בלא ביצה וגבאין כמו עשה הנחל גבים וביצים הם הבצעים שסביביו והגבים הם הנקעים שהמים נאספים בהם כן פירש רש"י ז"ל ביחזקאל:

כתיב ונרפאו. לעיל בקרא דיוצאים מן הגלילה דליכא למימר דבכל ארך הנחל הביצות וגבאים לא יהפכו למתיקה דהא כתיב כי מימיו מן המקדש המה יוצאים וכו' אלא שם מקום הוא ששמו נרפו ועליה קאמר דביצותיו וגבאיו לא ירפאו למלח נתנו שהוא מלוח ואע"פ שמי הנחל עוברין עליו וממתיקין אותו ביצותיו וגבאיו שמתכנסין שם המים מנביעתו לא ירפאו למלח ניתנו:

תבואה עושה לששה חדשים. מתשרי ועד ניסן:

תבואה עושה לחדש אחד. דכתיב נושא משך הזרע בא יבא ברנה נושא אלומותיו דמיד בחזרת המחרישה צומחת ומתבשלת בחדש אחד:

יורה ומלקוש. בראשון בניסן בו ביום ירדו להם גשמים וקרבו עומר בט"ז בניסן דכתיב שמחו בה' אלהיכם דהיינו בבית המקדש:

מה מקיים ר' יוסי לחדשיו יבכר. דמשמע מיעוט רבים שנים:

תרפיה מציץ עליה ותריף מזוניה. כשעליו מפריח מגלה מזון שלו דהיינו פרי דבעלמא האילנות כשמוציאין העלין מוציאין פרחי הפרי והולך ונגמר הפרי וזה כשמוציא העלין מוציא הפרי נגמר בעינן שבחדש אחד מציץ ומתבשל:

פה של מעלה. כדמפרש להתיר פה אלמים שיהיו מדברים:

להתיר פה של מטה. רחם של העקרות האוכלות מן העלין נפקדות:

נטל מפתחות בית המקדש. כדלעיל פ' הממונין כ"ג חותם ונותן למלך:

תשואות מלאה. עיר שהיתה מלאה תשואות קול רוב אדם עכשיו מה לך מתאבלת ומשיב הנביא חלליך לא חללי חרב אלא שנפלו מן הגגות:

הלכה ג

שעליהן היו מדיחין את הקרבים. כדאיתא בפרק לא היו כופתין:

של שיש נותנין עליו את האברים. להקטירן על גבי המזבח וקשה דתנן במס' תמיד פרק לא היו כופתין דהיו מוליכין הנתחים של עולה ומניחין אותן מחצי כבש ולמטה ותירץ הרא"ש ז"ל דהכא מיירי בעולת יחיד דפעמים שכהן אחד מקריב עולה לבד ומניח האברים על השולחן עד שמעלין זה אחר זה אבל תמידין ומוספין הכהנים הזוכין באברים מקבלין אותן מיד ומוליכין אותן לכבש ומניחין אותן מחצי כבש ולמטה והראב"ד ז"ל כתב דטעמא משום דזימנין דהוו נפישי קרבנות ולא היה הכהן המקטיר איברי עולות נדבה מספיק להקטירן לאלתר עד שימתין שיתעכלו קצת מהן על המערכה ואז היה מקבל מן המושיטין לו האיברים ומניחן על השולחן שאצל המזבח והכבש ולפיכך היה עומד במערבו של כבש כדי שלא יצטרך להפוך אחוריו כלפי המקדש כשהיה מקבל מן המושיטין ע"כ:

ועל של כסף נותנין עליו כלי שרת. דאמרינן במס' תמיד נכנסו ללשכת הכלים הוציאו משם תשעים ושלשה כלי זהב וכלי כסף:

אצל פתח הבית. לסוף האולם אצל פתח ההיכל:

על של שיש נותנין עליו לחם הפנים בכניסתו. ולא היו מניחין אותו שם אלא להראות שמעלין בקדש דעכשיו מניחין אותו על של שיש ומיד מכניסו בהיכל ומסדרו על של זהב אותו של משה ע"ה למ"ד אפייתו דוחה שבת:

ועל של זהב ביציאתו. עד שיוקטרו הבזיכין כדאיתא בפ' שתי הלחם ובגמרא מפרש דאיכא נמי בהיכל עשר שולחנות שעשה שלמה והכא לא מני להו משום דלא חשיב אלא אותן שמשתמשין בהן ובאותן של שלמה לא היו מסדרין כדאיתא בגמרא ובג' מפרש דאותן שמדיחין וכן אותן שמניחין האיברים אצל המזבח להקטירן וכן אותן

שמניחין לחם הפנים בכניסתו אמאי הוו של שיש לתקנו של כסף כיון שאין עניות במקום עשירות:

שמעלין בקדש ולא מורידין. בפרק שתי הלחם יליף לה מקרא:

תני של כסף היו. איכא תנא דאמר של כסף היו ופליג אמתני' והכי אשכחן לר' יוסי בר יהודה דאמר פ' שתי הלחם שנים היו באולם אחד של כסף ואחד של זהב וכו':

לית כאן של כסף. לא שנינו במשנתנו אלא של שיש:

מפני שהוא מרתיח. ומסריחין הקרבים וא"ת והא אמרינן במס' שבת בפ' שואל דנותן בשבת על כריסו של מת כלי מקר וכלי מתכות אלמא דמקררי ולא מרתחי וי"ל כדאמרינן בפ' לא יחפור גבי חול לחמימי מחמם ולקרירי קריר כלומר דבר שהוא חם כגון קדרא כשטומנין בו לצורך השבת אותה ודאי מחמם ותופש לה החמימות אבל דבר שהוא קר אינו מחמם וה"נ בכסף דבר שהוא קר כמו המת הוא מקרר אבל דבר שהוא חם כמו הקרביים כשמוציאין אותן מן הבהמה הן חמין מחממין הכסף והוא מתחמם ואח"כ נכנס בקרביים החום של הכסף ואם היו נותנין אותן על שולחן הכסף שמא היה הכהן מתעכב מחמת שהיו עסוקין בהרבה מלאכות לא היו יכולין להקטירן מהר והיו באין הקרביים לידי סרחון וכן באותו שמניחין בו האברים אפשר שלפעמים לא היו זריזין כל כך ומרתיח:

ולא הסריח בשר הקדש מעולם. משנה היא במס' אבות פרק בתרא:

אין מזכירין מעשה נסים. כלומר אניסא לא סמכינן:

כך מוציאין אותו חם. וכיון שלא היה מתקרר אלא לעולם בחומו כשעת הוצאתו מן התנור יניחוהו בשל כסף דליכא למיחש שמא ירתיח דכשנתחמם הכסף או העץ מתקרר הדבר החם אז פועל בו החום ומתעפש:

שנאמר לשום לחם חם ביום הלקחו. שהוא חם ביום שנלקח מן השולחן והאי קרא בלחם הפנים כתיב בספר שמואל:

הם מעשה נסים. ולא סמכינן אניסא ואפשר שיבא ומתעפש ואע"ג דסדורו מבפנים היה בזהב ולא חיישינן להתעפש שאני התם דגזירת הכתוב הוא דשולחן שמסדרין עליו לפני ה' להוי דזהב ועוד דשם מקום מצותן מגין עליו הנס שלא יתקרר כלל כדי שלא יתעפש שיאכלו אותו הכהנים וכדי שיראו הכהנים דמשולחנו של מקום קא אכלי מגין עליו וסילוקו נמי היה חם אבל ההוא דאולם לא הוי במקום מצותו וחיישינן דלמא מתקרר ויפעל בו החום ולא סמכינן אניסא דכתיב לא תנסו את ה' אלהיכם ובפ"ק דיומא גבי הא דתניא לא היו מניחין אותו לאכול דברים המביאין לידי קרי פריך ולא זה אחד מן הנסים

הנעשים בבית המקדש דתנינן תמן לא אירע קרי לכהן גדול ביוה"כ ומשני ר' אבין על שם לא תנסו וגו' והיינו תירוצא דהכא ור' יוסי בר אבון משני דההיא מתני' דאבות במקדש ראשון ומתני' דיומא במקדש שני והכא לית להו תירוצא דר' יוסי בר בון אלא מתני' דאבות במקדש שני נמי מיתנייא אלא טעמא על שם לא תנסו וכדפרשינן ובגמרא דילן במס' תמיד פ' לא היו כופתין מייתי לה ופריך הכי מכדי אין עניות במקום עשירות נעבדו דכסף נעבדו דזהב כלומר ההוא דאולם שמניחין עליו לחם בכניסתן להיכל לאשמעינן דמעלין בקדש להוי דכסף דלבסוף יניחו על של משה דזהב וזה שנותנין עליו האברים להווי דזהב וכן הנהו דקרביים אבל ההוא דנותנין עליו כלי שרת דהוי של כסף לא קשיא דההוא לא משמש לעבודה אלא להכנת כלים בעלמא ומשני מפני שהוא מרתיח ואיכא דמפרשי התם דלא פריך אשולחן דאולם דמניחין לחם הפנים בכניסתו אלא אשולחן דקרביים דוקא הוא דפריך וגרסינן האם במתני' גבי שולחן דאולם אחד של כסף וכו' וליתא דהא בפ' שתי הלחם גרסינן של שיש ועוד דבגמרא דהכא משמע בהדיא דאכולא מתני' פריך הילכך ההיא דתמיד נמי הכי מיפרשא וכן פירש שם המפרש מפני שהוא מרתיח את הלחם ומתחמם וממהר להתעפש ע"כ והוא הולך על דרך פירושנו:

לא היה שם לחם. טהור אלא טמא מהו להכניסו לשבת הבאה:

תמיד. ואפילו פסול דטובא תמיד כתיבי גבי לחם הפנים והכי תנן בפ' כיצד צולין חמשה דברים באים בטומאה ואין נאכלין וחד מינייהו לחם הפנים ועוד נראה לפרש לא היה שם לחם חדש שלא אפו בשבת זו מהו להניח הישן של שבת שעברה כגון לסלקו והדר לסדרו לקיים מצות ביום השבת יערכנו ואסיקנא דשרי וזה עיקר דלפירוש קמא מאי קא מיבעי להו מתני' היא ועוד נראה דשייכא הך בעייא לסוגיין דלעיל דכיון שהוא חם בשעת סילוקו אע"ג דישן הוא הוי חדש:

ואם תאמר חמשה בדרום וחמשה בצפון. כלומר חמשה מימין הפתח וחמשה משמאל הפתח דפתח ההיכל במזרח נמצאו ה' שולחנות בדרום:

חמשה בימין לשולחנו של משה. בפרק שתי הלחם מפרש דתרי דרי הוו שולחן משה באמצע ופליגי תנאי לקמן אי ראשן וארכן לצד ארכו של בית דהיינו מזרח ומערב או ארכן לצד רחבו של בית ומשמע דהאי תנא סבר דצפון ודרום היו מונחים ואורך השולחן שתי אמות ורחב הבית עשרים נמצא שעשר של צד צפון יש להן דין צפון ועשר של צד דרום יש להן דין דרום וכשתשים חמשה שולחנות מצפון לדרום בשורה אחת וריוח שתי אמות ומחצה ביניהן לשל משה והדר שורה אחרת מן הצד האחר של שולחן משה נמצא שולחן משה באמצע וכיון דאי אפשר לצמצם שיהא סמוך ראש שולחן לראש שולחן

ובהכרח נשאר הפסק וריוח בין שולחן לשולחן נמצאו נכנסין קצת מהשולחנות לגבול העשרה אמות דרומיים ומש"ה ס"ל להך תנא דלא היו מסדרים אלא על של משה וא"ת לוקי חמשה מימין הפתח לצד דרום כיון דלא היו מסדרין עליהן וי"ל דהתם כל החמשה היו לצד דרום שלא כהלכה אבל הכא תחלת סדרן בצפון ובהדי צפון שדינן להו אלא שנמשכין קצת לדרום וכל מאי דאפשר לתקוני מתקנינן:

ואת השולחן אשר עליו לחם הפנים. במלכים בבנין שלמה ע"ה עליו מיעוטא הוא:

על כולם היה מסדר. האי תנא סבר דמזרח ומערב היו מונחין בתרי דרי והתם בפ' שתי הלחם מפרש דהיו מופלגין מן הכותל שתי אמות ומחצה ואמה דרוחב השולחן שתי אמות ומחצה בין שורה זו לשורה האחרת ואמה דרוחב השולחן הרי שבשבעה אמות של רוחב הבית נכנסין כל השולחנות ושולחן של משה היה לצד מערב משוך מהן בין אויר שבין שורה לשורה ובכה"ג מקרי ימין ושמאל ואורך השולחנות משולחן משה עד סופן כמו י"ג אמות בקירוב או י"ב ומחצה ושיעור ערך עשרים יש להם דמחצי הבית ולפנים מונחין כדאיתא לקמן ורש"י ז"ל פירש הטעם כנגד שני הכהנים המסדרין שסילוק של זה בסמוך לסדור של זה ולהלוך שני בני אדם בעי ב' אמות ומחצה:

והשולחנות ועליהם לחם הפנים. בד"ה בבנין שלמה ובפ' שתי הלחם מפרש דת"ק דס"ל דלא מסדר אלא על של משה מפרש האי קרא כנגד שתי שולחנות שהיו באולם בסופו כדתנן במתני' שהיו מניחין על של שיש בכניסתו ועל של זהב ביציאתו ופירש רש"י ז"ל בפ' שתי הלחם דמ"ד על כולן היינו פעמים על זו ופעמים על זו ונכון הוא:

מזרח ומערב היו מונחין. כל עשר שולחנות בתרי דרי:

כולן ראויין לשירות. כדפרישית:

נמצא שולחן בדרום. כדפרישית דמשוך קצת לדרום ופסול וכיון דעל החיצון לא מסדר לא היה מסדר אלא על של משה:

מנורה בצפון. לקמן אמרינן דעשר מנורות עשה שלמה ונראה דברוחב הקנים בראשה של מנורה היו בה ב' אמות כמדת השולחן וכי מנחי מנורות ארכן לרחבו של בית בתרי דרי נמשכין לצפון כמו בשולחן ופסולה החיצונה ומשום הכי לא מסדר אלא על של משה ובפ' שתי הלחם אמרינן דפלוגתייהו דר' ור' אלעזר בר שמעון תליא במנורה של משה היכי הוה מנחא דר' סבר מזרח ומערב מונחין ור' אלעזר סבר צפון ודרום מונחין ונראה דהילכתא כר' דמזרח ומערב מונחין חדא דקי"ל הלכה כר' מחברו ועוד דמחלוקת בברייתא וסתם במתני' הלכה כסתם מתני' ובפ' שתי הלחם תנן כל הכלים ארכן לארך הבית ובסדר תמיד נמי תנן מצא שתי מזרחיים דולקין וכן דעת התוס' והראב"ד ז"ל

ואני תמה על הרמב"ם ז"ל שלא פסק כן בפ"ג דהילכות בית הבחירה אלא כר' אלעזר בר שמעון ואחר מצאתי סעד לדבריו דגרסינן פ' הקורא עומד אמר רבא אמצעי שקרא הרי זה משובח דתניא אל מול פני המנורה יאירו מלמד שמצדיד פניהם כנגד נר מערבי א"ר יונתן מכאן שאמצעי משובח ופירש רש"י ז"ל סבר לה כמ"ד התם במנחות דנרות צפון ודרום היו עומדין ואמצעי הוי נר מערבי לפי שפונה כלפי קדש הקדשים שהוא במערב ושאר הנרות פונין כולן כלפי נר האמצעי שהוא מערבי והיינו דכתיב אל מול פני המנורה יאירו ונמא שאמצעי משובח ע"כ וכיון דאשכחן דר' יונתן קאי כר' אלעזר הוו להו תרי לגבי ר' ואין דבריו של אחד במקום שנים ואע"ג דסתם משנה כר' הא קי"ל כרבא דבתרא הוא ורבא נקיט כר' יונתן והרי"ף ז"ל פסק במס' מגילה מימרא דרבא כנ"ל להעמיד דברי רבינו ז"ל:

השולחן היה נתון מחצי בית ולפנים. נראה דהך ברייתא מיתנייא בשולחן של משה ובמשכן דארכו עשרים עד הפרוכת ושלשים עם י' של הפרוכת ולפנים עד קרשי מערב כדאיתא בברייתא דמלאכת המשכן:

מחצי בית ולפנים. נמצאו עשר אמות פנויין מן המזבח לצד פתח:

משוך מן הקרן ב' אמות. פירשו התוס' דהאי מן הקרן פירושו מן הכותל וחסר הסופר ומחצה והכי איתא ביומא פ' אמר להם הממונה ב' אמות ומחצה והתם נמי גרסינן משוך מן הכותל:

ומנורה בדרום. כלומר וכן מנורה לצד דרום משוכה מן הכותל ב' אמות ומחצה:

היה נתון לפנים מן הבית. לפנים מהנחתן של שולחן ומנורה לצד הפרוכת:

חלק את הבית מחצה. כלומר היה נתון מזבח הזהב באמצע האויר שבין שולחן למנורה בעינן שהוא היה חולק רוחב הבית מחצה לכאן ומחצה לכאן:

ולפנים משוך קימעא. כלפי צפון אע"פ שנתון באמצע מ"מ משוך משהו מצד פנים לצד הפרוכת כלפי צפון שהיה דומה למזבח העולה שמונח בצפון:

כלהון משליש הבית ולפנים. השתא חשיב כל הבית בהדי קדש הקדשים וכן כתב גאון ז"ל השתא חשיב כל הבית בהדי קדש הקדשים וברישא דתני מחצי בית ולפנים לא חשיב אלא עד הפרכת וכ"כ התוס' פ' שתי הלחם:

מנורת הזהב ונרותיה לבער בערב. גבי אביה כתיב בד"ה:

ואת המנורות ונרותיהם לבערם כמשפט. בד"ה בבנין שלמה ונראה דת"ק יתרץ האי קרא לבערם לנוי אבל לא למצוה שאמרה תורה:

זהב סגור. מפרש ביומא בשעה שמוכרין אותו נסגרות כל החנויות שמוכרין הזהב:

והפרח והנרות. באותה פרשה כתיב ופירש רש"י ז"ל בפירושו לד"ה כנגד הפרח שהוסיף משה בפרשת בהעלותך עד ירכה עד פרחה שלא נאמר בפרשת תרומה:
והנרות. הן כמו בזיכין לתת בהן שמן קריזוליש בלע"ז ובפ' שתי מדות מפרש אם עשויין מגופה של מנורה או בפני עצמן:
והמלקחיים. צבתים קטנים שמגביהין הפתילה לישבה על פי הנר כהוגן או לחלקה בשעת דישון והטבה:
הוא כלתו לזהבו של שלמה. כדמפרש שאלף ככר העמידן על אחת:
ולא חסרה כלום. אלא דינר ובשמנים פעם היכי אמרת דאלף ככר הכניסו אלף פעמים לכור עד שעמדו על ככר אלמא בכל פעם חסר ככר:
עד דלא קם על בורייתה הוי חסר סגי. עד שלא נצרף ונזקק יפה שלא עמד על ברירותו וזיוו היה חסר הרבה בכל פעם:
מדהוה קאים על בורייתה לא חסר כלום. כלומר כיון שצרפוהו בזמן שלמה כל כך לא חסר כלום אלא דינר ובשמונים פעם ואיתא להך מילתא בפ' הקומץ רבא:

הלכה ד

היו במקדש. בעזרה:
תקלין חדתין. על הראשון:
תקלין עתיקין. על השני:
קינין. על השלישי:
וגוזלי עולה. על הרביעי:
עצים. על החמישי וכן כולן ובפרק מעות שנמצאו מפרש דכמין עגולה היו מונחין:
וזהב לכפורת. בתוספתא מפרש ליה האומר הרי עלי זהב מביא דמי דינר זהב ונותן בשופר וכהנים לוקחין בהם זהב ועושין אותו ריקועי זהב צפוי לבית קדשי הקדשים:
לכפרת. שהוא מקום בית הכפרת שהארון שבו הכפרת היה נתון שם ורש"י ז"ל בפ' הוציאו לו נראה דגריס בית הכפרת שפירש לוקחין מהן זהב לכלי זהב והן המזרקות הקרויין כפורי זהב בעזרא וד"ה ע"כ:
וששה לנדבה. בגמרא מפרש כנגד מי תקנו ששה לנדבה:
תקלין חדתין. מי שעליו להביא שקלי שנה זו שלא הביאן באדר מביאן כל שעה שירצה ונותן בשופר של תקלין חדתין והגזברין נותנין אותן בפרוס עצרת ובפרוס החג על גבי הקטבליות ותורמין מהן כדמפרש בפרק בג' פרקים תורמין:

ותקלין עתיקין. מי שמביא שקל של שנה שעברה וכן המביא שקלו אחר תרומת פרוס החג שאז שמט הקטבליות נמי יש לו דין תקלין עתיקין ויש לו דין שיירי לשכה כדפרישית פרק התרומה:

קינין הן הן תורים. ממעות שבו אין לוקחין אלא תורין והן גדולים:

גוזלי עולה הן הן בני יונה. אין לוקחין אלא בני יונה והן קטנים כדתנן בפ"ק דחולין:

וכולן עולות. מנדבה בעלמא וטעמא דר' יהודה ורבנן בגמרא מפרש:

קינין א' לעולה וא' לחטאת. כגון של זב וזבה ויולדת עניה דהויא קן של חובה ולא היו מפרשין בנתינת המעות כלל אלא אדעתא דכהן קא יהיב וכהן קורא להן שם בשעת לקיחה ומקריב עולה למעלה וחטאת למטה:

וגוזלי עולה כולן עולות. הנהו הוו מנדבה:

הרי עלי עצים. לפרושי שופר עצים קא אתי:

משני גזירין. בגמרא מפרש שיעורייהו:

לא יפחות מקומץ. ומקטירין אותה נדבה על מזבח החיצון ובגמרא מפרש לה:

נדבה מה היו עושין. בגמרא מפרש הני שופרות אי מנדבה גרידא אי מאותן ששנינו ירעה עד שיסתאב:

אשום אשם לה'. בתו"כ מפרש לה דתניא התם אשם לה' יכול יפול כולו לבדק הבית פירוש מותר האשם ת"ל אשם לכהן דכתיב לעיל מהאי קרא בערכך לאשם אל הכהן אי אשם לכהן יכול ינתן כולו לכהן ת"ל אשם לה' הא כיצד מותר אשמות נופלין לנדבה ולוקחין בהן עולות הבשר לשם והעורות לכהנים זה מדרש דרש יהוידע הכהן וכו' ומותר חטאות נמי נפקא לן התם מייתורא דאשום אשם:

ואומר כסף אשם. כלומר ומנא לן דיהוידע דרש הכי דכתיב כסף אשם וכסף חטאת לא יובא וגו' דכמשמעו לא מצית אמרת דהא פשיטא דמאן שרי כפרת ישראל לבדק הבית אלא כסף מותר אשם וכסף מותר חטאת הוא דקאמר דלא יפול כולו לבדק הבית אלא חלק יהא בו לכהנים ומאי נינהו עורות:

דמי חטאות מתות. שמא מת אחד מן הבעלים שנתנו מעות בשופר וכיון שיש בהן מעות של חטאת הוו להו מעות חטאת שמתו בעליה והן הולכות לים המלח ונמצאו מעורבות עם הכשרות ופוסל אותן:

ואוכלת בקדשים. ביום המחרת או לערב דודאי לא יעבור אותו יום והכהן לא יקריב כפרתה ולא הויא מחוסרת כפורים דחזקה דאין ב"ד של כהנים עומדין משם עד שיכלו כל מעות שבשופר והכי איתא בפ' בכל מערבין:

ואין הכהן חושש וכו'. אלא מקריבין בחזקת שהוא קיים כדתנן בפ' כל הגט השולח חטאתו ממדינת הים מקריבין אותה בחזקת שהוא קיים ולא אשכחן דפליג ר' יהודה עלה:

בחטאת שמתו בעליה. ור' יהודה ה"ק יש לחוש שמא ימות ודאי כלומר שנדע בו שמתו משנתנו מעות בשופר ועדיין לא קרבו המעות ונמצאו דמי חטאות מתות וכו' ור' יהודה לטעמיה דחייש למיתה כדתנן בפ"ק דיומא:

נברור ד' זוזי ונשדי בנהרא. דמי חטאת שמתו בעלים:

ר' יהודה לית ליה ברירה. דתניא בעירובין אין אדם מתנה על ב' דברים כאחד וכו' ורבנן ס"ל דלא חיישינן למיתה כדאיתא בפ"ק דיומא דקרי דשכיח הוא דחיישי ומיתה לא שכיחא ואי מיית ס"ל דיש ברירה הילכך מצי הוי שופר קינין לחובה:

ר' אבא בר ממל בעי. כלומר בקש לדון זה הדין ומצא דאי אמר עץ מביא גזיר אחד:

מתניתא אמרה כן. הא דמייתי לקמיה שנים בידן שני גזירי עצים ומההיא יליף שכל גזיר קרבן בפני עצמו דאשכחן דכתיב על קרבן העצים:

דתנינן ב' בידן שני גזירי עצים. משנה פ' בראשונה גבי תמיד דתנן תמיד קרב בט' ומפרש במס' תמיד ה' לאיברים וא' לקרביים וא' לסלת וא' לחביתין וא' ליין ושל בין הערבים של כל יום בי"א דשני כהנים בידן ב' גזירי עצים להוסיף על גבי המערכה להרבותן שנאמר וערכו עצים על האש וערכו ב' כהנים משמע עצים ב' משמע ובפ' בראשונה מסיים לה הכי ואם אינו ענין לתמיד של שחר דכתיב ובער עליה הכהן עצים בבקר חד כהן לב' עצים תנהו ענין לתמיד של בין הערבים וכיון דאחשביה רחמנא דכל גזיר מקריב חד כהן ואשכחן דעצים מיקרו קרבן ש"מ דעבודה מיקריא ואיכא למ"ד במנחות דעצים בעו מלח ומה שכתבו בתוס' במנחות דה"ה קורט של לבונה אינו נכון דשאני גזיר חד דעבודה חשיבא:

עביין אמה שוחקת. אמה יתרה וגדולה:

אמה גדומה. משום דאמר שוחקות אמר גדומה ר"ל מצומצמת כשיעור ארך ורחב המערכה של משה שהוא אמה בתורה כדמפרש ואזיל שלא יצאו עצים חוץ למערכה כדכתיב על העצים אשר על המזבח דוקא על המזבח לא פחות ולא יותר:

אמה יסוד. קחשיב כל גבולין של מזבח של משה ששיעורן אמה והיינו כמ"ד מזבח של משה גבהו עשר אמה יסוד בלא רשת דלסוף גובה אמה הניחו הרשת עד הסובב ורחבה ד' אמות כדכתיב והיתה הרשת עד חצי המזבח:

ואמה סובב. היינו כרכב דקרא דמתרגמי סבכי ופירש רש"י ז"ל בפירוש התורה כל דבר המקיף סביב בעינו קרי כרכוב כמו ששנינו בהכל שוחטין אלו הן גולמי כלי עץ כל שעתיד לשוף ולכרכב והוא שעושין חריצין חריצין עגולין בקרשי דפנות ואף למזבח עשו חריץ סביבו בדפנו לנוי והוא לסוף ג' אמות של גבהו פי' ומודדין מסוף גובה הקרנות ולמטה לדברי האומר שלש אמות קומתו משפת סובב ולמעלה אבל סובב להלוך הכהנים לא היה אלא על ראשו ובין קרנותיו וכן שנינו בזבחים פ' קדשי קדשים איזהו כרכב בין קרן לקרן ולפנים ממנו אמה של הלוך רגלי הכהנים שתי אמות הללו קרויים כרכב ע"כ ובזבחים פ' קדשי קדשים כתב על ההיא דגרסינן התם ת"ר איזהו כרכב בין קרן לקרן מקום הלוך רגלי הכהנים אמה ופריך אטו כהנים בין קרן לקרן הוו אזלי אלא אומר ומקום הילוך רגלי הכהנים אמה ופירש הרב בין קרן לקרן אמה רוחב שכנגד בין קרנות היתה עמוקה ובליטה עבה מעט היה לה סביב בשפת המזבח מקום הלוך רגלי הכהנים אמה והיא היתה אמה של מקום הילוך אטו כהנים בין קרן לקרן הוו אזלי והלא כשיגיעו לקרן הקרן מעכבן מלהקיף אלא ה"ק בין קרן לקרן ומקום הילוך רגלי הכהנים כמין חריץ עמוק ממקום המערכה לשפת המזבח סביב ומקיף את מקום המערכה ורחבו של חריץ ב' אמות אמה של בין הקרנות ואמה של מקום הילוך ע"כ ותמהני עליו דהא הכא אמרינן דאמה כרכב ואמה קרנות והיכי בלע ליה בהדי אמה של הילוך רגלי הכהנים ועוד לדעתו דכרכב לשון חריץ ב' אמות הוו וכ"כ הרב למעלה והכא אמרינן דאמה הוא שיעורו ועוד קשה דהתם אמרינן דשל מעלה הוו לכהנים דלא לשתרקו ולדעת הרב אותו מעקה היכי הוזכר ועוד הרי המעקה מועט משיעור הכרכב ועוד מאי פריך אטו וכו' והלא שוה הוא קרקעית כרכב לאמה של הילוך אלא הנכון דכרכב לשון כרך ורכב הוא ומלה מורכבת היא בורנאדורה בלע"ז והוא כעין שעושין על הדלתות של שרים שנותנים באמצען דפין דקין דף על דף זו קצרה מזו וכלין עד אצבע וכן עשו למזבח והיה רחבו אמה על סוף ומקיף כל המזבח וזהו לשון כרך וזהו היכר להבדיל הדמים וכן עשו אחר רחבו אמה וגבהו אמה בין קרן לקרן שלא ימעדו רגלי הכהנים ויפלו וכנגד שטח הקרנות היה ופשה להן להילוך אמה ולא יותר:

ואמה קרנות. הקרנות אמה על אמה חלולין וגבוהים אמה על גובה הסובב וכ"כ רש"י ז"ל למעלה:

ואמה מערכה. כדאמרינן דה' אמה על ה' אמה מרובעות היה דל ב' אמות לכל צד לקרן ולהילוך פש ליה אמה על אמה:

נאמרה כאן אזכרה וכו'. תניא בתו"כ גבי מנחת נדבה ונפש כי תקריב קרבן מנחה מלמד שהיחיד מתנדד לבונה בפני עצמה בלא מנחה וקרבן יתירא קא דריש ובההיא פרשתא אזכרתה כתיב ולבונה הבאה עם הסלת קי"ל במנחות דאינה פחותה מקומץ דכתיב בפרשת צו והרים ממנו בקומצו מסלת המנחה ומשמנה ואת כל הלבונה אזכרתה וגו' ודרשינן במנחות מקיש לבונה להרמה מה הרמה של מנחה קומץ אף לבונה הבאה עם הסלת קומץ וההיא פרשתא בחוטא מיירי כדכתיב בסיפא אף לבונה הבאה בפני עצמה יליף מלבונה הבאה עם הסלת דחובה מה לבונה הבאה עם הסלת בעינן קומץ בתחילתו ולא בסוף דהיינו בשעת הקטרה ומר סבר דבעינן קומץ בתחילה ובסוף אבל לבונה הבאה בפני עצמה ד"ה קומץ בתחילה וקומץ בסוף:

אי מה אזכרה האמורה להלן שני קומצין. דגבי לחם הפנים כתיב והיתה ללחם לאזכרה ודרשינן בתו"כ דבעינן שני קומצין בשני בזיכין והכי תנן פרק בתרא דמנחות:

כלום למדו לקומץ אלא ממנחת חוטא. דאפילו בלחם הפנים דבעינן שני קומצין ילפינן נמי בתו"כ ממנחת חוטא באזכרה אזכרה מה להלן מלא הקומץ אף כאן מלא הקומץ והיינו ב' קומצין מלא הקומץ לסדר הזה ומלא הקומץ לסדר הזה הילכך שני קומצין דלחם הפנים חד קומץ הוא קומץ לכל סדר והכא דלא שייך ילפינן ממנחת חוטא דכי היכי דגבי מנחת חוטא ב' קומצין פסול כמו בחסר דתנן פ"ק דמנחות חסר לבונתה פסול ותני עלה בגמרא יתר פסולה ומפרש רמי בר חמא כגון שהפריש ב' קומצין אף כאן וכו':

מביאה בקומצו של כהן. דכיון דילפינן לה ממנחת חוטא וקומץ דחוטא בקומץ דכהן משערינן דקרא בכהן מיירי:

אפילו בקומץ בעלים. נראה לפרש דפליגי בדון מינה ומינה ודון מינה ואוקי באתרא כדאיתא בשבועות:

שהזכיר צורה. שאמר מטבע ואקשינן בפ' בתרא דמנחות דילמא פריטי דהבא ומתרץ רב פפא פריטי דהבא לא עבדי אינשי:

אפילו צנורא. אפילו מזלג קטן של זהב תרגום ומזלגותיו וצנורייתיה:

ששה בתי אבות. פירש גאון דלא אתי לאינצויי והכי איתא התם ופירש רש"י ז"ל שכל משמר חלוק לששה בתי אבות כנגד ששה ימי שבוע זה עובד יומו וזה עובד יומו ובשבת כולן שוין כדי שיהא להן שלום זה עם זה שעורות של בהמות הנלקחות מן השופרות היו לכהנים שמקריבין העולות ואם לא היה להן אלא שופר אחד אתי לאינצויי דשמא באותו יום של בית אב ראשון או של בית אב שני יביאו נדרים ונדבות הרבה ולא יתבטל המזבח ולא יטול אותו בית אב מן השופר כלום ובשאר ימי השבוע של השאר בתי אבות

שמא לא מייתו נדרים ונדבות כל כך ונמצא אותן בתי אבות מקריבין מן השופר כדי שלא יהא המזבח בטל והיו עורות שלהן ומינצו הנך קמאי בהדי הנך ואמרי יש לכם עורות ואנו אין לנו כלום ואי משום הנך עולות שהביאו יחידים בימים שלנו מזלנו גרם הילכך תקינו ששה שלא יטול זה משופרו של זה:

כנגד ששה בהמות. פר ועגל וכו'. שהמתנדב פר לעולה מביא מעות ונותן לשופר ששמו פר במנה כדתנן פ' בתרא דמנחות והמתנדב עגל מביא ה' סלעים ונותן לשופר ששמו עגל והמתנדב איל מביא ב' סלעים הוא ונסכיו והמתנדב כבש יביא הוא ונסכיו בסלע כדתנן התם:

ושעיר וגדי. שעיר הוא תיש גדול שבעזים ואע"ג דאין נסכיהן חלוקין כדאמרינן פרק הממונין ר' היא וכו' הילכך אם התנדב גדי צריך להביא דמי גדי ואם הביא דמי תיש לא יצא:

ורבי היא דאמר קטן והביא וכו'. בפרק בתרא דמנחות ולהכי היו ששה לדקדק באיזה שופר נתן המעות שלא יחליף שאם התנדב כבש והביא איל לא יצא וכ"ש איפכא וכי תנן ששה לנדבה לאו במותרות איירי אלא נדבה כמשמעה וכי תנן מדרשו של יהוידע איידי דתנן נדבה תני נמי להההיא דרשא:

קיני זבין. וכן כולן במותר מתפרשי:

וקיני יולדות. קיני זבין וקיני זבות ויולדות עניות כולהו דינן ב' תורים או ב' בני יונה אבל יולדת עשירה אין לה אלא בן יונה או תור לחטאת הילכך עשו למותר קיני יולדת עשירה שופר לעצמו וקיני יולדות דקאמר שמואל עשירות הוא דקאמר דמותר חטאת גרידא הוא:

וחטאות. מותר חטאות שעירה או כשבה:

ואשמות. איל:

ומותר המנחה. מותר מנחה דחוטא הואיל ומיקרי חטאת כדכתיבנא לעיל פ' מצרפין אזיל מותרה לנדבת צבור אבל מותר מעות שאר מנחות לא אזלי לנדבת צבור אלא הוא יוסיף משלו ומביא מנחה אחרת:

ועשירית האיפה. של כה"ג שמפריש בכל יום ויום אם הפריש מעות לעשירית האיפה של היום ונתותרו שוב אינו יכול לצרפו לשם מחר שלא תפול לנדבת צבור שגם היא נקראת חטאת בפרק אלו מגלחין במו"ק ולהך פירושא כי תנן ששה לנדבה היינו מעות שלוקחין מכל מותרי אשמות וחטאות ששנינו בהן ירעה עד שיסתאב וימכר ויפול דמיו

לנדבה דקי"ל כל שבחטאת מתה באשם רועה וכל זה בכלל מותר הוא וכי תנן את זה דרש יהוידע לפ' שופרות נדבה קתני לה:

תקנו לה שופרות הרבה. פירש גאון כי היכי דלא ליעפשו מעות והכי איתא בגמרא דילן:

וככלותם. מלחזק את בדק הבית עשו ממנו כלי שרת וקשה אההוא קרא דמלכים דכתיב אך לא יעשה בית ה' ספות כסף וגו':

שתי נדבות עשה. ב' ארונות לשתי נדבות אחת לבדק הבית ואחת לכלי שרת וכן פירש גאון והשתא לא קשו קראי דקרא דד"ה דקאמר הביאו שאר הכסף ויעשהו כלים לבית ה' כלי שרת מארון דכלי שרת עבדו להו וקרא דמלכים היינו ממעות שגבו לבדק הבית:

ארון אחד. ולא שני ארונות וקא מפרש לקרא אמאי אנחיה חוץ לעזרה וקאמר מפני הטמאים דאיכא טמאים דמתנדבים ואי נכנסו לפנים חייבין כרת לכך הניחו בחוץ והמעות לא היו צריכין טבילה דהכי תנן סלע שהתקינה למשקלות טמאה דוקא שהתקינה:

כי לעושי המלאכה וגו'. ומשמע משום דהיה צריך לעושי המלאכה לא היו עושין אבל כשהותירו עושים והכי כתיב בד"ה ויהי בעת יביא אל פקודת המלך ביד הלויים ובראותם כי רב הכסף ובא סופר המלך ופקיד כהן הראש ויערו את הארון וגו' כלומר כשראין כי רב הכסף שבו מביאין אותו אל המלך ומערין אותו ומחזירין אותו אל מקומו שיתנו שם עוד ובאותו זמן עד שלא שלמו לחזק בדק הבית הוא שכתוב אך לא יעשה בית ה' וגו' אבל משלמו עשו מהן כלי שרת כדכתיב וככלותם וגו' והכי אסיקנא בגמרא דילן בפ' בתרא דכתובות לא קשיא כאן שגבו והותירו כאן שגבו ולא הותירו וכי גבו והותירו מאי הוי א"ר אבהו לב ב"ד מתנה עליהן אם הוצרכו הוצרכו ואם לאו יהיו לכלי שרת ע"כ ופי' רש"י ז"ל שגבו לצורך בדק הבית והותירו שאין צריכין לכולו עושין מן המותר כלי שרת מאי הוי הא לא לקדושת קרבן גבוהו וכן דעת הגאון ז"ל שכתב כאן לשון הגמרא דכתובות:

הדרן עלך פי"ג שופרות בס"ד

פרק ז

הלכה א

בין שקלים לנדבה. בין שופר שקלים לשופר נדבה כדתנן לעיל ובגמ' פריך בין שקלים לנדבה בין שקלים לקינין מיבעי ליה דסדר השופרות בשורה היו עומדין ושופרות נדבה לבסוף הן שנויים בסידרא דמתני' ומשני לה:

מחצה על מחצה נדבה. בגמרא מפרש טעמא:
מחצה על מחצה עולה. בגמרא מפרש טעמא וסתם לן תנא הכא כרבנן דס"ל דקינין א' חטאת וא' עולה וגוזלי עולה כולן עולות ומש"ה תני במחצה על מחצה עולה דאי כר' יהודה הא קינין נמי כולן עולה נינהו ומאי קמ"ל ומש"ה כי מספקא לן בהני מעות אי דקינין אי דעולה פריך בגמרא ויש חטאת קריבה עולה כלומר היכי קרבי עולה וליחוש דקינין נינהו ואיכא דמי חטאת בהו ודם חטאת העוף קרב למטה ודם עולת העוף למעלה ואם שנה פסול כדתנן במס' קינין:
מחצה על מחצה לבונה. משום דלבונה היא עצמה קרבן ועצים מכשירי קרבן ובגמרא פריך דאמאי לא תני בין גוזלי עולה לעצים ובין לבונה לזהב ומייתי לה בזה הכלל:
בין חולין למעשר שני. מי שמצא מעות בביתו בין מעות של חולין למעות מעשר שני שיש לו:
לא צורכא דלא בין שקלים לקינין. פירוש לא צורכא דא אלא ובלעו האלפין וכתבום תיבה אחת והכי פירושו לא נצרכא אלא בין שקלים לקינין כלומר לא היה צריך להשמיענו הדין אלא בין שקלים לקינין כסדר שהן שנויים במשנה בפירקין דלעיל והתם משמע דסמוך לשופר תקלין אתי שופר קינין דשופרות נדבה לבסוף הן שנויים והראב"ד ז"ל פירש בין שקלים לנדבה מחצה על מחצה לא צריכא למשאל דמתניתין היא אלא בין שקלים לקינין אם נמצאו מעות מחצה על מחצה מה נאמר עליהן ע"כ ואין פירושו נכון אבל מ"מ אתה למד מדבריו פירוש לא צורכא דלא שפירושו לא צורכא דא אלא כדברי:
כמין כוכלייס היו עשויין. כמין תכשיט עגול שקורין כוכליאר ובלשון ירושלמי כוכלייס דאמרינן בפ' בראשונה גבי פייס ויושבין כמין כוכליאר ובירושלמי אמרינן עלה כמין כוכלייס וכצורה הזאת* נדבה סמוך לשקלים והראב"ד ז"ל גריס כמין קלבוס כי ההוא דמס' שבת וגירסת ספרינו היא מחוורת:
לא צורכא דלא וכו' יפלו לשקלים. כיון דתנא אתי לאחמורי כשהוא מחצה על מחצה כדתנן במתניתין לא היה צריך לומר יפלו לנדבה אלא דיפלו לשקלים מיבעי ליה דקדושה דעדיפא היא דהא שקלים חדשים לעולת צבור אזלי:
על ידי שהנדבה מרובה. ואזלינן בתר רובא ולעולת קיץ אזלי:
שמא יפלו לשיירי לשכה. ואזלי לחומת העיר וקי"ל כרבנן דאמרי אין מועלין בשיירים ומש"ה אזלא לנדבה דעולת קיץ למזבח הוא:
מחצה על מחצה כמי שמת. וא"ר אסי דכשמת יפלו לנדבה דדמי למעות סתומין דנזיר כדפרישית פרק מצרפין:

מותר עשירית האיפה שלו. של כה"ג ומייתי לה הכא משום דכולהו רב אסי קאמר לה:
ור' אלעזר אמר יפלו לנדבה. דמותר חטאת מיקרי כדפרישית לה פ' מצרפין ופי"ג שופרות ומותר חטאת הוי לקיץ כמו שדרש יהוידע הכהן כדתנן לעיל פי"ג שופרות:
ויש חטאת קריבה לעולה. פירשתי במשנתינו:
תנאי ב"ד הוא. ולב ב"ד מתנה כן ולכך הוי עולות קיץ:
האשה הזאת במה היא מתכפרת. שתוכל לאכול בקדשים דאפשר דדמי חטאת מעורבין בהן ולעיל פי"ג שופרות אמרינן דיכולה לאכול בקדשים למחרת דאין הכהן מתעצל להקריב מעות שבשופרות:
את האובדות. כגון פרחו הקינין או שנפלו המעות ונמצאו מחצה על מחצה שהולכין לעולת קיץ כדתנן במתניתין:
ואת הפסולות. כגון אם נפסל העוף אחר לקיחתו וכבר קרא שם הכהן עליו ונטרף או שנמלק שלא כהלכתו המספק את הקינין מספק את כולן עד שיעלה כהלכתו ע"ג המזבח כדאמרינן בפ' התרומה גבי סלת דאם התליעה וכו' עד שיהא המזבח מתרצה והב"ד שהן ממונין על הקינין לוקחין קינין כמו אותן מעות אבודין או קינין פסולות ומקריבין א' לחטאת וא' לעולה ואותה חטאת אינה נאכלת דדילמא לא הוו משופר הקינין אלא משופר גוזלי עולה ואותו שנטרף דילמא עולה הוא דהוי והקשה הרא"ש ז"ל דמה חטא העני הצייד ותירץ דכיון דמקבל מעות מן הגזבר להספיק קינין כל השנה תנאי ב"ד עליה לספק לפי שמשתכרין בשל הקדש ע"כ:
לא צורכא דלא בין עולה לעצים. לא מיבעיא לן בבבי דהני שופרות אלא דלא תני בין גוזלי עולה לעצים קרוב לעצים עצים קרוב לעולה עולה מחצה על מחצה עולה דזו קרבן וזו מכשירי קרבן:
ובין לבונה לזהב. ומיבעי לן נמי אמאי לא תני בין לבונה לזהב והכי הוי ליה למיתני קרוב ללבונה לבונה קרוב לזהב זהב מחצה על מחצה לבונה דזו קרבן דהא מתנדב אדם לבונה וזו צפוי לקדש הקדשים ואיכא מ"ד דממותר תרומה אתיא ולפי פרש"י ז"ל דהיינו כפורי זהב איכא מ"ד נמי דממותר תרומה קא אתי:
ומשני הא תנינא בסופא הולכין אחר קרוב וכו'. ובהאי כללא סגיא ליה והשתא נמי ניחא אמאי לא תני בין תקלין חדתין לתקלין עתיקין היכי דייניגן דכיון דלחומרא אזלינן בתר תקלין חדתין שדינן ליה דאזלי לעולות וחטאות מה שאין כן בעתיקין דאזלי לחומת העיר וכן האי דלא תני בין עתיקין לקינין דודאי בתר קינין שדינן ליה דהוו עולות וחטאות ואותו חטאת אינו נאכל כדלעיל וכן ניחא הא דלא תני בין זהב לנדבה דמחצה על מחצה

ודאי בתר חמור שדינן ליה דהיינו לנדבה דכולה כליל ועוד דנדבה מרובה ובתר רובא שדינן ליה כדאמרינן לעיל גבי תקלין חדתין ונדבה וליכא ספיקא אלא בין שכן לשכן אבל לא בדלוג דכיון דכמין כוכלייס עשויין וכדאמרן, ואם היה באמצע שהוא ספק לכולן פשיטא נדבה ונפש כי תקריב קרבן מנחה מלמד שהיחיד מתנדב לבונה דלא בהר הבית קדש. כיון דהיכי דמספקא לן אזלינן לחומרא לא היה צריך לשנות אלא דבהר הבית קדש דדילמא מן הגזבר נפל בלכתו לקנות הקרבנות:

הלכה ב

לפני סוחרי בהמה. בירושלים:

לעולם מעשר. בין בשעת הרגל בין שלא בשעת הרגל כן פירש רש"י ז"ל:

מעשר. שרוב בשר הנאכל בירושלים דמי מעשר לפי שאין אדם שוהה בירושלים עד שיאכל כל מעשר שני שלו ונותן מעות המעשר הנותרים לעניי העיר או לאוהביו יושבי העיר ורוב הוצאת מעשר לוקחין בהן בהמות לשלמים כדגמר שם שם מעשר משלמים במס' מנחות והקשו בתוספות בפרק אלו מציאות וליחוש דמן המוכרים נפלו וכבר נתחללו קדושת המעות על הבהמה וי"ל דאזלינן בתר לוקחין דהוו רובא דמוכר אחד מוכר לכמה בני אדם ועוד דמוקמינן להו אחזקתייהו דהיו מעשר:

ובהר הבית לעולם חולין. ואפילו בשעת הרגל פירש רש"י ואע"ג שרוב מעות שבעיר מעשר שעולי רגלים מביאין מעות מעשרותיהן לאכלן בעיר לא שבקינן רובא דשתא ואזלינן בתר רגל אלא אמרינן מלפני הרגל נפלו כאן וחולין הן והקשו בתוספות והא תנן לא יכנס אדם בהר הבית במעות הצרורין לו בסדינו א"כ מסתמא של הקדש הן ונפלו מן המביאין ללשכה בניסן וי"ל דאין אסור ליכנס אלא במעות צרורין לו בסדינו דנראה שנושא אותן לסחורה וגבאי הוא ובענין זה אפילו של הקדש אסור אבל בכיס שתחת בגדיו אפילו של חולין מותר ליכנס ובגמרא פריך וליחוש שמא נפלו מן הגזבר כשהוציא שקלי הלשכה לקנות קרבנות ומשני לה:

ובירושלים. בשאר שווקים שבה:

בשאר ימות השנה חולין. דרוב מעות שבעיר חולין:

ובשעת הרגל הכל מעשר. שרוב מעות העיר מעשר בזמן הרגל כדפרישנא ומפרש טעמא בגמרא דילן פרק אלו מציאות הואיל ושוקי ירושלים עשויין להתכבד בכל יום ואם נפלו שם לפני הרגל כבר מצאום מכבדי השווקים ובתר בתרא אזלינן כדאמרינן התם והר הבית אין צריך להתכבד בכל יום שאין טיט ועפר נקלט שם מתוך שהוא משופע ועוד שאין אדם נכנס שם במנעליו, ובאבק שעל רגליו לפיכך אין אבק מצוי שם:

אברים עולות. דכיון שמנותחין כדרך שמנתחין העולה דתנינן לה במס' תמיד ותניא בתו"כ ובפ"ק דחולין אותה לנתחיה ולא נתחיה לנתחים בידוע שהן עולות:
וחתיכות חטאות. דאין אוכלין בעזרה אלא חטאות ואשמות והיינו למי שעבר ואכלן דאי אכיל אותן ליום ולילה דלית בהו משום נותר:
זבחי שלמים. דרוב בשר הנאכל בירושלים זבחי שלמים:
תעובר צורתן. לא ישרפו הבשר בעודו במראיתו שהוא בזיון קדשים אלא יניחוהו עד שתפסד צורתו דהייני עיבור צורת מראית הבשר בלינת לילה א' וכיון שלן בלילה הוי נותר וטעון שריפה ובגמ' מפרש לה וכתב הרא"ש ז"ל דשלמים עיבור צורתן עד יום הג' דבהכי הוי נותר:
נמצא בגבולים. בערי ישראל:
אברים נבילות. שכן דרך לחתכה לאיברים ולהשליכה לאשפה:
וחתיכות מותרות. דודאי לאכילה קיימי ולקדרה ובגמ' מפרש נבלה דקתני למאי אי ללקות אי לאכילה ומותרות דתנן אי לענין אכילה או לענין דלא לקי אי אכיל לה:
עד שהוא מחללו על הבהמה. ומשעה ראשונה הוו מעות מחוללין:
היסח הדעת טעון צורה. טעון עיבור צורה לפי שהסיח דעתו מן החתיכות וקסבר כמ"ד בפ' כל שעה דהיסח הדעת פיסול טומאה הוי ואם יבא אליהו ויטהרנה שומעין לו:
מתני' אמרה כן. דהיסח הדעת פיסול טומאה הוא ולא פיסול הגוף דאי אמרת פיסול הגוף הוי אמאי בעי צורה הא הסיחו דעתן הכהנים מהאי בשר דאין מכירין אותו דבאומדנא דבי דינא הוא דאמרינן אברים עולות ואי פיסול הגוף הוי הא תנן כל שפיסולו בגופו ישרף מיד וכי האי גוונא נמי מוכח לה בפ' כל שעה:
ויאות. שפיר קאמר ר' הושעיא:
לאכלו אי אתה יכול. כלומר מתניתין דקתני תעבור צורתן מיירי אפילו בבשר דעומד מראיתו בו ונראה דנשחט היום ואשמעינן מתני' דאסור למיכליה שמא נתקלקלה צורתו דאמרינן ישנו מין בשר דעומד מראיתו בו אפילו נשחט אתמול ומשום דהדבר ספק דיותר קרוב לומר דנשחט היום ואסור לשרוף קדשים טהורים בעי עיבור צורה דבהכי שרפינן לה כדין והשתא דייקא כר' אושעיא:
אברים לוקין עליהן. משום נבלה לא תאמר איסור נבלה מספק ולא למלקות אלא דודאי נבלה הוי ולקי:

חתיכות מותרות לא ממש. בתמיה וברוב טבחי ישראל מיירי ובפ' גיד הנשה פליג רב ואמר דמותרות משום נבלה ואין לוקין עליהן ואזיל לטעמיה דס"ל התם בשר שנתעלם מן העין אסור:

אם היו מחרוזות. אם החתיכות היו מחרוזות שרו והכי איתא פ' אלו מציאות ובפ' גיד הנשה אמרינן דאפילו רב מודי דבחרוזין הוי סימן ושרי אע"ג דנתעלם מן העין והכא אליבא דר' יוסי ב"ר חנינא דאפילו הוו אברים דחמירי כיון דהוו חרוזים שרו באכילה ופסק הרמב"ם ז"ל פי"ט מה' פסולי המוקדשין רישא דמתני' וז"ל בשר הנמצא בעזרה איברים עולות וחתיכות חטאות והנמצא בירושלים שלמים והכל תעובר צורתו ויצאו לבית השריפה שמא נותר הוא וא"כ מה הועיל שתהא חזקתו עולה או חטאת. או שלמים למי שעבר ואכל ע"כ:

נתחלפו לו חושש. שלא ידע ממי לקח אסור ואע"ג דחד מינייהו מוכרת נבלה וט' מוכרין כשרה הא קי"ל בפ"ק דכתובות ופ"ק דפסחים כל קבוע כמחצה על מחצה דמי:

ולנמצא. בקרקע שאינו מקום קביעותו:

הולכין אחר הרוב. דכל דפריש מרובא פריש:

בשר הנמצא ביד גוי כנמצא בפליטא. ואי רוב טבחי ישראל נינהו שרי דשוינן ליה כמו פריש ומרובא פריש ואע"ג דגוי אוכל נבלות הוא כיון דמשתמר בידו ורוב טבחי ישראל הן ולא הכריזו טריפה היום מודי רב דשרי כדאיתא פ' גיד הנשה:

מקטע בסוסיא ומפיק לשוקא. היה חותך בשר סוסו ומוציאו לשוק למכור ורוב טבחי ישראל הוה:

הדא היא דא"ר יוחנן. בתמיה כלומר היכי מכשר ר' יוחנן דמשוי ליה כפריש כיון דמוחזק לאכול נבלות כל בשר שבידו קבוע מקרי דאע"ג דרוב טבחי ישראל הם הא איכא זה דמוכר בשר סוסו:

ומשני שראו אותו יוצא וכו'. בההוא דוקא מכשר ר' יוחנן וכתבו המפרשים דאם בא גוי ונטל לפנינו ולא ידעינן ממי נטל הוי כלוקח מן הקבוע ואסור אלא כשנמצא בידו וידענו דרוב טבחי ישראל הם אז נחשוב אותי כפריש ושרי:

לחד דרומאי. צוה לגוי אחד דרומי והביא לו:

לאו כולא מיניה מיסור מקולין דצפורין. לאו כל הימנו של טבח לאסור כל המקולין שהיונים לוקחין בשר מישראל ששוחטין ומוכרין ובנמצא ביד גוי שרי:

נחת לתמן. לבבל:

נחת משזגא אסקופתא גו נהרא. אסקופתיה בלשון יון כובע אישקופיא ירד לרחוץ כובע לנהר שהיה הבשר בתוכו ונפל הבשר משם כשהיה רוחץ הכובע ובפ' גיד הנשה אמרינן הוה מחזיר רישא ונפל מיניה וכו':

וסלק ליה חור. עלה בידו אחר:

אסור לך. רב לטעמיה דאמר בשר שנתעלם מן העין אסור:

וחטפה דיותא. חטפו עוף ששמו דיה:

וטלקתיה. והשליכו ותשלך את הילד תרגם ירושלמי וטלקתה ית רביא:

גינאי. שם נהר כדאמרינן פ"ק דחולין פגע בו בגינאי נהרא:

שטף זיקין. שטף נודות:

יחכמון שפוכיא קוטריהון. יכירו שופכי היין קשריהן האיך קשרו הנוד דקשר הוי סימן באלו מציאות ואי של ישראל הן שרי ואי לא בעו מילוי ועירוי:

נקאביקא. שם איש:

אשכח בכנישתא קוליתא. מצא חתיכה שיש בה כליות בבית הכנסת שמתכנסין שם רבים ולא מקום תפילה שהיו באין לשם גויים להתוכח עם חכם הדור:

יחכמון סיקוריא עבידותן. לשון יון גרזן סיקוריא כלומר בעלי הגרזן יכירו חתיכתן וחתיכה הוי סימן באלו מציאות ויש ספרים דגרסי יחכמון נתחי עבידתון:

איסטרטא. שוק בלשון יון איסטרטיא:

ומשונית הים. שן שבתוך הים:

מסרטיה. איסטרטיא מקום שהולכין בו רבים והוא דרך המלך:

ומפלטיא. שוק גדול של מקח וממכר וזה איסטרטיא מצא ושרי משום יאוש:

ומשום רוב מהלכי דרכים משום שחיטה. דלא הוי נבלה דרובא ישראל נינהו:

עיגול דגובנין. עיגול של גבינה:

ואנא חמאי לרבנן. אני ראיתי לחכמים שהיו מכריזין אפילו היו מוצאין בפלטיא:

לא נסבתה. בתמיה דהא איכא יאוש ודאי ורבנן דמכרזי מדת חסידות היא:

מן הפיוסרוס ולפנים. קרן זוית שפונין בו למזרח ולמערב צפון ודרום שמו פיוסרס וכ"ש חוץ לעיר דאיכא יאוש טפי דדילמא משכחי ליה אינשין דלא מעלוי:

אפילו כן אשכח ולא נסיב. אע"פ שאביו היה מתיר הוא היה מחמיר על עצמו וכן פסק הרמב"ם ז"ל פי"א מה' גזלה ואבדה:

הלכה ג

זכרים. עולות. וכולן כליל משום דחיישינן שמא מירושלים יצאה ורוב בהמות היוצאות ממנה זבחים הן ואיכא לספוקי בכל זבחים שראויין להקרבה הלכך זכר דחזי לעולה מספיקא אזיל לעולה ובגמ' מפרש אמאי דהא זכר חזי לזבחי שלמים:

נקבות זבחי שלמים. דאילו בעולה ליכא לספוקי דאין בהמה נקבה בעולה:

הראויין לפסח. זכר בן שנה מן הכבשים או מן העזים:

פסח. מותר פסח ונאכל ליום ולילה כדאמרינן פ' מצרפין:

קודם לרגל שלשים יום. כלומר והני מילי כשנמצאת בתוך ל' יום דקודם הרגל שאז דורשין בהלכות פסח אדם מפריש את פסחו ורבנן סברי דגם בזמן הרגל מתנדבין נמי עולות וה"נ איכא למיחש לעולות:

ממשכנין את מוצאיה. להביא נסכים שלה דכיון דזכה בה דידיה מקריא ומחייב:

וזה אחד מהן. זה שאמרנו שהתקינו ב"ד שיהיו נסכיה קרבין משל צבור אחת מהתקנות והדר מני לאינך ששה ואלו הן ז' תקנות א' המוצא בהמה שיהיו מביאין נסכיה ב' גוי ששלח עולתו ג' גר שמת ד' כהן גדול שמת ה' על המלח ועל העצים ו' ועל אפר פרה ז' ועל קינין ור' יוסי נמי מודי לז' תקנות אלא ת"ק סבר משל צבור ולר"י על המספק וכן דעת הראב"ד ז"ל:

וגוי ששלח. כלומר וכן גוי דגוי משלח קרבנותיו כדאמרינן פ"ק דחולין איש איש לרבות את הגוים שנודרין נדרים ונדבות וכו' ומקריב נסכים הגוי עמה כדפרשינן פ"ק:

שלח עמה נסכים. דמי נסכים דלא קרבי אלא מיוחנן ואחיה שעושין אותן על טהרת הקדש כדאיתא פי"ג שופרות דאילו שלחינהו גוי טמאים דגוי לא מהימן אטומאה וטהרה:

גר שמת. להכי נקט גר משום דאין לו יורשין דאי הוי ישראל הוו מקרבי יורשין נסכיו:

יש לו נסכים קרבים משלו. אם יש נסכים שלא זכו בהן עדיין שום אדם ובאו לידי ב"ד מוציאין אותן לנסכים כנ"ל והתוספות פירשו במנחות כגון שהפריש הדמים בחייו ואקדשינהו בחייו:

כה"ג שמת. והקריב חצי העשרון בשחרית ולא הקריב החצי השני בערבית:

ולא מנו וכו'. באותו היום שמת דאילו מינו הא תנן בפ' התכלת דהכהן האחר מביא לאותו היום עשרון שלם וחוצהו מקריב מחצה ומחצה אבד נמצא שני חצאין קריבין ושני חצאין אובדין והכא משום דלא מינו קרב משל צבור ובגמ' מפרש לה:

משל יורשים. בגמרא יליף מקרא טעמא דר' יהודה:

ושלימה היתה קריבה. עשרון שלם בבוקר ועשרון שלם נמי בין הערבים וסתמא הוי לר' יהודה משל יורשין ויליף לה מקרא ולר"ש משל צבור ויליף לה דכתיב חק עולם משל עולם וכן פרש"י ז"ל במנחות:

ועל המלח. מפרש בפ' הקומץ רבא כגון למלוח עורות העולות ולמלוח אכילת כהנים כלומר אכילה המגעת לחלקם כגון חזה ושוק חטאות ואשמות שהיחיד מביא והן אוכלין:

ועל העצים. של לשכה ששורפין מהן במדורת בית המוקד פ"ק במס' תמיד עלה ונסתפג ונתחמם כנגד המדורה:

נאותים. ונהנין ממלח צבור למלוח חולין הנאכלין בעזרה כדתניא בתו"כ והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו שיאכלו עמה חולין ותרומה כשהיא מעוטה כדי שיהיו נאכלין על השובע אין נאותין ממנו:

שלא יהיו מועלין באפרה. הנהנה מאפרה לא יתחייב מעילה ובגמ' מפרש לה:

ועל קינין הפסולות וכו'. המחוייבי קינין מביאין מעות ונותנין בשופר וב"ד לוקחין המעות וקונין בהן קינין והבעלים הולכין להן וסומכין על ב"ד שיקריבו עליהן ואם נמצאו פסולין תנאי ב"ד הוא שיקחו אחרים מדמי הלשכה:

המספק את הקינין. דכיון דמרויח במעות הקדש דנותן לו הגזבר לכל השנה יקבל עליו אותו האחריות כדתנן גבי נסכים התליעה סלת התליעה לו ובגמ' מוסיף דלר' יוסי אחריות אובדות נמי וכגון דפרחו הקינין מקבל עליה:

בבא לחוב בדמיהם שנו. קשיא ליה לר' אושעיא היכי תנן דזכרים עולות אטו זכרים לא מקרבו מינייהו שלמים ודילמא שלמים הן והיכי מקריב להו עולה ומתרץ ר' אושעיא בבא לחוב בדמיהן ופירש רש"י ז"ל בפ' האיש מקדש דודאי אינהו לא קרבי וה"ק אם בא אדם זה לעשות לה תקנה ובא לקבל על עצמו חוב כל דמים שהוא בספק ולהוציאה לחולין ולהקריב את דמיה ור"מ היא דאמר בפ' האיש מקדש דהקדש מתחלל במזיד ויכול זה להוציאן לחולין ובמזיד מתפסו הדמים בקדושת הבהמה ועל ידי תנאי יביא שני דמים אחד לעולה ואחד לשלמים ויאמר אם עולה הוא הרי היא מתחללת על אלו והשני יהא שלמי נדבה ואם שלמים היא הרי היא מתחללת על שם שלמים והללו לנדבת עולה ע"כ:

צא ומעול בקדשים. דהא אמרינן דס"ל לר"מ דהקדש מתחלל במזיד אסור לחלל קדושת הבהמה אלא במום דכתיב ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך ואמרינן בבעל מום הכתוב מדבר כדאיתא פ' המנחות והנסכים ובפ' בתרא דתמורה וא"כ חוטא הוא ונהנה מן

הקדשים כיון שעבר על מה שאמרה תורה ועוד לר' יהודה דאמר בשוגג מתחלל ולא במזיד מועל גמור הוא:

אם רוב זכרים עולות. הזכרים דכיון דאיכא רוב זכרים קרבי עולות דמילתא דמוכחא הוא:

ואם רוב נקבות. בטלי זכרים אגבייהו ומיקרבי כולהו שלמים בין זכרים בין נקבות:

ואין השלמים וכו'. פירכא היא דהא אפילו רובן זכרים אפשר דהוו שלמים:

כיצד היה עושה מוציאן לחולין וכו'. יביא דמים ויאמר אם של שלמים הן לתפסו קדושתייהו אדמים ויצאו לחולין והדר לקדשינהו לזכרים קדושה אחריתי דהיינו לשם עולה ולקרבו והשתא לא קשה צא ומעול דהא לא נהנה דלא אכיל לה כדר' אושעיא אלא הדר אקדשה וקרבה ואינו נהנה כלל:

א"ר זעירא. אתא לאסוקי תירוצא דר' יוחנן בזכרים:

כמא דאת אמר תמן תנאי ב"ד הוא. בפירקין הוא במתני' דתנן קינין וגוזלי עולה מחצה על מחצה יקרבו עולה דאקשינן ויש חטאת וכו' ותרצינן תנאי ב"ד הוא על המותרות וכו':

על האובדות שיקרבו עולות. כגון הני דהוו רובן זכרים אע"ג דאיכא למימר שלמים הוו אפילו הכי תקינו דלהוו עולות והעורות לכהנים וסתמא דמילתא כי אקדיש איניש אדעת ב"ד דכהנים קא מקדיש:

ואין זה מזיד. דהא אי שלמים הוו מי פקע שם שלמים מינייהו והיכי קרבי עולות דבשלמא במעות עדיין ליכא שם לא דחטאת ולא דעולה כדאמרינן לעיל:

ומשני מכיון שתנאי ב"ד הוא אין זה מזיד. דמידע ידיע תקנתא דרבנן ובגמ' דילן מתרץ לה בשיטה אחרינא:

עשירית האיפה שלו. של כהאי גוונא דמשלו היא באה ולא משל צבור:

יוליכם לים המלח. דכיון דעשירית האיפה מיקריא חטאת בפ' ואלו מגלחין חשיב ליה ר' יוחנן מעות מפורשין ואזלי לים המלח כדתנן במס' נזיר:

יפלו לנדבה. וטעמא פרישנא פ' מצרפין:

חוצה אותה. לחצאין אי בעי והדר מקדישה לחצאין ויליף לה בפרק קמא דמנחות דכיון דקריבה לחצאין קדושה לחצאין:

מקדישה ואחר כך חוצה אותה. דבשעת הבאה שלימה בעי כדכתיב מחציתה ולא כתיב מחצית משמע מחציתה של שלימה ושלימה מביאה וכן מקדישה:

ומחצה אבד. וכיון דמצי מקדיש לחצאין הך חצי דלא קרבה לא אקדישה ואמאי אבד:

שכן אפילו מעותיו יוליכם לים המלח. ור' יוחנן לטעמיה דאמר לעיל מותר עשירית האיפה דכהאי גוונא ילכו לים המלח דחייש למעות מפורשים והכא נמי כיון דמת חיישינן דילמא אקדיש כולה כאחד ומש"ה אבד:

נמצאו שני חצאין אבודין. משנה פרק התכלת והכי תנן התם כהן שהביא מחצה שחרית ומת ומנו כהן אחר תחתיו לא יביא חצי עשרון מביתו וחצי עשרונו של ראשון אלא מביא עשרון שלם וחוצהו ומקריב מחצה ומחצה אבד נמצאו שני חצאין קריבין ושני חצאין אובדין:

מחצה ראשון ומחצה שני. מחצה שנשאר מכהן ראשון שמת ומחצה מזה השני הנשאר:

תעובר צורתן. ויפסל בלינה:

ויצא לבית השריפה. בעזרה כשאר פסולי מוקדשין ובפרק התכלת מפרש טעמא בשלמא מחצה ראשין דהא מעיקרא הופרש להקרבה וקדוש קדושת הגוף אלא שמת אלא דשני אמאי הא כשהופרש מעיקרא לאיבוד ולשריפה ופיסול הגוף לא בעי עיבור צורה כדאיתא פ' כל שעה ומתרץ דס"ל דאפילו פגול טעון צורה דאע"ג דפיסול הגוף הוא ולישרפיה לאלתר ואפ"ה בעי צורה והשתא מהך שני פריך לר' יוחנן דאי ס"ד מצי מקדיש ליה לחצאין אמאי יצא לבית השריפה הך שני יביאה שלימה משום דרשא דמחציתה ולקדיש חציה ותו לא:

עשרון שלם מקדיש. בפ' המנחות והנסכים תנן אמר חצי עשרון יביא עשרון שלם ר"ש פוטר שלא התנדב כדרך המתנדבים וחצי עשרון לא מצי מקדיש וא"כ לא אמר כלום ורבנן סברי מגו דחיילא אחצי חיילא אכולה והך ברייתא דתני דחצי דשני קדישא ויצא לבית השריפה ר"ש היא דלא חיילא קדושה אחציה אלא שיקדישנה כולה ולהכי יצא לבית השריפה ואנא דאמרי כרבנן ואע"ג דרבנן סברי דמגו דחיילא אפלגא חיילא אכולה שאני התם דלא אשכחן גבי נסכים חצי עשרון ותפיס הקדש כל חלקו אבל הכא גבי כהן דקרב פלגא מצי להקדיש חציה ולא מתפס חציה:

מביא עשירית האיפה ועובדה בידו. דאפילו כהן הדיוט שמתחנך לעבודה מקריב עשירית האיפה אבל כה"ג בכל יום שנאמר מנחה תמיד בפ' צו:

בו ביום שנתקרב בתחילה לעבודה. שהיה כהן הדיוט ולא נתחנך ומנהו להיות כה"ג מביא שתים חוץ משל הדיוט אחת משום חינוך של כה"ג ואחת מנחת תמידין שחייב כהן גדול בכל יום וחינוך מטעם שלא הקריב מעולם דבכל כהן הדיוט ולא מני לה דבחיובא דכהן גדול קא מיירי וכן פסק הרמב"ם ז"ל פ"ה דה' כלי המקדש וז"ל כהן שלא עבד עדיין מימיו ומנוהו כהן גדול הרי זה מביא עשירית האיפה ועובדה בידו בתחילה

כשאר חנוך של כהן הדיוט ואח"כ מקריב עשירית האיפה שניה שהוא חינוך כהן גדול ואח"כ מקריב עשירית האיפה שלישית שהיא חביתי כהן גדול שמקריב בכל יום ע"כ:
בשעת הבאה תופיני. לקמיה דרשינן תופיני תאפה נאה וכתיב מורבכת תביאנה תופיני וסמיך תביאנה לתופיני תאפה:
בשעת הבאה. דהיינו לאחר תמיד של שחר דדרשינן וערך עליה העולה אין לך שקודם לתמיד של שחר דהעולה ראשונה אז היתה נאפת ולא קודם התמיד ואם אפו אותה קודם שלא מן המובחר:
העמידו לעושה חביתין לעשות חביתין. משנה זו פ"ק דתמיד וההוא הוה קודם תרומת הדשן וכ"ש לשחיטת התמיד לפי סדר המשנה:
לעשות חמין לרבוכה. ללוש את הסלת מותר להחם חמין לעסוק בה וכשמגיע זמן הקטרתה לאחר שיקריבו אברי התמיד יקטיר כמו כן את החביתין:
מטגנה ואח"כ אופה. כו"ע מודו דבעי טיגון במחבת ואפיה בתנור דכתיב על מחבת בשמן וכתיב תאפה אלא דס"ל טגון תחלה כדלקמיה והדר אופה אותה בתנור:
ה"ג תרי תופיני תאפה נאה ר' אומר תאפה נוי ר' דוסא אומר תאפה רכה אתיין הלין פלוגתא כהלין פלוגתא וכו'. והכי איתא בפ' התכלת נוי לשון אל תאכלו ממנו נא שהוא מבושל ואינו מבושל כל צרכו רכה דקה ומרוקעת וגדולה:
תאפה נאה. לבנה וא"כ אופה תחלה דאי מטגנה דהיינו שקולה אותה במעט שמן במחבת הויא שחורה מן השמן ומן המחבת:
ומ"ד רכה דריש נאה ונוי. דכיון דעושה אותה גדולה הויא נאה תחלה ומטגנה ואח"כ אופה וכיון דמטגנה תחלה אין מטגנה כל צרכה אלא עד גבול נוי שהוא מבושל ואיננו מבושל ואיכא נאה דגדולה היא וכן פרש"י ז"ל בפ' התכלת ופסק הרמב"ם ז"ל בפי"ג דמעשר הקרבנות כמ"ד אופה ואח"כ מטגנה וכן פירש רש"י ז"ל בפ' צו:
אפילו נטמא. הכהן ולא מצי מקריב ליה משל צבור לר"ש ולר' יהודה משל יורשין ומדברי הרמב"ם ז"ל פ"ג דתמידין ומוספין נראה דמפרש ליה במנו אחר תחתיו דמביא עשרון שלם ולי נראה דאמתניתין קאי וכמו שפירשתי:
מבניו יעשה אותה. דמשל יורשין קריבה עד יעמד אחר:
יכול יביאנה לחצאין. כמו שהיה אביהן עושה:
ת"ל אותה כולה. ולא חציה א"כ שלימה קריבה:
חק עולם. בההיא פרשתא כתיבא:
ממי שהבריות שלו. דהיינו מתרומת הלשכה דנכסי גבוה הן ולקמן פריך היכי תנן במתני' אליבא דר"ש דתנאי ב"ד הוא דמשל צבור קריבה:

כליל להקטרה. שיקטירוה שלימה ולא לחצאין וכן פירש רש"י ז"ל מפי המורה פרק התכלת:

תמן הוא אומר משל צבור. מילפותא דקרא יליף לה במנחות פ' התכלת כדיליף לה הכא:

והכא הוא אומר משל יורשין. במתני' דקתני דמשום תנאי ב"ד קריבה משל צבור הא לאו הכי משל יורשין קריבה:

שתהא באה משל צבור. כדדרשינן חק עולם משל עולם:

והייתי אומר יגבו לה משל יורשין. משום דדחקי ללשכה דבימי בית שני כל הכהנים או רובם לא הוציאו שנתן כדאיתא ביומא ושנות רשעים תקצורנה זה מקדש שני שעמדו בו יותר משלש מאות כהנים והוא קם ת"כ:

התקינו שתהא באה וכו'. משום דחזו דפשעי בה יורשין ולא מייתי לה תקינו לאהדורה לדינא דאורייתא כדמעיקרא ומש"ה תני התקינו:

שלימה בשחרית. כשמת ולא הקריב חציה מקריבין הצבור שלימה בשחרית כדדרשינן לעיל למר מאיתה ולמר מכליל תקטר ומיבעיא ליה אי אמרינן דשלימה בין הערבים נמי:

או שלימה שחרית וכו'. שאלה היא דאמאי לא מיבעיא ליה לר' יוחנן אי אמרינן דתבטל בין הערבים כיון דצבור קרבו בשחרית שלימה דילמא תבטל בין הערבים דהא כה"ג לא רמי עליה אלא חד עשירית האיפה וכיון דצבור הקטירו ליה שלמה בשחרית נפטרו:

הא פשיטא לך. ומשני תלמודא דהא פשיטא לך דכתיב מנחה תמיד הרי היא כמנחת תמיד מה תמיד אינו בטל לא בשחרית ולא בין הערבים אף זו אינה בטלה לא בשחרית ולא בין הערבים ובעו שלימה בשחרית ושלימה בין הערבים הוא דשיילינן והכי אמרינן בפ' התכלת:

שלשת לוגין מהו. לעשרון דצבור בשחרית ועשרון דערבית קא בעי משום דכה"ג בחייו מביא ג' לוגין שמן וחולק אותן לוג ומחצה לחצי עשרון דשחרית ולוג ומחצה לבין הערבים והשתא דמקטרינן בכל פעם עשרון שלם בעי ג' לוגין שמן לשחרית וג' לוגין שמן לערבית או דילמא לוג ומחצה שחרית דמאי דגלי גלי דדוקא לסלת כפלינן כדילפינן מקרא אבל בשמן לא:

אף הדא צריכא ליה. מיבעי ליה לר' יוחנן:

שני קומצין. בפ' התכלת קי"ל כאבא יוסי בן דוסאי דאמר קומץ לבונה מקריב כה"ג בשחרית וקומץ בין הערבים דלא אשכחן חצי קומץ קרב והכא כיון דמקריב עשרון שלם בכל פעם בעי שני קומצין לשחר ושני קומצין בין הערבים או דילמא מאי דגלי גלי ותו לא:

אלא מן מנחת חוטא. כדמפרש פי"ג שופרות:
שני קומצין כחסר. ופסול אף הכא נמי פסול דלא אשחכן שני קומצין בהקטרה אחת:
וכלום למדו לג' לוגין אלא מתמיד של בין הערבים. כלומר לא תיפשוט מידי דהא מהיכן למדו בעשירית האיפה דכ"ג דבעיא ג' לוגין מתמיד דכתיב ביה ועשירית האיפה סלת למנחה ושמן כתית רביעית ההין והין י"ב לוגין הוי ורביעית היינו ג' לוגין וכי היכי דהתם גבי תמיד הוי ג' לוגין לעשירית האיפה דבין הערבים דכתיב כמנחת הבקר וכנסכו תעשה אשה ה"נ הכא ג' לוגין לעשירית האיפה ותיפשוט בעיא דג' לוגין:
ומה תמן צריכא ליה. כי היכי דבג' לוגין מיבעיא ליה דשמא לא הוכפלה שמן דמאי דגלי גלי ה"נ מיבעי ליה גבי ב' קומצין ולא איפשטו הכא בעיא דר' יוחנן ובפ' התכלת איפשטו מדתניא כ"ג שמת ולא מנו אחר תחתיו שלמה בשחרית ושלמה בין הערבים ומפריש לה שני קומצין קומץ שחרית וקומץ בין הערבים ומפריש ג' לוגין לוג ומחצה שחרית ולוג ומחצה בין הערבים ומוקי לה התם כאבא יוסי בן דוסאי וכ"פ הרמב"ם ז"ל פ"ג דה' תמידין ומוספין:
בדין הוא שימעלו בה. באפר פרה דחטאת קריה רחמנא וחטאת מועלין בה עד שלא היה בה שעת היתר לכהנים כדאיתא במעילה:
חטאת מלמד שמועלין וכו'. בפרה אדומה כתיב חטאת היא ודרשינן חטאת מלמד שמועלין בגופה של פרה וקמ"ל דיש מועל אחר מועל בבהמה:
ואין מועלין באפרה. היא מועטא הוא למילף שאין מועלין באפרה והיכי תנן דתנאי ב"ד הוא הא מדאורייתא הוא:
משתקשקין בו. היו מכין וחובטין זה לזה בלקיחת האפר:
ונותנין אותו ע"ג מכותיהן. שהאפר מרפא וממעטין האפר ללא צורך טהרה:
וגזרו שימעלו בה. מעילה דרבנן דלא משלם חומש אלא קרן כדאמרינן פ"ק דמעילה:
את האובדות ואת הפסולות. פירשתי:
הדרן עלך מעות שנמצאו

פרק ח

הלכה א

כל הרוקין. איידי דתני לעיל ספקא דשופרות וספקא דבשר הנמצא בירושלם ובהמה הנמצאת בירושלם תני נמי הכא ספקא דרוקין וספקא דכלים הנמצאים בירושלם:
בירושלים טהורין. דלא חיישינן דשל זב הן דבכל העיר אוכלין קדשים וזבין פרשו להו:
חוץ משל שוק העליון. טעמא מפרש בגמרא:

שבאמצע טמאין. באמצע כל שוק ושוק שבירושלים ואפילו שוק העליון ופליגי רבנן אדר"מ בין לקולא בין לחומרא וכן פירש הרמב"ם ז"ל פי"ג דשאר אבות הטומאות:
מפני שהמועטין מסתלקין. ובימות השנה המועטין טהורין וברגל הטמאין הן מועטין ומסתלקין לצדדין כדמפרש בגמרא:
שלא כדרך ירידתן עלייתן. בדרך אחד היו יורדין לבית הטבילה ועולין בדרך אחרת וכלים הנמצאין בדרך הירידה טמאין דמאי בעו התם אלא טמאין היו והיה רוצה להטבילן ונפלו ממנו ובדרך עליה טהורין דודאי הטבילן ובפ"ק דפסחים אמרינן דרישא דוקא דדרך ירידה טמאין הא בכל העיר טהורין דלא גזרו על ספק כלים בירושלים והא דתנן דדרך עליה טהורין אתא למעוטי גזייתא ופירש רש"י ז"ל מבואות קטנים שהיו יורדין דרך אותן מבואות ופעמים היו עולין והנהו טמאין מספק שהרי מתחלה טמאים היו ספק נפלו בירידה ספק בעלייה ומספק לא נפקי מטומאה ואוקמינהו אחזקתייהו אבל שאר כלים בעיר ספק נטמאו ספק לא נטמאו לא גזרו עליהן מספק:
כולן טהורין. קסבר דלא גזרו על ספק כלים בירושלים:
הסל. שהוא להעלות עפר מן הקבר כשחופרין אותו:
המגריפה. פירש בערוך כאלא בל"ע שגורפין בה את העפר:
והמריצה. בגמרא מפרש לה:
שנמצאת בי"ד. בירושלים:
שוחט בה מיד. ואין צריך להטבילה זה המוצאה דמסתמא הטבילוה בעלים בי"ג אם טמאה היתה כדי שיהא הערב שמש שלה בי"ג ותהא טהורה בי"ד:
בי"ג שונה ומטביל. כלומר אע"פ שהוא ספק שמא הטבילוה הבעלים זה המוצאה שונה ומטבילה מספק שמא עדיין לא הטבילוה שלא היה להם שהות ביום להטבילה ולהעריב שמשה אע"ג דלא גזרו טומאה על ספק כלים בירושלים כדאיתא בגמרא שאני סכין לשחיטה דמשום דחמירי כדתנן בגדי אוכלי תרומה מדרס לקדש וכן פירש הרמב"ם ז"ל פי"ג דהלכות שאר אבות הטומאות:
קופיץ בין בזה ובין בזה שונה ומטביל. קופיץ סכין גדול הוא ורובן אינן לשחיטה אלא למתבר גרמי ובין בנמצאת בי"ד או בי"ג מטבילין דמתוך שאין שבירת עצם בפסח אין הבעלים צריכין לה עד למחר ביו"ט בט"ו וי"ל דלא הטבילוה שהיה לו שהות ביום ולהטביל לה בי"ד סמוך לבין השמשות לצורך מחר:
חל י"ד להיות בשבת שוחט בה מיד. שוחט בקופיץ מיד ואין צריך להטביל ואע"ג דשמא בעלים היה להן סכין לשחוט ולא היתה צריכה קופיץ זו להן אלא לשבירת עצמות והיום

אין שבירת עצם בשבת אפ"ה כיון דצריכה להן ביו"ט אחר שבת כבר הטבילוה מערב שבת דהא בשבת לא מצי להטבילה כדתנן במס' ביצה חל להיות אחר שבת מטבילין את הכל מלפני השבת:

בט"ו שוחט בה מיד. אם מצא הקופיץ ביו"ט עצמו שוחט בה שלמים מיד דודאי הטבילוה בעלים אתמול שצריכין לה ביו"ט לשבור עצמות של חגיגת ט"ו:

הרי זו כסכין. ואפילו נמצאת בי"ד שחל להיות בחול שוחט בה מיד דודאי הוטבלה עם הסכין בי"ג כיון שצריכין לסכין לשחיטה וכיון שקשורה עמו הוטבלה עמו ובגמ' איכא תנא דפליג ואמר אדרבא שדי סכין בתר קופיץ והכל טמא:

קצרין של זבין. מקום כבוס בגדים והכובסין היו זבין שדה כובס מתרגם חקל קציראן ואיכא מאן דגריס של גויים והיא היא דגוים גזרו עליהן כזבין ורוקן טמא כדאיתא פ' בנות כותים:

היו שם. בשוק העליון:

ערודות היו נוחרין. חמורי הבר היו נוחרים לאריות ואית דגרסי עדורות ופירוש נבלות שנעדרו מן העולם כמו איש לא נעדר ואית דגרסי עדודות לשון יאכל עד יביא עדודה לב"ד בפ"ק דב"ק:

ולא אמרו להן דבר. דטומאת דם נבלות דרבנן ובירושלים לא גזרו עליו בשעת הרגל ואפילו דהוי יותר מכזית:

מעשה בפרדה של בית רבי. כל זאת הסוגיא איתא בפ' בג' פרקים תורמין ושם פירשתיה:

לא גזרו על הרוקין שבירושלים. מפרש בפ"ק דפסחים דאפילו איתחזיק זב שעבר שם באותו שוק מטהרין ואזלינן בתר רובא:

קצרין של זבין היו שם. והוי קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ואע"ג דרוק נמצא הוא דין קבוע לרוק לזורקו כמו בשר הלכך דנו עליה דין דקבוע אפילו בשאר שווקים אפילו חזינן דעבר זב מטהרינן דהא איתחזק שכונה של זבים בירושלם:

הטמאין מהלכין שבולת. שבולת הוא הדרך שעשוי שביל כמו שבולת מים דיש איצטבא לכותל זה ואיצטבא לכותל זה וכן פירש הראב"ד ז"ל ובשאר ימות השנה טמאין דהתם מהלכין זבין וזבות וצדדין טהורין דטהורין מהלכין מן הצד וטמאין מהלכין מן סתם בשתיקה:

ואין אומרים פרוש. דבשאר ימות השנה לא מזדהיר אינש מטומאה:

טהורין אומרין להן פרושו. אותן טהורין שאוכלין חוליהן על טהרת הקדש מכריזין ואומרין לטמאין פרושו שלא תגעו בנו פרושו לשון פרשת דרכים תלמיד שפירש מן התורה:

בשעת הרגל. דחייב אדם לטהר עצמו ברגל לעלות למקדש:

ומהלכין שבולת. באמצע הדרך דטמאין אינן עולין לרגל מש"ה מסתלקין לצדדין שלא יטמאו את העם:

נעשו הוכיח. מילתא דמוכחא הוא דכלים טמאין הוו ומוקי להו בחזקתייהו וטמאין:

היה קורא אותה. למריצה דמתני' והוא מטה ברזל ארוך אמה או ב' וראשו חד כצפורן ועוקרין בו האבנים מן החומות הבצורות והכי איתא בילמדנו בפרשת פקודי מה עשה נטל את הצפורן של ברזל והיה מכניסו תחתיו אמר מתוך שאני מפיל את הבסיס וכו' ופירש בערוך סוכלוני בלע"ז:

מריצה את האבן. מוליכין ומריצין האבן בו מעט מעט להיות גולל על הקבר:

הקשורה לה. לקופיץ. הרי זו כמותה והסכין בטל לה:

הלכה ב

בולד הטומאה. כגון משקין דשרץ דאע"ג דהן ראשון ואין כלי מקבל טומאה אלא מאב אפ"ה גזור דליטמו משקין לכלים משום משקין זב וזבה:

מטבילין אותה בפנים. מיירי בנטמאת בפנים ומטבילין אותה בבית טבילה של פנים דתנן בתמיד וביומא דטבילת בית הפרוה היתה בקדש:

באב הטומאה. שנגעה בשרץ או בנבילה שטומאתן מן התורה:

מטבילין אותה בחוץ. ולא בפנים כיון דיש לה טהרה במקוה חייב כרת אם הכניסה בפנים והכי ס"ל לשמואל בפרק בתרא דעירובין והכי תניא בתו"כ בפ' אחרי מות ואם לא יכבס בגדיו ובשרו לא ירחץ על כבוס בגדים לוקה ועל גופו ענוש כרת והנבלה אב הטומאה הוא וגוף האדם הנוגע בה ולד הטומאה הוא וענוש כרת אם נכנס למקדש:

שוטחין אותה בחיל. דעד כאן מותרין טמאין ליכנס כדתנן פ"ק דכלים:

על גב האיצטבא. בהר הבית שעשוי כולו איצטבאות כדאמרינן בעלמא הר הבית סטיו על גבי סטיו:

שיראו העם את מלאכתה. דשתים היו צריכין בכל שנה כדתנן במתני' ויתנדבו מעות לממונה על הפרוכות:

נירין. הן כלי האורגין שעולין ויורדין ופותחין השתי ונכנס הערב דרך הפתיחה ליצו"ש בל"ע והיו לה כל כך ליצו"ש מפני עובי החוטין שכפולין לכ"ד חוטין כדתנן ועוד מפני

הכרובים שמציירין בה שני פרצופין כדאיתא בגמרא ומפני חילוק הציורין צריך מנין הליצו"ש כפי ידיעת האורגין וצא ובדוק ותמצא שכך הוא:

על כל ניר כ"ד חוטין. כלומר החוט העובר בכל ניר וניר ונקב ונקב של שזורין בו כ"ד חוטין ד' חוטין לכל נימה כדאיתא בגמרא:

ארכה מ' אמה ורחבה כ'. כך גובה ההיכל עד התקרה ורחבה עשרים כנגד עובה רוחב ההיכל והיא הפרוכת המבדלת בין ההיכל ובין קדש הקדשים תחת אמה טרקסין שהיה בבית ראשון ושתים היו וביניהם אמה:

ובשמנים ושתים ריבות. נערות שאורגות ומסייעות למלאכתה ואית דגרסי ומשמנים ושתי רבוא שמנה מאות אלף ועשרים אלף ככרין זהב היו מוציאין עליה להוצאותיה:

ושתים היו עושין בכל שנה. שתים היו צריכין כדפרישנא למקום אמה טרקסין וצריכין חדשות בכל שנה שמחמת עשן הקטרת משחירין:

ושלש מאות כהנים היו מטבילין אותה. גוזמא קתני ומקשו הכא למה היתה מקבלת טומאה והלא וילון אינו מטמא אלא מפני שהשמש מתחמם בו דאיתא פ"ק דביצה וא"כ פרוכת דליכא למימר בה האי טעמא שהרי אסורה בהנאה למה היתה טמאה ותירץ הראב"ד ז"ל דלאו פירכא היא דאע"ג דאסורה בהנאה מ"מ כיון שאם היתה של חול היתה ראויה לשמש להתחמם לפיכך אע"פ דהיא אסורה בהנאה מ"מ תורת כלי עליה וראיה לדבר דהא כלים של הקדש אע"ג דאסורין בהנאה מקבלין טומאה מפני שראויין לתשמיש ושם כלי עליהן:

אלו נאמר חוט. בפרשת תרומה כתיב ועשית פרוכת תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר מעשה חושב שהיו בה ד' מינין ג' של צמר וא' של פשתן והוה מצי למיכתב ותולעת שני מעשה חושב וחוט משמע שכל מין ומין חוט אחד כדכתיב מחוט ועד שרוך נעל:

כפול לשנים. ואילו נאמר ושש משמע שני חוטין לכל מין:

שזור לשלשה. אלו כתיב ושש שזור משמע ג' חוטין לכל מין:

משזר לששה. ומדשני וכתב משזר מרבה כפלו של שזור:

ארבעה הרי כ"ד. וד' מינין הן שש חוטין לכל מין הרי כ"ד ולאורויי דכל כ"ד חוטין בעינן שזורין ביחד דלא תימא דכל מין ומין לעצמו ממשמעות דמשזר נפקא לן א"נ דמשזר דכתיב בפ' ויקהל הוא דדרשינן דהאי דכתיב בפרשת תרומה לגופיה איצטריך וכן כתבו התוס' פרק אין מעמידין גבי ואבני שהם:

תני שלשים ושנים. כל חוט הנכנס תוך עניבת הניר היו בו ל"ב חוטין שזורין לאחד וכן כל חוט וחוט והשתא מפרש היכי נפקא ליה:

משזר שמנה. דמשזר מרבה כפל של שזור וד' מינין ח' חוטין לכל מין הרי ל"ב:
קלוע לשלשה. דנכתוב קלוע וקליעה מג' חוטין היא כדתניא פ' לולב הגזול הדס קלוע כמין קליעה והיינו תלתא בחד קינא:
משזר תריסר. כדלעיל דמשזר מרבה על שזור כפלו:
מעשה חושב. כתיב בפרוכת:
מעשה רוקם. כתיב במסך:
פרצוף אחד. פרציף א' ושני פרצופין לקמן מפרש להו ר' יהודה ור' נחמיה:
ארי מכאן. מעבר זה הנראה למשכן:
וחלק מכאן. מצד חוץ והיינו פרצוף אחד:
ארי מכאן וארי מכאן. והיינו ב' פרצופין:
מעשה רוקם ארי מכאן וארי מכאן. וכיון דכולה חדא צורה היא מקרי פרצוף אחד:
ארי מכאן ונשר מכאן. היינו ב' פרצופין דחלוקין הן ורש"י ז"ל פירש בפרשת תרומה כי האי תנא וז"ל מעשה חושב כרובים היו מצויירין באריגתן ולא ברקימה שהוא מעשה מחט אלא באריגה בשני כותלים פרצוף א' מכאן ופרצוף א' מכאן ארי מצד זה ונשר מצד זה כמו שאורגין חגורות של משי מעשה רוקם הצורות עשויות בו מעשה מחט כפרצוף של עבר זה כך פרצוף של עבר זה ע"כ:
גוזמא. שפת יתר שלא היו צריכין כל כך כהנים להטבילה:
תמן תנינן. במס' תמיד פרק ראוהו אחיו:
על גבי תפוח. הוא צבור גדול של אפר שהיה באמצע המזבח שהאפר מתקבץ שם כל זמן שיש מקום לסדר המערכה סביבו כל דבר מקובץ ועגול וגבוה קרוי תפוח ובמס' ע"ז כ"ז שלא נתן על התפוח:
גוזמא. הא דתני כשלש מאות כור ולא קא חשיב מתני' דהשקו את התמיד בכוס של זהב אע"ג דבפ' גיד הנשה חשיב לה דס"ל דלא הוי גוזמא דאין עניות במקום עשירות והכי איתא פ' ראוהו אחיו:

הלכה ג

בשר קדשי קדשים וכו'. הך מתני' מתניא בתו"כ בפרשת צו ובריש תנינן התם הכי בקדש באש תשרף למד על חטאת ששורפין אותה בקדש אין לי אלא זו בלבד מנין פיסולי קדשי קדשים ואימורי קדשים קלים ת"ל כל בקדש באש תשרף מכאן אמרו בשר קדשי קדשים וכו' כדאיתא במתניתין והכי פירושו קרא כתיב וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף ומיירי בחטאת חיצונה שנכנס

דמה לפנים דנפסלה בפנים ששורפין אותה בקדש שורפין אותה בעזרה בבית הדשן שהיה שם כדאיתא פ' טבול יום דבקדש דקרא קאי אבאש תשרף וכאילו כתיב בקדש באש תשרף, פיסולי קדשי קדשים בשר חטאת ואשם ועולה שנטמאו או שנשפך דמן או שיצאו חוץ למחיצתם ונטמאו חוץ למחיצתן אע"ג דפיסולן לא היה במקום הקדש נשרפין תוך העזרה דהכי תנן פ' אלו עוברין מי שיצא והיה בידו בשר קדש שנפסל ביציאתו מן העיר אם לא עבר צופים חייב לחזור ושורפו לפני הבירה משום דקדשים קלין מחיצתן היא ירושלים וחייב לשרפן תוך מחיצת קדושתן מקרא דכל שפיסולו בקדש ישרף בקדש וכן פירש רש"י ז"ל בפ' כל שעה בהך ברייתא ועוד כתב שם הרב דוקא נקט אימורים שהן החלבים הנקטרין שמחיצתן תוך חומת העזרה היא ומשום הכי נשרפין תוך חומת העזרה אבל בשר קדשים קלין שאכילתן בכל העיר אף שריפתן אם נטמאו או נפסלו חוץ לעזרה הוא וה"נ תנן פ' אלו עוברין שורפו לפני הבירה ע"כ וא"כ אי קדשי קדשים הוא שורפן תוך עזרה דשם היא מחיצתן וסתמא קתני בפ' טבול יום פיסולי קדשי קדשים תוך העזרה והכי הוא דילפינן כי היכי דחטאת שנפסלה שיצאה חוץ למחיצתה והיא קדש קדשים שורפה תוך מחיצת קדושתה הכי נמי כל אלו שיצאו חוץ למחיצתן שורפן במקום הקדש בתוך מחיצתן והך דרשה מודו בה ב"ה וב"ש וכי פליגי במתני' בגזירה דרבנן פליגי וכדמפרש בגמ' ור' עקיבא בלחוד הוא דס"ל דמינה ומינה ילפינן דכי פיסולה במקום הקדש דוקא הוא דשרפינן במקום הקדש אבל לא כשנפסלו חוץ למחיצתן ת"ל כל בקדש באש תשרף בקדש מיותר הוא כיון דכתיב אל אהל מועד לכפר אלא ה"ק קרא וכל בקדש ישרף בקדש כלומר כל פיסולי המוקדשין בקדש ישרפו ובקדש קאי אכל דכתיב ברישא דקרא ואתשרף דכתיב בסיפא, והשתא מפרשי למתני', באב הטומאה. בנבלה או בשרץ:

בולד הטומאה. כגון נגע באוכל ראשון שנגע בנבלה וה"ה לשני או לשלישי או לרביעי דרביעי טמא בקדש כדאיתא בפ' השוחט:

הכל ישרף בפנים. דכשנגע באב בפנים הוי פיסולו בקדש ושריפתו בקדש וכן נטמא בולד בחוץ שרפינן ליה במקום הקדש מדאורייתא דרחמנא רביה מקרא דכל בקדש ישרף בקדש וטעמא דב"ש דלא גזר בנטמא בולד בחוץ וישרף בחוץ מפרש בגמרא:

חוץ משנטמא באב הטומאה בחוץ. דטומאתו חמורה ולא היה פיסולו במקום הקדש שרפינן ליה בחוץ ומדרבנן:

וב"ה אומרים הכל ישרף בחוץ. מפרש בגמרא:

שנטמא באב הטומאה בין בפנים בין בחוץ ישרף בחוץ. ר' אלעזר ס"ל דנטמא באב הטומאה אסור להכניסו בפנים מדרבנן ואפילו בפיסולו תוך הקדש נמי אסור להכניסו לפנים מגזירה דרבנן אבל נטמא בולד הטומאה טומאתו קלה הלכך ישרף בפנים ואפילו נטמא בחוץ סוף סוף קדשים שנפסלו הן וצריך להכניסן לפנים והא דאמר בתו"כ על כבוס בגדים לוקה אפשר דטומאת בגדיו לא חשיב כנטמאו בולד הטומאה דכיון דהוא לבוש בהן בשעת נגיעת טומאה בחיבורין היא והוי כמי שנטמאו בנבלה עצמה דטומאה בחיבורין חמירא כדאמרינן פ"ב דע"ז וכן פירש הראב"ד ז"ל בתו"כ בפירושיו א"נ בגדים חמירי דאית בהו אב משא"כ באוכלין דאין נעשין אב הואיל ואין להן טהרה במקוה והכי אמרינן גבי כלי חרס בפ' בתרא דעירובין:

מקום טומאתו שם שריפתו. ר' עקיבא לא מפליג בין ולד הטומאה לאב הטומאה אלא כיון דדרשא דכל שפיסולו בקדש שריפתו בקדש מחטאת שנכנס דמה לפנים הוא דילפינן הלכך מה חטאת פיסולא קבלה במקום הקדש ושרפינן לה בקדש לענין טומאה דקדשים נמי אם נטמאו בפנים שריפתן בפנים ואם נטמאו בחוץ שריפתן בחוץ דמינה ומינה ילפינן:

דבר תורה אב הטומאה וכו'. נ"ל דפליגי בר קפרא ור' יוחנן במאי דפליגי אביי ורבינא פ"ק דפסחים דרבינא סבר התם דכי היכי דגבי חולין דבר תורה אין אוכל מטמא אוכל כדתניא טמא הוא הוא טמא ואין עושה כיוצא בו ה"נ בתרומה וקדשים אינו מטמא אלא מדרבנן דמקרא מלא דבר הכתוב לא שנא חולין ול"ש תרומה ודרשת חגי הנביא מדרבנן הוא ואביי סבר לא שנו אלא בחולין אבל בתרומה וקדשים עושה כיוצא בו ובר קפרא ס"ל כרבינא ואמר דמדאורייתא אפילו גבי בשר קדשים אינו מתטמא אלא באב הטומאה כגון דנגע בנבלה ושרץ אבל נגע בולד הטומאה כגון באוכל דנגע בנבלה לא מטמא אפילו בשר קדשים אלא פוסל דמקרא מלא וכו' ור' יוחנן סבר דמדאורייתא גבי קדשים עושה כיוצא בו וסבר דקרא דחגי דאורייתא הוא ומנא אמינא לה דבהכי פליגי הני אימוראי דבפ"ק דפסחים בירושלמי איתא להך פלוגתא עלה דההיא דתנן מימיהן של כהנים לא נמנעו מלשרוף את הבשר שנטמא בולד הטומאה עם הבשר שנטמא באב הטומאה הוסיף ר' עקיבא ואמר מימיהם של כהנים לא נמנעו מלהדליק את השמן שנפסל בטבול יום בנר שנטמא בטמא מת וגרסינן עלה בגמרא תני ב"ש אומרים אין שורפין בשר טהיר עם בשר טמא וב"ה מתירין על דעתיה דבר קפרא ניחא שורפין פיסול תורה עם טומאת תורה וצריכינן משמע טומאת דבריהן עם טומאת תורה על דעתיה דר' יוחנן אם פיסול תורה עם טומאת תורה שורפין כ"ש טומאת תורה עם טומאת תורה ר'

חנינא סגן הכהנים שנאה משום ב"ש וב"ה ע"כ וה"פ אין שורפין בשר טהור כגון נותר ופגול דרבנן הוא דגזור ביה טומאה דמטמא את הידים כדתנן בפ' בתרא דפסחים כיון דטהור מן התורה אין לשרפו עם בשר טמא שנטמא באב הטומאה דמטמא דעושה שני וב"ה מתירין דכיון דטמא מדבריהם ומצוה לשרפו לזה ולזה אין לחוש על דעתיה דבר קפרא ניחא וכו' כלומר על דעתיה דבר קפרא דאמר דכל ולד הטומאה אפילו ראשון אינו מטמא שני שיהא טמא לטמא ג' אפילו בקדשים אלא מדרבנן הוא דאמרו דיש חמישי ניחא אסהדותיה דר' חנינא סגן הכהנים ומשנת ב"ש וב"ה דתרווייהו צריכי דלא ראי זה כראי זה דבמתני' אשמעינן ר' חנינא דשורפין פיסול טומאת תורה עם טומאת תורה כגון בשר שנטמא בולד דאין לאותו בשר ב' אלא פיסול דאסור לאוכלו דכתיב והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל ולא טומאה דאין עושה כיוצא בו עם טומאת תורה דהיינו בשר שנטמא באב דהוי טמא ממש, וצריכינן משמע וכו' כלומר והוצרך להשמיענו בברייתא גבי נותר דטומאתו מדבריהם דאילו מדאורייתא אין כאן שום אבק טומאה ואשמעינן דשורפין דבר שאין בו אבק טומאה עם טומאה דאורייתא ואי אשמעינן פלוגתא דב"ש וב"ה הוה אמינא דוקא נותר דאיסורו מחמת עצמו שרפינן ליה אבל בשר שנטמא בולד דאין בו איסור אלא משום נגיעה כיון דאין בו טומאה אלא לר' יוחנן דאמר דאפילו בשר שנטמא בולד הוי טמא מן התורה ועושה שלישי ורביעי כדרשת חגי הנביא א"כ מה בא להשמיענו ר' חנינא סגן הכהנים במתני' דהשתא נותר דלית ביה אלא פיסול תורה שורפין עם שנטמא באב דהוי טומאתו דאורייתא כ"ש בשר שנגע בולד דאפילו הוי בשר ג' הוי טמא דאורייתא ומשני כי העיד ר' חנינא סגן הכהנים מטעם משנתן דב"ש שנאה ומשם למד אותו העדות מק"ו:

מה בין אב הטומאה בחוץ מה בין ולד הטומאה בחוץ. מה בין נגע באב הטומאה בחוץ מה בין נגע בולד הטומאה בחוץ תרווייהו טמאים ומטמאים דאורייתא ובשלמא לבר קפרא ניחא ולא משני ור' יוחנן נראה דיכול לתרץ בולד הטומאה בחוץ טומאתו קילא דאין מטמא אוכלין דחולין ומש"ה חייב להכניסו בפנים ולשרפו:

מה בין ולד הטומאה בפנים מה בין אב הטומאה בפנים. דתרווייהו טמאין ומטמאין דאורייתא ושניהם ישרף בחוץ או בפנים מיבעי ור' יוחנן יתרץ דאב הטומאה בפנים אע"ג דנטמא בפנים טומאתו חמירא דיכול לפסול נמי אוכלין דחולין הלכך טומאתו חמיר וישרף בחוץ אבל ולד הטומאה אין טומאתו חמירא ונפסל בפנים הלכך שריפתו דוקא בפנים:

לא הוו בה רבנן. מלשון הוי בה רבא והוינן בה כלומר סבירא להו לבני הישיבה דלא חשיבי הני קושיי לר' יוחנן וכדאמרן לעיל:

מה בין אב הטומאה בין בפנים בין בחוץ. כלומר לבר קפרא דסבר דטעמא דולד הטומאה דשורפין בפנים היינו משום דאין טומאתו דאורייתא ולהכי חייב להכניסו ואי הוי אב הטומאה מה לי בחוץ מה לי בפנים דטומאתן מן התורה אמאי לא גזור דישרף בחוץ ובשלמא לר' יוחנן דאמר דנגע בולד דטומאתו דאורייתא ואשכחן דשורפין בפנים א"כ אב הטומאה דבפנים אע"ג דחמיר כיון דנפסל בפנים אין מוציאין אותו כלומר דב"ש נמי דאע"ג דלא דרשי דרשא דר' עקיבא דילפינן מכל בקדש כדפרישית במתניתין ואהני קרא להכי אע"ג דטומאתו מדרבנן חיישינן כי נטמא בחוץ:

ואפילו על דבית הלל לית מקשיא. כלומר גם מדב"ה קשיא על מילתיה דבר קפרא דהא בנגע בולד הטומאה מדרבנן הוא דמיטמא ולא מדאורייתא וא"כ אמאי לא שרינן ולד הטומאה דחוץ להכניסו בפנים דמה לי ולד דחוץ וכו' ובשלמא לר' יוחנן דס"ל דטומאתו מן התורה וכדרשת חגי הנביא הלכך אין להכניס אב דבפנים אע"ג דנפסל בפנים טומאתו חמורה וולד דבפנים איכא תרתי לטיבותא דטומאתו קילא ונפסל בפנים:

ומשני בגין דר"ש פליג אדר' יוסי הגלילי דתניא בתו"כ ר' יוסי הגלילי אומר מחוץ למחנה מושבו והבגד למד על הבגדים שהן טעונין שילוח חוץ לג' מחנות דוקא בגדים שהן נעשין אב הטומאה הוא דטעונין שילוח למעוטי אוכלין ומשקין ור"ש לא דריש מושבו עם והבגד דוקא דקרא מפסיק אלא גם באוכלין ומשקין דריש ליה דבמקום מזונותיו של אדם שם הוא ישיבתו כדאמרינן גבי ערוב ורחמנא אמר דאפילו הני להוו מחוץ למחנה ומש"ה נטמא בולד בחוץ מחלפא האי בשר באוכלין ומשקין כגון אוכלין ומשקין דמצורע ומש"ה גזור בה דישרף בחוץ, ותימה לי דהא מתניתין מקולי ב"ש וחומרי ב"ה היא ולא מצינו דאותה שנויה בעדיות ושמא ס"ל לתנא דעדיות כר"ע ומעולם לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה וכן מצינו ההיא דמגביהין מעל השולחן עצמות וקליפין דלתנא דעדיות שנויה בשיבוש וכגירסת רב נחמן תני לה:

הלכה ד

ה"ג אברי התמיד נתנין מחצי כבש ולמטה במערבו. וכן כתבו התוספות פ' החליל והכי תנן במס' תמיד פ' לא היו כופתין ונותנין מחצי כבש ולמטה במערבו וכן גריס הרמב"ם ז"ל פ"ו דתמידין ומוספין והכי פירושא הכבש היה לדרומו של מזבח ואורך שיפועו ל"ב אמות ורחבו ט"ז אמות כדתנן במדות ונתון באמצע רוחב המזבח והמזבח ל"ב אמה והכבש ט"ז נמצא שמנה אמות לכל צד ונותנין אברי התמיד בכבש מחצי שיפועו ולמטה

לצד מערבו של מזבח לצד ההיכל כי היכי דקרינן בהו לפני ה' טפי ומולחין אותן שם והולכין ללשכת הגזית כדתנן פ' לא היו כופתין:

ושל מוספין מחצי כבש ולמטה וכו'. כנגד אברי התמיד אלא שנותנין לצד מזרח המזבח שפעמים היו מתעכבין במלאכות אחרות ויהיו מתערבין אברי התמיד עם המוסף והיה צריך היכר שלא יקטירו אברי המוסף קודם עולת התמיד וקי"ל שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר:

ושל ראשי חדשים. אברים של מוספי ראשי חדשים:

נתנין על כרכב המזבח מלמעלה. מפרש בגמרא דהאי כרכב לאו היינו דקרא אלא אותו שבין קרן לקרן שרחב אמה ומתקצר ועולה עד כאצבע כמו שעושים בדלתות של שרים ומסתברא דנותנן לצד מערב של מזבח לשמאל העולה בכבש דהוו לפני ה' ותנא להך מתניתין הכא איידי דתני לעיל גבולין לשריפה תנא נמי גבולין להנחת האברים:

השקלים והבכורים וכו'. דשקלים לצורך קרבנות הן וכתיב לקחת את כסף הכפורים ונתת אותו על עבודת אהל מועד בזמן דאיכא אהל מועד ולקחת מאת בני ישראל ובכורים נמי בעו תנופה וקרבן כדתנן במס' בכורים:

מעשר דגן. חובת הארץ וקדושת הארץ לא בטלה:

ומעשר בהמה. בפ' מעשר בהמה אמרינן דהוקש מעשר בהמה למעשר דגן מה מעשר דגן קדושת הארץ לא בטלה אף מעשר בהמה לא בטלה:

והבכור. בכור קדושתו מרחם ובפטר רחם תלה רחמנא וכן פטר חמור וחובת הגוף היא ונוהג בין בארץ בין בחו"ל בין בפני הבית בין שלא בפני הבית הלכך בכור ומעשר קדושים השתא ואין נאכלין אלא במומן ובפ' מעשר בהמה אמרינן דמ"מ בטלו מעשר בהמה מפני התקלה אבל בכור לא בטלו דלא תלוי קדושתו בדידן:

המקדיש שקלים ובכורים ה"ז קדש. לא מיירי שהקדישן לבדק הבית שאסרן אפילו לכהנים דפשיטא דקדושים אלא שקרא עליהן שם שקלים או בכורים וקאמר דקדשו וירקבו ומעות ילכו לים המלח וכ"ש פליג בבכורים וטעמא מפרש בתוספתא דכתיב ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך כל זמן שיש בית יש בכורים ואם אין בית אין בכורים ולא קדשי ובג' אמרינן דאיכא תנא לר"ש דאפילו בשקלים לא קדשי ובגמרא מפרש טעמא:

ה"ג תני איזהו כרכב המזבח אמה בין קרן לקרן מקים הילוך רגלי הכהנים. ובפ' קדשי קדשים מייתי לה והוינן בהאטו בין קרן לקרן כהנים אזלו ואסקינא ומקום הילוך וכו' אמה וה"פ משמע ליה דהכרכב הוא האמה של ההילוך ומשום הכא פריך וכי אותו

מקום הגבוה הולכין בו הכהנים והלא לא חזי להילוך דהולך ומתקצר הוא דכרכב מלה מורכבת הוא כרן ורכב שמקיף בעיגול סביב המזבח ועשוי כך דף על דף התחתונה רחבה יותר מאותה שעליה והולכין ומגביהים אמה גובה ואסיקנא ומקום הוא דקתני אבל הכרכב לא מקרי אלא אותה הכריכה הגבוהה ושיעורו אמה משמתחיל להגביה נשאר אמה להילוך והקרנות היו גבוהים על גובה הכרכב אמה והשתא כי בצרת ב' אמות מכל צד אמה דכרכב ואמה הילוך נשאר למקום מערכה אמה על אמה:

שהוקבע ראש חדש בזמנו. ונתנו אותן למעלה משאר אברים להראות שהן חשובים ולהודיע שהוקבע החדש בזמנו:

מוספי שבת ומוספי ר"ח מי קודם. מיבעי ליה הכי משום דתניא פ' החליל ר"ח שחל להיות בשבת שיר של ר"ח דוחה שיר של שבת והיינו ברייתא דמייתי ר' ירמיה הכא שירו של שבת ושירו של ר"ח שיר ר"ח קודם ור' יוחנן מפרש טעמא לקמן לפרסמו שהוא ר"ח וקסבר הבעיין כיון דמשום חשיבות ר"ח קדים בשיר שמא בשעת הקרבה נמי קרבי אברי ר"ח תחילה דמסתברא דלא לימרו שיר של ר"ח באברי מוסף שבת אלא לאברים דחזו להו השיר ופליגא אמתני' דכל התדיר דתנן התם מוספי שבת ומוספי ר"ח מוספי שבת קודמים והיינו סברת דר' ירמיה נמי לקמיה ודחי לה ר' יוסי דהתם כדאמר ר' יוחנן לפרסמו שהוא ר"ח דעבדינן היכרא לעם דפשיטא להו לב"ד שקדשוהו כהלכתו ולא יגמגם לב אדם עליו דרוב בני אדם לא ראו חדוש הלבנה:

שוחט מוספי שבת ואמר עליהן שיר ראש חדש. אבל לענין הקרבנות פשיטא דמוספי שבת קודמין ולא פליגא אמתניתין ובאברי ר"ח אומר שיר של שבת לבסוף ובפ' החליל פריך למה לי תרי זימני היכרא ומשני דלא חזי בהאי חזי בהאי ואם בא אחר שהעלו האברים ונתנום במזבח ולא ראה שהיו נתונים בכרכב חזי השתא השיר:

ר"ש אומר וכו'. הא שקלים קדש דלא משמע דפליג עליה דת"ק אלא בבכורים:

הדרן עלך כל הרוקין וסליקא לה מסכת שקלים בס"ד